

2—7 mars

Debatter m. m.

Fredagen den 2 mars

Sid.

Svar på fråga av herr Carbell i anledning av pressuppgifter om att en fånge vid Långholmsfängelset avlidit efter matstrejk.....	5
---	---

Tisdagen den 6 mars

Svar på interpellationer av:

herr Heckscher ang. utredning om de tekniska och ekonomiska problem som sammanhänger med svensk produktion av kärnladdningar	9
herr Börjesson i Falköping ang. förbättring av möjligheterna att i Finland avlyssna Sveriges Radios sändningar	25

Interpellationer av:

herr Larsson i Norderön ang. förstärkning av personalen vid domsagornas inskrivningsavdelningar	27
herr Andersson i Storfors ang. undersökning av vissa karameller innehållande alkohol	28
herr Gustavsson i Alvesta ang. räntan vid återlån av medel ur allmänna pensionsfonden	30
herr Eriksson i Bäckmora ang. eltaxorna	31
herr Nilsson i Östersund ang. befolkningsminskningen inom Jämtlands län	33

Onsdagen den 7 mars

Ändring av direktiven för 1958 års utredning kyrka—stat	36
Sänkning av rösträttsåldern	45
Utgifter inom justitiedepartementets verksamhetsområde:	
Häradsrätterna: Avlöningar	47

	Sid.
Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän	49
Vattendomstolorna: Avlöningar	51
Efterutbildning inom rätttegångsväsendet	54
Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.	56
Höjning av det skattefria bottenbeloppet vid den statliga förmögenhetsbeskattningen	76
Ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel som insatts å skogskonto	84
Ändringar i förordningen om allmän energiskatt	91
Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.	98
Översyn av reglerna för samhällets stöd åt ensamstående barnförsörjare	119
Utredning för genomförande av fyrtio timmars arbetsvecka senast år 1967	120
Rabatter för folkpensionärer m. fl. vid resor på statens järnvägars och postverkets busslinjer	123
Stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål, m. m.	127
Interpellationer av:	
herr Mattsson ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna	142
herr Andersson i Storfors ang. sommarstugeägares rättsställning ..	143

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 7 mars

Val av ombud och suppleanter i Europarådets rådgivande församling	35
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 3, om viss ändring av direktiven för 1958 års utredning kyrka—stat	36
— nr 4, om sänkning av rösträttsåldern	45
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. utgifter inom justitiedepartementets verksamhetsområde	47
— nr 12, ang. utgifter under tolfte huvudtiteln (civildepartementet)	56
— nr 32, om nedsättning av allmän kommunalskatt i anledning av övergångsbidrag vid vissa ändringar i den kommunala indelningen, m. m.	56
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. nedsättning av allmän kommunalskatt i anledning av övergångsbidrag vid vissa ändringar i den kommunala indelningen, m. m.	56
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 33, ang. anslag för militärhistorisk verksamhet m. m.	56
— nr 34, ang. utgifter å kapitalbudgeten (ecklesiastikdepartementet)	56
— nr 35, om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar	56
— nr 36, om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.	56

Sid.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 13, om ändrade bestämmelser rörande uppbörd av automobils katt	76
— nr 14, om viss höjning av det skattefria bottenbeloppet vid den statliga förmögenhetsbeskattningen	76
— nr 15, ang. vissa ändringar av förordningen om taxering för inkomst av medel som insatts å skogskonto	84
— nr 19, ang. vissa ändringar i förordningen om allmän energiskatt	91
— nr 20, ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.	98
— nr 21, om undantagande av alkoholhaltiga drycker från rätten till avdrag vid beskattningen för representationskostnader	119
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 7, om översyn av reglerna för samhällets stöd åt ensamstående barnförsörjare	119
— nr 8, om utredning för genomförande av fyrtio timmars arbetsvecka senast år 1967	120
— nr 9, om ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för kostnad för sjukgymnastik eller därmed jämförlig behandling	123
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 10, om ändrad lydelse av 4 kap. 1 och 4 §§ vattenlagen	123
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. rabatter för folkpensionärer m. fl. vid resor på statens järnvägars och postverkets busslinjer, om utvidgning av statens järnvägars rabatter för folkpensionärer och om rabatterade järnvägsresor för invalidpensionärer m. fl.	123
— nr 2, om stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål och om åtgärder till främjande av humanitär verksamhet m. m.	127

Fredagen den 2 mars

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 23 nästlidne februari.

§ 2

Svar på fråga i anledning av pressuppgifter om att en fånge vid Långholmsfängelset avlidit efter matstrejk

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Carbell har frågat mig, om jag avser att vidta särskilda åtgärder med anledning av de alarmerande pressuppgifterna om att en fånge vid Långholmsfängelset har avlidit efter matstrejk.

Till svar härpå får jag anföra följande.

Jag vill, herr talman, till en början understryka angelägenheten av att omständigheterna kring den åsyftade händelsen blir skyndsamt och noggrant utredda. Enligt vad jag inhämtat har polisutredning omgående inletts, och även inom fängvårdsstyrelsen pågår utredning. Jag har vidtagit åtgärder för att kunna fortlöpande följa dessa utredningar. Det må också nämnas, att justitiekanslern har anmodat fängvårdsstyrelsen att inkomma med redogörelse för de närmare omständigheterna i saken och att även en anmälan har inkommit till medicinalstyrelsens disciplinnämnd.

Det är givetvis i nuvarande läge inte möjligt för mig att göra något uttalande om orsakerna till denna beklagliga händelse. Innan de pågående utredningarna har slutförts är det inte heller möjligt för mig att ange, om det inträffade bör föranleda en omprövning

av gällande föreskrifter eller andra särskilda åtgärder.

Vidare anförde

Herr CARBELL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för det snabba svaret på min fråga.

Även jag vill understryka angelägenheten av att de åsyftade händelserna blir »skyndsamt och noggrant utredda». Med tillfredsställelse konstaterar jag att justitieministern fortlöpande kommer att följa utredningarna.

Herr talman! Jag tar tillfället i akt att ge uttryck åt några förhoppningar, som jag knyter till de utredningar som skall vidtagas. Det blir därvid nödvändigt för mig att som exemplifiering i viss mån uppehålla mig vid det konkreta fallet.

Det har hävdats i pressdebatten, att det finns vissa regler om att varje intagning på fast paviljong vid fängelse måste godkännas av läkare. En fråga som man då kan ställa sig är, om detta även innebär att vederbörande skall läkarundersökas före intagningen och hur reglerna tillämpas i praktiken. I det konkreta fallet — vilket jag alltså använder endast som exempel — har upplysts att kroppsläkaren var i kontakt med den nu avlidne senast under 1961; därefter har han inte sett honom. Psykiatern har sett honom i mitten av februari.

Hur går man till väga i ett sådant här fall? En fånge matstrejkar sommaren 1961 så länge att han till slut måste överföras till fängelsets kroppssjukhus. Han lär ha vistats där över nyår, mesta tiden sängliggande. På grund av

Svar på fråga i anledning av pressuppgifter om att en fånge vid Långholmsfängelset avlidit efter matstrejk

matstrejken hade han, när han åter började äta, svåra besvär med matsmältningen — ändtarmen sprack på honom, då matsmältningen kom i gång. Vidtages i ett sådant fall någon särskild åtgärd för att förhindra att fången ånyo skadar sig genom matstrejk? Att en ny matstrejk skulle bli livshotande för honom förefaller en lekman helt naturligt.

Anses det i ett sådant fall nödvändigt med särskild uppsikt över fången? Av redogörelsen i det konkreta fallet synes man kunna dra den slutsatsen, att fången var psykiskt sjuk. Hur länge får en människa som anses vara psykiskt sjuk hållas inlåst på en fast paviljong? Vilka åtgärder — förutom eventuell tvångsmatning med slang — företas för att få vederbörande frisk? Försöker man komma till rätta med de bakomliggande orsakerna, och vilka är möjligheterna att få rättelse i liknande fall?

I tidningarna liksom i radioekot nyligen har man berört en skrivelse till fängvårdsstyrelsen. Det meddelades därvid, att en sådan hade lämnats på remiss till anstalten och att svar ej inkommit före dödsfallet. Det sades i radioekot, att det icke av skrivelsen framgick att ärendet var brådskande. Jag tar mig, herr talman, friheten att citera ur skrivelsen i fråga: »(Namn) var vid besök som beviljats mig» — den sedan avlidnes syster — »den 12 dennes i ett både psykiskt och fysiskt mycket dåligt tillstånd. Förfrågningar och påpekanden härom samt framställan om förflyttning till sjukhus ha vid upprepade tillfällen gjorts till ansvariga tjänstemän inom anstalten, biträdande fängvårdsdirektör G. Ringius samt anstaltens läkare.

Någon åtgärd har dock inte hittills vidtagits, och jag hyser nu verkliga farhågor för (namn):s hälsotillstånd och att han på grund av denna behandling eller rättare brist på behandling kom-

mer att få men för hela sitt återstående liv.

Med stöd av ovannämnda redogörelse anholder jag härmed att lämpliga åtgärder snarast vidtagas i detta brådskande ärende.»

Jag finner, herr talman, att det på denna punkt i alldeles särskilt hög grad föreligger anledning till en ordentlig undersökning för att få klarhet i hur det förhåller sig med dessa motstridande uppgifter.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen nr 48, angående omorganisation av de fiskesakkunniga organen i vattenmål, m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen nr 56, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

till bankoutsottet propositionen nr 65, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.

§ 4

Föredrogs den av herr *Wahrendorff* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående yrkesfiskets behov av fiskevatten.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs den av herr *Hedin* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans

excellens herr ministern för utrikes ärendena angående åstadkommande av en konvention rörande laxfisket i Östersjön.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs den av fru *Gunne* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående utvidgning av möjligheterna att utbetala sjukpenning till annan än den försäkrade.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs den av herr *Staxäng* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående hjälpsändningar av överskottsfångster av fisk till utvecklingsländer.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående nedsättning av allmän kommunalskatt i anledning av övergångsbidrag vid vissa ändringar i den kommunala indelningen, m. m.,

nr 3, i anledning av motion om viss ändring av direktiven för 1958 års utredning kyrka—stat, och

nr 4, i anledning av väckt motion om sänkning av rösträttsåldern;

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom justitiedepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner,

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom civildepartementets verksamhetsområde,

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om nedsättning av allmän kommunalskatt i anledning av övergångsbidrag vid vissa ändringar i den kommunala indelningen, m. m., såvitt propositionen icke angår lagförslaget,

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för militärhistorisk verksamhet under budgetåret 1962/63 m. m.,

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å kapitalbudgeten för budgetåret 1962/63 inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 35, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar, och

nr 36, i anledning av väckta motioner om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 13, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande uppbörd av automobilskatt,

nr 14, i anledning av väckta motioner om viss höjning av det skattefria botenbeloppet vid den statliga förmögenhetsbeskattningen,

nr 15, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar av förordningen om taxering för inkomst av medel som insatts å skogskonto,

nr 19, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i förordningen om allmän energiskatt,

nr 20, i anledning av väckta motioner angående åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m., och

nr 21, i anledning av väckt motion om undantagande av alkoholhaltiga drycker från rätten till avdrag vid beskattningen för representationskostnader;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om översyn av reglerna för samhällets stöd åt ensamstående barnförsörjare,

nr 8, i anledning av väckta motioner om utredning för genomförande av fyrtio timmars arbetsvecka senast år 1967, och

nr 9, i anledning av väckta motioner om ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för kostnad för sjukgymnastik eller därmed jämförlig behandling;

tredje lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 1 och 4 §§ vattenlagen, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckta motioner angående rabatter för folkpensionärer m. fl. vid resor på statens järnvägars och postverkets busslinjer, om utvidgning av statens järnvägars rabatter för folkpensionärer och om rabatterade järnvägsresor för invalidpensionärer m. fl., och

nr 2, i anledning av väckta motioner om stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål och om åtgärder till främjande av humanitär verksamhet m. m.

§ 9

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1962/63 till oförutsedda utgifter;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1962/63 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens all-

männa fastighetsfond för budgetåret 1962/63;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa avtal om överlåtelse av fastigheter inom kommunikationsdepartementets ämbetsområde;

från första lagutskottet: nr 83, i anledning av väckt motion angående kravet på egenhändigt undertecknande av aktiebrev;

från andra lagutskottet: nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga; samt

från tredje lagutskottet: nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring av lagen om rätt till fiske.

§ 10

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 60, angående anslag till nybyggnad för statens polisuskolas huvudskola i Stockholm,

nr 67, angående anslag till skogshögskolan för budgetåret 1962/63,

nr 69, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen den 16 maj 1957 (nr 202) med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965, m. m.,

nr 71, med förslag till lag om ändring i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753), m. m., och

nr 72, angående anslag till teckning av aktier i Aktiebolaget Ceaverken, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 11

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning angående dispositionen av över-skotten från riksbankens rörelse.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.11.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 6 mars

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta samman-
träde leddes av herr andre vice tal-
mannen.

§ 1

Justerades protokollen för den 27 och
den 28 nästlidne februari.

§ 2

Upplästes följande till kammaren in-
komna läkarintyg:

Riksdagsman Thorvald Källstad, Gö-
teborg, är på grund av sjukdom förhind-
rad deltaga i riksdagens arbete under
tiden 5/3—12/3 1962, intygas härmed.

Göteborg den 4/3 1962

Arne Wahlström
leg. läk.

Herr Källstad beviljades ledighet från
riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 3

**Svar på interpellation ang. utredning om
de tekniska och ekonomiska problem
som sammanhänger med svensk produk-
tion av kärnladdningar**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet,
herr statsrådet ANDERSSON, som ytt-
rade:

Herr talman! Herr Heckscher har frå-

gat mig om jag snarast ämnar bemyn-
diga överbefälhavaren att företa den av
honom begärda särskilda utredningen
om de tekniska och ekonomiska pro-
blem som sammanhänger med svensk
produktion av kärnladdningar.

Inledningsvis vill jag erinra om vad
jag anförde i 1960 års statsverkspropo-
sition i anledning av forskningsanstal-
tens, på överbefälhavarens anmodan,
gjorda framställning om påbörjande av
forskning i syfte att framtaga tekniskt
och ekonomiskt underlag för ett fram-
tida ställningstagande till frågan om
konstruktion av atomvapen. Jag fram-
höll då att forskningsverksamheten
ökats till följd av försvarsbeslutet vid
1958 års riksdag, men att forsknings-
anstalten genom en snäv tolkning av
1958 års beslut ansett sig förhindrad att
utföra en fullständig skyddsforskning.
Jag anmälde att närmare direktiv skul-
le meddelas anstalten för dess arbete i
detta hänseende. Statsutskottet (utlåtan-
de 4/1960) noterade detta och framhöll,
»att, enligt vad utskottet inhämtat, med
ställningstagande till frågan om kon-
struktion av atomvapen kan, med hän-
syn till att erforderliga förarbeten på
forskningsområdet och därmed sam-
manhängande områden först måste slut-
föras, anstå ytterligare några år utan
att därför tidpunkten för eventuell
framställning av ett svenskt atomva-

Svar på interpellation ang. utredning om de tekniska och ekonomiska problem som sammanhänger med svensk produktion av kärnladdningar

pen torde påverkas». Visserligen reserverade sig högerpartiets representanter i utskottet för bifall till forskningsanstaltens äskande, men utskottets skrivning ger ändå uttryck för den handlingsfrihetslinje som från olika håll i sina huvuddrag accepterats. Denna berör forskningen samt det civila atomenergiprogrammets utveckling.

Ur teknisk och vetenskaplig synpunkt får frågan om eventuell produktion av svenska kärnvapen sin prägel av att vi uteslutande måste lita till egen kapacitet. Forskning och produktion måste baseras på vad vi själva kan prestera av vetande och materiella resurser.

I praktiken sammanhänger möjligheterna för oss att framställa kärnvapen i väsentliga delar med utvecklingen av det civila atomenergiprogrammet. Härvid är det fråga om ett flertal olika komponenter, som måste löpa samman tekniskt och tidsmässigt. Av skilda orsaker kan från tid till annan ske förskjutningar i dessa faktorerers inbördes relationer, vilket kan skapa nya situationer som komplicerar eller underlättar framtagning av klyvbart material. Likaså kan möjligheter uppstå för alternativa tekniska lösningar av konstruktioner och tillvägagångssätt, som kan vara av väsentligt olika vikt för det civila atomenergiprogrammet respektive ett eventuellt vapenprogram. Vidare kan den numera utvidgade skyddsforskningen ge resultat som belyser den teknisk-vetenskapliga problematiken.

Jag har funnit det naturligt och i enlighet med ansvaret för att handlingsfrihetslinjen hålles praktiskt möjlig, att personligen hålla mig noga underrättad om utvecklingen av de från tid till annan tänkta och gjorda dispositionerna på de områden jag nu berört. Detta anser jag även i fortsättningen främst böra vara en uppgift för regeringen och i första hand försvarsministern. På grund av irågornas komplicerade tek-

niska karaktär, men också med tanke på huvudfrågans stora allmänna betydelse för svensk säkerhetspolitik, har jag under senare år i erforderlig omfattning anlitat specialister på skilda områden, civila och militära, för att hålla mig informerad om det aktuella läget i dessa frågor. Då det är min avsikt att även i fortsättningen anlita experter för att göra de undersökningar som kan krävas för att belysa handlingsfrihetslinjens möjlighet, anser jag det inte erforderligt att ge överbefälhavaren det av honom begärda uppdraget.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Heckschers interpellation.

Vidare anförde:

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för att han haft vänligheten att besvara denna interpellation.

Vad svaret skulle innehålla fick man ju läsa i tre morgontidningar dagen efter det interpellationen hade väckts. Det måste därför ha kostat statsrådet en betydande självövertvinnelse att visa riksdagen den artigheten att besvara interpellationen även här i kammaren, och min tacksamhet står i proportion till denna självövertvinnelse.

Däremot har jag uppriktigt sagt betydligt svårare att pressa fram någon tacksamhet över svarets innehåll. Emellertid har jag gjort mitt bästa också i det hänseendet. Den inledande redogörelsen för vad som förekommit är såvitt jag förstår riktig, och citatet från statsutskottets utlåtande år 1960 är felfritt. Riktigt är också att Sverige till följd av den alliansfria politiken uteslutande måste lita till sin egen kapacitet på kärnvapenområdet.

Statsrådet talar vidare i sitt svar om frågans »stora allmänna betydelse för

Svar på interpellation ang. utredning om de tekniska och ekonomiska problem som sammanhänger med svensk produktion av kärnladdningar

svensk säkerhetspolitik». Ja, det är sannoligen inte någon överdrift. Den helt avgörande faktorn för Sveriges möjligheter att bedriva alliansfri politik och att i händelse av krig fullfölja den till neutralitet är självfallet det svenska försvarets styrka. Är den otillräcklig, blir allt tal om alliansfrihet och neutralitet ingenting annat än löst prat. Det finns många moderna erfarenheter av hur det kan gå med ädla och välsinnade småstater, som inte är i stånd att försvara sig. Belgien 1914 och 1940, de baltiska staterna 1940, Danmark, Norge och Nederländerna 1940, Tjeckoslovakien 1938 och 1948 — alla hade de bästa avsikter att leva i fred med sina grannar och sköta sina egna angelägenheter. Den s. k. neutralitetspolitiken var där knappast på något sätt mindre uppriktig än vad den är hos oss. Men de var inte i stånd att försvara sin position.

Att vi själva lämnades i fred under andra världskriget berodde av allt att döma på att stormakterna trodde att vårt försvar var starkare än det verkliga var. Vi kan inte räkna med att den sortens misstag upprepas.

Den alliansfria politiken innebär ju att vi måste sköta vårt försvar oberoende av hjälp utifrån. I dagens läge kan ingen försvarsplanläggning byggas upp utan att man tar hänsyn till risken att det blir angrepp med kärnvapen. För varje år som går blir dessa vapen en »normal» bestandsdel av militärmakternas arsenal. Utvecklingen av mycket små kärnladdningar och av s. k. rena kärnladdningar syftar också till att dessa skall kunna begagnas utan biverkningar, som kan vara farliga med hänsyn till både allmänna opinionen i världen och angriparens egna intressen.

Om vi i Sverige i det längsta har avstått från att fatta beslut om att skaffa kärnladdningar, är det därför att vi ännu inte har uppgivit hoppet om att kärnvapen kan komma att bli förbjud-

na. Endast om så sker kan ett svenskt försvar med tillräckligt fredsbevarande effekt byggas upp utan kärnvapen. Hur stora förhoppningar man har rätt att hysa i den vägen är en annan fråga.

Det sägs ibland att Sverige inte skall gå in på konstruktion av kärnvapen för att »inte gå i spetsen», när det gäller förut kärnvapenfria stater som ändrar sin politik. När resonemanget började föras, fanns det bara tre kärnvapenmakter: Förenta staterna, Sovjetunionen och Storbritannien. Frankrike har redan kommit till som fjärde atommakt. Det är en offentlig hemlighet att förberedelsearbetet i Kommunistkina har avancerat tämligen långt, och de flesta menar att det inte dröjer mer än högst två eller tre år innan de första kinesiska kärnvapenproven äger rum. Också andra utomeuropeiska länder har de nödvändiga resurserna. Så är t. ex. fallet med Indien. Kanske har fredsängeln Nehru hunnit längre än vi på kärnvapenförberedelsernas väg. Det kan inte längre vara tal om att Sverige skulle kunna »riskera att gå i spetsen» — annat än möjligen när det gäller att öppet tala om vad vi gör och inte gör.

Statsmakternas ståndpunkt har varit, att handlingsfriheten skall bevaras. Det uttalades i 1958 års försvarsproposition samt bekräftades av chefen för försvarsdepartementet, då propositionen behandlades i juni samma år; det framhölls i statsverkspropositionen 1959 och av både statsrådet Andersson och statsministern i andra kammaren den 15 maj samma år. Även den socialdemokratiska »atomvapenkommittén» har intagit samma ståndpunkt, och den återkommer också i statsrådet Anderssons interpellationssvar i dag.

Men om man skall hålla fast vid handlingsfrihetslinjen, måste detta rimligtvis innebära, att man inte bara har frihet att låta bli utan också frihet att tillverka kärnvapen, om det blir skäl därtill. Det är ingen verklig handlings-

Svar på interpellation ang. utredning om de tekniska och ekonomiska problem som sammanhänger med svensk produktion av kärnladdningar

frihet, om man genom översksamhet steg för steg binder sig att inte skaffa kärnvapen.

Vi vet nu, att det redan har inträtt en försening på ungefär två år. Om de skäl, som berördes exempelvis av regeringens företrädare i denna kammare i maj 1959, skulle ge oss anledning att skaffa kärnvapen, kan vi nu inte få några sådana förrän om åtta år. Det beror väl bl. a. på att man inte ordentligt samordnat den civila produktionen med de militära bedömningarna. Man har, för att citera statsrådet, inte tagit hänsyn till de »alternativa tekniska lösningar av konstruktioner och tillvägagångssätt, som kan vara av väsentligt olika vikt för det civila atomenergiprogrammet respektive ett eventuellt vapenprogram».

Utvecklingsarbete och andra förberedelser kan när som helst avbrytas, om vi skulle få anledning att icke skaffa oss kärnvapen. Men handlingsfriheten bevaras endast, om vi hela tiden arbetar som om vi skulle konstruera dem; förlorad tid kan inte tas igen. Inom de åtta år, som krävs innan svensk kärnvapenproduktion skulle kunna vara i gång, bör vi i alla fall veta hur stora chanserna är att kärnvapnen blir avlysta och om vi således kan vara utan dem.

Om man mot den här bakgrunden granskar svaret, blir man onekligen ganska förbryllad. Statsrådet erkänner frågans betydelse, han konstaterar att alliansfriheten hindrar import av kärnvapen och att handlingsfriheten skall bevaras. Man kanske i det sammanhanget också får erinra om statsministerns uttalande i maj 1959, att »fakta i målet måste vara väl genomlysta» när man bestämmer sig.

Slutsatsen borde väl då vara, att överbefälhavaren får sätta i gång med sin utredning så snart som möjligt? Nej, inte alls. Statsrådet finner detta vara »inte erforderligt». Varför? »Jo»,

säger han, »då det är min avsikt att även i fortsättningen anlita experter för att göra de undersökningar som kräves för att belysa handlingsfrihetslinjens möjlighet.» Det är onekligen ett mönster av oklarhet. Jag ber att statsrådet i tre avseenden förklarar vad han menar. För det första: hyser regeringen någon annan mening än överbefälhavaren i fråga om vilka utredningar som behövs, och i så fall på vilken grund? För det andra: har regeringen tillgång till någon högre expertis, som inte står till överbefälhavarens förfogande eller kan ställas till hans förfogande? Och för det tredje: litar inte regeringen på överbefälhavaren — den överbefälhavare som regeringen själv utnämnde för bara några månader sedan?

Av olika skäl har överbefälhavaren i sin framställning inte närmare preciserat vilka frågor hans utredning skulle avse. Jag förmodar emellertid att det är fråga om en hel del olika ting. Huvudfrågan måste väl vara, vilka resurser som finns och skulle behöva tas i anspråk. Finns det några anläggningar i Sverige som skulle kunna användas för tillverkning av kärnladdningar, och vilka förändringar skulle i så fall behöva vidtagas med dem? Eller vilket projekteringsarbete skulle behövas, om nya anläggningar måste göras? Finns det tekniker med lämplig kompetens, och kan de friställas för uppgiften? Och slutligen: om vi skulle producera kärnladdningar, räcker det då med laboratorieprov, eller måste vi företa även andra prov? I det senare fallet: kan de ske under jord, och i så fall var?

Utredningar av detta slag är vad som behövs för att göra det möjligt att bevara den handlingsfrihet som regeringen själv talar om. Genom att öppet begära regeringens bemyndigande i stället för att smussla — som militärerna kanske skulle göra i andra länder — har överbefälhavaren visat sin obrotts-

Svar på interpellation ang. utredning om de tekniska och ekonomiska problem som sammanhänger med svensk produktion av kärnladdningar

liga lojalitet mot statsmakterna och svenska folket. Det är obegripligt att han då inte också får bemyndigande att göra det som han på tjänsteansvar förklarar vara erforderligt för att fullfölja den av statsmakterna fastställda politiken: handlingsfrihet.

I själva verket undrar jag om statsrådets svar verkligen avser de frågor, som i sista hand bestämt regeringens ståndpunktstagande. Ligger de inte på ett helt annat plan?

Jag vet att statsrådet Andersson är försvarsvän, och jag är övertygad om att regeringen mycket väl har klart för sig, att det svenska försvaret blir svagare och ger oss mindre chanser att undgå angrepp, om vi försummar att producera egna kärnladdningar. Men regeringen tycker kanske att det är ett avlägset problem. Den hoppas att Sverige skall ha tur nu som så många gånger förut och att det aldrig blir aktualiserat. Däremot har regeringsmedlemmarna omsorgsfullt studerat danska och norska valresultat. De vet, att de svenska kärnvapenmotståndarna är fanatiker — ärliga fanatiker, de farligaste av alla — som inte drar sig för någonting. Regeringen vet, att om dessa fanatiker inte får sin vilja fram är de beredda att splittra det socialdemokratiska partiet och att de kanske skulle lyckas med den saken. Men våra socialdemokratiska statsråd är inga fanatiker. De kan ha åsikter i sakfrågor, men de är beredda att underordna dessa åsikter under partiets gemensamma intressen. Det kan nog vara viktigt med ett starkt försvar, men allra viktigast är för dem en stark socialdemokrati i Sverige. Därför skjuter de frågan ifrån sig och hoppas att det aldrig skall bli något krigshot.

Är det inte i verkligheten så regeringen resonerar? Men det är ett ganska farligt resonemang. Vi har i Sverige sedan lång tid tillbaka lyckats uppehålla enighet om att vårt land skall föra

en alliansfri politik. Den enigheten består, och exempelvis inom högerpartiet är vi beredda att arbeta för alliansfriheten, trots att det finns oss närstående som hyser motsatt uppfattning. Men en förutsättning måste dock vara att inte regeringen genom sin överksamhet rycker undan förutsättningarna. Utan tillräckligt starkt försvar blir den alliansfria politiken omöjlig. Utan kärnvapen kan det i längden bli omöjligt att få ett tillräckligt starkt försvar. Förbereder vi oss inte i tid, kan vi bli tvungna att dra obehagliga slutsatser av sådana fakta.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag skall inte nu gå in på behovet av kärnvapen i det svenska försvaret utan hålla mig till den fråga som är herr Heckschers huvudfråga, nämligen om ÖB skall få bemyndigande att tillkalla en utredning. Men eftersom jag förstod att herr Heckscher lade in en annan mening i det uttryck, handlingsfrihetslinjen, som vi använt allesammans — även herr Heckscher säger i sin interpellation att han ansluter sig till den s. k. handlingsfrihetslinjen — skulle jag gärna vilja förklara vad jag menar med uttrycket handlingsfrihetslinjen.

Den är, låt mig säga, klarast utformad i det betänkande, som den studiekommitté utarbetade, vilken hade tillsatts av det socialdemokratiska partiet för att syssla med atomvapenfrågan. Det förefaller mig som om man ganska allmänt här i riksdagen hade ungefär samma mening om hur man skall tolka handlingsfrihetslinjen. I det nämnda betänkandet tolkas den som ett anstånd med ett definitivt beslut om huruvida vi skall ha kärnvapen eller inte ha sådana. Det är alltså ett — låt vara tillfälligt — alternativ till ett definitivt beslut. Det gäller ett alternativ till ett negativt eller positivt beslut.

Det som har gjort det möjligt, att så-

Svar på interpellation ang. utredning om de tekniska och ekonomiska problem som sammanhänger med svensk produktion av kärnladdningar

väl anhängare av kärnvapen i det svenska försvaret som motståndare till anskaffande av kärnvapen har kunnat ena sig om en sådan anståndslinje, är ju att man för flera år sedan kom till klarhet om att det inte finns några praktiska möjligheter att just nu realisera tanken på anskaffande av svenska kärnvapen. Detta gör att de som har varit anhängare till anskaffande av kärnvapen har sagt sig: vi kan vänta tills vidare med vårt ställningstagande, därför att vi har ändå inte nu möjligheter att realisera tanken på ett svenska kärnvapen. För några år sedan sade vi att det dröjer till mitten av 1960-talet, och vi kan fortfarande säga att ett definitivt beslut, om man utgår ifrån att det skall föreligga praktiska möjligheter att realisera detta, kan vänta ytterligare några år. Vi kan inte vänta så många år till, men några år kan vi vänta utan att därmed försena anskaffandet av kärnvapen, om man vill ha sådana. Med den tolkning av handlingsfrihetslinjen som jag här har gjort — en tolkning som också överensstämmer med regeringens uppfattning — kanske mitt svar på herr Heckschers interpellation ändå inte är så egendomligt.

Beträffande den försening, som herr Heckscher har påtalat i sin interpellation och i sitt inlägg i debatten här, beror den på en försening, som har inträtt i det civila atomenergiprogrammet. Det har inte gjorts något försök från regeringens sida att försena det civila atomenergiprogrammet för att komma ifrån att ta ställning till frågan om kärnvapen. Det är helt enkelt på det sättet, att våra tekniska och personella tillgångar — och kanske också landets ekonomiska resurser — har gjort att det har inträffat förseningar i bl. a. vårt reaktorprogram, som är det väsentliga i detta sammanhang. Den förseningen, herr Heckscher, gör att vi i dag kan räkna ut, med hänsyn till det civila atomenergiprogrammets läge, att vi här

i Sverige inte får fram det som är mest nödvändigt för ett kärnvapen, nämligen plutonium, förrän i slutet på 1960-talet, såvida vi inte väljer den väg, som skulle föra närmare och snabbare till målet, nämligen ett rent militärt reaktorprogram. Det skulle, som jag sade, föra snabbare till målet, men såvitt jag vet har inte någon föreslagit ett sådant alternativ, och jag vet inte, om herr Heckscher anser att vi skall gå den vägen. Jag har i mitt interpellationssvar framhållit, att frågan om svenska kärnvapen är beroende av det civila reaktorprogrammet. Håller man fast vi det — och jag föreställer mig att det funnits enighet i riksdagen härom — kan man räkna ut att det först i slutet av 1960-talet, kanske 1969, finns det klyvbara material, som skulle kunna användas för framställning av kärnvapen — men först då!

Då det är detta, som är det viktigaste och helt avgörande för frågan, kan man gå vidare och ställa nästa fråga: När behöver man, om man skulle förbereda tillverkning av svenska kärnvapen, fatta beslut om att anslå medel till de rent militära anläggningar som krävs för att ta hand om det plutonium som vi i slutet av 1960-talet kan få fram ur civila reaktorer? Det är dessa anläggningar, herr Heckscher, som man inte behöver fatta beslut om ännu på några år. Jag trodde därför, att både anhängare och motståndare till kärnvapen tills vidare skulle kunna ena sig om att avvakta.

Men varför vill då överbefälhavaren redan nu få till stånd en utredning om vissa ekonomiska, tekniska och administrativa frågor, som sammanhänger med framtagandet av kärnvapen? Ja, det har överbefälhavaren i sin framställning till regeringen motiverat med att överbefälhavaren redan i samband med den s. k. ÖB-planen 1957 gjorde sådana utredningar själv. Han räknade då fram vissa tidpunkter, kostnader o. s. v. Sedan dess har inte överbefäl-

Svar på interpellation ang. utredning om de tekniska och ekonomiska problem som sammanhänger med svensk produktion av kärnladdningar

havaren själv gjort sådana utredningar. Varför? Jo, naturligtvis därför att det riksdagsbeslut 1960 som jag åberopade här, både av överbefälhavaren och av regeringen tolkats på det sättet att riksdagen dragit upp vissa gränser för verksamheten medan man väntar på ett nytt beslut. Jag har velat vara lojal, och det har även överbefälhavaren varit mot detta riksdagens beslut.

Men eftersom tyngdpunkten ligger på det civila atomenergiprogrammet är det å andra sidan klart att vi inom regeringen och framför allt inom försvarsdepartementet, har noga följt dessa frågor och speciellt vad som har skett inom det civila atomenergiprogrammets ram, ty vi tolkar handlingsfrihetslinjen på så sätt, att det finns vissa frågor på detta område att bevaka för framtiden. Detta har också skett.

Nu frågar herr Heckscher: Har regeringen någon annan mening än överbefälhavaren om vilka utredningar som behövs? På det kan jag bara svara, att den utredning som överbefälhavaren i det aktuella läget begärt anser jag tills vidare vara obehövlig. De uppgifter som man skulle kunna få fram genom en sådan utredning finns i stort sett inom det civila atomenergiprogrammets ledning. Uppgifter beträffande den forskning som bedrivs av FOA finns i försvarsdepartementet — och naturligtvis också hos FOA själv — samt hos överbefälhavaren.

Har vi några andra experter än överbefälhavarens? frågar herr Heckscher. Det har vi inte, utan experterna är i stort sett desamma som ÖB har tillgång till. Antalet experter på detta område är inte så stort inom landet att man ens kan dela upp dem mellan överbefälhavaren och regeringen.

Litar inte regeringen på överbefälhavaren? var sedan herr Heckschers fråga — litet dumma fråga, tycker jag. Det är inte fråga om det; vi litar på överbefälhavaren. Det är all right om

överbefälhavaren gör en framställning av detta innehåll, men det är lika all right om regeringen säger att denna utredning icke är erforderlig.

Herr Heckscher, som är professor i statskunskap, kan säkerligen från sin lärarverksamhet erinra sig hur det svenska utredningsväsendet fungerar. Här är det fråga om en ganska omfattande utredning. Överbefälhavaren begär att få tillsätta en utredning och själv ge direktiv till den, och han begör därför bemyndigande av regeringen att få tillkalla sakkunniga för utredningen och skriva direktiv till dem. Jag har genom överbefälhavaren fått veta vilka personer som komme att tillsättas i denna utredning, om det bleve ett beslut i positiv riktning. Av utredningens sex eller sju ledamöter skulle en vara militär och de övriga utgöras av civilpersoner, ungefär samma mäniskor som vi anlitar såsom experter. Om en sådan utredning skall tillsättas, herr Heckscher, är det väl i så fall regeringen som skall ge direktiv för den och tillkalla de sakkunniga.

Det förekommer att överbefälhavaren och andra verkschefer får bemyndigande att tillsätta utredningar och själva skriva direktiven till dem, men då gäller det i allmänhet tekniska frågor eller i varje fall frågor av mindre betydelse än denna. I detta fall är det en fråga som är kontroversiell; den har stor politisk räckvidd, och jag föreställer mig att kammarens ärade ledamöter knappast skulle ha varit tillfredsställda med att en sådan utredning fått sina direktiv och sin sammansättning bestämda av överbefälhavaren.

I mitt svar har jag sagt att vi skall försöka följa handlingsfrihetslinjen, som har så många anhängare, t. o. m. herr Heckscher, men så länge det inte finns något annat riksdagsbeslut än det som fattades 1960 i denna fråga måste det nog ske efter de riktlinjer i stort som jag har redovisat i mitt svar. Skulle vi,

Svar på interpellation ang. utredning om de tekniska och ekonomiska problem som sammanhänger med svensk produktion av kärnladdningar

när handlingsfrihetslinjen så småningom kanske kommer i ett ännu mera kritiskt skede än det vi har i dag, behöva ytterligare penetrera dessa stora frågor, kan vi naturligtvis tillsätta en utredning, men behovet av en sådan finns inte ännu. Som någon sade till mig i går: Det är inte utredningar vi behöver, om vi skall ha kärnvapen, utan det är plutonium, och det har vi inte.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Handlingsfrihetslinjen lär inte kunna tolkas på så många olika sätt. Jag skall för säkerhets skull läsa upp ett citat från den socialdemokratiska atomvapenkommittén: »Om regering och riksdag skulle önska fatta beslut om en konstruktionsforskning, torde ett sådant beslut inte behöva fattas förrän tidigast 1963. Detta innebär att statsmakterna inom ramen för 1958 års riksdagsbeslut om atomvapenforskning, i varje fall intill 1963 kan bevara full handlingsfrihet när det gäller en eventuell svensk tillverkning av atomvapen.» Det är vad handlingsfrihetslinjen innebär.

Men nu säger överbefälhavaren att i realiteten har det redan uppstått en försening. Det betyder, säger överbefälhavaren, att en av de två huvudpremisserna för statsmakternas ställningstaganden 1958 och 1959 alltså icke längre har samma giltighet som tidigare. Han säger vidare: »Skäl talar för att tidpunkten nu skulle vara inne att ta slutlig ställning till kärnladdningsfrågan. Jag bedömer det emellertid vara möjligt att ännu någon tid behålla handlingsfriheten, utan att beslut nu fattas om anskaffningen. En förutsättning är dock att erforderliga åtgärder får vidtas för att undvika ytterligare förseningar i fråga om en möjlig svensk kärnladdningstillverkning.» Längre fram i skrivelse säger överbefälhavaren att han anser en utredning erforderlig »för att tillräckligt säkert och aktuellt

utredningsmaterial skall föreligga vid ett ställningstagande till kärnladdningsfrågan och för att undvika tidsförlust».

Överbefälhavaren hyser alltså den uppfattningen att om den utredning han begärt inte verkställs, så uppstår det en ytterligare tidsförlust, en ytterligare försening. Det innebär alltså att man skjuter saken framför sig, och handlingsfriheten begränsas ytterligare genom att det uppstår en större försening.

Nu säger statsrådet att den utredning som överbefälhavaren begärt är obehövlig och att materialet redan finns hos överbefälhavaren. Det är då väldigt märkvärdigt att ÖB inte själv upptäckt att han har det material som behövs! I nästa ögonblick säger statsrådet, att om en utredning behövdes så skulle den tillsättas av regeringen, som också skulle skriva direktiven. Det är väl i och för sig inte någon avgörande fråga, vem som tillsätter utredningsmännen, i synnerhet som överbefälhavaren och statsrådet redan tycks ha samrätt om hur en eventuell utredning skulle sammansättas.

Huvudsaken är att överbefälhavaren anser att denna utredning är erforderlig för att undvika ytterligare försening, medan statsrådet med sina experter som utgångspunkt säger att överbefälhavaren har fel och att det alltså inte behövs någon utredning för att undvika ytterligare försening. Jag kan inte upphöja mig till överexpert över chefen för försvarsdepartementet och överbefälhavaren. Men jag tillåter mig att ha den uppfattningen, att överbefälhavarens åsikt, uttalad under tjänstemannans ansvar, inte är någonting som man bara kan springa förbi.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Försvarsministern har här, vilket jag finner helt naturligt, hänvisat till handlingsfrihetslinjen. Han gav också en kort uttolkning av denna.

Svar på interpellation ang. utredning om de tekniska och ekonomiska problem som sammanhänger med svensk produktion av kärnladdningar

Han sade att den innebar anstånd med beslut i frågan, huruvida vi i Sverige skall ha kärnvapen eller inte. Han sade också att de faktiska förhållandena är sådana att vi kan vänta tills vidare med ett beslut utan att det därigenom blir någon försening, eftersom vi ändå inte ännu har möjligheter att tillverka kärnvapen.

Jag kan inte förstå annat än att denna korta karakteristik av handlingsfrihetslinjen överensstämmer med det tidigare beslutet såsom jag fattat det. Jag är inte säker på att jag förstod herr Heckscher rätt, men jag tyckte att inte heller herr Heckscher sade någonting som stred mot denna tolkning. I varje fall håller jag mig till den. Det innebär alltså att vi i Sverige bör ha handlingsfrihet den dag ett större avgörande skall träffas. Vi skall under mellantiden förfara så att vi *undviker sådan försening* som kan bero på omständigheter under vår kontroll.

Försvarsministern hänvisade till att vi tills vidare måste bedriva forskning och att det civila atomenergiprogrammet måste fullföljas. Utan att här till diskussion ta upp frågan om militära reaktorer och andra stora frågor, vill jag säga att jag även på den punkten delar försvarsministerns mening, att man måste bedriva forskning och energiskt fullfölja det civila atomenergiprogrammet. Det är då självfallet väsentligt att ingenting i arbetet med dessa båda uppgifter försummas eller i onödan försenas.

Vad kan det då bero på att det har blivit vissa förseningar? Det lönar sig väl inte mycket att diskutera den frågan i dag, eftersom vi tycks vara överens om att arbetet på denna dubbla front, forskningen och det civila atomenergiprogrammet, skall bedrivas så att ingen ytterligare försening framkallas.

Nu påtar sig försvarsministern genom sitt svar i dag till herr Heckscher

ett mycket klart ansvar när han säger följande: »Jag har funnit det naturligt och i enlighet med ansvaret för att handlingsfrihetslinjen hålles praktiskt möjlig, att personligen hålla mig noga underrättad om utvecklingen av de från tid till annan tänkta och gjorda dispositionerna på de områden jag nu berört.» Han säger vidare att detta även i fortsättningen främst bör vara en uppgift för försvarsministern. Jag förmodar att statsrådet menar att han ämnar inte bara följa utvecklingen utan även sammanställa detta material, så att man får den överblick som är nödvändig. Detta ansvar för att »handlingsfrihetslinjen hålles praktiskt möjlig», som försvarsministern påtar sig, är bara ett annat uttryck för att försvarsministern accepterar att vår politik skall vara sådan att ingen onödigt försening framkallas, och så att vi har en effektiv handlingsfrihet när beslut skall fattas. Såvitt jag kan förstå innebär försvarsministerns svar att han själv och de experter han har till sitt förfogande åtar sig en del av den uppgift som överbefälhavaren tänkte förlägga till en särskild utredning. Försvarsministern skall följa och sammanställa materialet och givetvis diskutera det med de militära myndigheterna. Vidare säger försvarsministern att han i den mån det visar sig lämpligt skall vid en senare tidpunkt tillsätta en utredning.

När överbefälhavaren talar om de tekniska och ekonomiska undersökningar som erfordras, så tänker sig tydligen försvarsministern att hans experter utför sådana utredningar och fullföljer dem och att han själv tjänstgör som något samordnande organ tills den dag kommer då han skall, om han anser det behövt, göra en sammanställning av utredningsmaterialet.

Försvarsministern sade att utredningsmaterialet till stor del redan finns. Jag har väl inte missförstått svaret, när jag tolkar det så, att försvarsministern

Svar på interpellation ang. utredning om de tekniska och ekonomiska problem som sammanhänger med svensk produktion av kärnladdningar

själv skall med hjälp av sina experter och i nära kontakt med de militära myndigheterna sammanställa och komplettera detta material. Under förutläggning att detta är riktigt uppfattat kan jag endast säga att jag litar på att statsrådet, när statsrådet gör denna deklaration och påtar sig detta ansvar, också skall se till att frågan handlägges på sådant sätt att vårt lands handlingsfrihet bevaras och försening undviks.

I dag är det ju inte fråga om något ställningstagande till spørgsmålet om vi skall ha kärnvapen eller inte. Herr Heckscher framförde en del mera långsyftande reflexioner om vårt försvars styrka och dylikt. Jag skall inte följa honom på den vägen. Jag tror nämligen att dessa frågor lämpligen kan tas upp till diskussion vid andra tillfällen och att dagens debatt i huvudsak bör begränsas till den fråga som nu föreligger till behandling. Den är som sagt mera begränsad. Jag kanske rent av kan göra det tillägget, att då den ståndpunkt som vi har anslutit oss till är handlingsfrihetslinjen, så innebär det måhända att man inte varje gång ordet kärnvapen nämnes känner behov av att diskutera eventuella *framtida* ståndpunkter i kärnvapenfrågan. Jag tycker det är naturligt att jag i dag begränsar mig till den föreliggande frågan. Eljest kan det lätt bli så att vi, varje gång kärnvapenspørsmålet nämnes, kommer in i en stor hypotetisk debatt, och det tjänar kanske inte mycket till. Med detta har jag inte velat kritisera herr Heckscher. Jag har endast velat beröra anledningen till att jag håller mig inom en väsentligt snävare ram.

De internationella förhållandena är uppenbarligen sådana att en handläggning av denna fråga bör ske med mycket stor försiktighet men också med energi och vaksamhet. Endast då tror jag man kan säga att handlingsfrihetslinjen verkligen bevaras.

Försvarsministern har i dag påtagit sig ett stort ansvar eller rättare sagt deklarerat att han är medveten om detta stora ansvar. Jag kan för min del inte göra någon annan reflexion än att säga att jag utgår ifrån att försvarsministern har den inställning som han här har deklarerat. Jag kan inte finna någon motsättning mellan denna inställning och den ståndpunkt som riksdagen tidigare har intagit. I den mån det skulle kunna påvisas att frågan inte handläggs på detta sätt utan att förseningar framkallas så finns det anledning att återkomma, men i dag ser jag ingen anledning till annat än att understryka allvaret i den ansvarsfulla uppgift som försvarsministern själv påtagit sig genom svaret i dag.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Bara ett par ord från min sida nu i denna fråga. Vi hoppas väl alla att utvecklingen på kärnvapenområdet skall bli sådan att kärnvapenfrågan aldrig blir aktuell för oss. Vi är också beredda att medverka till åtgärder som syftar till en sådan tingens ordning. Men ingen vet ju vad som kommer att hända i framtiden. Våra allra varmaste förhoppningar och önskemål kan slå slint. Därför är det viktigt att man under tiden framöver noga följer vad som händer och sker. Bl. a. måste erfarenheterna från forskningen på det civila området i detta avseende noga tillvaratas även för försvarets del. Och såvitt jag förstått är det detta man syftat till när man myntat ordet handlingsfrihetslinjen och accepterat denna linje.

Handlingsfrihetslinjens innehåll kan visserligen i någon mån betraktas som svävande, men i likhet med herr Ohlin tycker jag att den utformning som försvarsministern här i dag gav den linjen, den uttolkning av linjens innebörd som försvarsministern lämnade bör kunna betraktas som tämligen tillfredsställande. Viktigt är ju att vi bedriver en

Svar på interpellation ang. utredning om de tekniska och ekonomiska problem som sammanhänger med svensk produktion av kärnladdningar

intensiv forskning på atomområdet och en tillräckligt omfattande sådan och att vi följer utvecklingen på ett sådant sätt att någon försening icke behöver uppstå därest omständigheterna skulle tvinga oss till ett positivt beslut i kärnvapenfrågan. Jag tycker faktiskt att försvarsministerns uttalanden här ger anledning räkna med att regeringen inte försummar något i detta avseende att det därför borde finnas förutsättningar även för herr Heckscher att ansluta sig till vad man egentligen skulle kunna betrakta som en borgfred tills vidare i kärnvapenfrågan. Det är min förhoppning att herr Heckscher uppfattat vad som har sagts här på sådant sätt att även han kan ansluta sig till en dylik borgfredslinje.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Herr Heckschers interpellation är ett led i högerns strävan att kompromettera Sverige och den svenska regeringen under behandlingen av Undénplanen om en atomvapenfri zon — och detta just när svaren skall lämnas. Den avser att införa svaren och avrustningskonferensen den 14 mars framställa Sveriges hållning som något av ett dubbelspel.

Herr Heckscher framställer anskaffandet av svenska kärnvapenladdningar som den viktigaste åtgärden för Sverige försvar. Han gör det i en situation när alla vet, att det redan finns tillräckligt med kärnvapen för att ödelägga jorden flera gånger om och när det i alla länder förekommer stora demonstrationer inte bara för provstopp utan också för kärnvapenförbud. Herr Heckscher medgav indirekt detta själv när han talade om trycket på socialdemokraterna från pacifistiskt håll vilket gör att de kanske kan vänta en splittring om de går in för kärnvapen. Människorna blir alltmer på det klara med att valet står mellan å ena sidan kärnvapenförbud och total avrustning samt å andra sidan fort-

satt upprustning i terrorbalansens tecken fram till förintelsekrig. Ett svenskt kärnvapen skulle inte öka utan tvärtom minska vår trygghet.

Tyvärr finns också i försvarsministerns svar ett par avsnitt, som ger alla kärnvapnens motståndare i Sverige anledning till oro. Det säges att forskningsanstalten genom en snäv tolkning av beslutet ansett sig förhindrad att utföra en fullständig skyddsforskning och att närmare direktiv skulle meddelas, sannolikt med vidgad fullmakt. Försvarsministern meddelade vidare att handlingsfrihetslinjen visserligen skall behållas tills vidare men att han själv sedan länge samarbetar med militära och civila experter — på särskild fråga av herr Heckscher sade han att dessa var överbefälhavarens egna experter — för att undersöka metoder som »komplicerar eller underlättar framtagning av klyvbart material». Likaså sade han »kan möjligheter uppstå för alternativa tekniska lösningar av konstruktioner och tillvägagångssätt, som kan vara av väsentligt olika vikt för det civila atomenergiprogrammet respektive ett eventuellt vapenprogram». Han säger vidare att den numera utvidgade skyddsforskningen kan ge resultat som belyser den teknisk-vetenskapliga problematiken. Utvidgningen har tillkommit efter de nya direktiven. Experterna undersöker också handlingsfrihetslinjens möjligheter. I en replik förklarade försvarsministern att det inte är utredningar som behövs, utan plutonium.

Allt detta antyder ju att den utredning som försvarsministern själv som ledare för de militära och civila experterna satt i gång gjort överbefälhavarens utredning överflödigt. Detta ger ett visst stöd åt herr Heckscher när det gäller att misstänkliggöra den svenska linjen.

Jag fäste mig också vid ett uttalande av herr Heckscher. Förr har det alltid hetat, att det var Sveriges starka försvar som hjälpte oss att hålla oss utanför

Svar på interpellation ang. utredning om de tekniska och ekonomiska problem som sammanhänger med svensk produktion av kärnladdningar

kriget. När herr Heckscher gick igenom sin lista över olika länder ändrade han detta till att de tänkbara angriparna kanske inte visste, hur svagt vårt försvaret var. Jo, det visste de nog. Men det har skett en viss förändring i argumenteringen från militärt och högerhåll. Nu vet vi genom våra ledande generaler från den tiden, att hela svenska kusten från Malmö till Göteborg den 9 april 1940 låg öppen för ett angrepp från Tyskland, och att våra mobiliseringsförråd var skickade till Finland. Jag glömmer aldrig en viss TV-utsändning på 20-årsdagen av den 9 april 1940 — jag vet inte om många av riksdagens ledamöter hade tillfälle att se den. Där framträdde förutvarande överbefälhavaren Jung och förre arméchefen Ehrensverd. Sedan generalerna förklarar att det den gången inte fanns mer än stort sett 20 man på Ljungbyhed och att vi inte hade mobiliserat, så riktade intervjuaren till general Jung frågan, om inte generalen själv hade gått omkring i Hälsingborg för att vilseleda Hitlers spioner och ge ett intryck av att staden var väl försvarad. Då tog general Jung fram en generalsmössa och satte den på sig samtidigt som han blygsamt förklarade att det nog förhöll sig på det sättet.

Jag vill erinra om hurudan situationen var vid denna tidpunkt. Hitler höll just på att krossa Norge och Danmark, och en å två månader senare krossade han Belgien, Holland och Frankrike och drev de engelska kontinentalstyrkorna på flykt över Kanalen. Men Hitler kom inte till Sverige. På ett torg i Hälsingborg stod general Jung med mössan på sig och inför denna skrämmande syn beslöt Hitler att icke angripa Sverige. Det är verkligen en typisk militär argumentering! Det var, såsom vi kanske hört, ingripande från en här i riksdagen mycket smäddad makt, som den gången betydde mycket mera.

I dagens debatt har det förekommit en viss uppmarsch av partiledare. Det på-

minner mig om en annan uppmarsch i oktober månad förra året, då de borgerliga och socialdemokratiska ledarna kom med indignerade protester mot de sovjetiska provsprängningarna. Jag frågar: När kan vi förvänta att det neutrala Sveriges borgerliga och socialdemokratiska partichefer gör motsvarande uppmarsch gentemot de kärnvapenprov som de amerikanska och engelska regeringarna i dagarna beslutat?

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Det har i många sammanhang sagts att försvarsfrågan och även kärnvapenfrågan bör hållas ovanför partierna och jag vill gärna instämma däri. Jag tror att det inom alla partier finns kärnvapenmotståndare lika väl som anhängare av kärnvapen. För min del vill jag närmast göra mig till tolk för de kärnvapenmotståndare som finns inom samtliga partier och grupper av vårt folk, och jag vill därvid delvis begagna en argumentering från högersidan.

Nya Wermlands-Tidningen, en av de mest ansedda högertidningarna i vårt land, publicerar i dag på kultursidan en artikel av författaren Randel, som är bosatt i Kalifornien. Jag skall be att få citera några rader ur denna artikel, där Randel enligt min mening har på ett riktigt sätt karakteriserat hur folk i mycket stor utsträckning tänker och tycker om de aktuella problem som interpellationen berör. Randel skriver: »Jag var 18 år, då jag såg mitt första elektriska ljus, i Göteborg på resan till Amerika. Sedan har jag sett många, många »första». Radio, television, automobil, flygmaskiner, tusentals mekaniska och elektriska uppfinningar, som gett oss en bättre existens. Under de senaste 100 åren har vi sett en materiell utveckling som icke har sin like i något annat sekel i vår historia.

Svar på interpellation ang. utredning om de tekniska och ekonomiska problem som sammanhänger med svensk produktion av kärnladdningar

Och nu är vi färdiga att radera allt detta. Grusa det, bränna det, döda allt som har liv, vår hela tusenåriga civilisation i en sista ruin. Är det icke komiskt! Historien har givit namn på gångna tider, såsom järnåldern, stenåldern, bronsåldern m. m. Framtidens historieförfattare (om det är några) skall ge ett namn för vår ålder. Den skall kallas — 'Den komiska åldern'. Barn (om det är några kvar) skall läsa om vår tid och undra: — Är det möjligt att en människa kunde vara så dum?»

Jag vill understryka att detta citat är hämtat ur en högertidning, dagens nummer av Nya Wermlands-Tidningen.

Frågan om kärnvapen i vårt land har, som det har sagts i anföranden både i dag och tidigare, ställts på framtiden. Försvarsministern erinrade att det var om en kompromiss mellan två olika uppfattningar. Jag tror för min del att majoriteten är emot kärnvapen. När denna fråga tidigare har behandlats i riksdagen och inom partierna har man tänkt sig att problemet med atomvapen, strålfaran och strålkraften skulle diskuteras och studeras av människorna i vårt land. Det skulle därigenom uppstå en bred opinion som kunde säga sin mening i denna fråga, och människorna skulle på så sätt få veta vad man egentligen talar om, när det propageras för atomvapen och om att utvidga kretsen av stater som har atomvapen genom att inlemma vårt land, som är neutralt och fredligt, i denna krets. Om man följde överbefälhavarens krav om den forskning han krävt skulle det säkert medföra, att man ute i världen ansåg att Sverige nu har tagit ett kraftigt steg in bland atomstaterna. Det skulle förvärpa det stora problem som man för närvarande brottas med ute i världen. Man försöker nämligen från alla håll, inte minst från stormakterna — jag skulle tro med en ärlig mening — att helt avskaffa atomvapnen.

Sedan Hiroshima utplånades av en

atombomb 1945 har vi fått åtskilligt med vetenskaplig litteratur som belyser både styrkan och effekten av kärnvapen samt den fara som kärnvapenprov innebär genom spridning av radioaktiv förgiftning. Den kan medföra sjukdomar bland mänskligheten, som det aldrig går att komma till rätta med. Detta kan ställas som ett yttersta perspektiv till vad det nu experimenteras med.

Under tiden har det mer och mer klarnat att avrustning och förbud mot kärnvapentillverkning är två väsentliga förutsättningar, om man vill undvika en världskatastrof. Ingen i politiskt ledande ställning i något land lär motsäga riktigheten av denna sanning. Det är en allmän uppfattning byggd på kunskap om dessa förhållanden.

När överbefälhavaren nu har framlagt sin företrädares plan — för övrigt ordagrant lika i långa stycken — om förberedelser för svensk kärnvapentillverkning, så står detta ingalunda i överensstämmelse med riksdagens beslut. Därom lär vi kunna vara alldeles ense. Riksdagens ställningstagande gör att man närmast kan vara överraskad över — om man utgår från att överbefälhavaren vill vara lojal mot riksdag och regering — att överbefälhavaren framlagt en broschyr, ÖB 62, som sprides över hela vårt land och slukar stora summor av allmänna medel. Broschyren är ett led i en propagandaoffensiv, som igångsatts från den militära ledningen. Jag vill ännu en gång påminna om att dess innehåll ingalunda står i överensstämmelse med vad riksdag och regering har uttalat i denna fråga.

Det sägs i många sammanhang att försvarsorganisationen skall utgöra ett stöd för vår utrikespolitik. Ja, den borde vara det, men nog får man göra klart för sig, att militärorganisationerna i världen inte är de rätta instrumenten för att uppnå ett framtida samarbete

Svar på interpellation ang. utredning om de tekniska och ekonomiska problem som sammanhänger med svensk produktion av kärnladdningar

mellan olika nationer och lösa de problem som världen i dag har att brottas med. Jag tänker då inte minst på de underutvecklade länderna. Jag tänker på den hjälp de behöver och allt vad som måste göras för att verkligen skapa förutsättningar för en fredlig värld, en värld utan fruktan och en värld i överensstämmelse med de löften man gav från segermakterna då freden slöts 1945.

Under sådana förhållanden är det också egendomligt att överbefälhavaren satt i gång sin propaganda för svenska atomvapen samtidigt med det svenska initiativet till en kärnvapenfri klubb, som fått stöd i Förenta Nationerna. Står det verkligen i överensstämmelse med den lojalitet som man från regeringens sida anser sig kunna fordra av överbefälhavaren?

Herr Heckscher har här sagt, att han tror att vårt folk vill ha kärnvapen och överbefälhavaren säger samma sak i olika sammanhang. Den senare säger det mycket tydligt och på ett sätt som jag inte vill låta stå oemotsagt från de grupper som jag tror mig representera. Det finns i broschyren ÖB 62 ett uttalande på sid. 34 av följande lydelse: »Blir det en allmän och entydig uppfattning, att kärnladdningar sannolikt kommer till användning i ett framtida krig, skulle motståndsviljan påverkas i negativ riktning om vi inte själva har kärnstridsmedel eller kan understödjas med sådana. Har vi kärnladdningar, kan vi i många olika situationer möta en angripare med samma slags vapen, som han kan tänkas använda. Därigenom stärks motståndsviljan.»

Jag är förvånad över att överbefälhavaren kan fälla sådana yttranden.

Man vet ju ändå vilka möjligheter som var och en av dessa stormakter — Sovjetunionen och USA — har att förgöra hela jorden, att sända atombomber hundratal mil och träffa vilka mål man vill. Då är det orimligt att påstå att vi skulle kunna försvara oss med små tak-

tiska atombomber. Eller tror någon att en stormakt som ville angripa oss, om vi hade ett tiotal små taktiska atombomber, skulle välja just de stridsmetoder som passade oss, så att vi kunde slå ihjäl så många som möjligt av angriparna? Jag tror det inte, och jag tror att överbefälhavaren mellan fyra ögon måste erkänna att detta uttalande har ett propagandavärde men sannerligen inte något annat värde och att det inte på något sätt står på realistisk grund.

Det finns för övrigt ingenting som talar för att överbefälhavaren och herr Heckscher på ett riktigt sätt har tolkat våra reaktioner inför kärnvapen i ett krig. Jag tror inte heller att det var det förhållandet att stormakterna ansåg att vi var starkare än vi verkligen var, som gjorde att vi inte drogs in i kriget. Men jag har faktiskt bevis för att vi tack vare att vi inte var starkare än vi var lättare klarade oss undan kriget. Vi vet att den dåvarande överbefälhavaren med hjälp av sina närmaste medarbetare sökte driva oss ut i kriget och sända mer än hälften av den krigsorganisation vi hade, sedan vi givit bort åtskilligt av våra tillgångar till finnarna. Det erkänns av dåvarande statsråd, att det var tack vare att det kunde påvisas att Sverige var så svagt att vi inte kunde ge oss in i detta äventyr som man lät sig övertygas på militärt håll.

Nej, det är inte så säkert att det är de starka rustningarna som garanterar en seger för ett land — och är det det, då kan vi ju ingalunda ta upp en tävling med stormakterna. Jag tror i stället att det som hjälpte oss under det föregående kriget var en klok politik vilket vi även för framtiden bör hoppas på. Vår regering förde en klok politik och kanske många av oss skakade på huvudet och tyckte att den vid riskabla tillfällen gick för långt i eftergifter mot exempelvis Hitler-Tyskland. Det var denna politik som gjorde att vi höll oss utanför kriget — naturligtvis

Svar på interpellation ang. utredning om de tekniska och ekonomiska problem som sammanhänger med svensk produktion av kärnladdningar

också motsättningar mellan vissa stater som kämpade om makten. Det var ingen imponerande militärorganisation vi då hade, och vi skall inte inbilla oss att man inte kände till det i de krigförande länderna.

Vi kärnvapenmotståndare håller på den neutralitetspolitik som har deklarerats. Jag biträder gärna en försvarspolitik som går ut på att vi med olika medel, från varje hem, skall försvara detta land om det blir angripet. Jag är inte alldeles utan erfarenhet av hur det kan gå till, eftersom jag bodde nära gränsen till Norge, där ockupationen hade fört med sig mycket stora svårigheter för det norska folket. Under en mycket lång tid hade jag tillgång till goda kontakter och visste hur man där utan vapen — sedan ockupationen genomförts kanske tack vare att man verkligen kunde arbeta utan vapen — gjorde motstånd mera effektivt många gånger än vad militärerna kunde göra. Det kanske lärde tyskarna och världen något om vad som kan möta när ett land ockuperas. Kan man bygga på sådan uppfattning om ett land, väger det mycket mer än ett par taktiska atombomber, sådana som överbefälhavaren säger att vi skall ha.

Inför vad nu överbefälhavaren har tagit sig till med vill jag erinra om den debatt vi hade här i riksdagen 1960. Jag frågade då försvarsministern om han ville garantera att man endast kommer att bedriva skyddsforskning inom forskningsanstalten, och försvarsministern svarade att han kunde garantera det. Jag frågade vidare under samma debatt om han för överbefälhavaren tänkte klargöra riksdagens inställning till skyddsforskning. Det var inför det krav, som överbefälhavaren då hade ställt. Försvarsministern trodde i sitt svar att min fråga var fullständigt onödig, eftersom de båda senaste riksdagarna genom beslut i kamrarna givit ett så klart besked. Då överbefälhava-

ren nu har upprepat sin föregångares förslag, visar det sig att min fråga inte var så obefogad den gången. Man skulle kunna ställa den på nytt i dag.

Vad som här timat, högerns agitation ute i landet — även om högern är splittad — genom föredrag som refererats i olika högertidningar och även andra tidningar, visar vilken väldig propaganda man nu för för atomvapenforskning och därmed för införande av atomvapen. Då man yttrar sig där på det sätt som herr Heckscher gjort nu och som överbefälhavaren gjort i sin framställning ser det ut som om riksdagen så snart som möjligt skulle behöva fatta beslut om att det inte skall bli några atomvapen i det svenska försvaret. Det skulle vara nyttigt om denna propaganda kunde upphöra, och jag tror det bara vore till nytta om de som sysslar med planerna för försvarets framtida utformning kunde arbeta under förutsättning, att Sverige inte skall ha atomvapen.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! De båda senaste anförandena har fallit litet utanför ramen för denna debatt, och jag vill därför här återkomma till det föregående.

Den handlingsfrihetslinje som här diskuteras måste innebära — och där om tror jag inte råder någon tvekan — att man kan verkställa vilket beslut som helst, positivt eller negativt, som fattas. Och det är alldeles klart att man aldrig är förhindrad att verkställa ett negativt beslut. Vilka förberedelser man än gör, kan de ju avbrytas när som helst.

Men man kan också gå vidare utan att träffa något definitivt avgörande, under förutsättning att man gör det så att det inte uppstår någon försening genom att beslutet uppskjutes. Handlingsfrihetslinjen måste alltså ses tillsammans med den princip som är uttalad

Svar på interpellation ang. utredning om de tekniska och ekonomiska problem som sammanhänger med svensk produktion av kärnladdningar

exempelvis i den socialdemokratiska kommitténs formulering, att uppskov med beslutet inte får föranleda någon ytterligare försening. Det är såvitt jag förstår kärnpunkten i hela frågan. I annat fall blir det samma situation som i den gamla historien om pojken som gick till sitt arbete på morgonen och då fann en skylt på arbetsgivarens dörr, på vilken det stod: »Ingen mat i dag men i morgon.» Pojken arbetade den dagen utan mat, men när han kom till arbetsgivaren nästa dag, hängde samma skylt på dörren även då. Jag menar, att om man inte fattar något beslut i dag utan skjuter upp det till i morgon och då upprepar förfarandet, så föreligger ju risk för att försvaret under tiden svälter ihjäl. Man måste alltså se till att det inte uppstår försening.

Herr Ohlin var litet förvånad över att jag gått in på frågan om kärnvapens betydelse över huvud taget. Han menade att jag inte hade behövt göra det. Men det finner jag vara ofrånkomligt — i varje fall i egenskap av interpellant — för att klart ange de förutsättningar under vilka ett negativt beslut enligt min mening bör komma i fråga. Och de förutsättningarna är att man har lyckats få fram eller har mycket goda utsikter att få fram ett allmänt förbud mot användning av kärnvapen. I så fall är det självklart att vi från svensk sida inte saboterar ett sådant beslut utan ansluter oss till detta allmänna kärnvapenförbud.

Det är också mycket önskvärt att ett sådant förbud kommer till stånd. Men jag måste nog uppriktigt säga att det inte förefaller som om det vore den mest sannolika utvecklingen, så som man nu ser på denna sak. Det förefaller mera sannolikt att det ena landet efter det andra lägger sig till med kärnvapen och att dessa vapen utvecklas så att man kan använda också små laddningar och att en del av biverkningar-

na vid deras användning förminskas och kanske efter hand försvinner, samt att kärnvapnen därefter blir en väsentlig del av världens krigsrustning. Under sådana förhållanden kan jag inte se någon möjlighet för Sverige att fullfölja sin alliansfria politik utan att vi också skaffar oss de vapen, som en eventuell angripare kan komma att använda emot oss.

Sedan ville herr Hedlund att vi skulle ansluta oss till en allmän borgfred i denna fråga. Ja, om det innebär att handlingsfrihetslinjen fullföljes utan några ytterligare förseningar, så kan vi låta saken vila till dess det är nödvändigt att fatta beslut. Orsaken till att jag tagit upp denna fråga i dag är att överbefälhavaren har slagit larm och talat om, att det har inträffat en oväntad försening på två år och att det enligt hans mening är nödvändigt att göra vissa utredningar för att undvika ytterligare försening. Överbefälhavaren har också begärt att få göra dessa utredningar. Under sådana förhållanden är det för den, som vill fullfölja handlingsfrihetslinjen, ofrånkomligt att ta upp debatt i frågan och begära besked om hur regeringen ställer sig och vad regeringen ämnar göra för att förhindra att ytterligare förseningar uppstår.

Herr Hedlund sade att statsrådets uttalande i dag skulle kunna ligga till grund för en sådan borgfred. Jag får dock till min ledsnad säga att statsrådet enligt min uppfattning yttrat sig så oklart att jag fortfarande vet varken ut eller in. Om jag ännu en gång får erinra om den folkliga sagoskatten, vill jag påminna om den som blev beskylld för att ha slagit sönder en annans kruka. Han sade att han för det första aldrig hade lånat den, för det andra var den trasig när han fick den och för det tredje var den hel när han lämnade igen den. Statsrådets svar förefaller att ansluta mycket väl till det mönster denna person utgjorde. Svaret innehåller

Svar på interpellation ang. förbättring av möjligheterna att i Finland avlyssna Sveriges Radios sändningar

så många motsäggande saker att jag i det har mycket svårt att finna någon egentlig grundval för en borgfred.

Om statsrådet emellertid helt och fullt tar på sig ansvaret för att ingenting från regeringens sida underlåtes som erfordras för att det icke skall uppstå några ytterligare förseningar, befinner vi oss i ett annat läge. Får jag tolka statsrådets svar så, att regeringen nu — oberoende av om det är överbefälhavaren eller regeringen som skall ge direktiven och oberoende av vem som formellt skall stå för utredningen — slutgiltigt tar på sig ansvaret för att överbefälhavaren icke ännu en gång blir tvungen att säga att man har försummat så mycket att det uppstått nya förseningar? Är detta regeringens uppfattning har jag självfallet ingenting att invända.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. förbättring av möjligheterna att i Finland avlyssna Sveriges Radios sändningar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig, om jag är beredd att överväga åtgärder i syfte att ge Sveriges radio sådana sändningsmöjligheter, att sändningarna utan svårighet kan uppfattas av lyssnare inom ett större område än för närvarande i Finland.

Våra möjligheter att förbättra motagningsförhållandena för svenska radiosändningar i våra grannländer är beroende av om vi har starka sändare för lång- och mellanvåg. Sändarna mäs-

te vidare disponera s. k. exklusiva våglängder, d. v. s. våglängder som är avsedda att göra mottagning möjlig utanför landets gränser och som inte används av andra starka sändare. I sistnämnda hänseende är vi bundna av en internationell överenskommelse om fördelning av våglängder. Enligt gällande fördelningsplan är Sverige berättigat till endast två exklusiva våglängder, en för stationen i Hörby och en för stationen i Motala. En utbyggnad av långvågsstationen i Motala till högre effekt har pågått i flera år och den nya stationen beräknas kunna tas i bruk redan i vår. Stationen, som nu har en sändare om 150 kW, kommer efter utbyggnaden att ha två sändare på 300 kW, och dessa kan dessutom köras parallellt. Det är min förhoppning att utbyggnaden av Motalastationen skall kunna påtagligt förbättra möjligheterna att i våra grannländer ta emot svenska radioprogram.

Vidare anförde

Herr **BÖRJESSON** i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Jag vill också uttrycka min tillfredsställelse över de positiva inslagen i statsrådets redogörelse för frågan om förbättrade möjligheter att i våra grannländer ta emot svenska radioprogram.

Trots det i stort sett positiva svaret tillåter jag mig dock, herr talman, att ta kammarens tid i anspråk för att få framföra några ytterligare synpunkter på denna fråga, som jag tillmäter stor betydelse.

Anledningen till min interpellation var att jag vid besök i Finland hade konfronterats med ett flertal personer som livligt beklagat den dåliga hörbarhet som kännetecknar de svenska radiosändningarna. Man har allmänt ut-

Svar på interpellation ang. förbättring av möjligheterna att i Finland avlyssna Sveriges Radios sändningar

tryckt önskemål om att något göres för att förbättra hörbarheten av svensk radio i Finland. Svårigheterna att lyssna på svenska sändningar gör sig särskilt starkt gällande i Helsingfors men även i andra delar av landet.

Det är att märka att man t. ex. i Österbotten och på Åland, som har övervägande svenskspråkig befolkning, dagligen vill lyssna på de rikssvenska programmen.

På finsk sida finner man svårigheter att uppfatta de svenska radiosändningarna vara till stor nackdel, emedan man där med största intresse vill följa inte bara svenska radioprogram i allmänhet utan kanske fastmer svenska kommentarer till händelser som nära berör befolkningen inom ifrågavarande områden. I sådana fall har radion enligt min — och av vad som framgått även andras — uppfattning minst lika stor uppgift att fylla som t. ex. tidningspresen.

Av statsrådets svar framgår att utbyggnaden av Motalastationen kan erbjuda bättre möjligheter på området, och det är också min livliga förhoppning att så skall bli fallet. Givetvis kan man i detta sammanhang inte bortse från nödvändigheten av att även på finsk sida de åtgärder vidtas som kan bli påkallade dels för att förbättra hörbarheten när det gäller utlandssändningar, dels också vidga möjligheterna att i utlandet utan störningar kunna uppfatta de finländska sändningarna. Som bekant är Finlands radio både finsk- och svenskspråkig, och det är därför av mycket stort värde för alla intresserade i vårt land att få möjligheter att lyssna till de program som sänds därifrån. Vi bör inte heller glömma bort att vi i de nordliga delarna av vårt land har en tvåspråkig befolkning som säkerligen gärna tar del av de program som sänds från finsk sida.

Jag vill i detta sammanhang även åberopa de brev som jag erhållit sedan jag framställde interpellationen. Genomgå-

ende understryks önskemålet att effektiva åtgärder vidtas för att förbättra möjligheterna att lyssna till svensk radio i Finland. Bl. a. påpekas från auktoritativt håll i Helsingfors att flera påstötningar gjorts hos Sveriges radio men utan resultat. Man nöjer sig, heter det, av allt att döma med att svensk radio hörs utefter det finländska kustlandet.

Jag anser att dessa olägenheter måste betecknas som anmärkningsvärda med hänsyn till de utomordentliga tekniska framsteg på olika områden som gjorts. Störningarna från starka estniska, ryska och tyska stationer som nu försvårar hörbarheten av svensk radio på finsk sida borde enligt min uppfattning rimligtvis kunna elimineras genom erforderliga tekniska ingripanden.

Slutligen vill jag, herr talman, tillägga att jag finner de gamla vänskapsband som förenar de nordiska länderna, inte minst Finland och Sverige, så värdefulla, att varje möjlighet som står till buds för att upprätthålla nära kontakter måste tillvaratas. Det ytterst värdefulla samarbete som pågår på olika områden vittnar också om den betydelse man över huvud tillmäter kontakterna mellan våra nordiska länder. Radion bör här, som jag ser det, ha sin givna uppgift att fylla.

Även om denna fråga endast är en detalj i det stora sammanhanget bör den enligt min mening lösas på ett för alla parter tillfredsställande sätt. Om den utbyggnad av Motalastationen, som statsrådet aviserade, är ett led i sådan riktning kan den hälsas med glädje. Skulle det emellertid visa sig att ytterligare åtgärder behöver vidtas är det min förhoppning att statsrådet även i försättningen har sin uppmärksamhet riktad på frågan.

Därmed ber jag, herr talman, att än en gång få framföra mitt tack för statsrådets svar.

Härmed var överläggningen slutad.

Interpellation ang. förstärkning av personalen vid domsagornas inskrivningsavdelningar**§ 5**

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 60, angående anslag till nybyggnad för statens polisskolas huvudskola i Stockholm; och

till jordbruksutskottet propositionen nr 67, angående anslag till skogshögskolan för budgetåret 1962/63.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 69, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen den 16 maj 1957 (nr 202) med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965, m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg författningsförslagen, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet propositionen nr 71, med förslag till lag om ändring i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753), m. m.; och

till statsutskottet propositionen nr 72, angående anslag till teckning av aktier i Aktiebolaget Ceaverken, m. m.

§ 6

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet en vid utskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan fogad, å bordet vilande framställning från fullmäktige i riksbanken angående dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse.

§ 7

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 2—4,

statsutskottets utlåtanden nr 2, 12 och 32—36, bevillningsutskottets betänkanden nr 13—15 och 19—21, andra lagutskottets utlåtanden nr 7—9, tredje lagutskottets utlåtande nr 10 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 1 och 2.

§ 8

På förslag av herr andre vice talmanen beslöt kammaren, att konstitutionsutskottets utlåtande nr 2 skulle uppföras närmast efter statsutskottets utlåtande nr 32 bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 9**Interpellation ang. förstärkning av personalen vid domsagornas inskrivningsavdelningar**

Ordet lämnades på begäran till

Herr LARSSON i Norderön (cp), som yttrade:

Herr talman! Inskrivningsdomaren i en stockholmsdomsaga har i en artikel i Juristnytt påtalat, att den arbetsbörda som åvilar de särskilda inskrivningsdomarna i de tre största domsagorna är orimligt stor i jämförelse med den som åvilar inskrivningsdomare i de tre största rådhusrätterna, att eftersläpningen med inskrivningsärenden i ett flertal domsagor är allmänt omvittnad samt att den rättssökande allmänheten därigenom åsamkas betydande ränteförluster.

Enligt uppgifter i dagspressen har justitiedepartementet med anledning av nämnda artikel anbefallt byrådirektörerna i hovrätterna att infordra skriftliga uppgifter om expeditionstider för inskrivningsärenden och gravationsbevis i domsagorna. — Enligt uppgift har Advokatsamfundets sekreterare påtalat att den lagstadgade expeditionstiden av två veckor i de flesta fall ej kunnat hållas, och Svenska bankföreningens direk-

Interpellation ang. undersökning av vissa karameller innehållande alkohol

för har framhållit att ur föreningens synpunkt är det angeläget att arbetskraften förstärks på domsagornas inskrivningsavdelningar samt tillagt att den lagstadgade expeditionstiden av 14 dagar är en ren utopi.

Föreningen mellan ombudsmännen hos Sveriges landshypoteksinstitution har i skrivelse till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet velat understryka det trängande behovet av att sådana personella och organisatoriska förstärkningar snarast måtte komma till stånd att det genomgående blir möjligt för inskrivningsavdelningarna att hålla den författningsenliga expeditionstiden.

Mälarprouinsernas hypoteksförening och Upplands stadshypoteksförening har i gemensam underdånig skrivelse framhållit att »det blivit allt vanligare att kreditinstituten i Stockholm vid behov av uppgifter om gravationsförhållanden beträffande fastigheter i förortskommunerna själva föranstalta om utredning i ämnet genom egna befattningshavare. Då det här gäller ekonomiskt betydelsefulla data, kan det tidsödande forskandet i inskrivningsavdelningarnas fastighetsböcker endast anförtros personer med särskild kompetens och förorsakar därför betydande extrakostnader. — Svårigheterna att få beställda gravationsbevis expedierade i rimlig tid utgör därför en allvarlig olägenhet även ur rent arbetsteknisk synpunkt. — — —» De båda föreningarna har uttalat att de med sin skrivelse velat ytterligare understryka vikten av att åtgärder snarast vidtas för undanröjande av speciellt stockholmsdomsagornas eftersläpning i vad gäller expedieringen av inskrivningsärenden och gravationsbevis och hemställt att Kungl. Maj:t ville låta föranstalta om en sådan personalförstärkning hos i första hand dessa domsagors inskrivningsavdelningar att föreskrivna expeditionstider hädanefter kan hållas.

Eftersläpningen i behandlingen av inskrivningsärenden är emellertid ej nå-

got speciellt problem för stora domsagor eller för stora tätorter. Samma problem föreligger även för många utpräglade landsbygdsdomsagor och olägenheterna är ej mindre betydande i sådana fall. Som exempel kan jag från mitt eget län nämna Jämtlands norra domsaga, där man åren 1960 och 1961 haft en genomsnittlig expeditionstid av 3—4 veckor, och Jämtlands östra domsaga, som under samma tid haft en genomsnittlig tid av 4—5 veckor. Till detta kommer ytterligare tid för postexpedition. Särbeställningar av gravationsbevis vid sidan om inskrivningsdagar drabbas av ytterligare tidsutdräkt.

Missnöjet hos den rättssökande allmänheten är stort och man måste förstå dess klagan och reaktion när de ifrågasvarande inskrivningsärendena och gravationsbevisen ej kan tillhandahållas inom lagstadgad tid, vilket ur allmänhetens synpunkt medför betydande ekonomiska förluster.

Med anledning av vad jag här anförat anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande fråga:

Kommer herr statsrådet att vidtaga snara åtgärder så att domsagor, där eftersläpning med inskrivningsärenden råder, erhåller sådana personella förstärkningar att den lagstadgade expeditionstiden av 14 dagar i fortsättningen kommer att kunna hållas?

Denna anhållan bordlades.

§ 10**Interpellation ang. undersökning av vissa karameller innehållande alkohol**

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANDERSSON i Storfors (s), som yttrade:

Herr talman! Alkoholmissbrukets spridning nedåt inom den yngre ungdomssektorn har väckt berättigad uppmärksamhet. De verkställda utredningarna på flera håll i vårt land an-

Interpellation ang. undersökning av vissa karameller innehållande alkohol

gående alkoholvanor och alkoholmissbruk bland ungdomen har ytterligare fäst vår uppmärksamhet på denna icke önskvärda utveckling i välfärdssamhället. Då det gällt att hålla alkoholbruket tillbaka har vi inte lyckats lika bra som på andra samhällsområden. Akoholen utgör ett stort social problem — ett hot mot tryggheten. Alla förebyggande former av åtgärder i undervisnings- och upplysningssyften i alkoholfrågan samt behandlings- och vårdformer av ungdomsfyllerister som är i verksamhet och påtänkta är värda att uppskatta. Allt detta är gott och väl, men frågan är om man inte borde fästa större uppmärksamhet vid den äldre generationens stora ansvar inför den nuvarande utvecklingen.

Varje generation har som bekant visat en stor benägenhet att anklaga de yngsta generationerna, då dessa helt enkelt ingenting annat gör än följer de äldres exempel.

Det har också anförts att kampanjen för ökad upplysning i alkoholfrågan i första hand borde rikta sig till hemmen. Vid en nyligen hållen sammankomst yttrades bl. a. »Föräldrarna brister i gott föredöme. Det går inte att tala ungdomen till rätta, så länge spriten spelar så stor roll för de vuxna.»

Utan tvivel är det här vi har pudelns kärna. De yngre ungdomarna reagerar ofta emot att bli satta i ett slags undantagstillstånd. De anser det vara orättvist att de skall straffas för sådant som de äldre utan vidare kan hänge sig åt. De vill helst inte leva i ett förmynderskapssamhälle utan i ett demokratiskt samhälle där samma spelregler gäller för unga och gamla. Dessutom impone-ras de i mycket högre grad av de äldres exempel än av deras förbud.

Det är de äldres samhälle dessa ungdomar håller på att växa in i. Det är de äldres vanor och ovanor de håller på att överta. Just bruket av sprit vid festliga tillfällen omger den äldre generationen med feststämning, som naturligt-

vis verkar eggande på yngre generationer.

Glädjande är att man i enhetsskolans högre klasser går rakt på sak då det gäller upplysningen om alkoholens faror. Där betyder det mycket vilken inställning läraren själv har till spriten. Ty ofta får läraren frågan: Super magistern själv?

Alkoholens spridning inom den yngre generationen motiveras med, att de unga vill vara som de äldre. Kamratlivet spelar en påfallande roll i deras liv. Kommer de in i gäng, där alkoholbruk förekommer, påverkas de relativt lätt att själva börja bruka alkohol. Tråkighet i hem och på arbetsplats driver också till alkoholbruk. Det bästa man kan göra för de yngre är utan tvivel att söka skapa trivsel och arbetsglädje åt dem i en alkoholfri miljö, där det inte är fint att supa. Så länge den gamle Jeppe fortsätter att supa, måste han räkna med att de små jepparna kommer att göra det.

Med oro har man i många läger diskuterat riskerna för försäljning av alkoholhaltig cider. Här ger man ungdomarna en ny inkörsport till alkoholvanor som kan bli ödesdigra i framtiden. Inte ens barnen går fria. I stora, braskande annonser reklameras karameller som innehåller alkohol. Den stora faran när det gäller denna spritkaramell, vilken finns med olika spritsorts-innehåll, är att den finnes att tillgå i praktiskt taget alla konfektbutiker och kiosker i vårt land. Karamellerna, som bl. a. innehåller whisky och konjak, har blivit ett lymf-mäte för ungdomarna i skolåldern. Allvarliga verkningar kan uppkomma om ungdomarna genom dessa spritkarameller får begär till sprit och sedan fortsätter med större doser.

Med hänvisning till det anförda innehåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande frågor:

Är statsrådet beredd vidtaga erforderliga undersökningar vilka verkningar dessa spritkarameller, som går under

Interpellation ang. räntan vid återlån av medel ur allmänna pensionsfonden

namnet »LYS», kan ha på ungdomar i skolåldern för deras framtida utveckling?

Vilken spritprocent finnes i karamellerna?

Om spritkaramellerna är av sådan art att de kan leda till ett ökat alkoholintresse bland ungdomen, är då statsrådet beredd förbjuda dem i handeln?

Denna anhållan bordlades.

§ 11**Interpellation ang. räntan vid återlån av medel ur allmänna pensionsfonden**

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp), som yttrade:

Herr talman! Banker och kreditinrättningar har nyligen i sin verksamhet infört vissa nya slag av inlåningsräkningar. Bl. a. har inrättats en inlåningsräkning med 12 månaders uppsägnings-tid och en ränta av 5,25 procent. Denna räntesats överskrider med en halv procent tidigare allmänt förekommande högsta inlåningsränta, 4,75 procent, vilken gällt vid insättning på kapitalsamlingsräkning med 6 månaders uppsägning. Syftet med dessa åtgärder från bankernas sida torde vara att stimulera till långtidssparande. Häremot kan, så vitt det ej medför höjning av utlåningsräntorna, inte anföras någon erinran.

Det bör emellertid uppmärksammas att den ovan nämnda högre räntesatsen, 5,25 procent, medför vissa följdverkningar. Sålunda har räntan vid bankernas lån av återlånemedel från allmänna pensionsfonden höjts från 5,25 till 5,75 procent. Detta torde sammanhånga med den i lag föreskrivna ordningen att återlån ur nämnda fond skall ske till en räntesats som med en halv procent överstiger högsta allmänt förekommande räntesats vid inlåning i bankaktiebolag, postsparbanken, sparbank och centralkassa för jordbrukskredit.

När lagstiftningen angående tilläggs-pensioneringen antogs framhölls det att

pensionsfonderna borde bli ett värdefullt instrument i den ekonomiska politiken. Den räntehöjning som nu genomförs beträffande bankernas ianspråktagande av återlånemedel synes få en motsatt effekt. De avmattningstendenser som gör sig gällande och den konkurrens som vårt näringsliv utsättes för motiverar enligt min mening att en allmän räntesänkning bör komma i fråga inom en mycket nära framtid. Höjningen av återlåneräntan är emellertid ett steg i motsatt riktning. Har inte kreditinrättningarnas räntemarginaler tidigare varit oproportionerligt stora, torde nämligen en högre ränta vid ianspråktagande från företagarnas sida av återlånemedel vara ofrånkomlig. Särskilt i nuvarande läge måste en sådan utveckling anses beklaglig.

Det bör vidare uppmärksammas att den ränta som kreditinrättningarna tilllämpat i fråga om studielån med statlig kreditgaranti hittills regelmässigt stått i viss relation till den högsta allmänt förekommande inlåningsräntan. Om den ordningen skall tillämpas även nu, torde en höjning av räntan för nämnda studielån komma i fråga. Detta skulle ur de studerandes synpunkt vara synnerligen beklagligt.

Med hänvisning till det anförda anhaller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande frågor:

Anser statsrådet att bankernas räntemarginaler hittills varit så stora att den höjning av räntan vid återlån av medel ur allmänna pensionsfonden som nyligen företagits ej kommer att föranleda någon höjning av bankernas ifrågavarande utlåningsräntor?

Anser statsrådet att en höjning av räntan för studielån med statlig kreditgaranti bör komma i fråga med anledning av att banker och kreditinrättningar sedan viss tid tillämpar vissa inlåningsräkningar med högre ränta?

Anser statsrådet att åtgärder bör vid-

tagas i syfte att förhindra en höjning av här nämnda utlåningsräntor?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Interpellation ang. eltaxorna

Ordet lämnades på begäran till

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp), som yttrade:

Herr talman! Den ökade elkraftförbrukningen jämte ändringarna i bränslepriser och kostnadsläge har medfört att taxorna för försäljning av högspänd och lågspänd elektrisk kraft nu tagits under allvarlig omprövning av såväl kungl. vattenfallsstyrelsen som de enskilda kraftproducenterna.

I ett betydelsefullt avseende har granskningen av eltaxorna redan medfört resultat. Sålunda har Sydsvenska Kraftaktiebolaget, Sydkraft, beslutat att icke ta ut ett redan tidigare beslutat taxehöjningstillägg å taxorna för leverans av högspänd elektrisk kraft, engrostataxorna, på 20 procent utan begränsa detta till 15 procent trots att gällande kontrakt ger bolaget möjlighet att debitera engrosabonnenterna, d. v. s. industrier och återdistributörer som t. ex. eldistributionsföreningar, det högre tillägget.

Förutom leverans av högspänd elektrisk kraft ombesörjer Sydkraft distribution av lågspänd elektrisk kraft till ungefär 120 000 abonnenter, huvudsakligen på landsbygden. För att även detaljabonnenterna omedelbart skall få del av prissänkningarna har Sydkraft beslutat lämna dessa en provisorisk rabatt, som blir av samma storlek som nu utgående elskatt för s. k. borgerlig förbrukning, d. v. s. 7 procent.

Som motiv för taxesänkningen har Sydkraft bl. a. angivit att det synts bolaget angeläget, att de f. n. låga bränslepriserna och den rikliga vattentillgången snarast möjligt kommer konsumenterna tillgodo i form av sänkta el-

Interpellation ang. eltaxorna

priser. Bolaget räknar dessutom med att de vidtagna åtgärderna skall stimulera till ökad energiförbrukning, vilket bör medföra ett bättre utnyttjande av distributionsanläggningarna och resultera i sänkta kostnader för överföring av kraften till abonnenterna.

Elabonnenterna i övriga delar av landet och särskilt abonnenterna på landsbygden, vilka under 1958 fick finna sig i en ca 20-procentig höjning av detaljtaxorna, där kungl. vattenfallsstyrelsen eller något annat större företag är distributör, bör med samma motivering kunna emotse en sänkning av eltaxorna, som åtminstone motsvarar den som kommit abonnenterna i de södra delarna av landet till del. Om taxesänkningen på grund av tidigare omnämnda utredningar icke nu kan genomföras definitivt borde såväl vattenfallsstyrelsen som enskilda kraftdistributörer kunna följa Sydkrafts exempel och genomföra en provisorisk taxesänkning.

Förutom priset på elkraft är även de taxesystem, som kommer till användning vid försäljning av kraft till olika kategorier av abonnenter, av stor betydelse för olika delar av näringslivet.

Högspanningstaxorna erbjuder numera inga större problem. Dessa taxor är i stort sett standardiserade och följa i regel de normer som tillämpas av vattenfallsstyrelsen. De utredningar som pågår såväl inom vattenfallsstyrelsen som Svenska vattenkraftföreningen torde förutom priserna avse en omfördelning av fasta avgifter, effektagifter och energiavgifter mellan större och mindre förbrukare, regler för indextillägg samt ett tillrättaläggande av elkraftpriserna med hänsyn till den konkurrens man nu måste räkna med från andra energiformer, t. ex. olja.

Standardiseringen av taxor för försäljning av lågspänd elektrisk kraft, d. v. s. taxor som kommer till användning vid försäljning till hushåll, jordbruk och småindustri etc., har med hänsyn till de vitt skilda slag av el-

Interpellation ang. eltaxorna

förbrukare det här är fråga om och dessas olika värdering av kraften icke kunnat lösas tillfredsställande. Det av 1943 års elkraftutredning år 1947 framlagda förslaget till normaltariff (SOU 1947: 4) var otvivelaktigt ett stort framsteg, men redan 1951 ansågs en omarbetning av denna tariff nödvändig bl. a. på grund av att effektkrävande apparater, såsom eltvättmaskiner etc., kommit till ökad användning inom hushållen. Den reviderade normaltariffen av år 1956 (SOU 1956: 5) innehöll därför bestämmelser, som angav den största s. k. fria effekt i kilowatt (kW), som fick anslutas i hushållen utan extra grundavgifter. Samtidigt föreslogs bestämmelser, som angav hur stor motor i hästkrafter (hk), som fick användas inom jordbruk av olika storlek utan att extra anslutnings- och grundavgifter debiteras jordbruksabonnenten.

Vattenfallsstyrelsen tillämpar emellertid i stort sett de beräkningsgrunder, som rekommenderades 1947, och har sålunda inte infört någon bestämmelse om den största fria effekten i sina nu gällande taxebestämmelser. För maximering av fria effekten för största motorn vid jordbruksabonnemang tillämpar övriga kraftdistributörer på landsbygden, antingen den av Svenska elverksföreningen rekommenderade regeln $5 \text{ hk} + 0,5 \text{ hk/ha}$ eller också den regeln som angivits i elkraftutredningens ovannämnda förslag (SOU 1956: 5, sid. 10), d. v. s. $10 \text{ hk} + 0,6 \text{ hk/ha}$ upp till 25 ha samt $0,3 \text{ hk/ha}$ för överskjutande odlad areal, dock högst 50 hk/brukningsdel.

Vid bestämning av anslutningsavgifter och årliga grundavgifter för småindustrier etc. rekommenderade elkraftutredningen år 1947 två alternativ, golvytenormen och effektnormen. Vattenfallsstyrelsen tillämpar alltjämt golvytenormen, vilken i regel visat sig lämpligast för denna kategori av elabbonnenter. Bland övriga distributörer är effektnormen, d. v. s. bestämning av tariff-

enhetstalet efter motorernas och apparaternas sammanlagda effekt, den vanligaste.

Det har således visat sig att kraftdistributörerna på landsbygden tillämpar mycket olika beräkningsgrunder vid bestämning av tariffenhetstalet enligt den av elkraftutredningen rekommenderade normaltariffen, varför man kan konstatera att det enhetliga taxesystem för hela landet, som normaltariffens införande syftade till, icke blivit verklighet.

Inom Svenska elverksföreningen, SEF, vars utredningar låg till grund för elkraftutredningens förslag av år 1947 och 1956, var man också mycket tidigt övertygad om att en rent elektrisk tariff skulle erbjuda vissa fördelar framför normaltariffen. En rent elektrisk tariff skulle bl. a. medföra att de mer eller mindre komplicerade tariffenhetsberäkningarna blev onödiga och kraftleverantörerna skulle, om en sådan tariff infördes, icke behöva kontrollera för vilket ändamål kraften användes. Till abonnentens förfogande ställes en viss elektrisk effekt (kW), för vilken han betalar en effektagift, och för förbrukade kilowattimmar (kWh) erlägger han energiavgift i vanlig ordning.

Sedan år 1956 har ett inom SEF utsett särskilt tariffutskott haft frågan om en för bostads- och jordbruksabonnemang liksom för mindre industri- och hantverksabonnemang lämplig effekttariff under utredning.

Då denna fråga är av mycket stor betydelse särskilt för landsbygdens näringsliv har resultatet av tariffutskottets arbete efterlysts vid olika tillfällen och i olika sammanhang. Bl. a. har Riksförbundet Landsbygdens Folk, RLF, fäst uppmärksamheten på de goda resultat man uppnått i Danmark med effekttariffer, som är mycket enkla till sin uppbyggnad.

Då denna fråga senast var aktuell i riksdagen meddelade statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet

Interpellation ang. befolkningsminskningen inom Jämtlands län

att resultatet av det inom Svenska elverksföreningen arbetande utskottets arbete kunde förväntas föreligga under första halvåret 1961. Förslaget kunde därefter förutsättas komma att prövas av vattenfallsstyrelsen och övriga distributörer av elkraft på landsbygden.

Det ligger i sakens natur att övergången till ett nytt taxesystem kommer att kräva en relativt lång tid innan det blir allmänt tillämpat av kraftleverantörerna. Om en effekttariff som är lämplig för detaljdistribution kommer att erbjuda elkonsumenterna de fördelar som dessa liksom även eldistributörerna anser sig ha anledning förmoda synes det angeläget att utredningen påskyndas så att resultatet kan framläggas i en nära framtid.

Jag anhåller därför om kammarens tillstånd att framställa följande frågor till statsrådet och chefen för Kommunikationsdepartementet:

1. Anser herr statsrådet att det nu bör finnas förutsättningar för en provisorisk sänkning av vattenfallsstyrelsens taxa för leverans av lågspänd elektrisk kraft vid detaljdistribution på landsbygden av åtminstone samma omfattning som den som genomförts av Sydskraft i södra delarna av landet?

2. Är det herr statsrådet bekant när det av Svenska elverksföreningen tillsatta tariffutskottet kan förväntas framlägga förslag om en rent elektrisk tariff, som är lämplig att tillämpa vid distribution av lågspänd elektrisk kraft till bostäder, jordbruk, hantverk och småindustri på landsbygden?

Denna anhållan bordlades.

§ 13**Interpellation ang. befolkningsminskningen inom Jämtlands län**

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Östersund (s), som yttrade:

Herr talman! Befolkningsomflytt-

ningarna mellan olika delar av landet är tidigare kända och omvittrade i olika sammanhang. Det är väl också ganska naturligt att man inom områden med en onormalt stor och fortgående befolkningsminskning med oro ser på framtiden. Så är förhållandet bl. a. inom samtliga norrlandslän, och kanske mest utpräglat inom Jämtlands län.

Det sistnämnda länet har under en lång rad av år fått vidkännas betydande utflyttningsförluster. Under tioårsperioden 1951—1960 uppgick nettoutflyttningen till drygt 11 000 personer, vartill skall läggas en rekordartad stor befolkningsminskning under 1961 på drygt 2 000 personer. Orsakerna därtill är väl främst att söka i bristen på arbetstillfällen och det föga differentierade näringslivet inom länet. De rörlighetsstimulerande åtgärderna inom arbetsmarknadspolitiken har väl också, hur nödvändiga de än är, påskyndat utflyttningen. I och för sig finns det ju icke så mycket att invända emot att arbetskraft från överskottsområden stimuleras att flyttas till orter med arbetskraftsbrist, eftersom detta är en förutsättning för att full sysselsättning och hög produktion skall kunna upprätthållas. Vad man ställer sig mera betänksam emot är att de lokaliseringspolitiska åtgärderna synes helt ha kommit i skymundan för de rörlighetsstimulerande inslagen inom den moderna arbetsmarknadspolitiken. Om så får ske även i fortsättningen kan man hamna i den situationen, att det blir ytterligt svårt att med framgång arbeta för lokalisering av industrier till regioner, som redan fått släppa ifrån sig en betydande del av den prima arbetskraften.

I en intervju i den jämtländska lokalpressen har arbetsmarknadsstyrelsens chef uttalat att det är för sent att få någon storindustri till Jämtlands län, därför att utflyttningen gått så långt inom detta län, att tillräckligt med arbetskraft inte kan uppbringas. Intervjuuttalandet visar i all sin skärpa att

Interpellation ang. befolkningsminskningen inom Jämtlands län

andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder än de rörlighetsstimulerande snarast måste till inom detta län, om den starka utflyttningen skall kunna hejdas. Det kan också nämnas att samma dag som nämnda intervju publicerades — den 1 mars — upphörde driften definitivt vid en av länets få kvarvarande större industrier, Tegefors träsliperi. Det sistnämnda exemplet, liksom tidigare industrinedläggningar, markerar ytterligare behovet av statliga åtgärder i en landsända, där den privata företagsamheten undan för undan drar sig tillbaka.

Den länsutredning, som sedan någon tid tillbaka är i verksamhet, har avlämnat ett delbetänkande om skogstillgångarna inom Jämtlands län. Utredningen pekar på möjligheterna att starta en halvkemisk industri, baserad på barrklenvirke och lövved. Det vore enligt min mening önskvärt — om ingen enskild företagare är villig att satsa på ett sådant projekt — att regeringen överväger möjligheterna för exempelvis ASSI att i en eller annan form engagera sig i en sådan industri i länet. När länsutredningen är färdig med övriga delar av sitt arbete torde ytterligare uppslag, värda att arbeta vidare på, komma att presenteras.

Som tidigare påpekats torde skyndsamma åtgärder från statens sida vara nödvändiga som komplement till de nuvarande arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, särskilt beträffande Jämtlands län med dess starka avflyttning. Det blir sannolikt i så fall fråga om en hel serie stödåtgärder för att på olika sätt stimulera och utvidga länets näringsliv, vilket tarvar en samlad översyn och noggranna överväganden inom regeringen. Det är min förhoppning att statsrådet skall finna det möjligt att göra en sådan översyn inom den allra närmaste tiden.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställer jag om andra kammarens tillstånd att få ställa följande frågor till statsrådet och chefen för socialdepartementet:

Har statsrådet uppmärksammat den alltfjämt pågående starka utflyttningen från Jämtlands län?

Om så är fallet är statsrådet beredd att snarast möjligt göra en samlad översyn och framlägga därpå grundade förslag om de statliga stödåtgärder, som kan tänkas ifrågakomma för att stimulera och främja näringslivet inom detta län?

Denna anhållan bordlades.

§ 14

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 90, till Konungen i anledning av väckta motioner om befrielse från arvsskatt beträffande legat till internationell hjälpverksamhet.

§ 15

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 51, angående nomadskolväsandets organisation, och

nr 75, angående ytterligare investeringar inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 16

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr andre vice talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 43, angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till de tekniska högskolorna, motionerna:

nr 669, av fröken *Elmén m. fl.*, och
nr 670, av fru *Eriksson* i Stockholm *m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 53, med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m., motionen nr 671, av herr *Johansson* i Trollhättan *m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 55, angående vissa anslag för militärmusiken under budgetåret 1962/63 m. m., motionerna:

nr 672, av herr *Björkman m. fl.*,

nr 673, av herrar *Hamrin* i Jönköping och *Nelander*,

nr 674, av herr *Magnusson* i Borås m. fl., och

nr 675, av herrar *Nyberg* och *Jönsson* i Ingemarsgården; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 63, med förslag till lag om änd-

rad lydelse av 72 § växellagen m. m., motionen nr 676, av herr *Fröding*.

Dessa motioner bordlades.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.49.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 7 mars

Kl. 10.00

§ 1

I enlighet med kammarens därom den 27 nästlidne februari fattade beslut skulle nu val företagas av tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte suppleanter för dessa ombud.

Ordet lämnades på begäran till

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN,
som yttrade:

Herr talman! För det val som skall företagas vid detta plenum ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Listan upptar namn å så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Den av herr förste vice talmannen för detta val avlämnade listan var av följande utseende:

O m b u d

S u p p l e a n t e r

G. I. Andersson i Linköping, ledamot av andra kammaren	L. Mattson, fröken, ledamot av första kammaren
S. H. Gustafson i Göteborg, ledamot av andra kammaren	P.-O. Hanson, ledamot av första kammaren
G. Hedlund, ledamot av andra kammaren	T. Andersson, ledamot av första kammaren

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de å listan uppförda ledamöterna utsedda till ombud respektive suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Riksdagens kanslideputerade skulle

genom utdrag av protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det förrättade valet.

Ändring av direktiven för 1958 års utredning kyrka—stat

§ 2

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 51, angående nomadskolväsendets organisation, och

nr 75, angående ytterligare investeringar inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, m. m.

§ 3

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 669 och 670;

till konstitutionsutskottet motionen nr 671;

till statsutskottet motionerna nr 672—675; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 676.

§ 4

Föredrogs den av herr *Larsson* i Norderön vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående förstärkning av personalen vid domsagornas inskrivningsavdelningar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs den av herr *Andersson* i Storfors vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående undersökning av vissa karameller innehållande alkohol.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs den av herr *Gustavsson* i Alvesta vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående räntan vid återlån av medel ur allmänna pensionsfonden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs den av herr *Eriksson* i Bäckmora vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående eltaxorna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Föredrogs den av herr *Nilsson* i Östersund vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående befolkningsminskningen inom Jämtlands län.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Ändring av direktiven för 1958 års utredning kyrka—stat

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av motion om viss ändring av direktiven för 1958 års utredning kyrka—stat.

I den till konstitutionsutskottet hänvisade motionen nr 630 i andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm m. fl. hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådana ändrade direktiv för 1958 års utredning kyrka—stat, att utredning rörande genomförandet av kyrkans

Ändring av direktiven för 1958 års utredning kyrka—stat

skiljande från staten och andra åtgärder för tryggheten av religionsfriheten komme att ingå i de sakkunnigas uppdrag.

Utskottet hemställde, att motionen II: 630 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Spångberg*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Vår motion i denna fråga går ut på att direktiven för den år 1958 tillsatta utredningen ändras så att den tar sikte på kyrkans skiljande från staten och att jämväl andra åtgärder för tryggheten av religionsfriheten utredes. Därmed har vi velat markera att vi finner att den förutsättningslösa utredning som nu pågår är abstrakt och egentligen syftar till ingenting.

Konstitutionsutskottet har avstyrkt vår motion. Motiveringen är att utskottet anser att utredningen bör vara förutsättningslös och inte ta ställning till vare sig fortsatt organisatoriskt samband mellan staten och kyrkan eller upplösning av detta samband. Riksdagen föreslås med andra ord besluta tillkännage, att den inte har någon mening alls ens om det som borde vara självklart och därför inte behöver utredas, nämligen att man inte kan tala om en verklig religionsfrihet i vårt land så länge staten favoriserar och ekonomiskt gynnar en religionsuppfattning på andra religiösa och de anti-religiösa beskostnad.

Kravet på kyrkans skiljande från staten är lika gammalt som arbetarrörelsen. Men det är därför inte enbart arbetarrörelsen som omfattar kravet. Över huvud taget alla anhängare av religionsfriheten accepterar kravet på kyrkans skiljande från staten. Även de frikyrkliga känner harm över att de via skattsedeln tvingas erlägga sin tribut till en

statligt auktoriserad religionsuppfattning, som de flesta av dem i högsta grad ogillar — för att inte tala om dem som inte bekänner sig till någon religion alls men ändå beskattas för kyrkliga ändamål.

Detta abnorma förhållande står i uppenbar strid mot religionsfrihetens anda och innehåll. Man kan omöjligen tala om religionsfrihet, när man upprätthåller en statskyrka och en statsreligion och påfordrar att alla medborgare utan undantag skall betala för underhållet.

Det står i diametralt förhållande till religionsfrihetens begrepp att på slikt sätt tvångsbeskatta personer, som inte är villiga att acceptera vad staten auktoriserat i fråga om religionsutövning. En verklig religionsfrihet kan endast existera i länder, där staten avstår från att ge vare sig ekonomisk eller annan förmånsställning åt någon viss religionsuppfattning men ger frihet åt de människor, som bekänner sig till religionen, att upprätthålla församlingar och kyrkor.

Inte mindre förkastligt ur religionsfrihetens synvinkel är det förhållandet, att statskyrkan tillåtes blanda sig i skolverksamheten. Det gamla kravet på en konfessionslös undervisning är inte förverkligt. Kristendomsundervisning meddelas i skolorna redan från första åren. Att den mestadels sker i statskyrkans anda är allmänt bekant.

Statskyrkan tvingar sig på barnen i olika sammanhang genom morgonsamlingar i kyrkorna, konfirmationsundervisning med efterföljande s. k. konfirmation och nattvardsgång, söndagsskolor o. s. v. Även inför döden söker det statskyrkliga inflytandet hävda sin förmånsställning. Förhållandena vid en känd politikers bortgång helt nyligen var sådana, att han icke kunde jordfästas i enlighet med sina i livstiden uttalade önsknings på grund av statskyrklig obskurantism och intolerans.

En av staten auktoriserad religions-

Ändring av direktiven för 1958 års utredning kyrka—stat

uppfattning och kyrka, som tack vare sin privilegierade ställning besitter en anseelig makt, är en utmaning mot religionsfriheten. Det synes oss orimligt, om denna odiskutabla sanning skulle behöva bli föremål för en utredning. Utgående härifrån har vi begärt sådana nya direktiv åt den pågående utredningen som innebär en målsättning av nyssnämnt slag, d. v. s. kyrkans skiljande från staten.

Då arbetarrörelsen i sin begynnelse ställde kravet om kyrkans skiljande från staten på dagordningen, så var det emellertid inte i första hand den principiella sidan av spørsmålet som stod i förgrunden. Statskyrkopräster-
nas reaktionära inställning till arbetarrörelsen och arbetarnas fordran på människovärde spelade en viktig roll vid uppslutningen kring kravet på kyrkans skiljande från staten. Kyrkan och prästerskapet ställde sig oftast på det maktägande fåtalets sida i de hårda klasstrider som utkämpades kring sekelskiftet. De uppträdde som mörkmän och tilldelades även denna benämning av den tidens framstegsvänliga krafter.

Det skall inte bestridas att situationen i dag är en annan än den var vid sekelskiftet. Men är det så stor skillnad på de prästmän som fylkar sig kring Kyrklig samling och sekelskiftets mörkmän? Inom denna illustra sammanslutning har samlats allt vad vi har i detta land av statskyrklig intolerans och oförståelse för den moderna tidens krav. Kyrklig samling innesluter även de präster, som på sin tid koketterade eller öppet fraterniserade med nazismen.

Det var som bekant Kyrklig samling som gick i spetsen för det rabiata motståndet mot erkännandet av kvinnans behörighet att bekläda prästämbeten och i samarbete med andra reaktionära krafter förmådde kyrkomötet att sätta sig över riksdagens beslut i frågan.

Kyrklig samling tenderar till att bli

den bestämmande kraften inom statskyrkan. Den engagerar sig med en aggressivitet som inte lämnar något övrigt att önska för tillsättandet av biskops- och andra klerikala ämbeten med prästmän som följer Kyrklig samlings dogmatiska och bigotta intentioner. Därvid användes metoder, som skulle ha varit omöjliga, om man inte hade kunnat operera under skydd av den fasta statsanställning som markeras av oavsärtlighetsprincipen. Prästmännen känner sig oberoende av sina församlingar. De känner sig i stort sett även oberoende gentemot statsmakterna, vilket inte minst kyrkomötets hållning i fråga om de kvinnliga prästerna bevisar.

Jag skall här avstå från att exemplifiera vad jag menar med mitt påtalande av de metoder som utnyttjas i tävlan om de mera lukrativa befattningarna inom statskyrkan. Det räcker med att helt allmänt framhålla, att konkurrensen om ämbetena sker i en allt annat än kristlig anda; anonyma brev med smutskastning av medtävlarna, viskningspropaganda och misstänklighöranden är kända medel i striden kring biskopsämbetena. Samtidigt söker man meritera sig genom att ösa sin vredes skålar över de ogudaktiga, till vilka man räknar de ledande lek-männen inom kyrkan.

En av kandidaterna i ett nu aktuellt biskopsval har bekantgjort nägonting som skulle kunna betecknas som ett program för Kyrklig samling. Däri återfinner man ett anatema, som är fullt värdigt denna sammanslutning: »Kyrkan skall inte styras av ogudaktiga människor, som nu sker, utan av dem som tror. I kyrkoråd, fullmäktige, kyrkomöten sitter män som inte tror och inte går i kyrkan. De är syndare.» Det heter vidare: »Det vore inte den största olyckan om kyrkorna bleve tomma. Det värsta vore om Ordet inte bleve förkunnat.»...»Konfirmanderna skall, måste gå i kyrkan,

Ändring av direktiven för 1958 års utredning kyrka—stat

liksom deras föräldrar. Dessa senare bekämpar ofta sina barns kyrkogång.»

Den eviga fördömdelsen finns också med i förkunnelsen: »Många yttre tecken visar att många inom kyrkan är döda lemmar. Den som inte kan tro är på väg till evig fördömdelse.»

Endast den som vet att han innehar ett prästerligt ämbete med oavsättligheten som insignium kan våga sig på dylika utfall. Det är i den osunda atmosfär som alstras av den onaturliga alliansen mellan stat och kyrka som dylika medeltida intoleranta utfall ostraffat kan försiggå.

Tillåt mig, herr talman, att i detta sammanhang citera Esaias Tegnér, som på sin tid var biskop i Växjö. Han var betydligt blygsammare i sin uppskattning av statskyrkan och av sin egen insats som biskop än vad hans nutida efterföljare både inom och utom Kyrklig samling är. Han förklarade: »Säg mig inte att mitt ämbete är ett andligt sådant. Det är det mindre än något annat prästerligt kall. Som sakerna nu står är biskopen väsentligen kyrkans och skolans polismästare.» Vidare förklarade han: »Jag håller med bönderna vid riksdagen om biskopsämbetets onödighet ehuru av andra skäl. Vi är ju egentligen numera ingenting annat än kyrkans och hela det högre livets dödgrävare. Såge jag någon annan utväg att kunna leva, en sådan syssla förutan, så toge jag avsked i morgon.»

I verkligheten var detta en förkrossande dom över statskyrkosystemet, en dom som är lika motiverad i dag som den var på Tegnér's tid. Statskyrkan är alltså en drivhusbänk för reaktionära tankar, förmedlade av en prästerlig hierarki som fritt kan husera i hägnen av den statliga oavsättlighetsprincipen.

Låt mig så säga några ord om de ekonomiska konsekvenserna av sambandet mellan stat och kyrka.

Prästerskapets löner vad det gäller

de ordinarie församlingsprästerna uppgick år 1959 till inte mindre än 146 600 000 kronor. Kyrkofondens utgifter för prästlöner under budgetåret 1959/60 uppgick till sammanlagt 5 700 000 kronor. Det måste emellertid observeras, att denna lönesumma på över 152 miljoner kronor endast upptar avlöningar till de ordinarie anställda inom kyrkan.

Kyrkan äger en jätteförmögenhet i kyrkor, prästgårdar och löneboställen. Bortsett från församlingarnas förmögenhet belöpte sig kyrkans bokförda förmögenhet vid slutet av år 1959 till över 1 983 miljoner kronor. Dessutom finns det nära 90 miljoner kronor i kyrkofonden.

Kyrkans skiljande från staten är, som man ser, även en god affär för staten. Nära två miljarder i förmögenhet skulle övergå i statens händer. Därtill skulle staten undgå löner på mellan 150 och 160 miljoner årligen. Även om man sålunda enbart ser frågan från ekonomiska synpunkter finns det starka skäl för vårt motionsvis framförda krav.

Slutligen några ord om kyrkobyggena. Sedan lång tid tillbaka har intresset för statskyrkans gudstjänster minskat i raskt tempo. Kyrkorna står ofta tomma. Men trots detta byggs eller planeras ytterligare kyrkor.

Antalet av regeringen fastställda förslag till kyrkliga byggnader under åren 1950—1959 var 27 kyrkor, 16 kapell, 37 småkyrkor och 20 församlingshus med kyrkolokaler. Det var sålunda jämnt 100 kyrkobyggen under en tioårsperiod, då köerna av bostadslösa människor ständigt växte och bristen på gymnastik- och skollokaler ökade, allt medan avfolkningen i kyrkorna försiggick i ungefär samma takt.

Nu tenderar återigen kyrkobyggena att öka. Prästmännen kräver ökat utrymme för sin verksamhet — trots att vad de kallar avkristningen fortsätter. Nu söker man pressa fram småkyrkor

Ändring av direktiven för 1958 års utredning kyrka—stat

i stort antal. Detta sker i en tid då statskyrkan till övermått utnyttjar det moderna massmedium som radion utgör. Vi tycker det är på tiden att de söker efterlikna sin store lärofader Luther, som kategoriskt utdömde kyrkobyggena och rekommenderade prästerna att predika i det fria.

Jag skall bara citera några rader, som visar hur långt Luthers lärjungar avlägsnat sig från sin lärofader i detta avseende:

»Apostlarna predikade om pingstdagen på torget och gatorna i Jerusalem. Paulus predikade i Filippi vid älven, i fängelset och här och där i husen. För predikningar fulla med villfarelser och djävulslärdom håller man präktiga välvda hus men Guds ord finner icke något härbärge...»

Ingen begär att prästerna så länge statskyrkan finns, skall sakna hus och hålla till på gator och torg. Men så mycket kan man begära som att de i vår tid, med sådana förnämliga massmedia som radio, television och film till sitt förfogande, bör visa litet mera blygsamhet i sina anspråk på nya kyrkobyggnader.

Herr talman! Vi lever i en tidsålder då högt utvecklad vetenskap och teknik löser problem som tidigare ansetts vara olösliga. Det är vetandet, inte tron, som skall behärska världen. Men är det då rimligt, att en stat, som söker befrämja vetandet och utvecklingen, understödjer en viss trosuppfattning inom religionen och ger denna sin sanktion som den »rätta» tron, medan andra trosuppfattningar diskrimineras?

Hur kan det vara möjligt att en statsmakt som vill vara upplyst, ger sin protektion åt en religiös uppfattning, som visat sig vara mindre progressiv och demokratisk än vissa andra fristående religiösa riktningar?

Föreningen mellan stat och kyrka är en anomali. Den strider mot sunt förnuft och mänskligt vetande.

Det är en orimlighet att staten betalar

dryga löner åt en armé av över 3 100 prästmän, varav många bekämpar statens strävanden att utveckla vetenskapen och kulturen.

De miljoner, som nu offras på statskyrkan, bör i stället satsas på vetenskaplig forskning och andra förnuftiga och utvecklingsfrämjande ändamål.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag har till utlåtandet i konstitutionsutskottet fogat en blank reservation, och jag vill med några ord förklara anledningen till detta.

Först och främst anser jag att utskottet har begagnat sig av en skrivning som är minst sagt negativ i förhållande till det problem det gäller, nämligen frågan om att skilja kyrkan från staten. Kyrkans skiljande från staten är som bekant ett mycket gammalt krav. Det har stått som en mycket framträdande punkt på vårt partiprogram sedan årtionden tillbaka.

Med den nu aktuella frågan förhåller det sig på följande sätt. För sex år sedan begärde riksdagen en utredning av frågan. Sex år har sålunda förflutit sedan dess, men de sakkunniga som tillsattes år 1958 har inte kommit längre än till en pågående planläggning av arbetet. Därom skriver utskottet, att de sakkunniga skall »utföra ett förberedelse- och planlägningsarbete och sedan detta arbete fullgjorts i sådan omfattning, att det utgör en lämplig grundval för utredningens fullföljande i andra former anmäla detta förhållande». Då kan man tänka sig att departementschefen kan komma att ändra direktiven, så att detta utredningsarbete får fortsätta.

I sak har alltså ingenting annat beslutats än ett slags förberedelsearbete, som tar sikte på närmast ingenting! Jag anser att utskottet hade bort skriva annorlunda i sitt utlåtande. Nu hade utskottet låst fast sig för framtiden, därest ingen hade reserverat sig, vid ett utlåt-

Ändring av direktiven för 1958 års utredning kyrka—stat

tande, varom utskottet i sin negativa inställning hade varit alldeles enigt.

Den fartbegränsning som konstitutionsutskottet sålunda redovisar ger faktiskt ett evighetsperspektiv med sin snigelfart och sina många rastplatser i arbetstakten. När man länge har sysslat med denna fråga och vet hur länge krävet på kyrkans skiljande från staten allvarligt har framförts av en stark opinion, fruktar man att den nu pågående utredningen inte heller kommer att leda till något resultat. I varje fall finns det med utskottets skrivning ingen som helst garanti för att någonting alls kommer att inträffa på detta område. En sådan redovisning kommer säkert att väcka förvåning i vida kretsar, både inom och utanför partilinjerna.

Naturligtvis kan man ha olika uppfattningar om denna fråga, men som konstitutionsutskottet gått till väga har utskottet också sökt binda sig för framtiden. Det framgår tydligt av de få ord som utskottet kostar på sig förutom beskrivningen av utredningen, där det sägs att utredningen »tager sålunda icke sikte på vare sig fortsatt organisatoriskt samband mellan staten och kyrkan eller upplösning av detta samband. Då någon ändring av dessa direktiv enligt utskottets mening icke bör ifrågakomma, får utskottet hemställa, att motionen II: 630 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Jag tror emellertid att det råder delade meningar även inom utskottets majoritet beträffande den skrivning som utskottet har presterat. Det är möjligt att man skulle ha kunnat uppnå en kompromiss med en tydligare skrivning om vart man syftar med utredningen. Ty bakom denna utredning ligger väl ändå den bestämda målsättningen att kyrkan skall skiljas från staten. Detta är också alldeles nödvändigt efter det sätt, varpå kyrkan arbetar och ställer i de lokaler, som vi alla har varit med om att bygga upp. En del präster, jag säger en del — det finns ju olika

präster — gör sig skyldiga till egenmäktigt förfarande i ömtåliga fall på ett mycket stötande och brutalt sätt. Jag hänvisar också till den jordfästning som helt nyligen ägde rum, då prästen förklarade att visserligen får kyrkan »upplåtas till jordfästningen men det är jag som jordfäster». Hur skulle det se ut, om man för jordfästning av en framstående statskyrkomannan ville använda en lokal för profana ändamål, t. ex. ett Folkets hus eller någon annan kommunens samlingslokal, och föreståndaren sade ifrån att den avlidne får jordfästas här, men han skall jordfästas av mig — och jag är ateist?

Är det någon skillnad mellan dessa fall? I båda fallen rör det sig om en allvarlig livsuppfattning, som man måste respektera då den är väl grundad, i en del fall på känsluskäl, i en del fall på kunskap och vetenskap, i andra fall åter på en blandning av allt detta. Då man vet så litet om dessa yttersta ting, som man för närvarande gör, borde man visa respekt för de livsåskådningar som människor kan hysa.

Till dem här i kammaren som är anhängare av statskyrkan vill jag rikta frågan: Hur skulle ni ställa er i ett fall, då man förklarar att ateisten är den som skall jordfästa statskyrkomannen? Sådana problem uppstår ibland när det gäller upplåtelse av kyrkolokaler. Låt oss tänka oss att den som skall jordfästas är en gammal politiker, som har satsat större delen av sitt liv för det allmänna och som bl. a. har varit med om att bygga samlingslokaler av olika slag; det är mitt i vintern, kanske snöstorm. Vore det då kristligt att säga: kyrkan är stängd för jordfästningen, om inte prästen får förrätta den och utföra den enligt sin ritual? Är detta demokrati och religionsfrihet när det gäller lokaler som skall stå till förfogande för alla?

Ja, herr talman, jag anser att dessa frågor är sådana att man inte kan gå förbi dem i detta sammanhang, om man

Ändring av direktiven för 1958 års utredning kyrka—stat

vill ta någon hänsyn till andra religiösa uppfattningar, till ateistisk uppfattning, till människor som står tvekande, tvivlande och trevande när det gäller dessa frågor. Man kan inte undgå att ta hänsyn även till dem. Då kyrkan har uppträtt på det sätt som den gjort är det nödvändigt att påskynda den utredning som nu pågår.

Jag har med min reservation velat fästa uppmärksamheten på dessa förhållanden. Jag har därför inte kunnat ansluta mig till konstitutionsutskottets mycket negativa utlåtande. Jag anser att man måste hålla i klart sikte det förhållandet att den utredning som har beslutats måste syfta till kyrkans skiljande från staten.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Arvidson* (s), *Carbell* (s), *Trana* (s) och *Carlsson* i Västerås (s).

Herr ANDERSSON i Linköping (s):

Herr talman! Om relationerna mellan stat och kyrka finns många skilda meningar. Somliga anser att de nuvarande förhållandena i stort sett är bra. Andra förmenar att man skall bibehålla statskyrkan men att den skall ha samma fria ställning som de olika frikyrkliga samfundet äger. Andra åter anser att statskyrkosystemet är oförenligt med religionsfrihetens principer.

1956 begärde riksdagen en förutsättningslös utredning om förhållandet mellan stat och kyrka, en utredning som tillsattes två år senare och fick direktiv som helt anknöt till det uttalande som riksdagen på konstitutionsutskottets förslag hade gjort. Den första etappen av utredningen skötes av sakkunniga som man väl utan vidare kan beteckna som experter. Där skall kartläggas de många svåra och stora frågor, som är förknippade med spörs-

målet kyrka contra stat. Material skall läggas fram som skall utgöra grunden för ett ställningstagande vid en senare tidpunkt. Meningen har aldrig varit att denna första utredningsetapp skall ta upp de konkreta spörsmålen och lägga fram konkreta förslag för statsmakterna. När den första delen av utredningen är färdig är avsikten att Kungl. Maj:t skall ta ståndpunkt till hur det fortsatta utredningsarbetet skall bedrivas. Jag tror inte att man behöver vara utrustad med någon speciell förmåga att skåda in i framtiden om man gissar, att det sedan blir en utredning med betydligt bredare sammansättning och starkare parlamentariskt inslag som får uppdraget att fortsätta det utredningsarbete som nu har påbörjats.

Jag tror att alla är överens om att det är angeläget att den utredning, som igångsattes 1958, slutföres inom rimlig tid. Under utredningstiden är det ganska svårt att ta ståndpunkt till sådana förslag om delreformer som innebär ett principiellt kyrkopolitiskt ståndpunkts-tagande. Utredningsarbetet har nu pågått i bortåt fyra år. Jag tror att alla som sysslat något med kyrkliga frågor vet att de är ganska besvärliga att komma till rätta med. Man behöver bara ta upp frågan om de prästerliga privilegierna, om den kyrkliga jorden eller försöka komma fram till en ståndpunkt om kyrkolagsbegreppets utsträckning för att få en aning om vilka svåra och komplicerade problem man här måste ta ställning till. Jag tror att det är viktigt att denna första utredningsetapp verkligen kartlägger frågorna på sådant sätt att den andra utredningen kan arbeta snabbt och effektivt.

Konstitutionsutskottet anser alltså att det är ett riktigt grepp på dessa frågor att först utreda dem och sedan ta ståndpunkt till dem. Herrar Senander och Spångberg hade den motsatta uppfattningen samtidigt som i varje fall herr Spångberg förklarade att man binder sig genom att gå på utskottets förslag.

Ändring av direktiven för 1958 års utredning kyrka—stat

Nej, vill man binda sig skall man avsluta sig till herr Spångbergs linje.

Av den anledningen vill alltså utskottet inte vara med om att helt förändra inriktningen på det utredningsarbete som har igångsatts och avstyrker därför denna motion.

Jag skulle kunna avstå från att vidare polemisera mot de två tidigare talarna. Ett avsnitt av herr Spångbergs anförande anser jag dock inte bör stå oemotsagt i protokollet, nämligen det där han tog upp frågan om kyrkans öppethållande för jordfästning i annan ordning än kyrkans egen. Jag kan inte komma ifrån det intrycket att herr Spångbergs inlägg var ett försök att stämpla konstitutionsutskottets ledamöter som någon sorts försvarare av den nuvarande ordningen. Personligen vill jag utan vidare deklarera att jag tycker att en betydligt generösare inställning från statskyrkans sida borde visas på denna punkt.

Men det finns ingen anledning att i detta sammanhang ta upp en diskussion om den saken eller att begära en särskild utredning om kyrkans öppethållande för jordfästning i annan ordning än kyrkans egen. Den frågan har nämligen redan utretts av församlingsstyrelsesakkunniga. Varför har den då inte förelagts riksdagen?

Anledningen härtil är att man bröt ut ur församlingsstyrelseutredningens förslag sådana frågor som var av kommunallags karaktär, alltså församlingsstyrelselagen, och förelade riksdagen dessa frågor; jag minns inte om det var 1960 eller 1961. Frågan om kyrkans öppethållande är ett spörsmål av kyrkolags karaktär. I en sådan fråga är det inte enbart Kungl. Maj:t och riksdagen utan jämväl kyrkomötet som fattar beslut. Nu har det sagts att kyrkomöte kommer att hållas 1963. 1963 års riksdag skall också få sig förelagt ett förslag om de frågor som berör kyrkans öppethållande. Det finns alltså ingen anledning att begära en särskild utredning eller att nu ta upp någon stor debatt om

hur man skall ha det i framtiden på detta område. Den frågan får vi tillfälle att diskutera vid 1963 års riksdag, lika väl som vi senare vid innevarande års riksdag får diskutera frågan om kristendomsundervisningens ställning i grundskolan. Den kommer på riksdagens bord i samband med behandlingen av propositionen om grundskolan.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till konstitutionsutskottets enhälliga förslag.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Vi har i vår motion inte begärt någon ny utredning utan bara att det skall föreskrivas en målsättning för utredningen, en målsättning som vi finner vara självklar och som jag tror även accepteras av en del statligt anställda prästmän, d. v. s. inte av dem som tillhör Kyrklig samling utan av en del av dem som står utanför denna.

Vi menar att det numera borde vara så självklart att man bör upplösa sambandet mellan kyrkan och staten att detta borde utgöra målsättningen för den pågående utredningen. Vad sedan utredningen skall syssla med är de organisatoriska frågor som har att göra med en upplösning av sambandet mellan stat och kyrka och dessutom hur man skall förfara med den stora förmögenhet som kyrkan besitter och som har ett bokfört värde av över 2 miljarder kronor.

Herr SPÅNGBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är herr Andersson i Linköping mycket tacksam för att han deklarerade att han inte är riktigt överens med utskottets övriga ledamöter om vad som står i utlåtandet. Jag framhöll också i mitt anförande att jag tror att meningarna i utskottet var delade och att inte alla var anhängare av utskottets negativa skrivning. Herr Andersson i Linköping deklarerade mycket tydligt att han inte var nöjd med nuvarande förhållanden. Jag är övertygad om att

Ändring av direktiven för 1958 års utredning kyrka—stat

hans missnöje sammanfaller med mina åsikter i denna fråga. Jag anser detta vara ett stöd för min reservation.

Herr ANDERSSON i Linköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Senander talade om självklara saker. Jag tycker att hans långa erfarenhet från riksdagsarbetet skulle säga honom en sak beträffande det som är självklart, nämligen att man först skall utreda en fråga och sedan ta ståndpunkt och inte göra tvärtom. Jag har ingenting att erinra mot de värderade ledamöter som sitter i den nuvarande utredningen angående förhållandet mellan stat och kyrka, men jag vill för min del påstå att den utredningen inte är sammansatt på ett sådant sätt som en utredning bör vara sammansatt, om den skall framlägga konkreta förslag i detta ämne. Om herrar Senander och Spångberg har en annan uppfattning härom, må det vara deras ensak.

Med anledning av herr Spångbergs inlägg vill jag bara ytterligare säga att vi i utskottet självfallet är överens om vad som står i konstitutionsutskottets utlåtande. Det handlar om det sätt på vilket utredningsarbetet skall fortsätta. En annan sak är att jag inte är fullt nöjd med de nuvarande förhållandena vad beträffar relationerna mellan stat och kyrka. Jag hade väntat mig att herr Spångberg skulle kunna skilja mellan dessa två väsentligt olika saker.

Herr SPÅNGBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara till herr Andersson i Linköping säga att det väl är ytterst sällan som man företar en utredning utan någon som helst målsättning.

Herr ZETTERBERG (s):

Herr talman! Det var när herr Spångberg talade om ett evighetsperspektiv som jag fann mig föranlåten säga några ord om det arbete som bedrivs i utredningen kyrka—stat.

Utredningen har ingalunda på något lamt eller föga intresserat sätt tagit itu med sina uppgifter för att kunna dra ut arbetet långt på tiden, utan det arbetsprogram som uppgjorts för utredningen bör kunna bidra till att konkreta förslag framlägges relativt snart. Det finns ett avskräckande exempel i den utredning som för några årtionden sedan företogs i Danmark. Man förbrukade då femton år på ett utredningsarbete som slutade i ett betänkande, vilket tillhör det mest svårpenetrerade som kan tänkas, med reservationer och ytterligare reservationer inne i reservationerna. Betänkandet föranledde inte heller några som helst praktiska åtgärder. När det gäller utredningen kyrka—stat har man vänt på steken och börjat med att utreda ett antal alternativ, vilka sedan vederbörande får överväga när utredningens resultat föreligger.

Nu kanske någon föreställer sig att själva arbetet inom utredningen inte bedrivs med någon större skyndsamhet. Jag tillåter mig därför lämna några uppgifter som kan belysa den saken. Utredningen består av fem ledamöter och den har tre sekreterare, varav två är praktiskt taget helt sysselsatta med arbete för utredningens del. Den har tillkallat tolv experter, vilka penetrerar speciella områden inom utredningens gebit. I höst avser utredningen att framlägga tre undersökningar berörande olika delområden. Under den senast redovisade arbetsperioden, den 1 december 1960—31 oktober 1961, alltså en tid av elva månader, hade utredningen hållit 23 heldagssammanträden. Var och en som går igenom riksdagsberättelsen skall kunna konstatera att det är svårt att hitta utredningar med så pass hög arbetsintensitet. I den nämnda siffran är ändå inte inräknat läsdagarna för utredningens ledamöter.

För det arbetsår som just börjat har utredningen gjort upp en arbetsplan som omfattar 40 heldagssammanträden — därtill kommer givetvis läsdagarna. Det

kan ifrågasättas, om det finns någon som kan åta sig sakkunniguppdrag vilka är förenade med ett arbetsprogram som sträcker sig utöver det här angivna.

Herr talman! Med det sagda har jag bara velat inge eventuellt oroliga personer den övertygelsen att det är ett ganska intensivt arbete som bedrivs inom den utredning vilken i detta sammanhang har varit på tal.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Senander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen II: 630.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Senander begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 168 ja och 17 nej, varjämte 26 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Sänkning av rösträttsåldern

Herr MUNKTELL (h), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag vid röstningen råkade trycka på fel knapp.

§ 10

Sänkning av rösträttsåldern

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om sänkning av rösträttsåldern.

I den till konstitutionsutskottet hänvisade motionen nr 466 i andra kammaren av herr Nilsson i Gävle m. fl. hemställdes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär skyndsamt utredning och förslag om sänkning av rösträttsåldern vid allmänna val liksom vid folkomröstning till 18 år».

Utskottet hemställde, att motionen II: 466 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! I en motion nr 466 i denna kammare har vi begärt en skyndsamt utredning och förslag om sänkning av rösträttsåldern vid allmänna val liksom vid folkomröstning till 18 år.

Denna fråga har varit föremål för riksdagens behandling många gånger tidigare. Ett flertal motioner har väckts. Hitintills har de emellertid alltid avslagits, stundom efter debatt. För en vecka sedan behandlade vi frågan om myndighetsåldern, och konstitutionsutskottet hänvisar nu till denna behandling och dess motiv. Jag vill i anledning därav erinra om att myndighetsåldern har gällt sedan år 1721. Den har alltså 241 år på nacken. Det är ganska märkligt att när nuvarande myndighetsålder gällt så länge det inte skulle ha vuxit fram några som helst skäl för en utredning om sänkning av densamma, därmed möjliggörande också en sänk-

Sänkning av rösträttsåldern

ning av rösträttsåldern. Har man sålunda den uppfattningen att rösträttsåldern och myndighetsåldern bör sammanfalla, menar vi att det hade funnits skäl för den utredning som vi nu begär.

När man behandlade frågan om myndighetsåldern förra veckan hänvisade man till att det bara finns tre länder — socialistiska länder — som har lägre myndighetsålder än vi. Alla andra länder har satt myndighetsåldern till 20 eller 21 år. Jag förstår inte varför man i dessa sammanhang hänvisar oss österut. Det skulle väl i så fall vara en förmån i dessa länder att de litar på sin ungdom och vill dra in den i samhällsligt arbete redan vid tidig ålder.

Jag vill, herr talman, hävda att det är på tiden att denna fråga får sin lösning. Utskottet har nu hänvisat till att författningsutredningen handhar ett annat förslag till sänkning av rösträttsåldern — nämligen att man skall få rösträtt samma kalenderår som man fyller 21 år — och sagt att det därför inte nu vill sträcka sig så långt som vi begärt.

Jag har ingen anledning att nu föra fram flera argument. De har ju redovisats så många gånger tidigare. Jag vill bara, herr talman, med hänvisning till detta yrka bifall till motion nr 466.

Herr ANDERSSON i Linköping (s):

Herr talman! Riksdagen har så sent som år 1960 gjort ett uttalande med anledning av motioner likartade dem vi nu behandlar. Därvid förklarade riksdagen att rösträttsåldern inte borde sänkas, så att den som på grund av sin ålder vore omyndig kunde få delta i allmänna val. Det var alltså en principiell deklaration att myndighetsålder och rösträttsålder skulle sammanfalla. Med hänvisning till att författningsutredningen även sysslade med denna fråga ansåg man år 1960 att det inte fanns anledning till något initiativ från riksdagens sida.

Det har inte hänt något sedan dess som motiverar ett ändrat ställningstagande. Det finns ännu god tid kvar under nuvarande valperiod att ta ståndpunkt i denna fråga, som dock är av grundlagskaraktär.

Sedan undrar jag, herr Nilsson i Gävle, om det är så förståndigt och taktiskt att tala om att man i vissa öststater har satt myndighetsåldern vid 18 år, alldenstund många frågar sig huruvida människor i ett land med diktatur — i öst eller väst — över huvud taget någon gång i sitt liv blir myndiga.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Med anledning av det första som herr Andersson i Linköping sade vill jag erinra om att när utskottet behandlade frågan om myndighetsåldern hänvisade man till förhållandena i andra länder. När det i dag gäller en sänkning av rösträttsåldern, hänvisar man till riksdagens beslut för en vecka sedan rörande myndighetsåldern. Med hänsyn till att man sammanbinder dessa båda frågor måste jag säga, att det på mig verkar minst sagt egendomligt att herr Andersson i Linköping inte skulle kunna sträcka sig så långt att han medger att det under 241 år, som den nuvarande manliga myndighetsåldern gällt, har inträffat någonting som motiverar både en sänkning av myndighetsåldern och därmed av rösträttsåldern.

Vad vidare angår myndighetsåldern i de socialistiska länderna förefaller det mig som om dessa länder i varje fall när det gäller sin praxis har åtskilligt att lära ut även till herr Andersson i Linköping.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 466; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11

Utgifter inom justitiedepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom justitiedepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—18

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 19***Häradsrätterna: Avlöningar**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Fru GUNNE (h):

Herr talman! Under denna punkt har statsutskottet behandlat två likalydande motioner, som yrkar viss förstärkning av den dömande personalen vid Göteborgsdomsagorna. Motionärerna begär ytterligare en extra tingsdomare för de båda domsagorna.

Motionerna anknyter till en begäran som har framställts av hovrätten för västra Sverige. De domsagor det är fråga om är Askims och Mölndals samt Hisings, Sävedals och Mölndals. I första hand avser yrkandet Askims och Mölndals domsaga, därför att den är mest arbetstyngd.

Motiven för hovrättens önskemål var den stora arbetsbalans som rådde. Arbetsbalans är, var den än förekommer, från rättssäkerhetssynpunkt otillfredsställande. Den medför stora olägenheter genom att parter och vittnen får svårare att minnas vad som skett när lång tid förflutit. Av humanitära skäl bör domsagans handläggning ske så snart som möjligt. Det pressande övertidsarbete som blir följden av för stor arbetsbörda verkar i längden slitande på personalen.

Dessa synpunkter har framförts av justitieombudsmannen i hans berättelse 1958.

Häradsrätterna: Avlöningar

Hovrätten för Västra Sverige har fått sin begäran avslagen av departementschefen.

När motionärerna nu i början av riksdagen framställde sitt yrkande, kunde de redovisa den vid årsskiftet föreliggande målbalansen. Den ter sig visserligen något gynnsammare än fjolårets, men förbättringen är inte särskilt stor i förhållande till de extraordinära åtgärder som har fått vidtas vid sidan om staten under 1961. Man kan också hysa allvarliga betänkligheter mot att man får tillgripa åtgärder av denna art för att lösa uppgifter som fordrar bestämd kompetens.

Statsutskottet har nu inte funnit skäl att tillstyrka bifall till motionärernas framställning. Jag har, herr talman, ingen anledning att betvivla att avvägningen mellan de olika önskemålen beträffande förstärkning av domsagorna har skett på sakliga grunder, men jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på att inom en snar framtid effektiva förstärkningsåtgärder måste vidtas i den domsaga som jag närmast talar om.

Domsagans grannskap till storstaden Göteborg innebär att man får räkna med att brottmålen inte kommer att minska utan öka med tiden. Även om storstaden allvarligt vinnlägger sig om brottsbeivrande och brottsförebyggande åtgärder, måste man tyvärr räkna med att den gravare brottslighet som anses känneteckna storstaden också påverkar grannskapet och de där arbetande domsagorna. Den aktuella situationen beträffande inkomna brottmål pekar mycket bestämt på ett trängande behov av ytterligare dömande personal.

Jag vill ha nämnt detta därför att jag anser att justitiedepartementet förr eller senare tvingas att ta hänsyn till de önskemål om förstärkning som kommer via hovrätten för Västra Sverige.

Sedan jag har fått framlägga dessa synpunkter, herr talman, har jag intet annat yrkande än vad som framgår av utskottets utlåtande nr 2.

Häradsrätterna: Avlöningar

I detta anförande instämde herr *Staxäng* (h).

Herr **ALMGREN** (s):

Herr talman! Då motionären fru Gunne inte har något yrkande, kan jag fatta mig ganska kort.

Den enda fråga där det kommit fram delade meningar på denna punkt i utskottsutlåtandet gäller hur många nya tingsdomartjänster som bör inrättas. Hovrätterna har i sina anslagsäskanden fört fram förslag om åtta nya tingsdomartjänster, och av dessa har Kungl. Maj:t tillstyrkt fyra. Dessutom har i statsverkspropositionen föreslagits att en tingsdomartjänst skall inrättas i Uppsala läns södra domsaga, för den händelse att Enköpings stad förenas med domsagan. Sammanlagt skulle det alltså bli fem nya tjänster. Motionärerna har föreslagit ytterligare en tingsdomartjänst, som skulle avses antingen gemensamt för de båda göteborgsdomsagorna eller alternativt för den ena av dessa.

Jag vill erinra om att departementschefen föranstaltat om en översyn av domstolsorganisationen. Det är därför naturligt att man iakttar en viss restriktivitet när det gäller att inrätta nya ordinarie tjänster.

När utskottet behandlat denna fråga har vi emellertid försökt att också bilda oss en uppfattning om den inbördes prioriteringen mellan de olika domsagornas behov av tjänster. En av de faktorer som då måste beaktas är självfallet antalet mål i domsagan och målens beskaffenhet.

Vissa hållpunkter för sådana bedömningar har lagts fram i olika sammanhang, bl. a. i en utredning från år 1956. Man räknade där fram vissa poängtal, som borde krävas för att tingsdomartjänster skulle inrättas. Om man följer dessa beräkningar, visar det sig att samtliga de fem domsagor, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle få tingsdomartjänster, ligger betydligt över det

poängtal som skulle erfordras. Båda Göteborgsdomsagorna underskrider där emot klart denna gräns.

Givetvis måste även andra faktorer beaktas än dessa med nödvändighet ganska schablonmässiga beräkningar när det gäller att bedöma behovet av nya tjänster. Att närheten till en storstad påverkar arbetsbelastningen vid de aktuella domsagorna är säkerligen riktigt. Men det bör samtidigt beaktas, att domsagornas belägenhet vid en hovrätt också underlättar möjligheterna att skaffa tillfälliga förstärkningar av domarpersonal när så behövs. Denna möjlighet har också utnyttjats av Göteborgsdomsagorna. Jag vill här erinra om att det i anslaget finns inräknad en medelsreserv för en dylik förstärkning.

Mot bakgrunden av dessa fakta har utskottet kommit fram till att det ännu är för tidigt att avgöra behovet av en förstärkning av den ordinarie domarpersonalen vid Göteborgsdomsagorna. Utskottet har inte heller funnit anledning frångå den inbördes gradering av personalbehovet vid de olika domsagorna som Kungl. Maj:t har gjort.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru **GUNNE** (h):

Herr talman! Jag riktar inte någon som helst kritik mot utskottets ställningstagande, men jag vill komma med en del kompletterande synpunkter när det gäller motiveringen.

Herr Almgren säger att närheten till storstaden ger domsagorna bättre möjligheter att få tillfällig assistans, och det är alldeles uppenbart att det är befogat att anlita den möjligheten, när det är fråga om en tillfälligt tillspetsad situation. Men om tendensen till arbetsökning är stadigt stigande, så tycker jag nog det är på tiden att överväga en ökning av antalet ordinarie befattningshavare med domarcompetens.

Jag kan också nämna några färskasiffror för herr Almgren. De talar ett

Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän

språk som visserligen inte påverkar riksdagsbehandlingen i dag men som kan ha en del att säga oss när vi nästa gång skall ta ställning till fördelningen av tjänsterna inom domarväsendet. Om jag tar den sista februari som jämförelsedatum, så var år 1959 antalet inkomna brottmål 57. År 1960 hade antalet stigit till 95, år 1961 uppgick det till 92 och i år till 121. Det är, herr talman, en oroande utveckling.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Jag vill inte förneka, att domsagorna har mycket att göra och att det kanske finns motiv för att efter hand utöka personalen där. Men det skulle inte vara riktigt att göra det nu, när departementschefen har en utredning som arbetar med den frågan.

Det går inte heller att förneka — och det gjorde inte heller fru Gunne — att det är lättare att få extra personal i Västsverige än t. ex. på Gotland och vissa andra håll. Utskottet har därför inte kunnat komma fram till någon annan ståndpunkt än den vi stannat för, och fru Gunne har ju heller inte rest något annat yrkande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 20

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 21**Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 (bilaga 4, punkt 23, s. 34 och 35 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 3 januari 1962) föreslagit riksdagen att till Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar

Sveningsson och Ragnar Bergh (I: 357) och den andra inom andra kammaren av herrar *Turesson och Björkman* (II: 515), hade — såvitt avsåge förevarande anslag — hemställts, att riksdagen måtte besluta, att dagarvode till nämndemän vid häradsrätterna måtte fastställas till 50 kr. samt att till följd härav anslaget till Häradsrätterna: Ersättning till nämndemän måtte sänkas med 165 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 357 och II: 515, såvitt nu vore i fråga, till Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Ragnar Bergh, Staxäng och Cassel*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 357 och II: 515, såvitt nu vore i fråga, till Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 3 835 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr TURESSON (s):

Herr talman! Den motion som ligger till grund för reservationen vid denna punkt har som alla förstår inte som primärt syfte att åstadkomma besparingar. Det rör sig här om förtroendeuppdrag, som av gammalt har ett alldeles särskilt anseende och som betraktas som ett av de förnämsta hedersuppdrag man kan få. Alla är väl också ense om att vi måste slå vakt om denna karaktär av förtroendeuppdrag, när det gäller våra nämndemän, samtidigt som vi är eniga om att skälig gottgörelse måste utgå för den tid nämndemännen sätter till vid fullförandet av sitt uppdrag.

Avvägningen av denna gottgörelses storlek är i viss mån en ren bedöm-

Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän

ningsfråga. Vid den bedömningen måste man även beakta den effekt avvägningen kan ha när det gäller rekryteringen av nämndemän. Vi anser det inte önskvärt att gottgörelsens storlek snedvrider rekryteringen. Vi vill inte heller ha yrkespolitiker i vårt land, d. v. s. personer som för sin utkomst är beroende av uppdragen och som därigenom kan bindas i sina ståndpunktstaganden. Lika litet vill vi att förtroendeuppdrag av denna karaktär skall rekryteras med hänsyn till att de anses vara lönande.

Jag är medveten om att skillnaden mellan Kungl. Maj:ts förslag och motionen och mellan utskottets förslag och reservationen är mycket liten. Det är kanske också överdrift att påstå, att den kan ha någon inverkan på rekryteringen av nämndemän. Men detta är som jag sade en bedömningsfråga, och vi har bedömt den så, att man inte behöver dubblera ersättningen för att gottgörelsen skall anses som skäligen utan kan stanna vid ett något lägre belopp. Därför har reservanterna föreslagit en höjning av ersättningen från 30 till 50 kronor i stället för från 30 till 60 kronor som Kungl. Maj:t föreslagit.

Herr talman! Med den motivering jag här anfört ber jag att få yrka bifall till reservationen vid punkt 21.

Herr **FRÖDING** (h):

Herr talman! Jag motionerade själv vid 1956 års riksdag om en höjning av dagarvudet för nämndemän vid häradsrätt, expropriationsdomstol och ägodelningsrätt från 20 till 30 kronor. Detta yrkande motiverades med att det visat sig vara svårt att i nämnden få med tillräckligt många tim- och ackordsavlönade personer, något som inte kunde anses vara demokratiskt tillfredsställande. Motionen blev visserligen avslagen år 1956, men redan året därpå avlämnade Kungl. Maj:t en proposition, i vilken just den av mig nämnda höjningen begärdes. Denna höjning blev då givetvis bifallen.

Styrelsen för Föreningen Sveriges häradshövdingar har numera i skrivelse till Kungl. Maj:t av motsvarande skäl som de av mig i min nämnda motion åberopade påkallat en ytterligare höjning av dagarvodena. Att man därvid dock ingalunda tänkt sig en fördubbling framgår bäst av vad denna förenings ordförande, vår kollega i första kammaren Alexanderson, sade till mig när jag förde denna fråga på tal. Han sade att han närmast hade trott det var fråga om ett tryckfel, när han fick reda på att arvodet föreslogs bli fördubblat.

Jag tycker nog också, herr talman, att den av reservanterna förordade höjningen skulle kunna vara till fyllest. Ser det inte dessutom en aning underligt ut att utskottet från precis samma principiella utgångspunkter som år 1957, nämligen med understrykande av »nämndemansuppdragets karaktär av förtroendeuppdrag men också angelägenheten av att en skälig gottgörelse utgår för uppdraget», i år kommer till det resultatet, att dagarvudet bör höjas till det dubbla? Inflationen har väl ändå inte varit hundraprocentig sedan 1957.

Även om jag själv med hänsyn till mitt yrke knappast ansåg mig kunna motionera om en reduktion av den höjning som Kungl. Maj:t föreslagit, vill jag ändå nu, herr talman, deklarera att jag i omröstningen kommer att rösta med reservanterna.

Herr **ALMGREN** (s):

Herr talman! Den nuvarande rätten för nämndemännen att erhålla särskilt dagarvode utöver resekostnadsersättning och traktamente tillkom efter beslut vid 1953 års riksdag. Arvodet bestämdes då till 20 kronor men höjdes sedermera år 1957 till 30 kronor. Som utskottet framhållit i sitt utlåtande har riksdagen vid båda dessa tillfällen understrukt nämndemansuppdragets karaktär av ett heders- och förtroendeuppdrag men också att nämndemännen

Vattendomstolarna: Avlöningar

bör ha skäligen ersättning för sitt uppdrag.

Om dessa principer råder det inga delade meningar mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Vad skillnaden gäller är om 50 eller 60 kronor i detta fall skall anses vara det lämpligast avvägda beloppet. Jag tror det är viktigt att understryka, att ersättningen inte får tillmätas alltför snävt, så att det innebär ekonomiska uppföringar för nämndemännen att fullgöra sitt uppdrag. Det har många gånger framhållits att medelåldern bland nämndemännen är hög, och det har även ifrågasatts att man skulle införa ett åldersstreck för nämndemansuppdragen. Skall man kunna rekrytera nämndemännen bland yrkesverksamma personer, är det viktigt att arvudet någorlunda kan täcka den arbetsinkomst som vederbörande går miste om.

Ett arvode på 60 kronor kan från dessa utgångspunkter inte anses vara för högt. Jag vill i detta sammanhang påpeka, att ersättningen till vittnen numera har höjts till 50 kronor. Det kan då enligt utskottsmajoriteten inte vara oskäligt att ersättningen till nämndemännen ligger högre. De får ju som regel sätta av ganska mycket tid för sitt uppdrag.

Jag ber därför med det sagda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Turesson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 21:o i utskottets utlåtande nr 2, röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 2) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Turesson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 168 ja och 33 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 22

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 23

Vattendomstolarna: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 25, s. 36 och 37) föreslagit riksdagen att dels be- myndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för vattendomstolarna som föranleddes av vad departementschefen föreslagit, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för vattendomstolarna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63, dels ock till Vattendomstolarna: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 4 295 000 kr.

I de under punkten 21 nämnda likalydande motionerna *I: 357* och *II: 515* hade — såvitt avsåge förevarande anslag — hemställts, att riksdagen måtte besluta, att dagavudet till vattenrättsnämndemän måtte fastställas till 50 kr. samt att till följd härav anslaget till Vattendom-

Vattendomstolarna: Avlöningar

stolarna: Avlöningar måtte sänkas med 14 000 kr.

Utskottet hemställde,
att riksdagen måtte

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för vattendomstolarna som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 3 januari 1962 föreslagit;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 357 och II: 515, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för vattendomstolarna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63;

b) till Vattendomstolarna: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 4 295 000 kr.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Ragnar Berg*, *Staxäng* och *Cassel*, vilka ansett att utskottet bort under II. hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 357 och II: 515, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för vattendomstolarna, att tillämpas till vidare från och med budgetåret 1962/63;

b) till Vattendomstolarna: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 4 281 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **TURESSON** (h):

Herr talman! Genom den höjning av arvodet till vattenrättsnämndemännen, som Kungl. Maj:t under denna punkt föreslår, bibehålles den skillnad i ersättning mellan vattenrättsnämndemännen och nämndemännen vid häradsrätterna som tidigare funnits men som motionärerna och reservanterna i utskottet ansett att det inte finns några bärande skäl

att bibehålla. Då kammaren emellertid nu biträtt förslaget under punkt 21 om en höjning till 60 kronor av arvodet för nämndemännen vid häradsrätterna ber jag att, med frångående av yrkandet i reservationen att arvodet till vattenrättsnämndemännen bestämmes till 50 kronor, få yrka att detta i stället sättes till 60 kronor och

att riksdagen med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts förslag måtte

dels godkänna den under a) upptagna avlöningsstaten med den ändringen att punkten 2, Arvoden och särskilda ersättningar bestämda av Kungl. Maj:t, uppfördes med förslagsvis 84 000 kronor,

dels under b) till Vattendomstolarna: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anuppföres med förslagsvis 84 000 kronor.

Herr **FRÖDING** (h):

Herr talman! 1957 väckte jag en motion med yrkande om avslag på en då av Kungl. Maj:t förslagen höjning från 30 till 40 kronor av dagarvudet för vattenrättsnämndemän. Jag ansåg nämligen, att alla nämndemän borde honoreras lika. Motionen avstyrktes av utskottet med hänvisning till vattenrättsnämndemannauppdragets »mera specialbetonade karaktär» och med åberopande av att detta uppdrag »i regel torde ta mer tid i anspråk än andra nämndemannauppdrag». Samma skäl återfaller utskottet på i år.

Jag framhöll under debatten förra gången bl. a., att vattenrättsnämndemannauppdraget knappast kunde anses vara mera specialbetonat än motsvarande uppdrag i expropriationsdomstol och ägodelningsrätt. I fråga om det andra skälet — att vattenrättsnämndemannauppdraget i regel skulle vara mer tidskrävande — hänvisade jag till att även häradsrätterna ju har mammutmål då och då. Jag skulle i dag härvidlag kunna peka på t. ex. Möllermålet.

Jag kunde kanske inskränka mig till

Vattendomstolarna: Avlöningar

att under hänvisning till vad jag sade förra gången yrka bifall till det av herr Turesson under överläggningen framställda yrkandet. Men jag vill tillägga att utskottets andra skäl — alltså det om vattenrättsnämndemannauppdragets mera tidsödande karaktär — väl måste ha förlorat en hel del i styrka, då vi i dag höjt det allmänna nämndemannaarvodet så pass kraftigt som vi gjort eller till 60 kronor.

Slutligen vill jag upplysa om att 1957 avgjordes frågan utan rösträkning, men efteråt kom flera av kammarens ledamöter, även en del socialdemokrater, till mig och beklagade att jag inte hade begärt rösträkning. De delade nämligen min uppfattning att alla nämndemän borde sättas i samma klass när det gäller arvodena.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få ansluta mig till det under överläggningen av herr Turesson framställda yrkandet.

Herr **ALMGREN (s):**

Herr talman! Vi har ju nyss diskuterat ersättningen till nämndemännen vid häradsrätterna och beslutat höja denna. Det behövs kanske därför ingen längre motivering för en höjning också av vattenrättsnämndemännens arvoden. Dessa ligger ju redan nu högre än övriga nämndemäns. Riksdagen ansåg det också befogat att så skulle vara fallet när denna fråga senast diskuterades, år 1957 — detta med hänsyn till vattenrättsnämndemannauppdragets mera speciella karaktär och den längre tid som i regel åtginge för uppdraget.

Utskottsmajoriteten har för sin del funnit att det inte finns anledning att nu gå ifrån riksdagens ställningstagande av år 1957. Vi har därför ansett Kungl. Maj:ts förslag om ett arvode på 75 kronor vara skäligt, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **KLING:**

Herr talman! Jag skall inte avsevärt förlänga debatten utan vill bara säga några ord i anledning av herr Frödings yttrande.

Herr Fröding ansåg att i princip alla nämndemän borde ha samma ersättning. Så har vi det inte för närvarande; inte ens vid de allmänna underrätterna har vi samma ersättning till alla nämndemän. De ersättningar som riksdagen fastställer gäller de statliga domstolarna, men för rådhusrätterna bestämmer städerna själva. I känsla av att de gamla arvodena varit för låga har man i flertalet rådhusrättsstäder beslutat om högre arvoden än de som hittills gällt. Man har både 40, 50 och 60 kronor. Någon anledning att av det skäl, som herr Fröding åberopat, nu likställa vattenrättsnämndemännen med övriga nämndemän finns således inte.

Herr **FRÖDING (h):**

Herr talman! Den omständigheten, att riksdagen inte kan befatta sig med rådhusrätternas nämndemannaarvoden, bör väl inte rimligen föranleda riksdagen att inte — i den mån den har beslutanderätten — gå in för enhetliga arvoden.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Turesson under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Turesson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 23:o mom. II) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Efterutbildning inom rättegångsväsendet

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Turesson under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Turesson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 155 ja och 34 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 24—29

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30

Efterutbildning inom rättegångsväsendet

Kungl. Maj:t hade (punkt 33, s. 43 och 44) föreslagit riksdagen att till Efterutbildning inom rättegångsväsendet för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 35 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Carlqvist* och herr *Lars Larsson* (I: 41) och den andra inom andra kammaren av fru *Holmqvist* och herr *Martinsson* (II: 91), i vilka föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att förslag framlades om anordnande av kurs- och informationsverksamhet för nämndemännen i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte till Efterutbild-

ning inom rättegångsväsendet för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 35 000 kr.;

II. att motionerna I: 41 och II: 91 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fru **HOLMQVIST** (s):

Herr talman! Några medmotionärer och jag har tagit upp frågan om önskvärdheten av någon form av informationsverksamhet för nämndemän.

Att vara nämndeman är ett kommunalt förtroendeuppdrag som utövas inom det statliga rättsväsendet. Denna ordning är säkerligen orsak till att kommunförbunden, som bedriver en omfattande skolningsverksamhet av förtroendevalda lekmän på andra områden i samhället, ej tagit initiativ till sådan för nämndemän. Det finns också organisationer inom länen som bedriver information inom sina speciella områden. Jag tänker på länsförbund inom nykterhetsvården och barnavården för att nämna några. Liknande organisationer för lekmän inom rättsväsendet finns inte.

Utskottet är överens med motionärerna om att någon direkt juridisk utbildning av nämndemännen ej är önskvärd. Att utskottet även är överens med motionärerna om önskvärdheten av information för nämndemännen tycker jag mig kunna utläsa av utskottets skrivning.

Motionen har tydligen inte varit remitterad. Det hade varit intressant att höra exempelvis häradshövdingeföreningens och kommunförbundens uppfattning i denna fråga.

Visst känner motionärerna till att rättens ordförande har skyldighet att vid överläggning till dom orientera nämnden om de rättsregler som gäller för just det förevarande fallet. Men inte kan jag finna att nämndemännen genom denna information kan få ett grepp om

vårt rättsväsendes uppbyggnad. Man skulle då lika gärna kunna säga att det inte behövs någon informationsverksamhet för ledamöterna i barnavårdsnämnden, därför att barnavårdsnämndens ordförande är skyldig att före barnavårdsnämndens beslut orientera nämnden om gällande lag.

Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t tar initiativ, om Kungl. Maj:t i samband med omfattande lagändringar eller liknande skulle finna att sådan informationsverksamhet skulle vara erforderlig. Här bortser utskottet helt från riksdagens initiativrätt. Hade utskottet uttryckt någon mening om önskvärdheten av att nämndemännen beredes tillfälle till studiebesök på anstalter, kunde man hoppas på att inom domsagorna hade anordnats studieresor.

Eftersom aktiva nämndemän uppmärksammat denna motion och uttryckt sin tillfredsställelse med förslaget, yrkar jag bifall till motion nr 41 i första kammaren av fru Carlqvist och herr Lars Larsson och nr 91 i denna kammare av mig och herr Martinsson.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Utskottets förslag till medelsanvisning på denna punkt har inte föranlett delade meningar inom utskottet. De skilda åsikterna gäller de motionsyrkanden som behandlats under punkten.

Både utskottet och motionärerna är ense om att man inte skall ha någon egentlig juridisk utbildning för nämndemännen. Det skulle ju kunna leda till att nämndemannauppdraget förlorade sin karaktär av lekmannamedverkan i domstolsväsendet. Självfallet är utskottet också överens med motionärerna om att det är viktigt att nämndemännen är väl informerade. Som utskottet har påpekat i utlåtandet menar vi att denna information i första hand bör ske genom den juridiskt skolade domarpersonalen vid häradsrätterna. Vi anser, i motsats till fru Holmqvist, att den upp-

Efterutbildning inom rättegångsväsendet

lysning som ges på sådant sätt är till fyllest. Informationen kan då naturligt anknytas till de aktuella målen, och nämndemännen kan i det sammanhanget få upplysningar utöver det som direkt avser det förevarande målet. Jag tror också det är viktigt att påpeka i detta sammanhang, att nämndemännen i regel är personer som, innan de valts till uppdraget, förvärvat en ganska omfattande erfarenhet från olika samhällsliga områden.

Motionärerna har även berört betydelsen av att nämndemännen kan göra studiebesök exempelvis på fängvårdsanstalter och ungdomsvårdsskolor och ta del av förhållandena där. Utskottet har på den punkten samma uppfattning. Vi anser emellertid att detta är en fråga som i första hand bör lösas genom initiativ på det lokala planet.

Någon centralt anordnad kursverksamhet för nämndemän är enligt utskottets mening som regel knappast erforderlig. Informationen bör som utskottet framhållit ske lokalt. Men vi vill inte helt bortse från att det också kan behövas mera omfattande information, t. ex. i samband med större lagändringar eller ändringar i rättegångsordningen. I sådana fall förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t tar de initiativ som kan erfordras.

Någon särskild framställning till Kungl. Maj:t i den nu diskuterade frågan anser utskottet alltså inte nödvändig, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. II

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 41 och II: 91; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.*Punkterna 31—54*

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 55

Lades till handlingarna.

§ 12

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom civildepartementets verksamhetsområde, och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om nedsättning av allmän kommunalskatt i anledning av övergångsbidrag vid vissa ändringar i den kommunala indelningen, m. m., såvitt propositionen icke angår lagförslaget;

konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående nedsättning av allmän kommunalskatt i anledning av övergångsbidrag vid vissa ändringar i den kommunala indelningen, m. m.; samt

statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för militärhistorisk verksamhet under budgetåret 1962/63 m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å kapitalbudgeten för budgetåret 1962/63 inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—8

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkterna 9 och 10

Lades till handlingarna.

§ 14

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 15**Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Per-Olof Hanson* och *Gösta Jacobsson* (I: 200) och den andra inom andra kammaren av herr *Regnéll m. fl.* (II: 250), hade hemställts, att riksdagen måtte

1. besluta, att av statens till ca 479 milj. kr. uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 milj. kr. skulle erbjudas allmänheten i valörer på 50 kr. per aktie till en emissionskurs, motsvarande ett pris av 225 kr. för varje sådan aktie, och i övrigt på i motionerna angivna villkor, varvid särskilt skulle tillses att köpare av lägre antal aktier skulle äga förtur vid övertäckning och att en bred spridning av aktieköpen bland allmänheten vunnnes;

2. besluta, att försäljningen under budgetåret 1962/63 bestämdes till nominellt 100 milj. kr., motsvarande ett emissionsbelopp av 450 milj. kr.;

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förberedelseåtgärder som emissionen erfordrade, varvid särskilt borde beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget samt om möjligheterna att stimulera allmänheten att disponera överskjutande skatt för place-

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

ring i aktier i LKAB, utbudna av staten;

4. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av lämpliga former för försäljning av aktier i statliga företag till allmänheten utöver försäljningen av aktier i LKAB, varvid särskilt skulle beaktas att sådana former för aktieförsäljningen ordnades, som garanterade en bred spridning av aktierna bland allmänheten och som kunde vara ägnade att främja det långsiktiga sparandet.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 200 och II: 250 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Boman*, fröken *Andersson* samt herrar *Ragnar Bergh*, *Per Jacobsson*, *Edström*, *Staxäng*, *Ståhl*, *Nilsson* i Göingegården och *Nelander*, vilka ansett att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 200 och II: 250,

1. besluta, att av statens till ca 479 milj. kr. uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till en nominellt belopp av 228 milj. kr. skall erbjudas allmänheten i valörer på 50 kr. per aktie till en emissionskurs, motsvarande ett pris av 225 kr. för varje sådan aktie, och i övrigt på i motionerna angivna villkor, varvid särskilt tillses att köpare av lägre antal aktier skall äga förtur vid överteckning och att en bred spridning av aktieköpen bland allmänheten vinnes;

2. besluta, att försäljningen under budgetåret 1962/63 bestämmes till nominellt 100 milj. kr., motsvarande ett emissionsbelopp av 450 milj. kr.;

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förberedelseåtgärder som emissionen erfordrar, varvid särskilt bör beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget samt om möjligheterna att stimulera allmänheten att disponera överskjutande skatt för pla-

tering i aktier i LKAB, utbudna av staten;

4. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av lämpliga former för försäljning av aktier i statliga företag till allmänheten utöver försäljningen av aktier i LKAB, varvid särskilt beaktas att sådana former för aktieförsäljningen ordnas, som garanterar en bred spridning av aktierna bland allmänheten och som kan vara ägnade att främja det långsiktiga sparandet.»;

2) av herrar *Bengtson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Svensson* i Stenkyrka och *Eliasson* i Sundborn, vilka ansett att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 200 och II: 250, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag göres till föremål för utredning, varvid särskilt bör beaktas att betryggande garantier skapas för att aktierna icke efter hand samlas på ett fåtal händer.»;

3) av herr *Svensson* i Ljungskile, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr PALM (h):

Herr talman! Dessa motioner har avstyrkts av utskottet med hänvisning till att de så många gånger tidigare har avslagits av kamrarna. Just i själva mångfalden av avslag skulle det tydligen enligt utskottets uppfattning ligga något av prejudicerande karaktär.

Motionerna avser en framställning från höger- och folkpartihåll om försäljning av i första hand ett antal LKAB-aktier. Man skulle därvid tillämpa sådana bestämmelser, att en verklig spridning av aktieägendet skulle kunna komma till stånd.

Den absoluta ovilja, som majoriteten så ihärdigt har visat år efter år gentemot denna framställning, tyder på att den berör en fråga, som kan anses vara politiskt partiskiljande. Principfrågan

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

gäller kollektivt ägande kontra enskilt ägande. Det är därför inte överraskande, att vi här i stort har en gruppering av partierna på var sin sida om något som kan uppfattas som en politisk vattendelare. Jag skulle emellertid vilja uppehålla mig vid en alldeles speciell aspekt på denna fråga, som inte kan avspegla någon speciellt partiskiljande karaktär. Det är den sparstimulerande effekten av ett aktieutbud av den föreslagna arten, som jag här tänker på.

Staten har tidigare visat sig vara intresserad när det gäller att försöka att på något sätt åstadkomma en sparstimulans. Detta intresse har tagit sig uttryck i lockande obligationsanbud. Men både när det gäller obligationer, banksparande och försäkringssparande är det beklagligtvis så, att detta sparande inte är värdebeständigt. För statens del kan syftet med obligationerna inte bara ha varit att på marknaden suga upp medel, som i annat fall skulle ha placerats i banker eller andra penninginrättningar, utan det har givetvis också varit fråga om att försöka få fram ett nysparande. Alla är också intresserade av att få fram just denna effekt.

Man har egentligen inte haft något värdebeständigt sparande att tillgå mer än just det som skett via aktiemarknaden. Detta är ett specialområde och har hittills varit ett avgränsat sådant, där det rått en påtaglig materialbrist när det gäller tillgången på aktier, vilket också vid flera tillfällen fått till följd onödigt högt uppskruvade kursvärden. Här skulle alltså stå ett tillfälle till buds att tillföra marknaden nytt aktiematerial i en form, som direkt skulle kunna stimulera till nysparande, inte minst därför att man här har en sparform som vore värdebeständig till skillnad från de andra sparformer, som i regel står allmänheten till buds. Man skulle vända sig till helt andra grupper än dem som brukar köpa aktier. Det vore en utveckling, som ur samhällsekonomisk synvinkel måste te sig önskvärd, alldeles oavsett

vilken principiell politisk uppfattning man har i fråga om kollektivt kontra enskilt ägande.

Jag menar därför, herr talman, att det finns mycket starka skäl, som talar för den föreliggande motionen. Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1 av herr Boman m. fl.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Denna fråga har behandlats vid så många tillfällen här i riksdagen, att det inte lär finnas så särskilt mycket nytt stoff som kan komma fram.

Från centerhåll har vi kort och gott den uppfattningen, att man inte skall försälja LKAB-aktier eller andra aktier innan man utrett denna fråga ordentligt och, vid ett eventuellt beslut om försäljning, skapat betryggande garantier för att inte de aktier som försäljes exempelvis för LKAB:s vidkommande efter hand samlas på ett fåtal händer.

Vi har på vårt håll den uppfattningen, att det kan finnas organisatoriska och sociala skäl för att staten driver företagsamhet, där det enskilda näringslivet inte har möjligheter till det och där en företagsamhet är nödvändig för att skapa en tillfredsställande ekonomisk och social standard för befolkningen i en landsdel. Men det är enligt vår mening också självklart, att den omständigheten, att en statlig verksamhet en gång har startats på ett område, inte utgör något motiv för att man i evärdliga tider driver en sådan verksamhet. Det kan finnas skäl att överväga, om verksamheten i nuvarande eller i ett framtida läge är motiverad av de skäl som ursprungligen gjorde sig gällande.

Det är vår principiella uppfattning. Vi vill inte bestrida att en försäljning av vissa aktier i statliga företag möjligen skulle kunna få en gynnsam effekt på sparandet, men jag vill stryka under att vi från vårt håll inte vill vara med om en försäljning innan man utrett frågan om formerna för en eventuell

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

försäljning och även skapat tillräckliga garantier för att inte de aktier som säljs kanske på ganska kort tid samlas på ett fåtal händer.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 2 av herr Bengtson m. fl.

Herr PETTERSON i Degerfors (s):

Herr talman! Det kanske börjar bli litet enformigt att ta ställning till de samlade skrifter som vi nu för sjätte gången behandlar här i kammaren. Det hela påminner om galten Särinner som slaktades varje kväll men levde upp igen nästa morgon.

Jag har lyssnat på reservanternas anföranden här och jag har försökt att ur reservationerna läsa ut reservanternas tankegångar. Men några nya argument har man inte kommit med, och jag har inte heller något nytt att anföra, möjligen med det undantaget, att sedan vi första gången år 1957 behandlade motioner av detta slag har höger- och folkpartiet kommit att stå på en gemensam linje; år 1957 hade de var sin reservation med en smula skiljaktigt innehåll. Denna gång har man emellertid enats om inte bara gemensamma motioner utan också om en gemensam reservation. Det är folkpartiet som slutit upp på högerlinjen. Jag kan nog säga till herr Eliasson i Sundborn, att även om jag önskar att jag har orätt, så spår jag nog inte fel, om jag säger att vi nästa år då vi kanske behandlar denna sak igen kommer att finna centerpartiet på samma linje som höger- och folkpartiet. Jag utgår då ifrån de argumenteringar som har förts fram på centerpartihåll.

I motionerna heter det att man för fram sina krav med växande styrka. Jag måste, herr talman, säga att under alla de år som vi har diskuterat denna sak och vid alla de möten som mitt parti haft ute i landet — jag är en ganska flitig söndagstalare — har jag aldrig träffat på någon som ansett att det skulle vara ett allmänt krav, att LKAB

skulle sälja sina aktier. Jag har visserligen träffat en enda man som ansåg att det skulle vara önskvärt, men det var inte för att spara, herrar Eliasson och Palm, utan det var därför att vederbörande var förmögen och ansåg att det skulle vara en mycket bra penningplacering.

Jag har aldrig hört talas om att det uppe i de norrländska bygderna skulle finnas något större intresse för att aktierna i LKAB skulle börja säljas till höger och vänster. Jag tror inte att jag har fel om jag säger, att vad norrlänningen har intresse av är att företaget får utveckla sig i lugn och ro och stabiliseras till gagn för människorna i bygderna och framför allt för de norrländska länen.

Jag kan vidare inte underlåta att säga några ord om reservation nr 2 av herr Bengtson och hans partivänner. Deras skrivning har gjort ett visst intryck på mig. I reservationen heter det att »statligt ägda företag bör enligt utskottets mening förekomma endast där detta är motiverat av organisatoriska eller sociala skäl. Härav följer att motiv kan föreligga för att staten påtager sig vissa särskilda uppgifter i områden med speciella sysselsättningsproblem. Om det enskilda näringslivet i en del av landet saknar företagsekonomiska förutsättningar för att skapa en tillfredsställande ekonomisk och social standard för befolkningen, kan detta motivera en viss statlig företagsamhet.»

Vidare heter det: »Den omständigheten att statlig företagsamhet en gång ansetts nödvändig inom ett visst område får emellertid inte leda till slutsatsen, att statligt företagande alltid kommer att vara erforderligt på området i fråga. Det kan enligt utskottets mening vara befogat att pröva huruvida icke en avveckling av vissa statliga engagemang bör ske.»

Det är väl detta som man nu försöker att realisera uppe i Norrbotten. Det innebär att om ett företag går bra —

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

d. v. s. när det privata näringslivet misslyckats och det i stället startats ett statligt företag som går bra — skall man alltså sälja det igen för att kanske så småningom tvingas lösa in det för andra gången. Jag skulle vara intresserad av att höra vad herr Larsson i Hedenäset och norrbottningarna över huvud taget tycker och om de anser att vi skall driva LKAB under sådana förutsättningar.

1957, då vi hade frågan om försäljningen uppe till behandling för första gången, kanske vi inte tog det så lättvindigt som vi gjort sedan. Vi gjorde oss då stort besvär med att skicka ut frågan på remiss till olika myndigheter och organisationer. Eftersom det är så pass länge sedan, att kammaren till viss del består av nytt folk, tar jag mig friheten att här citera några valda stycken ur de remissyttranden som den gången kom in. Jag skall, herr Eliasson i Sundborn, börja med RLF — det är inte för att vara elak utan för att det ligger åtskilligt av förnuft i det yttrande som Riksförbundet Landsbygdens folk avgav. Förbundet säger i sitt yttrande: »I motionen har understrukits önskvärdheten av att aktieäggande i allmänhet sprids till så många som möjligt. Denna synpunkt har framförts i många sammanhang tidigare och innebär ingenting nytt. Det har emellertid visat sig, att de breda lagren har ett svalt intresse för aktieäggande. Det är osannolikt att ett utbud av aktier i det statsägda LKAB skulle helt förändra denna inställning. Motionärerna skriver vidare: 'Genom att många medborgare äger delaktighet i ett företag demokratiseras äganderätten, en decentralisering av beslutanderätten ernås i stället för den maktkoncentration, som eljest hotar, och förståelsen för företagandet, dess innebörd och villkor stimuleras.' Längre fram i motionen heter det: 'Det är inte vår avsikt att genom den av oss föreslagna aktieförsäljningen rubba statens nuvarande dominans i bolaget.'

Aktieförsäljningen skulle således ske på väsentligt sämre villkor för köparen än som normalt gäller, och någon decentralisering av beslutanderätten skulle icke komma i fråga. Även detta talar emot den uppfattningen, att småspararna skulle finna aktieköp i LKAB så fördelaktiga att den allmänna grundinställningen förändrades.»

Och slutklämman i RLF:s yttrande lyder: »Vid bedömningen av den i motionen väckta frågan bör hänsyn också tagas till att vi här otvivelaktigt har att göra med en från statens synpunkt sett god kapitalplacering och ett viktigt motiv för inlösensrättens utnyttjande skulle utgå, om nu aktierna skulle försälas. Med åberopande av vad ovan anförts får Riksförbundet avstyrka motionen.»

Det är det minsta man kan säga. Varför skulle vi egentligen lösa in aktierna, om vi omedelbart skall försälja dem igen?

Jag skall inte citera några fler yttranden i det här sammanhanget. Men det finns yttranden från kommerskollegiet, statskontoret, fullmäktige i riksgäldskontoret och flera andra, vilka innehåller ungefär vad som här behöver sägas. Det är med utgångspunkt från dessa yttranden, herr talman, som riksdagen den gången avlog framställningen om att sälja LKAB-aktierna.

Jag skall sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr PALM (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte trott att utskottets talesman herr Petterson i Degerfors skulle tillmäta denna motion så stort värde som galten Särimmer. Så matnyttig har i varje fall inte vi hoppats att den skulle vara att man stänligt skulle kunna tillgodogöra sig den.

Herr Petterson säger, att det blir tjugigt och enformigt med de samlade skrifterna i detta ämne. Må vara att det

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

är hur tjugigt och enformigt som helst, men herr Petterson tycks vara medveten om att frågan är på väg att falla framåt och att den har vunnit allt större anslutning. Nu säger herr Petterson att han under sina möten ute i landet inte stött på någon som har begärt att man skulle sälja aktier i LKAB. Men det är väl i regel inte så det skall gå till att vi i riksdagen skall sitta och vänta på att någon skall komma med förslag på söndagsmöten!

I ett fall hade faktiskt en person framfört ett sådant önskemål. Det var en förmögen karl, säger herr Petterson. Då förstår vi genast att redan detta förhållande var diskriminerande. Men om denne man skulle vilja köpa LKAB-aktier, skulle det inte vara något speciellt intresse för honom med den försäljningsteknik som här har föreslagits, ty den gäller ju en spridning av aktierna på många händer, och denne förmögne man skulle helt säkert för att lösa sina placeringsproblem kunna tillgodogöra sig aktier på den aktiemarknad vi redan har. Det är dock inte nu fråga om detta, utan om att stimulera till ett nysparande hos den stora allmänheten och ge de stora sparargrupper, som inte har samma resurser som de »förmögna karlarna», d. v. s. de som kunnat placera sina pengar på ett förståndigt och värdebeständigt sätt, möjligheter att placera pengar i papper som är värdebeständiga. Det är detta som är syftet, samtidigt som det skulle stärka intresset för hela denna form av sparande.

Ingenting av vad herr Petterson anfört anser jag vara av sådan art att det motsäger de argument motionärerna har anfört, och jag skall ännu en gång, herr talman, be att få yrka bifall till motionen.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att den fråga som herr Petterson i Degerfors framförde var ganska onödig. Resone-

manget i vår reservation har inte tagit speciellt sikte på LKAB utan är ett allmänprincipiellt uttalande om vårt ställningstagande till statlig företagsamhet. För övrigt tycker jag — den uppfattningen delas nog av många inom vår riksdagsgrupp — att LKAB är ett exempel just på omständigheter som motive-rar, att staten har ett dominerande inflytande på gruvdriften i Norrland. Jag vill erinra om att det var en högerregering som i början av 1900-talet framlade förslag om att staten skulle förvärva aktier och skaffa sig sådant inflytande i LKAB.

Högern och folkpartiet var också företrädare i den samlingsregering som uttalade att man, oavsett ideologiska mot-sättningar i övrigt, var enig om att statsmakterna borde ha dominerande inflytande över malmtillgångarna i Norrbotten. Jag har ingen annan uppfattning. Det är högern och folkpartiet som har ändrat uppfattning. Min uppfattning — den tror jag är rätt allmän inom vår riksdagsgrupp — är att det inte bör komma i fråga att staten skall avhända sig detta dominerande inflytande i LKAB. En annan sak är om man skall sälja en del av aktieposten. Till det har jag bara sagt, att det är en sak som vi från vår sida inte vill ta definitiv ställning till, förrän frågan utretts och framför allt inte förrän man skaffat sig garantier för att en aktieförsäljning inte leder till att de försålda aktierna snart befinner sig i ett fåtal händer.

Herr PETTERSON i Degerfors (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eliasson i Sundborn nämnde att det var en högerregering som första gången framlade förslag om aktieförvärv i LKAB. Detta är riktigt. Av det kan man dra vissa slutsatser om vilken väg utvecklingen har tagit. Nu har herr Eliasson till och med gått mycket längre.

Jag skall be att få citera ett uttalan-

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

de som dåvarande departementschefen gjorde i samband med 1907 års malminavtal. Vi hade då högerregering. Departementschefen anförde: »Länge har den önskan hysts, att staten själv måtte komma i besittning av ifrågavarande malmfält. Med det värde de numera erhållit torde det emellertid icke längre kunna ifrågasättas, att staten skall omedelbart inköpa desamma. Det har därför gällt att träffa en anordning, varigenom staten, med mindre upppoffringar än ett dylikt köp skulle medföra, kunde komma i tillfälle att förvärva malmfälten. Detta syfte har vunnits därigenom att staten från och med den dag det upprättade kontraktet skulle träda i tillämpning eller den 1 januari 1908 varder ägare av halva aktiekapitalet i det bolag, till vilket överlätas samtliga de malmfält, som icke redan nu med full äganderätt överlämnas till staten. Genom den staten tillförsäkrade rätten att efter 25 år jämväl tillösa sig den återstående hälften av de i samma bolag tillhöriga malmfälten, har staten härjämte satts i tillfälle att för ett skäligt pris inom en icke alltför avlägsen tidsperiod erhålla full äganderätt över hela den ifrågavarande nationalrikedomen.» Det var så en högerregering såg det på den tiden.

Malmfälten har nog precis samma värde för staten i dag, och vi socialdemokrater vill inte vara med om att hålla på att schackra på detta sätt. Kommerskollegium har gjort ett uttalande att med det ansvar staten har, ansvar inte bara för gruvdriften utan även för befolkningen och för utvecklingen i norrlandslänen, är det nödvändigt att låta bolaget arbeta efter normala grunder.

Jag har ingen anledning att ta upp någon närmare debatt om hur detta kommer att inverka på sparandet — det är likgiltigt i detta sammanhang. Frågan är om staten skall frångå sig den rätt som staten nu har ute i malmkommunerna.

Jag vidhåller det yrkande, som jag förut framställde.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Om det tillåts mig, vill jag avge en personlig deklaration i den fråga som här behandlas. Min uppfattning i sakfrågan har jag tidigare deklarerat här i kammaren, jag hänvisar härvidlag till protokollet för den 9 mars 1960. Där avvisade jag tankegångarna om såväl en försäljning av LKAB-aktierna som en utredning av frågan. Jag har fortfarande den uppfattningen, att detta inte kan anses påkallat.

Herr Palm tillät sig säga att mångfalden av avslag inte skall vara tillräckligt som motivering. Det är klart att man inte skall vara så konservativ att man är bunden av ett ställningstagande för två eller sex år sedan. Har en ändring i situationen inträtt, som motiverar en omprövning av ställningstagandet, bör man givetvis ha rätt och skyldighet därtill. Men i vilken förändrad situation kan vi sägas befinna oss i dag? Såvitt jag kan bedöma, är det en enda förändring som vi bör ta hänsyn till, nämligen att det är fråga om anknytning i viss mån till en liberaliserad Europamarknad. Det kan då i första hand bli fråga om överenskomelser rörande tullsänkningar. Men ingen av oss kan väl i dag svära på att det inte även kan aktualiseras en fri arbetsmarknad och att det kan komma propåer om en fri kapitalmarknad.

Kan det inför dessa förhandlingar vara klokt och lämpligt att börja med en realisation av de tillgångar som samhället förfogar över? Mitt svar på den frågan är nej. Finns det över huvud taget i dag förutsättningar att utreda detta? Mitt svar blir även därvidlag nej.

Det är utifrån de bedömningar jag tidigare har deklarerat och som jag här har ytterligare antytt som jag finner det påkallat och lämpligt att icke

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

blott rösta för utan även yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Den fråga som dessa motioner berör har, som herr Pettersson i Degerfors sade, varit uppe i riksdagen tidigare. Det är ingen större skillnad mellan motionerna i år och de tidigare motionerna. Det finns dock en del som har förändrats under årens lopp som det kan vara värt att stanna inför.

Förr i världen var det högerns och folkpartiets partiledningar som skrev dessa motioner. Det har blivit en ändring på den punkten så till vida, att de nu lyfts över till enskilda motionärer. Partiledningarna vill tydligen inte längre stå för motioner i denna fråga.

En annan intressant sak är att när nu samarbetet mellan högern och folkpartiet börjat har det också tagit sig uttryck på folkaktieområdet. Tidigare ville högern att försäljning av aktier i LKAB till en person skulle kunna ske till en summa av 20 000 kronor, när man sålde ut den första fjärdedelen av aktierna. Ingenting hindrade väl att en sådan person fick vara med sedan också. Dessutom kunde han ju köpa även för sin fru. Nu har högern blivit litet mera demokratisk på den punkten, när den gått ihop med folkpartiet, och gått ned till 9 000 kronor. Det är mera demokrati i detta än i den tidigare 20 000-kronorsgränsen. Men 9 000-kronorsgränsen innebär lika litet som 20 000-kronorsgränsen någon garanti mot koncentration av aktieinnehavet. Det är ingen svårighet alls att vid sådana här tillfällen förmå personer, som inte har för avsikt att behålla aktierna, att skriva sitt namn på teckningslistan. Man kan eventuellt betala dem en femma för besväret och sedan överta deras aktier. Det finns inga garantier för att vare sig 9 000-kronorsgränsen eller 20 000-kronorsgränsen i verkligheten upprätthålles. I varje fall har det inte presenterats någon tillstymmelse till bevis för att

sådana garantier finns. Om ni inom högern och folkpartiet kan ange några sådana garantier så var snälla och visa upp dem!

Vidare säger man att LKAB skall säljas till ett belopp av 2 ¼ miljarder kronor. Sedan motionerna första gången framlades för några år sedan har värdet av LKAB stigit. LKAB:s produktion har ökat, den har rationaliserats. Det finns omnämnt i verksamhetsberättelsen. Det kan ni se om ni är intresserade av den saken. Den högre produktionen, den högre bruttovinsten och därmed följande högre nettovinster samt möjligheten till ökade utdelningar från företaget borde väl ha medfört någon förändring i det försäljningspris som högern och folkpartiet anser att LKAB skall åsättas? På den punkten har det emellertid inte blivit någon ändring så långt jag kan se.

Redan i utgångsläget var avsikten att, om högern och folkpartiet fick regeringsmakten, så skulle företaget säljas ut till underpris åt hugade spekulanter. Man har i tidigare motioner hänvisat till Adenauers Tyskland. Här har visserligen inte ordet Tyskland nämnts utan här talas det om utländska erfarenheter.

Erfarenheterna från Tyskland var just att man sålde ut såväl Preussag som Volkswagen till värden betydligt under de beräknade dagsvärdena. De tyska ministrarna talade om för allmänheten redan på förhand att man skulle få en chans att köpa aktierna billigare än de var värda. Det var då givet att folk ställde sig i kö för att köpa sådana aktier. Preussag-aktierna såldes för 145 mark per aktie. De står i dag i 200 mark. Volkswagenaktierna som står i 700 mark såldes ut för halva värdet. Dessutom tillämpades socialrabatter för olika socialgrupper — det bör vara klasskillnader inom demokratien.

Den värdestegring som skett har ingenting med sparande eller med nya sparformer att göra, det har inte ens med varaktig placering att göra. Är det

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

en aktie så är det en aktie och därmed är den försäljningsbar. Man har i Tyskland försökt ge socialpolitiska rabatter på Volkswagen-aktierna och låta de socialpolitiska rabatterna bli villkorligt knutna till nödvändigheten att behålla aktierna ett år. Det har ännu inte gått ett år, sedan Volkswagen-aktierna såldes ut i Tyskland, men redan nu meddelar tyska banker och finansieringsinstitut, som undersökt saken, att av Volkswagen-aktierna ligger för närvarande 10 miljoner kr. på amerikanska händer. Hur har det varit möjligt, då man skulle ha en varaktig placering? Hur skall ni från högerens och folkpartiets sida kunna undvika att sådant sker i fråga om LKAB-aktierna? Var vänliga och presentera eventuella förslag för att hindra dylikt. Ni hänvisar till Tyskland och Adenauer som ert ideal, vilket är ouppnåeligt så länge den nuvarande politiska ställningen i riksdagen lägger hinder i vägen men som ni kommer att förverkliga den dag ni har den politiska makten. När Adenauer inte lyckats på denna punkt vore det intressant att få veta vilka åtgärder ni har tänkt er?

Det är fråga om att sälja dessa naturrikedomar till underpris. Det betyder att man säljer från 100 procent till några tiondels procent av det svenska folket, ty fler blir det inte som kommer att köpa dessa aktier.

Att sälja till underpris innebär att man stjälar från det allmänna till förmån för ett litet fåtal. Vad detta har med ekonomisk demokrati att göra har jag svårt att förstå, men vi kanske kan få en förklaring på denna punkt från högerens och folkpartiets sida?

Större inflytande för småfolket skall åstadkommas. Vilka vägar kan ni rekommendera för att uppnå detta resultat annat än att regeringen skall utreda de frågorna? Ni borde väl kunna åberopa Adenauer även på den punkten. Hur har man i Västtyskland lyckats med att ge småfolket inflytande? Efter en folksaktiestämma skrev Svenska Dag-

bladet: »De aktieägare som hade infunnit sig vid bolagsstämman för att själva få ett ord med i laget fann sig stående inför den kompakta röstövertikt som representerades av de banker där de andra folkaktieägarna hade deponerat sina aktier. Så stod 3 700 röster från de personligen närvarande oppositionella aktieägarna mot 335 000 deponerade röster. Det var därför ingen svårighet att få förslaget om kandidaturer för kontrollrådet godkänt. Detta problem med bankernas maktställning till följd av deponerade rösträtter som fackvärlden förgäves arbetat på att lösa under årtionden, uppenbarades nu för folkaktieägaren och verkade som ett rött skynke.»

Där har alltså inte problemet lösts. Ni har inte heller kommit med någon lösning utan begär att andra skall göra det. Det finns inget inflytande för småfolket, om de sitter med en eller fem aktier i LKAB heller. Varje aktie skulle motsvara ett tiomiljondels inflytande.

I motionen skriver ni: »Aktieinnehavet bör medföra ett motsvarande inflytande vid tillsättningen av styrelse och revisorer i bolaget.» Innehav av en aktie medför ett tiomiljondels inflytande på en bolagsstämma.

Hur går det till i praktiken på de tyska bolagsstämmorna? Ett litet fåtal behärskar bolagsstämmorna genom egna aktier jämte röstfullmakter. Så blir det i verkligheten även i Sverige.

Ekonomisk demokrati skall åstadkommas genom särskilt låga valörer på aktierna, säger ni vidare. Vad har ekonomisk demokrati med låga valörer att göra? Ni har föreslagit att aktiernas nominella värde skulle bli 50 kronor. De flesta svenska aktiebolag har aktier på 100 kronor. Är de flesta svenska aktiebolag odemokratiska eller bara till hälften demokratiska enligt er uppfattning? Det finns förstås undantag. Ett bolag, som är noterat på börsen, har t. ex. aktier med ett nominellt värde av 10 kronor. Har det bolaget blivit mera demokratiskt än andra bolag? Är det inte

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

tvärtom så, att ett bolag som har det lägsta nominella värdet på sina aktier kan ha den största maktkoncentrationen? Ovannämnda bolag ligger under kontroll av Svenska Handelsbanken. Vad har småaktieägarna för glädje av 10-kronors-aktier? Ett innehav av så små aktier ger ett motsvarande inflytande i bolaget, d. v. s. ett obefintligt inflytande.

Sedan kommer vi in på en fråga som är ett nytillskott i denna debatt och som man väl borde ha tagit hänsyn till i motionen men som man tydligen inte har uppmärksammat. Herr Larsson i Hedenäset var inne på den. Vi står inför den gemensamma Europamarknaden. Högern vill att vi skall ansluta oss helt till de regler som där gäller. Det innebär att ni utan vidare accepterar kapitaltransfereringar i Europa. Om vi sprider ut LKAB-aktierna är det sålunda ingenting som hindrar att europeiska stålbolag köper upp dem. Om folk får mera betalt för aktierna än de gett, kommer de att sälja. Centraleuropeiska stålverk kunde då köpa upp dessa aktier, liksom skett med Volkswagenaktierna, och om de driver sådana inköp tillräckligt långt får de inflytande över företagets prissättning. De kan bestämma priserna.

Av den bruttoomsättning på drygt 800 miljoner kronor som LKAB har är bruttovinsten ungefär hälften. Den vinsten resulterar bl. a. i att kommunen däruppe har en skatt från företaget på 45 miljoner kronor, att staten i bolagsskatt får 100 miljoner kronor och att SJ får en lönande inkomst på malmbanan på kanske 100 miljoner kronor, som SJ behöver för att täcka underskottet på inlandsbanan på 100 miljoner kronor. Är ni säkra på att de centraleuropeiska stålverken kommer att fullfölja samma prissättning, om de får inflytande i företaget? Vad hindrar dem att sänka priset på malmen så att de kan köpa den billigare med påföljd att skatteunderlaget sjunker för stat och kommun? Och sedan skall vi förstås klämma ut av lön-

tagarna motsvarande belopp i skattehöjning.

Högern och folkpartiet vill inte sälja bara LKAB utan även alla övriga affärsdrivande statliga företag. Detta har de framfört i tidigare motioner. Man skall sälja företagen till små grupper av allmänheten från att de nu är hundra procentigt ägda av svenska folket.

Vi vet att politisk demokrati har sina problem. Hela svenska folket är inte samlat i riksdagen. Vi vet även att ekonomisk demokrati har sina problem. Men i fråga om spridning av äganderätten till företagen kan vi inte komma längre än att äganderätten tillhör samtliga medborgare, som nu är fallet när det gäller statliga företag. Den politiska demokratiens väg är den enda som har fungerat. Någon ekonomisk demokrati i de stora företagen existerar ännu inte. Vi kan med hjälp av vår politiska demokrati ha inflytande på den gemensamt ägda egendomen. Det inflytandet är det mest demokratiska som vi nu har praktiska arbetsformer att arbeta med.

Slutligen skulle jag vilja citera vad man på ledande håll inom Industriförbundet tycker om högern och folkpartiet på denna punkt. I en längre artikel skriver verkställande direktören i Industriförbundet följande: »I debatten om aktiespridning har framförts olika förslag om emission av folkaktier etc. Det kan nog vara gott och väl med olika knep, men de får ingen effekt, om inte de grundläggande ekonomiska förutsättningarna för aktiesparande ändras.»

Man får alltså i så fall generellt diskutera aktiespridandet också vid de privata företagen med nuvarande beskattningsregler. Han vill ha andra beskattningsregler, men i nuvarande situation är talet om aktiespridning enligt hans karakteristik bara ett knep. I detta vill jag gärna instämma. Det är bara synd att högern och folkpartiet nu driver kneplinen vidare — även om den har lämnat partiledningens nivå — i ett läge där Europamarknaden kan ställa

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

båda stat och kommun inför stora problem, om vi skulle gå den vägen och sälja från 100 procent av svenska folket till små grupper och därigenom släppa kontrollen över väsentliga grundindustrier i vårt eget näringsliv.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Vi är förvisso alla överens om att kapitalförsörjningsproblemen för näringslivet i dag är större än tidigare. Den internationella konkurrensen har naturligtvis bidragit här till i väsentlig utsträckning. Behovet av ett ökat enskilt sparande behöver därför inte diskuteras. Det är klart att man måste gå på jakt efter nya sparformer.

Vi från vårt håll menar därvidlag att aktiesparandet också bör komma med i bilden och att intresset för sådant bör spöras. Det är sant att denna fråga har varit uppe åtskilliga år och kommit igen gång på gång, men när vi anser att det är en riktig väg måste vi givetvis förbehålla oss rätten att återkomma med förslaget tills det går igenom.

Reservanterna liksom motionärerna anser att man kan börja med att till allmänheten utbjuda ett antal LKAB-aktier. Sedan bör man emellertid gå vidare och utreda lämpligheten av en försäljning till allmänheten också av aktier i andra statliga företag, då så kan befinnas lämpligt och möjligt. Vi menar också att en utredning bör söka få fram garantier för att aktierna inte med tiden samlas på ett fåtal händer.

Jag vet inte om herr Hagnell har observerat att det visst inte är bara inom högern och folkpartiet som tanken på en försäljning av aktier till allmänheten har kommit upp. En känd socialdemokratisk riksdagsman skrev för några år sedan så här: »Varför kan inte staten klara av sina kapitalbehov genom att utställa aktier för kraftverken, Norrbottens järnverk, Statens skogsindustrier, Tobaksmonopolet, vissa av våra affärsdrivande företag? Många sparare skulle sätta värde på att kunna köpa

aktier i statliga företag. Varför skall de enskilda företagen ensamma konkurrera om sparmedlen på den fria kapitalmarknaden?»

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1.

Herr PALM (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort. Först och främst framhöll herr Hagnell att högerpartiet skulle ha övergivit denna linje och att det skulle vara enskilda motionärer som fört fram den. Jag vill erinra om att högerpartiet i en partimotion nr 412 i år angående vissa sparstimulerande åtgärder har sagt: »Beträffande statens aktieinnehav i LKAB är några särskilda utredningar inte erforderliga. Vi anser för vår del att en försäljning av sådana aktier redan nu bör komma till stånd.»

Detta yttras alltså i samband med frågan om sparstimulerande åtgärder i stort.

Herr Hagnell vill helt avkoppla värdebeständighet och sparande från detta ämne, men det är helt naturligt att det är någonting av det väsentligaste här. Herr Hagnells skräckskildring i övrigt av allt som skulle ske med prisbildning och annat faller helt enkelt på att det här är fråga om att sälja mindre än hälften av aktierna, varför majoriteten ligger kvar hos staten.

Jag skall inskränka mig till denna replik.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att detta bara är foten innanför dörren för högers del. Allting skall inte säljas på en gång utan bara en fjärdedel, så då gör det ingenting säger man.

Det finns emellertid så många tidigare uttalanden från högerpartiet som innebär att man vill att staten över huvud taget skall skilja sig från all affärsdrivande verksamhet. Sådan bör inte ligga hos samhället utan bör flyttas över på privatpersoner, hette det.

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

LKAB-försäljningen, sådan den var utformad i attsatserna till tidigare motioner, innebar visserligen att endast en fjärdedel av aktierna skulle försälas omedelbart, men enligt motionernas innehåll i övrigt skulle man gå vidare med försäljningen. Om jag riktigt uppfattat vad herr Palm senast sade, skulle högern på denna punkt ha ändrat sig. Det är enligt högerns uppfattning *nu* inte fråga om annat än att sälja en viss minoritet av aktierna i de statliga företagen, så att staten aldrig skall behöva förlora kontrollen över företagen.

Det skulle vara intressant att få bekräftat, om högern i detta avseende har ändrat inställning.

Herr PALM (h) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Hagnells senaste fråga vill jag erinra om att vad som här diskuterats är det förslag som behandlas i utskottsutlåtandet. I övrigt har vi från högerns sida aldrig hävdat att alla statliga företag ständigt skall förbli statliga, men detta är en principfråga som bör diskuteras i andra sammanhang. Jag vill hänvisa till formuleringen i centerpartiets motion där man just uttalat den uppfattningen att man inte för tid och evighet kan binda sig för att ett visst förhållande skall gälla i fråga om statsägda företag.

Rent principiellt har vi inom högern samma ståndpunkt som tidigare, nämligen att det enskilda ägandet bör spridas till så många som möjligt och att staten, det kollektiva ägandet, inte bör få breda ut sig och minska utrymmet för det enskilda ägandet.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är egendomligt att högern nu skall behöva krypa bakom centerpartiet när det gäller den här frågan. I en partimotion, nr 639 för år 1959, talar högern om önskvärdheten av att »olika statsföretag — LKAB, Statens skogsindustrier, vattenfallsverket,

domänverket för att nämna några exempel — undan för undan överföres till personligt och demokratiskt ägande. Det är här icke fråga om ett ingripande på en gång utan om en i varje steg sakligt underbyggd fortskridande process men med bestämd målsättning».

Det förhållandet att ni inom högern nu bara vill sälja en fjärdedel av aktierna är ingenting att fästa sig vid. Er målsättning är en försäljning till 100 procent.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag skall inte ge mig särskilt djupt in i den debatt som här pågår, men jag har inom statsutskottet haft att ta ställning till frågan och därvid avlämnat en blank reservation och jag vill därför begagna tillfället att säga några ord.

Den första principiella ståndpunkten när det gäller staten och de norrländska malmfälten togs, såsom här erinrats om, redan under den Lindmanska regeringens tid i början av detta århundrade eller för ungefär 55 år sedan. På 1920-talet förlängdes — om jag minns rätt under en frisinnad regering — det gamla avtalet mellan staten och malmbolaget, men utan att statens framtida rätt offrades. Samma var förhållandet på 40-talet under samlingsregeringens tid. När staten för fem, sex år sedan begagnade sin rätt att lösa in LKAB-aktierna var man angelägen om att inte i detta sammanhang ta upp någon ideologisk debatt, och det var förvisso riktigt. Om det finns någonting som staten med stor fördel kan äga, är det väl en lagrad naturtillgång av det slag det här gäller.

Jag finner det litet egendomligt att sedan förslaget om statens inköp av aktierna godkänts utan ideologisk fejd håller man nu på att år efter år motivera om försäljning av en del av aktierna och söker därvid göra en stor principalsak av denna fråga. Jag är inte säker på att detta är så lyckligt. Om den ideologiska sidan av problemet — såsom

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

skett under 50 år tidigare — hålles avskild från det hela, reduceras saken till en praktisk-ekonomisk fråga. Givetvis kan det råda olika uppfattningar även därom, men jag tror att man överanstränger argumenteringen när man talar om aktieförsäljningens betydelse för att i viss mån lösa statens kapitalanskaffningsproblem och det privata sparandets problem.

Av dessa skäl har jag avgivit en blank reservation och den slutsats som jag för egen del drar är att jag avstår både från att engagera mig i fejden om denna sak och från att delta i omröstningen.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Utskottets talesman ansåg att de borgerliga talarna borde lyssna till vad norrbottningarna har att säga om statsdriften, och det kan onekligen ha sitt intresse i en debatt som denna. Jag skall också göra några erinringar om våra erfarenheter, men först vill jag anföra några mera allmänt formulerade synpunkter.

Herr Eliasson i Sundborn har naturligtvis rätt när han påpekar att den borgerliga attacken mot statsägandet i LKAB inte är huvudsaken. Det handlar om statsdriften över huvud taget. Om även herr Svensson i Ljungskile håller detta i minnet, så blir det ingen mystik kring högerns olika ståndpunkter i denna fråga. Det hade varit mera renhårigt om också andra borgerliga talare hade talat rent ut som centerpartisterna i stället för att kringgå sakens kärna genom att orda mest om de perifera frågorna.

Högermotionärernas påstående att de har ivrat för en demokratisering av ägandet även inom det privata näringslivet kan ju knappast lura någon. Det är en mycket luftig konstruktion. Vad högern verkligen har ivrat för i alla ekonomiska sammanhang är som bekant att de små grupper, som dikterar i tongivande bolagsledningar och ban-

ker, på sätt som herr Hagnell beskrivit, också skall få fortsätta med detta fåtalsvälde.

En annan sak är att en sådan koncentration av kapital, produktionsresurser och ekonomisk makt gynnas av en objektiv utveckling av precis det slag som kommunisterna har talat om i mer än 100 år. Men den utvecklingen har också gynnats av en medveten borgerlig politik, som vi ser exempel på inte minst i vår tid. Och därom handlar det också nu, sedan det blivit klart att det inte finns någon annan väg till verklig ekonomisk demokrati än statligt ägande och, i den slutliga omgången, en socialistisk hushållning.

Det framgår inte minst av debatten om malmgruvorna i Norrbotten att det är på den punkten skon klämmer för högern. När riksdagen 1955 diskuterade en eventuell statsinlösen av LKAB, var högern motståndare till detta, och då fanns det i högermotionen inte en stavelse om att man borde sprida Grängsbergsaktierna till ett så stort antal som möjligt. Då låg nämligen inflytandet över gruvorna fast förankrat hos en storfinansiell grupp, som i huvudsak själv bestämde och tog lejonparten av vinsterna. Det s. k. statliga hälftendelägandet ändrade ingenting nämnvärt på dessa förhållanden. Och då ansåg högern att den ekonomiska makt, som i verkligheten var koncentrerad till en liten bolagsledning, var det högsta uttrycket för en klok ledning av företag och utrikeshandel på detta område. Men precis ett år senare fick högern plötsligt intresse för det s. k. »demokratiska ägandet» av gruvaktierna. Då hade nämligen riksdagen beslutat att staten skulle ta hand om gruvorna. Det är hela förklaringen till detta fenomen.

Men den föreslagna försäljningen av statens gruvaktier är avsett bara som en början. Såväl högern som folkpartiet har redan tidigare försökt sätta det statliga järnverket i Norrbotten på konkursrealisation, och årets högermotion

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

kräver också en utredning med syftet att överföra hela svenska folkets egendom i statliga verk till en liten grupp som har gott om pengar.

Det är lätt att förstå högerns bekymmer för vad som skett i Norrbotten. Den strikt privatkapitalistiska ordningen ledde till ett sammanbrott för näringslivet i denna landsdel. Det har fått vissa följdverkningar, som högern inte ser på med blida ögon. Vad gruvorna beträffar kan man göra det undantaget att gruvdriften även i privat regi beredde arbete och en viss ekonomisk blomstring åt en begränsad del av länet. Men trots detta var även den privata gruvdriften i Norrbotten ett skrämmande exempel på rovdrift och hänsynslös profitjakt, som inte tog några hänsyn till sociala intressen. Det var statsmakterna, understödda av en energisk folkopinion, som äntligen åstadkom förädling av järnmalm i Norrbotten samt upptagandet av nya gruvor i stället för den form av gruvdrift som bedrivits tidigare.

På samma sätt gick det med träindustrin. Över huvud taget har privatkapitalistiskt vanstyre tvingat fram en ordning, som innebär att statliga företag numera är helt dominerande för folkförsörjningen i ett område, som omfattar en fjärdedel av landets yta med våra rikaste tillgångar på malm, skog och vattenkraft. I Norrbotten finns numera bara ett privatkapitalistiskt företag av någon betydelse. Flertalet av länets inbyggare har sin försörjning från statlig och kommunal verksamhet. Trots betydande brister — som ännu finns — är det en mycket bättre och säkrare försörjning än vad privatkapitalisterna beredde vårt län.

Vi kunde ha kommit mycket längre, om statsmakterna hade visat bättre kurlage mot det sabotage som förekommit från borgerliga kretsar när det gällt näringslivets utbyggnad i Norrbotten. Tornedalens problem kunde exempelvis i så fall ha varit ur världen för länge

sedan och likaså Töreskandalen, som har blivit en tragisk följetong som ännu ingen kan se ett slut på. Detsamma gäller för stora delar av inlandet. Men allt är som sagt mycket bättre nu än vad det var under den privatkapitalistiska dominansen i det norrbottniska näringslivet.

Det är självklart att detta inte kan lämna högern någon ro. Vid alla tillfällen då vårt läns näringsfrågor har varit på tal — inte minst när gruvorna blev förstatligade — har vi hört visan om hur eländigt det skulle bli, om inte privatkapitalister fick bestämma. Detta är själva fundamentet för de liberala idéerna inom ekonomin. Och så kommer nu ett helt län med livsviktiga funktioner för landets försörjning och utrikeshandel med bevis för att man inte bara klarar sig utan klarar sig bättre utan privatkapitalister!

Det är självklart att högern måste försöka få en återgång till strikt privatkapitalistiska förhållanden, så att inte detta för borgerligheten livsfarliga exempel får kvarstå. Vad Norrbotten beträffar har exemplet redan blivit så övertygande att praktiskt taget hela länets befolkning långt in i borgerliga led är beredd att fortsätta på denna väg. Men även i andra landsdelar, där situationen är sådan som den var medan storfinansen styrde enväldigt även i Norrbotten, ökar kraven på statsingripanden för att åstadkomma bättre ekonomiska förhållanden och en första början till verklig demokrati inom näringslivet. Detta betraktar jag som en mycket glädjande utveckling. Och det är lika önskvärt att de mest extrema borgerliga kretsarna blir ensamma om att motsätta sig en sådan utveckling, ensamma om att försöka rulla stenar i vägen för en vettig ekonomisk ordning.

Herr talman! Av dessa skäl hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Herr Hagnell har ju va-

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

rit den ständige extra opponenten i detta ärende. Vi har mötts förr i debatten, och när jag nu lyssnat till honom har jag fått allt svårare att hålla tyst. Jag tror nämligen att det finns anledning att rätta till några missuppfattningar som kan uppstå med anledning av hans anförande. Jag skall naturligtvis inte gå in på allt, utan jag skall nöja mig med att påvisa vissa förhållanden.

Såvitt jag förstår är herr Hagnells huvudinvändning att försäljningen av LKAB-aktierna i själva verket inte innebär någon demokratisering av ägandet, att det inte blir något ökat inflytande åt de enskilda.

Hur mycket inflytande den enskilde aktieägaren får kan man naturligtvis diskutera, men så mycket är väl i varje fall klart, att de enskilda människorna som äger aktierna därigenom har betydligt större medinflytande i företaget än vad de har när aktierna ligger hos staten. Jag tror vidare att det inte råder någon tvekan om att en enskild, som genom ett antal aktier — det kan vara rätt få — är delägare i ett företag, uppfattar ägandet mera konkret än han gör som medborgare i det svenska samhället, om detta äger företaget. Jag tror inte vi känner så särskilt starkt för SJ fastän det är ett statligt företag.

Här har i debatten utländska och framför allt tyska erfarenheter åberopats. Anledningen till att man gått till utlandet är naturligtvis den att där har gjorts försök och vunnits vissa erfarenheter. Här i Sverige har man ju på regeringshåll bestämt motsatt sig alla förslag att göra sådana försök.

Om även jag betraktar vad som skett i Tyskland — herr Hagnell åberopar ju med stor enfass särskilt erfarenheterna från Volkswagenwerke och det stora företaget Preussag — finner jag att i dag äger 1½ miljon människor Volkswagen-aktier. De har två eller tre aktier var. På Volkswagenwerkes första stora bolagsstämma sedan försäljningen skett var inte mindre än 7 000 enskilda

personer närvarande, och på Preussags bolagsstämma förra året var 800 enskilda personer närvarande. Vi kan jämföra detta med LKAB, där ägarintresset representeras av förmodligen bara en representant för statsmakterna och finansdepartementet.

Dessutom skall man, när man ser på de tyska siffrorna, ta hänsyn till att en stor del av de närvarande representerade föreningar, som bildats av aktieägare i Volkswagenwerke och andra företag. En sådan aktieägarförening bland de anställda i själva Volkswagenwerke har inte mindre än 10 000 medlemmar, representerande 30 000 röster. För att höra sig för vilka önskemål de privata aktieägarna har, har också bolagsledningarna, i varje fall i Tyskland, haft förhandlingar med representanter för aktieägarföreningarna före bolagsstämman.

En invändning, som herr Hagnell tidigare och även i dag riktat mot detta system, har varit att makten på bolagsstämmorna i själva verket ligger hos ett begränsat antal stora banker. Även den invändningen är felaktig. Jag har tidigare påvisat att särskilda regler gäller beträffande begränsning av rösträtt, inte minst för banker. För Volkswagenwerke finns en generell bestämmelse att ingen får rösta för mer än en tiotusendel av aktiekapitalet. Och inga depåbanker får företräda mer än 2 procent av aktiekapitalet. Dessutom uppträder depåbankerna inte som vanliga banker. De talar för ägare av aktier, som deponerats i bankerna. Någon riktig parallell finns inte i Sverige, men man skulle kunna säga att bankerna uppträder som något slags notariatavdelningar i detta sammanhang.

Men för säkerhets skull, herr talman, för att undvika de risker för missbruk och missförstånd som eventuellt kan föreligga, håller man i Tyskland på att göra om aktiebolagslagen. Förbundsregeringen har lagt fram ett förslag till nya bestämmelser i detta hänseende. Så-

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

vitt jag vet är de godtagna vid första läsningen, och allt tyder på att de kommer att gå igenom. De innebär att man förbjuder depåbankerna att rösta för deponerade aktier i eget namn. Det fordras skriftlig fullmakt för att en depåbank skall få rösta, och det skall vara för namngiven person. Dessutom är sådana fullmakter tidsbegränsade och får inte avges annat än viss kortare tid före en bolagsstämma, då dagordningen har skickats ut så att fullmakts-givaren vet vad som kommer att behandlas på bolagsstämman och också har möjlighet att ge instruktioner till banken.

Meningen är naturligtvis att, om en sådan här försäljning av aktier kommer till stånd även i Sverige, skall ordentliga begränsningar genomföras, som minskar möjligheterna för att aktierna samlas på ett fåtal händer och minskar riskerna för det missbruk, som somliga av de tidigare talarna befarat. Så mycket förtroende har vi i alla fall för regeringen, att vi tror att regeringen har möjlighet att utfärda sådana bestämmelser att riskerna för missbruk blir minimala.

Resultaten från Tyskland är i själva verket så pass lyckade, att jag kan förstå den irritation som herr Hagnell lägger i dagen varje gång vi diskuterar dessa frågor. Och i Tyskland har socialdemokraterna själva föreslagit ett liknande system med andelsbevis i de statliga företagen.

Vidare uppehöll sig herr Hagnell rätt länge vid värdet av aktierna i LKAB. Jag skall gärna medge att det är svårt att fastställa, vilket värde aktierna skall ha, eftersom de inte är introducerade på marknaden. Vi har gjort försök att fastställa det objektiva värdet. Det är möjligt att vi inte kommit fram till det rätta värdet att herr Hagnell skulle kunna ange andra värden. Vi är tack-samma för all den hjälp vi kan få.

Herr Hagnell tror väl inte själv att det finns något verklighetsunderlag för

de skräckmålningar han gjorde. Det finns väl ingen anledning förmoda att företaget ej skulle ha lika stort ansvar för skötseln av driften efter en försäljning som tidigare. Skatteinkomsterna torde bli desamma. Det finns heller inte anledning tro annat än att avkastningen också skulle bli densamma som tidigare. Jag vill påminna om att handelsministern i sin nyligen framlagda proposition om ASSI stryker under att även de statliga företagen skall drivas företagsekonomiskt. Att försäljningen av en aktiepost i LKAB skulle leda till att företaget inte komme att drivas företagsekonomiskt finns det alltså ingen anledning att antaga.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Då LKAB under dessa år utvidgat är det egendomligt att det »objektiva» värde som högern räknat ut att LKAB-aktierna har är oförändrat — trots att företaget vuxit.

Herr Bohman säger att en del av aktierna kan säljas men att företagsledningen ändå har kvar sitt ansvar för företaget och utvecklingen. Ja, men om vi säljer så mycket av aktierna som högern önskar — d. v. s. allt, steg för steg — kan dessa aktier komma över i händerna på centraleuropeiska stålverk, särskilt som ni vill att vi skall ha fullt medlemskap i EEC. Det blir då dessa som sätter priset på produkterna så som det passar dem och därmed fastställer skatteunderlag och vinstutveckling för det svenska företaget — skatteunderlag för såväl kommun som stat. Att det blir så, går väl ändå inte att förneka?

Är det sedan en »skräckskildring» jag redovisat, så kan den stämma med realiteterna, om vi öppnar dörrarna på det sätt som ni vill att vi skall göra.

Att 7 000 personer är närvarande vid en bolagsstämma inom Volkswagenwerke är inte någon garanti för ekonomisk demokrati. Vad är det som säger att folk vill ha ekonomisk demokrati bara

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

för att de köper Volkswagenaktier? De kanske vill ha en fördubbling av sin förmögenhet — motsvarande de 20 000 kr. som ni först ville när det gällde LKAB — inom loppet av några få månader. Men vad har det med ekonomisk demokrati att göra?

Hur skall ni över huvud taget kunna lösa den ekonomiska demokratin i detta företag, när ni inte lyckats lösa denna fråga i andra företag som ni har goda förbindelser med redan tidigare?

Depåbankerna skall få ändrat inflytande enligt den tyska aktiebolagslag som redan är under förberedelse. Men redan har från socialdemokratiskt håll i Tyskland framlagts längre gående förslag, som syftar till utvidgad ekonomisk demokrati. Dessa förslag har dock de konservativa grupperna gått emot, så vi får se vad som kommer ut av detta innan vi återoppar den tyska aktiebolagslagen som exempel på ekonomisk demokrati.

Huvudsaken i det nu aktuella sammanhanget är att de statliga företagsgrupperna bör få möjlighet att arbeta under smidiga och företagsmässiga former. Denna statliga företagsgrupp utgör inte mer än 5 procent av det svenska näringslivet, och företagen inom gruppen bör få arbeta utan att högern och folkpartiet sätter krokben för dem.

Herr **BOHMAN** (h) kort genmäle:

Jag har, herr talman, det tyska lagförslaget och kommentaren till det med mig här, och om herr Hagnell önskar ta del av dem får han gärna låna dem.

Vad beträffar farhågorna för att utländska storföretag skulle kunna föröda de svenska naturtillgångarna i Norrland, vill jag på nytt understryka att man kan förhindra något sådant genom begränsande rösträttsbestämmelser.

Herr **HAGNELL** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar för erbjudandet att få låna den tyska aktiebolags-

lagen. Jag var emellertid nere i Tyskland för en vecka sedan och hade då tillfälle att ta del av den där, så ni kan behålla ert exemplar inom högern.

Herr **LASSINANTTI** (s):

Herr talman! Denna fråga har artat sig till att bli en årligen återkommande följetong. Andra onsdagen i mars har, om man får tro reservanternas ord, blivit moder Sveas stora vårrealisationsdag eller småfolkets försenade julafton. Vi har diskuterat denna fråga många gånger och jag skall, herr talman, nöja mig med att bara redovisa några reflexioner.

Jag tror att det är alldeles riktigt som herr Waldemar Svensson i Ljungkile framhöll, nämligen att det inte skadar att betrakta detta problemkomplex med en smula sunt förnuft. Jag tror att det finns många svåra tekniska och administrativa problem att lösa innan vi har anledning att börja diskutera dessa frågor ifrån de utgångspunkter som exempelvis herr Bohman var inne på. Den debatt han här tagit upp har enligt min mening uteslutande akademiskt intresse.

Jag vill göra ännu en liten reflexion i detta sammanhang. Statsutskottet har sedan gammalt haft till uppgift att se till statens penningpung. Jag undrar vad exempelvis en Carl Persson i Stallerhult skulle ha sagt om han hade hört herr Palm eller herr Bohman här i kammaren i dag. Det verkar på dem som om det skulle vara något nedsättande i att staten äger någonting. Jag tror precis som herr Svensson sade att det är ganska naturligt att staten äger t. ex. just naturtillgångar.

Vi brukar här i kammaren diskutera exempelvis utgifterna för skolan, militären och många andra utgiftsposter. Det skulle verka hårresande på samtliga ledamöter om man då skulle ådagalägga lika stort lättsinne som nu har ådagalagts när det gäller att förvalta statens egendom. Statens innehav av egen-

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

dom och statsutgifter har enligt min mening ett nära samband.

För två år sedan diskuterade vi denna fråga, och då hade motionärerna precis samma yrkande som i fjol och som i år. Det året var utdelningen 60 miljoner kronor. Man räknade med en utdelning på cirka 2,7 procent av vad man erlagt för aktierna. Det var inte på något sätt en oskäligen avkastning. Nu har utdelningen stigit till 100 miljoner. Om vi fortfarande skulle anta att utdelningen vore 2,7 procent, som vi utgick ifrån för två år sedan, vad skulle det innebära? Jo, om vi hade sålt aktier till ett värde av 1 026 miljoner, skulle dessa aktiers börsvärde senare ha stigit med två tredjedelar. Börsvärdet skulle ha ökat till 1 710 miljoner, alltså med 684 miljoner. Dessa 684 miljoner kronor skulle aktieköparna ha vunnit i börsvärde, och det är den förlust som staten skulle ha lidit.

Hur kommer det att bli i fortsättning? Ja, det är ett mycket intressant kapitel. På två år har produktionen stigit från 15 miljoner ton till 17 miljoner ton. Motionärerna och reservanterna tar ingen hänsyn till denna utveckling, utan företaget har enligt dem precis samma värde i dag som det hade för två år sedan. Företagets tillgångar har också ökat ganska kraftigt, men inte heller här till tas någon hänsyn. LKAB investerar drygt hundra miljoner kronor per år och det kan förutsättas att produktionen — enligt planerna — kommer att stiga avsevärt under detta år-tionde.

Vad skulle man säga om en enskild företagare som på av motionärerna och reservanterna föreslaget sätt började realisera sina tillgångar? Jag tror det vore anledning att begära vederbörande sakt under förmyndare.

Jag återkommer, herr talman, till det jag började med, nämligen att man bör betrakta även denna fråga med en smula sunt förnuft. Det är ett hasardspel med skattebetalarnas medel som

reservanterna här förordar. Alla skattebetalare skulle inte bli delaktiga av dessa aktier och de som inte blev delaktiga av dem finge vidkännas skattehöjningar, om man strävade efter att hålla statens ekonomiska läge oförändrat.

Det är ganska sällsamt att just Norrbotten, en landsända som i många sammanhang framställs som en fattig landsända, får leverera de ekonomiska elementen till denna debatt. I många sammanhang har det sagts att staten bar ett alldeles speciellt ansvar för människorna där uppe — det vitsordades exempelvis av kommerskollegium 1957. I våras beslöt riksdagen att inrätta två fonder, norrlandsfonden och malmfonden. Den förstnämnda fonden skulle på ett alldeles speciellt sätt stödja näringslivet i Norrland, den andra skulle bli en god hjälp åt forskningen i största allmänhet. Dessa fonder har bildats av medel som staten får i utdelning från LKAB. Utgår man från att staten en vacker dag har sålt samtliga aktier i LKAB till enskilda kommer man fram till att staten inte har någon utdelning att erhålla från företaget, och då raseras även själva grunden till dessa fonder. Ur vetenskapens synpunkt och ur Norrlands synpunkt är det alltså en mycket allvarlig attack som motionärerna gjort, i dag liksom tidigare.

Jag tror det finns anledning även för icke norrlänningar att besinna konsekvenserna av att beträda den väg motionärerna förordar och jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten med många ord — det tycks inte vara flera talare anmälda — men på en punkt vill jag replikera herr Lassinantti.

Herr Lassinantti var inne på frågan om den värdering av aktierna som föreslagits av högern vid olika tillfällen. Han raljerade något och sade att de som

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

räknat på detta lämpligen borde sätas under förmyndare. Som motionär kände jag mig då uppkallad att gå i svaromål. Han sade att den värdering som föreslogs för några år sedan motsvarade en förräntning på 2,7 procent, och eftersom utdelningen på aktierna sedan dess stigit väsentligt, fann han det fullständigt orealistiskt att nu räkna med samma prissättning.

Det är väl i stället så, herr Lassinantti, att detta är ett bevis på att man för ett par år sedan prissatte aktierna riktigt. Man utgick inte från den dåvarande utdelningen utan från förväntningar om en högre avkastning, vilka sedan visat sig vara riktiga. De 2,7 procenten hade väl vid det tillfället knappast tillfredsställt någon placerare. Endast förvissningen om att avkastningen skulle komma att stiga föranledde en så hög prissättning av aktierna. Denna förväntning har nu infriats, vilket är ett bevis för att värderingen vid tidigare tillfällen var riktig och kan styrka tilltron till att prissättningen också nu är riktig.

Herr Hagnell var inne på motsvarande funderingar beträffande värdet av aktierna. Han talade om de stora investeringar som gjorts och den ökning av produktionen som kommit till stånd. Det inre värdet av aktierna kan under denna tid inte ha stigit med större belopp än vad som plöjts ned i form av vinstmedel. Själva kursutvecklingen påverkas naturligtvis — förutom av de allmänna marknadsvillkoren — av den konkurrens som möter från andra företag och av de priser som avnämre ute i världen är beredda att betala för malmen. I det avseendet vet vi att många nya malmfyndigheter börjat exploateras, att utbudet av malm blivit allt större och att man fått vidkännas en viss minskning av priserna. Det är alltså inte säkert att en bedömning av marknadssituationen ger till resultat att vi har anledning sätta ett högre pris på aktierna än för några år sedan. Där den fria marknaden fungerar, alltså på aktiebör-

sen, kan man konstatera att motsvarande företags aktier gått ned.

När man försöker bedöma LKAB-aktiernas värde skall man kanske inte helt glömma bort en faktor som brukar framföras som ett skäl för att förstatta bolaget, nämligen malmens karaktär av »lagrad naturtillgång». Malmen minskar ju efter hand genom brytningen och förnyas inte successivt, som t. ex. skogen och behåller inte sitt produktionsvärde år från år, som t. ex. jorden. Den minskar faktiskt, även om den kända malmtillgången stiger genom prospektering.

Jag har alltså som motionär inte på något sätt känt mig personligen träffad av den kritik mot värdesättningen av aktierna som kommit från herr Lassinantti och herr Hagnell. För mig framstår detta för resten som en relativt bagatellartad detalj i komplexet, vars innersta mening är att bredda ägandet och på det sättet intressera en större del av folket för en värdefull naturtillgång i landet.

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Herr Regnell har misstagit sig när han tror att jag har förordat att motionärerna sätts under förmyndare. Jag har inte yttrat mig om deras psykiska status. Jag anser tvärtom att motionärerna är fullfjädrade vad förståndet beträffar. Om man tränger till botten med tankarna bakom motionen, finner man anledningar att fälla detta omdöme.

Däremot sade jag att om en enskild företagare skulle börja realisera sina tillgångar efter dessa principer, så skulle säkert alla förorda att han sattes under förmyndare.

Det var överraskande att höra att man redan tidigare skulle ha kalkylerat med den framtida utvecklingen vid värderingen av aktierna. Det har inte framkommit tidigare. När man första gången värderade aktierna utgick man i huvudsak från det pris som staten betalade

Försäljning av statens aktier i LKAB, m. m.

för aktierna när staten övertog intressena från Grängesbergensbolaget. Men vi skall komma ihåg att det pris staten då betalade inte byggde på en värdering av företaget och dess framtida utvecklingsmöjligheter utan hade fastställts på grundval av det avtal mellan staten och TGO som då gällde, och det priset var uträknat på basis av LKAB:s vinster åren 1945—1955. Under denna periods första del var det ekonomiska utbytet svagt medan det under den senare delen av perioden var mycket gott.

Om man nu skulle sälja aktierna till priser som grundade sig på en sådan historisk värdering skulle man göra sig skyldig till ett affärsförfarande som vore utom motstycke och som innebure en grov felbedömning av framtiden. Men om man redan tidigare har räknat med att LKAB går en om inte lysande så dock gynnsam ekonomisk framtid till mötes, så ter sig motionärernas framstötter änu mera betänkliga.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 1) av herr Boman m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 2) av herr Bengtson m. fl.; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Palm begärde likväl votering, i anledning varav herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr andre vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Eliasson i Sundborn votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 36 an-

tager det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. avgivna, med 1) betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 2) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 71 ja och 31 nej, varjämte 110 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne

Höjning av det skattefria bottenbeloppet vid den statliga förmögenhetsbeskattningen

flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Ne-lander begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 123 ja och 65 nej, varjämte 26 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 13, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande uppbörd av automobilskatt.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17

Höjning av det skattefria bottenbeloppet vid den statliga förmögenhetsbeskattningen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning av väckta motioner om viss höjning av det skattefria bottenbeloppet vid den statliga förmögenhetsbeskattningen.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 64 av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* samt II: 98 av herrar *Darlin* och *Nordgren* hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta sådan ändring i förordningen om statlig förmögenhetsskatt, att det skattefria bottenbeloppet för den statliga förmögenhetsskatten höjes från 80 000 kronor till 100 000 kronor, samt att förmögenhetsskatt icke skall utgå å den del av förmögenhet, som understiger sistnämnda belopp».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 64 av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* samt II: 98 av herrar *Darlin* och *Nordgren* om viss höjning av det skattefria bottenbeloppet vid den statliga förmögenhetsbeskattningen icke

mätte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen anförde utskottet bland annat följande:

Utskottet vill erinra om att den nuvarande skattepliktsgränsen, 80 000 kr., fastställdes år 1957. Genom höjningen från den tidigare gällande gränsen, 50 000 kr., avsågs att i stort sett neutralisera verkningarna i förmögenhets-skattehänseende av den höjning av taxeringsvärdena som kunde förväntas genom 1957 års allmänna fastighets-taxering. Höjningen var provisorisk, men då beslutet omprövades påföljande år i samband med den då beslutade omläggningen av arvsbeskattningen, ansågs skäl inte föreligga att göra en ytterligare höjning. Utskottet vill härjämte anmärka att någon ny allmän fastighetstaxering inte ägt rum sedan år 1957 och att den taxering av detta slag, som skulle ha skett innevarande år, genom beslut av 1960 års riksdag uppskjutits till år 1964.

Utan närmare utredning är utskottet inte berett att på sätt motionärerna förordat tillstyrka en generell höjning av skattepliktsgränsen vid förmögenhetsbeskattningen. Såsom framhålles i motionerna ingår förmögenhetsskatten i den allmänna omprövning av beskattningen som för närvarande pågår inom den till allmänna skatteberedningen hörande skattesystemutredningen. Givetvis kommer vid denna översyn även frågan om skattepliktsgränsens höjd att prövas. Enligt utskottets mening bör resultatet av utredningens arbete i denna del avvaktas innan ställning tas till de i motionerna föreslagna lagstiftningsåtgärderna. Med det anförda avstyrker utskottet de förevarande motionerna.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Hagberg*, *Gösta Jacobsson*, *Nilsson* i *Svalöv* och *Magnusson* i *Borås*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

Höjning av det skattefria bottenbeloppet vid den statliga förmögenhetsbeskattningen

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 64 av herr Gösta Jacobsson m. fl. samt II: 98 av herrar Darlin och Nordgren måtte antaga följande

Förslag

till

förordning angående ändrad lydelse av 11 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhets-skatt.

Härigenom förordnas, att 11 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 om statlig förmögenhetsskatt skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

150 000	men icke	200 000	kr:	400	kr	för	150 000	kr	och	10	%	av återstoden;
200 000	»	»	400 000	»:	900	»	200 000	»	»	13	%	»
400 000	»	»	1 000 000	»:	3 500	»	400 000	»	»	16	%	»
1 000 000	kr				13 100	»	1 000 000	»	»	18	%	»

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1963, dock att äldre bestämmelser alltjämt skola gälla beträffande 1963 års taxering samt beträffande eftertaxering för 1963 eller tidigare år.

II) av herrar *Gustaf Elofsson* och *Vigelsbo*, vilka ansett, att ovan intagna del av utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

Utskottet vill erinra om att det nuvarande skattefria bottenbeloppet för den statliga förmögenhetsskatten, 80 000 kronor, fastställdes redan 1957. Såsom framhålles i de förevarande motionerna har sedan dess en fortsatt penningvärdeförsämring ägt rum, vilken medfört en automatisk skärpning av förmögenhetsbeskattningen. Utskottet finner det angeläget, att denna skatteskarpning elimineras. Förmögenhetsskatten ingår i den allmänna omprövning av beskattningen, som för närvarande pågår inom den till allmänna skatteberedningen hörade skattesystemutredningen. Utskottet vill i sammanhanget erinra om det vid fjolårets riksdag framförda förslaget om särskild höjning av skattepliktsgränsen för äkta makar, förslagsvis till 120 000

11 §.

1 mom. Statlig förmögenhetsskatt skall för fysisk person, oskift dödsbo, utländskt bolag samt i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt omförmäld familjestiftelse utgöra:

när den beskattningsbara förmögenheten icke överstiger 150 000 kronor: åtta promille av den del av den beskattningsbara förmögenheten, som överstiger 100 000 kronor, dock lägst en krona;

när den beskattningsbara förmögenheten överstiger

kronor, om motsvarande gräns för ensamstående utgör 80 000 kronor. Det måste enligt utskottets mening vara otillfredsställande, att förmögenhetsskatten utgår efter samma grunder för äkta makar som för ensamstående. En omfördelning med hänsyn till den i allmänhet lägre skattekraften hos äkta makar bör ske i samband med den justering av skattepliktsgränsen, som penningvärdeförsämringen motiverar. Utskottet vill understryka angelägenheten av att dessa frågor skyndsamt prövas vid den pågående skatteöversynen, så att förslag snarast kan föreläggas riksdagen.

Utskottet vill i sammanhanget vidare framhålla vikten av att vid pågående skatteöversyn särskild uppmärksamhet ägnas åt vissa med förmögenhetsbeskattningen sammanhängande problem. Ett ofta framfört önskemål är rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för förmögenhetsskatten såsom utgift för inkomstens förvärvande. Men framför allt bör uppmärksamheten riktas på de principiella sammanhangen. Med nuvarande regler har man utgått från att förmögenhetsinkomsten har större skattekraft

Höjning av det skattefria bottenbeloppet vid den statliga förmögenhetsbeskattningen

än annan inkomst, så till vida att den som äger en förmögenhet har mindre behov att spara för kommande tid och alltså av sin inkomst kan avstå mera i skatt än den som måste reservera en del av inkomsten för framtida behov. Härmed beskattas även förmögenhet, som inte lämnar avkastning. Även om det i vissa avseenden finns skäl för en sådan bedömning av skattekraften, kan den enligt utskottets mening inte godtagas som någon mera generell regel. Det måste sålunda anses oriktigt, att den som för kommande tid bygger upp ett sparande i exempelvis bank eller eget företag skall drabbas av en hårdare beskattning än den som får sin trygghet garanterad genom exempelvis ATP-försäkringen. I den mån beskattningen drabbar förmögenhet, som inte lämnar avkastning, blir det i realiteten antingen en högre beskattning av vederbörandes arbetsinkomst eller en förtäring av kapital, med vilket han arbetar i näringslivet. Sistnämnda förhållanden kan sägas utgöra problem särskilt för jordbruk och andra mindre företag. Från nämnda utgångspunkter framstår de gällande reglerna för förmögenhetsbeskattningen som föråldrade och oförenliga med principen om skatt efter bärkraft. En sådan omläggning av beskattningen av förmögenhet och förmögenhetsinkomst måste enligt utskottets mening ske, att skatten uttages endast på den verkliga avkastningen. Utskottet vill understryka angelägenheten av att dessa synpunkter tillgodoses vid den pågående översynen av skattesystemet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Nu gällande regler om skattepliktgränsen vid den statliga förmögenhetsbeskattningen fastställdes vid 1957 års riksdag. Den skattefria gränsen fastställdes till en beskattningsbar förmögenhet av 80 000 kronor för såväl gift som ogift person, d. v. s. alla har

ett skattefritt bottenbelopp på 80 000 kronor. Före 1957 års beslut var detta skattefria bottenbelopp 50 000 kronor. Att det skattefria bottenbeloppet höjdes 1957 torde i stort sett bottna i att den under hela 1950-talet pågående penningvärdeförsämringen bl. a. medfört en automatisk skärpning av förmögenhetsbeskattningen som man ej räknat med då förmögenhetsbeskattningens regler utformades 1947.

Sedan 1957 har penningvärdeförsämringen fortsatt. Motionärerna, herrar Jacobsson och Darlin m. fl., synes mig därför ha rätt när de i sin motion framhåller att en ny justering nu bör ske av det skattefria bottenbeloppet, enär annars förmögenhetsbeskattningen blir hårdare än vad som ursprungligen varit avsikten. Många personer har nu tillgångar placerade på olika sätt i produktionen, vilka genom penningvärdeförsämringen kommit upp i ett sådant nominellt värde att de drabbas av förmögenhetsbeskattningen, vilket de inte skulle ha gjort 1957 med hänsyn till då gällande penningvärde. Genom penningvärdeförsämringen har också progressiviteten i skalorna fått en hårdare verkan.

Hur en progressiv skatteskala vid penningförsämring skärper skatterna så att dessa blir högre än man ursprungligen tänkt sig finns det många exempel på. Jag skall här omnämna ett sådant fall. Jag hämtar det från vår arvsbeskattning. När arvsbeskattningssakkunniga tillsattes 1956, hade de som riktpunkt i sitt utredningsarbete att utforma nya skatteskalor på sådant sätt att statens intäkter av dödsbokeskattningen icke nämnvärt skulle minskas jämfört med vad de var 1956. Man kunde tänka sig att en liten minskning fick förekomma. Dödsbokeskattningen utgjorde 1956 omkring 75 miljoner kronor per år. Inom utredningen gjorde man då upp skatteskalor som beräknades ge staten en årlig intäkt av dödsbokeskattningen på cirka 70 miljoner kronor.

Höjning av det skattefria bottenbeloppet vid den statliga förmögenhetsbeskattningen

Vad har nu resultatet blivit? Jo, med de progressiva skalor som utarbetades 1956 får staten i dag en intäkt av arvsskatt som uppgår till cirka 115 miljoner kronor i stället för beräknade 70. Denna skatt ger alltså i dag cirka 60 procent mera än vad utredningsmännen beräknade. Orsaken härtill är i huvudsak penningvärdeförsämringens verkningar i det progressiva skattesystemet. Att penningvärdeförsämringen bör medföra justeringar på olika sätt i vårt skattesystem har tidigare såväl finansministern som bevillningsutskottet medgivit. 1961 års beslut om höjda ortsavdrag och justeringen av skatteskalorna var huvudsakligast föranlett av penningvärdeförsämringen.

Utskottet har inte heller i föreliggande fall motsagt motionärerna på denna punkt utan som motiv för sitt avstyrkande endast tagit fram det gamla vanliga som utskottet under senaste år haft att komma med, nämligen att låta allmänna skatteberedningen pröva frågan. Nu var det dock så att den allmänna skatteberedningen inte behövde pröva frågan då det gällde att justera ortsavdragen eller att justera skatteskalorna i höstas. Varför skall den då behöva pröva denna fråga, som avser en justering i fråga om det skattefria bottenbeloppet vid förmögenhetstaxering, så att detta kommer i ungefär samma nivå som det var 1957?

Till utskottets betänkande har ledamöterna från centerpartiet fogat en reservation, i vilken de upptagit andra problem rörande förmögenhetsbeskattningen än de som motionen rör sig om. Det är problem som högerpartiet sedan länge fört fram i skattediskussionen, nämligen avdragsrätt vid inkomstbeskattningen för erlagd förmögenhetsskatt och ett högre skattefritt bottenbelopp för gift person.

Första gången som avdragsrätt för erlagd förmögenhetsskatt fördes fram här i kammaren var 1947. Högermannen Mannerskantz m. fl. framförde då detta

förslag. Sedan återkom förslaget i motioner 1949. Från högerpartiet och folkpartiet framfördes också detta krav i en reservation till 1945 års skatteutrednings betänkande, och sedan har det återkommit nästan varje år under hela 1950-talet i motioner från högerpartiet. Förslaget fullföljdes i högerreservationer varje år under åren 1952—1957 men vi fick under denna tid inte något stöd vare sig från socialdemokraterna eller centerpartiet. Det är därför som jag nu med tillfredsställelse konstaterar att centerpartiet kommit in på den rätta vägen.

En differentiering av det skattefria bottenbeloppet vad avser gifta och ogifta personer har också under så gott som hela 1950-talet diskuterats här i kammaren. Så framfördes i en högerreservation 1952 att bottenbeloppet för ogift person skulle vara 50 000 och för gift person 75 000 kronor. Folkpartiet var då också inne på samma linje men hade om jag minns rätt andra belopp som man rörde sig med — 50 000 respektive 60 000 kronor.

Ja, sedan fortsatte vi från högerhåll med denna sak under hela 1950-talet utan att få stöd för vårt förslag vare sig av socialdemokraterna eller centerpartiet, varför vet jag inte.

Herr talman! Högermotionärerna har i år endast tagit upp ett förslag om höjning av det skattefria bottenbeloppet från 80 000 till 100 000 kronor. Detta förslag har från högerpartiets sida fullföljts i reservation I av herr Hagberg m. fl., och jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Jag skall, utan att ge mig in på någon redovisning av vad de andra partierna har gjort i denna fråga, deklarerar den uppfattning vi inom centerpartiet har i detta fall.

Det är ju så, som den föregående talaren alldeles riktigt sade, att höjningen av det skattefria bottenbeloppet från

Höjning av det skattefria bottenbeloppet vid den statliga förmögenhetsbeskattningen

50 000 till 80 000 kronor verkställdes så sent som 1957. Sedan dess har ingen ändring skett.

Motionärerna har nu ifrågasatt en höjning till ett bevillningsfritt belopp på 100 000 kronor, och det är möjligt att det inte är helt omotiverat med hänsyn till den pågående penningvärdeförsämringen. Men när vi ifrån vårt håll i fjol väckte en motion om ett bevillningsfritt belopp på 80 000 kronor för ogifta skattebetalare och en höjning av det bevillningsfria beloppet till 120 000 kronor för äkta makar, avslogs den motionen med motiveringen att den allmänna skatteberedningen hade denna fråga under övervägande och att dess förslag i ärendet borde avvaktas.

Vi har i år inte ansett oss ha anledning att återkomma med motionen med hänsyn till det beslut, som fattades i fjol. Vi föreslår här kort och gott att det skattefria beloppet på 80 000 kronor bibehålles. Vi påpekar emellertid samtidigt att vi förväntar oss att den utredning som pågår inom den närmaste tiden lägger fram sitt förslag.

Vi har också resonerat om huruvida det inte här egentligen borde vara endast avkastningen som beskattades. Så borde det vara enligt min mening, och jag utgår ifrån att man inom skatteberedningen också har den synpunkten under övervägande och att den även kommer att belysas i utredningens förslag.

Jag har sålunda, herr talman, inte något annat yrkande än bifall till utskottets förslag, men jag ber att i fråga om motiveringen få yrka bifall till reservationen II av herr Elofsson och mig själv.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Jag ber att få instämma i de synpunkter, som herr Nilsson i Svalöv här har framfört, och jag ber att få komplettera dem med några personliga reflexioner.

Det finns många synpunkter på hur

reglerna om förmögenhetsbeskattning bör utformas. Det grundläggande bör emellertid, som jag ser det, vara att det beslut, som riksdagen en gång fattat, inte sätts ur kraft t. ex. genom den ständigt pågående inflationen.

Den nuvarande gränsen för det skattefria bottenbeloppet fastställdes år 1957, som redan flera gånger påpekats i denna debatt. Sedan dess har penningvärdeförsämringen fortskridit och medfört, att bottenbeloppet inte representerar samma värde i dag som det gjorde 1957.

Att bottenbeloppet justeras med hänsyn härtill bör väl inte anses vara för mycket begärt. Folkpensionen har höjts — i princip åtminstone — i takt med penningvärdeförsämringen. Anslagen på budgeten omprövas med hänsyn till inträdd penningvärdeförsämring. Varför skall man inte kunna tänka sig justering av det skattefria bottenbeloppet vid förmögenhetsbeskattning med anledning av penningvärdeförsämring utan att ständigt hänvisa till den sittande skatteberedningen? Sådana utredningar har dessutom en benägenhet att sitta så förfärligt länge, att man kan befara att de inte följer med i utvecklingen när det gäller att bedöma penningvärdeförsämringen.

Utskottet finner att den skattelättnad som skulle vinnas, om vårt förslag förverkligas, kommer att uppgå till 100 kronor. Förmodligen tycker utskottet att det är ett litet belopp. Det kan alltså inte vara skälet till utskottets negativa inställning. Just därför att beloppet är så litet borde det vara lätt att gå oss till mötes. Det skulle åtminstone vara ett litet tecken på god vilja.

Som företagare har jag ofta stött på en annan synpunkt. Den stora massan små och medelstora företag som är baserade på aktier, har icke sina aktier noterade på börsen. Marknadsläget faller inte utslaget vid värderingen av dessa aktier. Värdet av dem uppskattas årligen av skattemyndigheterna. Jag har

Höjning av det skattefria bottenbeloppet vid den statliga förmögenhetsbeskattningen

en stark känsla av att det inte alltid blir så helt med anknytningen till ett marknadsvärde. Sannolikt blir aktierna för högt värderade i förhållande till vad man kan få för dem vid en försäljning — åtminstone gäller detta minoritetsposter.

Detta har också sin betydelse vid förmögenhetsbeskattningen. Det är inte helt rättvist att förmögenhetsbeskattningen skall påverkas av värden som är mer eller mindre fiktiva. För många företagare skulle det därför i dag innebära en lättnad — visserligen liten — om det skattefria bottenbeloppet höjdes. Det skulle också vara rättvist mot alla dem som i dag måste skatta för fiktiv förmögenhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation I av herr Hagberg m. fl.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Jag skall inte säga många ord om detta. Den nya gränsen vid 80 000 kronor fastställdes 1957; den kom närmast till för att neutralisera den höjning av taxeringsvärdena som blev resultatet av fastighetstaxeringen samma år. Beloppet omprövades 1958 — alltså året därpå — i samband med behandlingen av omläggningen av arvsbeskattningen, men man fann inte anledning att ändra det. Det bör kanske erinras om att det inte blir någon ny fastighetstaxering förrän 1964. Man menar att man med anledning därav kan ha skäl att åtminstone kunna räkna med att det då blir en förändring, men bevillningsutskottet är inte berett att tillmötesgå motionärerna utan att utredning först sker.

Herr Nilsson i Svalöv säger att utskottet alltid motiverar avslag med att hänvisa till allmänna skatteberedningens pågående arbete. Det är väl motivering nog, och det är väl brukligt inom alla utskott. Det är mycket sällsynt att riksdagen fattar beslut i en fråga som är föremål för utredning. I direktiven

för allmänna skatteberedningen — det kan vem som helst av kammarens ledamöter läsa i utskottets betänkande på sid. 2 — sägs bl. a.: »Förmögenhetsbeskattningen tillhör emellertid de frågor som ständigt står under diskussion, och den bör helt naturligt ingå i den allmänna omprövning av beskattningen som skall ankomma på utredningen. Bland de spörsmål på förmögenhetsbeskattningens område som blivit föremål för diskussion kan särskilt nämnas det förhållandet att förmögenhetsskatten i förening med inkomstskatten på avkastningen i vissa fall kan ta så gott som hela avkastningen i anspråk.»

Här kan också erinras om att vissa av föreliggande spörsmål för närvarande prövas inom den kommitté som har att utreda frågan om värdebeständiga lån. Alltså har såväl allmänna skatteberedningen som nyssnämnda kommitté dessa frågor under behandling. Under sådana förhållanden anser utskottet att det inte är nödvändigt med någon skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att beredningen skall ta itu med denna fråga, utan att utredningen bör få vara förutsättningslös på denna punkt.

Herr talman! Innan jag slutar, skall jag anföra några siffror rörande ökningen av förmögenheter över 80 000 kronor. Jag skall ange både antalet ökade förmögenheter och den ökade förmögenhetssumman. Antalet personer med förmögenheter över 80 000 kronor var 1955 99 857; 1959 hade deras antal stigit till 160 141.

Jag är beredd på att man här kommer att svara: Javisst, det är klart, man höjde ju taxeringsvärdena 1957. Det är alltså ingen förmögenhetsökning utan en omvärdering och delvis en penningvärdeförsämring. Till detta vill jag anföra att antalet förmögenheter över 80 000 år 1957, efter det taxeringsvärdena hade höjts, var 140 607. Under tiden 1957—1959 har de alltså ökat till 160 141.

Höjning av det skattefria bottenbeloppet vid den statliga förmögenhetsbeskattningen

Den sammanlagda förmögenhetssumman var 1958 28 741 399 000 och 1959 32 603 557 000 kronor.

Man kan knappast säga att denna utveckling enbart beror på penningvärdeförsämring, utan det är en verklig förmögenhetsökning. Hur stor motsvarande ökning är beträffande förmögenheter under 80 000 kronor känner vi inte till. De anförda siffrorna visar att man inte skattar bort sin förmögenhet, utan den ökar.

Herr talman! Med detta ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Som väntat hade herr Brandt i Aspabruk ingenting annat att komma med än att en utredning pågår och han framhöll att riksdagen inte brukade fatta beslut i frågor som var föremål för utredning.

Ja, ofta är det på det sättet, men, herr Brandt, när det gäller den allmänna skatteberedningen vet vi ju att den kommer att arbeta under en lång följd av år. Vi kan inte vänta med att vidta reformer i beskattningen under hela denna tid. Därtill kommer, att om man verkligen vill göra någonting, så kan man göra det utan att invänta skatteberedningens resultat. 1961 års skattepaket visar att detta går, och vad det nu gäller är att lägga till en liten sak i detta skattepaket.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! För det första är ju allmänna skatteberedningen inte den enda kommitté som arbetar under lång tid, men ändå förekommer det mycket sällan att riksdagen bryter ut något i förväg. För det andra är väl inte förmögenhetsskatten den skattefråga man först bör ta itu med. Det finns flera andra frågor som man med större skäl kan bryta ut ur sammanhanget och besluta om innan allmänna skatteberedningen är färdig med sitt förslag.

Denna fråga tycker jag verkligen att man kan vänta med.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Eftersom den allmänna skatteberedningen apostroferats i olika sammanhang och jag råkar vara den ende ledamoten av denna kammare som är med i skatteberedningen, skulle jag vilja säga några ord.

Jag tycker att så långt kan man hålla med herr Brandt i Aspabruk att man säger att det inte är lämpligt att riksdagen fattar beslut om reformering av hela förmögenhetsbeskattningen under det att skatteberedningens arbete pågår. Av den anledningen kan man kanske säga att många av de synpunkter som finns i centerpartireservationen och som jag liksom herr Nilsson i Svalöv sympatiserar med, inte kan bli aktuella i riksdagen förrän skatteberedningen framlagt resultatet av sitt arbete.

Men detta är en sak. När herr Brandt säger att riksdagen inte brukar fatta beslut i en fråga där utredning pågår, måste vi komma ihåg att vi *alla* varit överens om — även herr Brandt — att den allmänna skatteberedningens arbete, som kommer att sträcka sig flera år framåt i tiden, inte får förhindra att temporära ändringar vidtages av riksdagen. Så skedde ju i höstas som herr Nilsson i Svalöv påminde om. Då var det ett mycket större ingrepp i skattelagstiftningen än vad det nu är fråga om.

Vad jag har att invända mot i utskottets skrivning är att utskottet gör gällande att man måste avvakta allmänna skatteberedningens arbete innan några som helst beslut kan fattas på detta område. Jag tycker det bör vara möjligt att vidta temporära förändringar i skattelagstiftningen under tiden. Att jag för min del inte har velat gå med på motionärernas krav denna gång har flera orsaker. För det första tycker jag att förslaget inte är så särskilt väl avvägt. Jag delar nämligen den uppfattningen, att skall man göra en förändring här är det lämpligt att undersöka, om man inte skall göra en dif-

Höjning av det skattefria bottenbeloppet vid den statliga förmögenhetsbeskattningen

ferentiering mellan ensamstående personer och äkta makar. För det andra, även om det är roligt att rösta för skattesänkningar kan man inte gå med på alla förslag i den riktningen utan får tillämpa en viss prioritet, eftersom det inte går att bifalla alla krav på skattesänkningar om man vill ha en hållbar budget. Det finns i år andra krav på skattesänkningar, som jag anser vara viktigare och som bör gå före detta. Det innebär dock inte att jag vill påstå att vi nödvändigtvis måste avvakta resultatet av skatteberedningens mångåriga arbete innan vi vid ett annat tillfälle kan genomföra reformer på detta område.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Herrar Nilsson i Svalöv och Gustafson i Göteborg har antytt att skatteutredningarna utgör ett svepskäl för den ställning utskottet intagit. Men det är det inte, det försäkrar jag, utan vi väntar på ett förslag från allmänna skatteberedningen. Det förhöll sig på samma sätt för ett år sedan, när det gällde ortsavdragen. Vi sade då att vi ville ha frågan utredd och begärde att en proposition skulle föreläggas 1961 års höstriksdag. Även den gången påstods det vara svepskäl. Men sedan föreföll herrarna mycket irriterade över att det verkligen kom en proposition på hösten 1961. Jag trodde inte att man skulle behöva stå här och ånyo tala om utredningar som kan komma att dra ut på tiden. De kan, liksom skattepaketet, komma fortare än herrarna räknar med.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Jag är mycket förvånad över herr Gustafsons i Göteborg uttalande, att vi kräver en skattesänkning och att man inte alltid kan få de skattesänkningar man önskar.

Men vi kräver ingen skattesänkning; vi kräver att skattens höjd skall återföras till 1957 års nivå. Enligt herr

Gustafsons uttalande skulle vi inte ha haft någon penningvärdeförsämring under de senaste åren. Är det så i Göteborg? I andra delar av landet har vi haft en penningvärdeförsämring på minst 15 procent.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag har inte uttalat mig om penningvärdeförsämringarna och deras storlek. Jag tycker också det är litet egendomligt att herr Darlin här inför en fullkomligt ny terminologi i debatten.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav först propositioner i fråga om utskottets *hemställan*, nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid betänkandet fogade reservationen I) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat

verkställdes. Därvid avgavs 155 ja och 35 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Härefter framställde herr andre vice talmannen i avseende å *motiveringen* propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av utskottets ifrågavarande motivering med den ändring däri, som föranleddes av bifall till reservationen II); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande votersproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner bevillningsutskottets motivering i utskottets betänkande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets berörda motivering med den ändring däri, som föranledes av bifall till reservationen II) av herrar Gustaf Elofsson och Vigelsbo.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voterspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 129 ja och 66 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering oförändrad.

§ 18

Ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel som insatts å skogskonto

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 15, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel som insatts å skogskonto.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 6 av herr Jonasson och II: 10 av herr Börjesson i Falköping;

2) de likalydande motionerna I: 21 av herrar Nils-Eric Gustafsson och Sundin samt II: 44 av herrar Larsson i Norderön och Fäldin;

3) de likalydande motionerna I: 281 av herr Ebbe Ohlsson och II: 350 av herr Magnusson i Tumbult, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i förordningen den 27 mars 1954 om taxering för inkomst av medel, som insatts på skogskonto, att uppsägningstiden ändrades från fyra till två månader samt att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderlig lagtext; ävensom

4) de likalydande motionerna I: 360 av herr Nils-Eric Gustafsson samt II: 438 av herrar Mattsson och Nilsson i Tvärålund, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring av förordningen om taxering av medel som insatts på skogskonto, att insättning avseende viss förvärvskälla för ett och samma beskattningsår ej finge understiga 1 000 kronor i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 6 av herr Jonasson och II: 10 av herr Börjesson i Falköping om beredande av viss tid för avveckling av skogskonto i dödsbo med en delägare;

Ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel som insatts å skogskonto

2) de likalydande motionerna I: 21 av herrar Nils-Eric Gustafsson och Sundin samt II: 44 av herrar Larsson i Norderön och Fäldin om möjlighet att överföra skogskonto på ny fastighetsägare i vissa fall;

3) de likalydande motionerna I: 281 av herr Ebbe Ohlsson och II: 350 av herr Magnusson i Tumhult om ändrad uppsägningstid för medel å skogskonto; ävensom

4) de likalydande motionerna I: 360 av herr Nils-Eric Gustafsson samt II: 438 av herrar Mattsson och Nilsson i Tvärälund angående taxeringen av medel å skogskonto,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Yngve Nilsson, Norden-son, Magnusson* i Borås och *Darlin*, vilka under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 281 av herr Ebbe Ohlsson och II: 350 av herr Magnusson i Tumhult ansett, att utskottet bort under punkten 3) hemställa, att riksdagen med bifall till förenämnda motioner måtte antaga följande

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 6 § förordningen den 27 mars 1954 (nr 142) om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto.

Härigenom förordnas, att 6 § förordningen den 27 mars 1954 om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto, skall erhålla följande ändrade lydelse.

6 §.

Skattskyldig, som vill disponera å skogskonto innestående medel, äger att två månader efter uppsägning återfå det insatta beloppet. Uppsägning må avse beloppet i dess helhet eller del av detsamma, dock att deluttag ej må understiga 1 000 kronor. Om särskilda

förhållanden det föranleda, äger Konungen medgiva, att å skogskonto innestående medel må uttagas utan att nu föreskriven uppsägningstid iakttagas.

Efter det — — — kvarstående medel.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

II) av herrar *Sundin* och *Eriksson* i Bäckmora, vilka ansett att utskottet under punkten 4) bort hemställa

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 360 av herr Nils-Eric Gustafsson samt II: 438 av herrar Mattsson och Nilsson i Tvärälund måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning rörande sänkning av minimibeloppet för insättning på skogskonto från 2 000 kronor till 1 000 kronor i enlighet med vad dessa reservanter anført.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! I motion nr 350 har yrkats vissa ändringar av tidpunkten för uppsägning av medel som är innestående på skogskonto.

Dessa skogskonton är kanske alldeles särskilt för bondejordbruken av stor betydelse genom att möjlighet därmed har skapats att kunna fördela inkomster under ett visst antal år, även om det sker en större avverkning på en gång. Detta möjliggör bl. a för jordbrukarna att kunna bedriva en rationell skogsavverkning.

Emellertid är uppsägningstiden för de medel som är innestående på skogskonto mycket lång, nämligen hela fyra månader. Detta innebär att en sådan konto-innehavare redan i augusti månad måste ta ställning till om han under det innevarande kalenderåret behöver disponera de pengar som är innestående på kontot el-

Ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel som insatts å skogskonto

ler en viss del därav. Det är klart att det är en mycket stor nackdel för skogs- och jordägarna att så tidigt behöva göra detta ställningstagande.

Särskilt de mindre skogsägarna har också i allmänhet ett jordbruk vid sidan om skogsbruket. Det är därför för dem ofta nog omöjligt att redan i augusti månad avgöra om skörderesultatet kommer att bli sådant att de behöver eller inte behöver ta ut pengar från sitt konto.

Det är därför angeläget att uppsägningstiden förkortas. I motionen har förreslagits att uppsägningstiden skulle förkortas med två månader så att den endast skulle bli två månader i fortsättningen. Med hänsyn till dessa förhållanden har vi i reservation I förordnat ett bifall till motionsyrkandet.

Jag ber, herr talman, att nu få yrka bifall till reservation I.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Bevillningsutskottet har haft att behandla ett antal motioner, vari ändringar i den nuvarande skogskontolagstiftningen yrkats. Bl. a. har centerpartiet i motionerna I:360 och II:438 yrkat på sänkning av minimigränsen för insättning på skogskonto.

För närvarande är dessa bestämmelser så utformade att det minsta belopp som får insättas på skogskonto är 2 000 kronor. Motionärerna har yrkat på en sänkning av denna gräns till 1 000 kronor. En sådan ändring är motiverad med hänsyn till att de mindre skogsägarna bör få möjlighet att tillgodogöra sig skogskontots fördelar. Många små skogsägare i vårt land har på grund av denna gränsdragning inte någon möjlighet att utnyttja skogskontot. För att grunda insättningsrätt på skogskonto måste värdet av leveransvirke uppgå till minst 5 000 kronor. Ett så stort uttag ur skogen kan många små skogsägare inte alltid åstadkomma på en gång. Således kommer de att ställas utanför möjligheten att utnyttja skogs-

kontot så länge de nuvarande bestämmelserna gäller.

Förhållandet blir alltmer aktuellt genom att sambruksområden bildas, där avverkningarna ur rationell synpunkt måste samordnas. För många av de mindre skogsägarna sker också avverkningarna med mycket långa intervaller. För dessa kategorier skogsägare är det med hänsyn till de kostnader för skogsvårdande åtgärder, som de får, lika nödvändigt att de får möjlighet att fördela intäkterna på flera år.

Jag vill också erinra om att när skogskontot infördes förordnade skogsstyrelsen att minimibeloppet skulle fastställas till 1 000 kronor.

Jag ber, herr talman, med det anförda att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande av herr Sundin och mig själv.

Herr MAGNUSSON i Tumhult (h):

Herr talman! Vad angår förkortning av uppsägningstiden för skogsmedel från fyra till två månader, så hyser utskottet farhågor för att en dylik uppmjukning av nuvarande bestämmelser skulle komma att missbrukas. För min del anser jag, att man i det hänseendet har alltför litet förtroende för kontoinnehavarna. Det kan för övrigt knappast ligga i deras intresse, att medel upptas till beskattning tidigare än nödvändigt.

Vi motionärer har framlagt vårt förslag inte minst med hänsyn till småbrukarna. Som bekant har småbruket mer och mer kommit i trångmål, särskilt som dess utövare genom brist på kapital saknar möjligheter att följa med i rationaliseringstakten. Man är därför i allt större utsträckning hänvisad till inkomster från stödsbogen, och under sådana förhållanden har vi velat underlätta för kontoinnehavarna att disponera över sina skogsmedel. Genom att dessa medel är bundna under längre tid kan skogs- och jordbrukaren, såväl den

Ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel som insatts å skogskonto

större som den mindre, vid felslagen skörd och liknande omständigheter bli tvungen att lånevågen anskaffa erforderliga medel, trots att han har eget kapital. Den enskilde kan på så sätt åsamkas svårigheter med tillhandahållande av säkerhet, samtidigt som han får vidkännas onödiga ränteutgifter. Dessa besvär och merkostnader bör till väsentlig del kunna förebyggas genom ett bifall till motionerna.

På grund härav ber jag, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen I av herr Yngve Nilsson m. fl.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Såsom motionär i den fråga som nu behandlas vill jag anföra några synpunkter.

Vår skogsindustri behöver en jämn tillförsel av skogsprodukter och enligt min mening skulle man genom att minska det minsta belopp, som årligen får insättas på skogskonto, kunna öka förutsättningarna härför. Jag tänker då på alla de fastigheter, där jordbruk och skogsbruk är kombinerade. På många av dessa fastigheter finns det inte så stora skogar att man kan tillhandahålla leveransvirke, som det i detta fall främst blir fråga om, till så stort belopp som 5 000 kronor årligen.

Det är emellertid ingen obetydlig sammanlagd skogsareal som ägs av mindre skogsägare, och även dessa skogar skall ju skötas. Enligt skattelagstiftningen har de mindre skogsägarna rätt att göra avdrag för skogsvårdande arbeten, men det är inte säkert att de kan utföra sådana arbeten samma år som de erhållit sina inkomster för avverkningen. Genom nuvarande bestämmelser kommer därför de mindre skogsägarna ofta att utestängas från möjligheten att göra de avdrag vartill de enligt skattelagstiftningen är berättigade.

Vad skatteutjämningen beträffar kan

det visserligen inte bli fråga om några större belopp, men de mindre skogsägarna är i allmänhet små inkomsttagare och varje krona, som de kan spara genom denna skatteutjämning, är mycket välkommen.

Såsom herr Eriksson i Bäckmora redan påpekat har det blivit allt vanligare med skogsbruksområden och skogssamverkansområden när det gäller skogen. Därigenom har skogskontot fått ännu större betydelse för de mindre skogsägarna. Inom dessa sambruksområden förekommer samarbete beträffande avverkningar, anställande av arbetskraft och skogsvårdsåtgärder, och det är lätt att förstå betydelsen av gemensamma avverkningsplaner för ett område som ägs av ett flertal mindre skogsägare. På det sättet kan man bättre utnyttja arbetskraft, vägar, maskiner och redskap. Om en del skogsägare inom det aktuella området inte vill vara med om dessa gemensamma avverkningar, försvåras både avverkningen och efterföljande skogsvårdsåtgärder. Eftersom jag under den senaste tiden haft anledning syssla med dessa frågor kan jag säga att erfarenheterna har visat att det går lättare att åstadkomma samarbete mellan skogsägarna, om man kan hänvisa till att en del av likviden kan insättas på skogskonto. Vi är givetvis också angelägna om att arbetskraften skall ha jämn och full sysselsättning inom dessa sambruksområden.

Mycket av det arbete som denna gemensamt anställda arbetskraft skall sköta utföres för äldre skogsägare och för sterbhus. Bland dessa finns det ofta intresse för skogskonto och genom att utföra arbete för dem ökas möjligheten att bereda en säkrare sysselsättning åt arbetskraften.

Det är således inte bara för att skapa en skatteutjämning — vilket givetvis i och för sig är önskvärt — utan också för att åstadkomma produktionsfrämjande åtgärder och möjligheter till jäm-

Ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel som insatts å skogskonto

nare sysselsättning och jämnare leverans till skogsindustrien som jag finner det motiverat, att man sänker det minsta belopp som årligen får insättas på skogskonto till 1 000 kronor. Därför ber jag att få yrka bifall till den reservation som har avgivits av herrar Sundin och Eriksson i Bäckmora.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Enligt gällande förordning äger fysisk person, oskift dödsbo eller familjestiftelse som haft intäkt av skogsbruk rätt att insätta viss del av intäkten på särskilt konto, i detta fall skogskonto. Den skattskyldige erhåller då uppskov med skattebetalning för insatta belopp vid den statliga taxeringen men får inte insätta mindre än 2 000 kronor om året. Detta belopp vill motionärerna sänka till 1 000 kronor.

Den nuvarande minimigränsen 2 000 kronor har tillkommit med främsta syfte att åstadkomma en skatteutjämning, även om den senaste ärade talaren vill motivera lagstiftningen på flera andra sätt. En och samma fastighetsägare skall ha rätt att göra avräkning av senare kostnader för skogsbruket mot tidigare inkomster. Jag vill också understryka att denna lagstiftning utgör ett komplement till reglerna för beskattning av ackumulerad inkomst, enligt vilka den lägsta gränsen är 4 000 kronor.

Då nu huvudsyftet, som sagt, är skatteutjämning mellan olika år bör den skattskyldiges intäkter av skogsbruk inte vara så obetydliga att ett uppskov med skatten inte får någon betydelse för vederbörande eller i varje fall blott har ringa effekt. Nuvarande 2 000 kronor innebär att det lägsta inkomstbelopp som ger rätt till insättning på skogskonto uppgår till 3 334 kronor beträffande avverkningsrätt och 5 000 kronor beträffande leveransvirke.

Att sätta en ännu lägre gräns kan knappast vara ändamålsenligt, menar

utskottet. Det är nog en riktig synpunkt. Kanske bör det erinras om att skatteutredningen rörande ackumulerad inkomst i sitt betänkande föreslår en höjning från den nuvarande gränsen 4 000 kronor till 6 000 kronor. Vi vet ju inte om vi får proposition om denna höjning och om riksdagen kommer att besluta den, men att en höjning över huvud taget har aktualiserats av denna utredning är ytterligare ett skäl för att inte företa någon sänkning av det lägsta beloppet för insättning på skogskonto, vilket egentligen är samma sak som ackumulerad inkomst. Det gäller att fördela den på olika år. Utskottet avstyrker därför motionerna.

Till sist vill jag säga några ord om uppsägningsrätten. Vill vederbörande skattskyldige ta ut belopp från skogskonto, måste han uppsäga det fyra månader i förväg och införa det i självdeklarationen. Denna bestämmelse har man infört för att söka förhindra missbruk av lagstiftningen. Om den inte funnes, skulle en kontoinnehavare helt enkelt någon dag före deklarationsavlämnandet kunna insätta medel på skogskonto och göra uttag strax efteråt. På det sättet skulle han få ett obegränsat uppskov. Vid remissbehandlingen framfördes tanken på åtta månaders uppsägningstid, men departementet stannade för fyra månader för att inte försvåra den normala användningen av skogskontomedel. Man övervägde alltså ursprungligen t. o. m. en längre tid än fyra månader.

Bevillningsutskottet kan inte vara med om någon ändring av tiden men understryker att Kungl. Maj:t om särskilda förhållanden föreligger må medge att medel får tas ut utan föreskriven uppsägningstid. Så har också skett, exempelvis i september 1960 då det medgavs befrielse från uppsägningstiden intill utgången av år 1960 med anledning av årets skördeskador. De önskemål som herr Magnusson i Borås

Ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel som insatts å skogskonto

framförde kan man väl anse tillgodosedda när denna möjlighet föreligger.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag konstaterar att utskottets talesman, herr Brandt i Aspabruk, inte har anfört några särskilt starka skäl för utskottets avslagsyrkande. Herr Brandt hänger upp utskottets motivering på den lagstiftning som gäller skatteberäkningen för ackumulerade inkomster, men jag kan inte finna att den frågan har något direkt samband med den fråga vi nu diskuterar. Om lagstiftningen rörande ackumulerade inkomster inte är anpassad för mindre inkomsttagare, så kan jag inte se att det förhållandet kan vara någon anledning att utesluta kategorien mindre skogsägare från möjligheten att använda sig av skogskontot.

Vidare påpekar herr Brandt att det beträffande lagstiftningen om ackumulerade inkomster finns ett förslag om höjning av gränsen från 4 000 till 6 000 kronor. Därvidlag måste jag dock upplysa herr Brandt om att det förslaget har blivit föremål för ganska hårdhänt och omild behandling i de remissyttranden som inkommit, och det är därför inte alls säkert att det kommer att bli någon höjning av den gränsen.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Herr Brandt i Aspabruk säger att man kan klara svårigheterna med uppsägningstiden genom särskilda dispenser, och han hänvisade i sammanhanget till vad som hände förra året. Men det är klart att vid så exceptionella skördeförhållanden som vi då hade kunde det lämnas dispenser. Lika klart är det dock att dylika dispenser

inte i lika stor utsträckning kan givas åt enskilda personer — och då måste det föreligga behov av kortare uppsägningstid.

Det vill emellertid inte herr Brandt vara med om, av den anledningen att metoden kan missbrukas. Men det kan näppeligen bli något missbruk genom en förkortning till de föreslagna två månaderna. Resultatet blir bara att man blir beskattad för en viss del av inkomsten ett år senare. Och meningen med hela denna lagstiftning är ju att man skall kunna fördela inkomsten över ett antal år. Något missbruk kan det då inte bli fråga om.

Herr BRANDT i Aspabruk (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora hade alldeles missförstått mig när det gällde förslaget om höjning från 4 000 till 6 000 kronor beträffande ackumulerad inkomst. Jag sade uttryckligen att det föreligger ett förslag från utredningen, men huruvida vi får proposition och riksdagsbeslut vet vi ingenting om.

Men att över huvud taget inom kommittén den tanken väckts, att man skulle höja gränsen, anser utskottet vara motivering för att man inte här bör sänka denna gräns, som är satt vid endast 2 000 kronor. Och nog får man väl säga att det är rimligt — i varje fall inte orimligt — att det bör vara en avverkning på omkring 3 000 respektive 5 000 kronor för att man skall ha denna rätt.

Inte kan man heller så där utan vidare avfärda sambandet mellan insättning på skogskonto och ackumulerad inkomst. Jag tycker nog att det här är fråga om två ganska likartade ting.

Till herr Magnusson i Borås finns ingenting ytterligare att säga i denna fråga. Jag anser att det finns möjligheter att, som utskottet framhåller, ordna

Ändringar i förordningen om taxering för inkomst av medel som insatts å skogskonto

för dem som drabbas särskilt hårt av skördeskadorna.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Jag tycker det finns skäl för att inte helt bortse från de synpunkter som herr Mattsson anförde, inte minst med tanke på att det kan vara ett fullt legitimt intresse för en jordbrukare att till ett kommande år reservera en del av skogslikviden för t. ex. inköp av maskiner eller reparation av byggnader.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller bevillningsutskottets hemställan i mom. 3) i utskottets betänkande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid betänkandet fogade reservationen I) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 160 ja och 40 nej, varjämte 9 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 4

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller bevillningsutskottets hemställan i mom. 4) i utskottets betänkande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid betänkandet fogade reservationen II) av herrar Sundin och Eriksson i Bäckmora.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 156 ja och 44 nej, varjämte 11 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 19

Ändringar i förordningen om allmän energiskatt

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 19, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i förordningen om allmän energiskatt.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 466 av herrar *Mattsson* och *Torsten Andersson* samt II: 546 av herrar *Nilsson* i Tvärålund och *Larsson* i Borrby, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta om sådan ändring i energiskatteförordningen,

1) att egenproducerad kraft, som alstras genom förbränning av vedbränsle ej blir föremål för beskattning,

2) att gränsen för borgerlig förbrukning höjes från 40 000 kilowattimmar till 100 000 kilowattimmar per driftställe,

att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderligt förslag till författningsändring samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att energiskattens omläggning till fast avgift per kilowattimme blir föremål för skyndsam prövning i enlighet med vad i motionerna anförts»; och

II) motion II: 191 av herr *Eriksson* i Bäckmora m. fl., vari hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om ändrade grunder för bestämning av beskattningsvärde vid uttagande av energiskatt på detaljdistribuerad kraft (elskatt)».

Utskottet hemställde att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 466 av herrar *Mattsson* och *Torsten Andersson* samt II: 546 av herrar *Nilsson* i Tvärålund och *Larsson* i Borrby, även som

2) motionen II: 191 av herr *Eriksson* i Bäckmora m. fl.,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundin* och *Eriksson* i Bäckmora, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 466 av herrar *Mattsson* och *Torsten Andersson* samt II: 546 av herrar *Nilsson* i Tvärålund och *Larsson* i Borrby måtte antaga följande

Förslag

till

förordning angående ändrad lydelse av 14 § 1 mom. förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt.

Härigenom förordnas, att 14 § 1 mom. förordningen den 31 maj 1957 om allmän energiskatt skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

14 §.

1 mom. Skatten utgår

a) för elektrisk kraft, som förbrukas i industriell rörelse med en förbrukning av mer än 100 000 kilowattimmar för driftställe under helt beskattningsår, med tio procent av kraftens beskattningsvärde och

b) för annan — — — kraftens beskattningsvärde.

Såsom driftställe — — — huvudsak gemensam.

Med beskattningsår — — — 30 juni.

Beskattningsvärdet är — — — icke skatt.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1962.

II. att riksdagen måtte

a) med bifall till motionen II: 191 av herr *Eriksson* i Bäckmora m. fl. och de likalydande motionerna I: 466 av herrar *Mattsson* och *Torsten Andersson* samt II: 546 av herrar *Nilsson* i Tvärålund och *Larsson* i Borrby i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning angående ändrade grunder för bestämning av beskattningsvärdet vid uttagande av energiskatt på detaljdistribuerad

Ändringar i förordningen om allmän energiskatt

elkraft i enlighet med vad reservanterna anfört;

b) i anledning av de likalydande motionerna I: 466 av herrar Mattsson och Torsten Andersson samt II: 546 av herrar Nilsson i Tvärålund och Larsson i Borrbý i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölla om prövning rörande undantagande från energibeskattningen av egenproducerad elkraft, som alstrades genom förbränning av vedbränsle, i enlighet med vad i reservationen anförts.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! I denna fråga har bevillningsutskottet haft att behandla ett antal motioner med yrkande om ändring av nuvarande regler för uttagande av elskatt, och som framgår av föreliggande betänkande har motionerna avstyrkts av utskottets majoritet. Med anledning härav ber jag, herr talman, att få anförda några synpunkter på frågan till stöd för den reservation som herr Sundin och jag fogat till utskottets betänkande. Reservationen innehåller tre olika bifallsyrkanden, som samtliga berör frågan om elskatten.

Den nuvarande skatten på elkraft utgår i form av värdeskatt med 7 procent av beskattningsvärdet, vilket i detta fall betyder den totala summan av de avgifter förbrukarna har att erlagga för kraften. Detta sätt att uttaga elskatt innebär för abonnenten inte bara att han får erlagga skatt på den förbrukade energien mätt i kilowattimmar, utan han får även erlagga elskatt på grundavgifter och måtarhyra. Således beskattas även de fasta avgifterna, vilket väckt ganska stor opposition, eftersom man i vissa fall kan få betala elskatt fastän man inte har förbrukat en enda kilowatt och eftersom vi har rätt stora variationer i fråga om grundavgifterna.

Vi har i vårt land ingen enhetlig eltaxa — den förekommer i många variationer, såväl när det gäller sättet att be-

räkna tariffenheter som när det gäller priset på dessa. Framför allt är det landsbygdens en miljon abonnenter med de högre grundavgifterna som också har de högre eltaxorna och som följd därav med den nuvarande värdeskatten får betala en högre elskatt.

Variationerna i grundavgifterna har nu en spännvidd mellan kronor 7:90 i Stockholm och kronor 17:— i Värmlands glesbygd. Däremellan förekommer olika priser. Sålunda tar vattenfallsstyrelsen för sina landsbygdsabbonenter kronor 12:50, ett pris som även tillämpas av de större privata kraftföretagen som distribuerar ström på landsbygden.

Så länge vi har dessa stora variationer i grundavgifterna och de ingår i beskattningsvärdet för uttagande av elskatt får vi sådana orättvisa utslag i elskatten. Om grundavgiften i det ena fallet är kronor 7:90 och i det andra fallet kronor 17:—, verkar ju en sju procentig elskatt på det sättet, att de abonnenter som har att erlagga den högre grundavgiften i detta fall får betala en elskatt till staten som är 100 procent större än för abonnenter i Stockholm och vissa andra städer med den lägre grundavgiften.

Jag har, herr talman, verkligen svårt att föreställa mig att detta kan vara en rättvis beskattningsprincip. Den som har att betala en högre eltaxa skall också straffas med en högre elskatt till staten! Var har vi eljest en sådan princip i vår skattelagstiftning? Varför skall inte likabeskattningsprincipen gälla på detta område?

Om man nu i stället toge ut en styckeskatt med förslagsvis 1 öre per kilowattimme, såsom yrkats i motionen II: 191, skulle alla dessa orättvisor med grundavgifter och måtarhyra bortfalla och vi finge en lika beskattning för samma vara och samma uttag, oberoende av var man bor i landet. En kilowattimme är lika stor var den är förbrukas, och 1 öre är 1 öre var man än bor. Jag är

Ändringar i förordningen om allmän energiskatt

övertygad om att utskottsmajoriteten, som avstyrkt dessa förslag, ändå måste inse att rättvisa skulle uppnås genom övergång till en styckeskatt. De skäl som utskottet anför mot ett dylikt system är mycket svagt grundade. I motionen har för övrigt yrkats på en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om prövning av ändrade grunder för bestämmande av beskattningsvärdet. Alternativt har också i motionen yrkats att man — om man nu ovillkorligen vill behålla en värdeskatt — från beskattningsvärdet skall rensa bort de fasta avgifterna, grundavgifter och måtarhyra, eftersom dessa ingår så att säga med olika tyngd i beskattningsvärdet. Utskottets avslagsmotivering på den punkten är minst sagt förvånande och saknar i verkligheten all grund. Utskottet anser sig »böra framhålla, att de skattskyldiga — med hänsyn till svårigheterna att bestämma hur stor del av kostnaden som skall anses motsvara fast resp. rörlig avgift — efter en sådan övergång kan påverka skattens storlek genom minskning av de rörliga avgifterna och en motsvarande ökning av de fasta avgifterna.»

Det förhåller sig i själva verket inte alls så som utskottet skriver. Såväl de fasta som de rörliga avgifterna är till sin storlek bestämda, och abonnenterna har ingen som helst möjlighet att påverka dem. Grundavgifterna är uträknade i tariffenheter, som är påförda varje abonnent. De rörliga avgifterna, som motsvaras av den förbrukade energien, mäts ju i kilowattimmar, och det framgår direkt av mätaren hur mycket varje abonnent har förbrukat.

Frågan om skatt på egenproducerad elkraft, vilken alstras genom förbränning av vedbränsle, har tagits upp i ett par motioner från centerpartiet, vilka också avstyrkts av bevillningsutskottets majoritet. I motionerna har yrkats befrielse från elskatt i de fall elkraften produceras privat genom förbränning av exempelvis ved och sågavfall.

I motiveringen för energibeskattningen har angivits att den senare skulle skapa resurser för utbyggnad av kraftförsörjningen i landet. Härvid har vedbränsle undantagits från sådan beskattning. Därav borde väl också följa att den energi som alstras genom en med ved eldad ångmaskin skulle vara befriad från elskatt. Här har man dock gjort en mycket underlig gränsdragning. För det fall överföringen från den vedeldade ångmaskinen sker mekaniskt till företagets maskiner, t. ex. genom lindrift, utgår ingen elskatt. Vill däremot en sågverksindustri vara litet modernare i sin tekniska utveckling och låter ångmaskinen driva en generator, som alstrar elektrisk energi, skall elskatt utgå. I båda fallen är det dock fråga om ångmaskiner eldade med ved eller flis som kraftkälla. Motionärerna har här yrkat på att egenproducerad elkraft skall undantas från beskattning oberoende av hur överföringen sker till företagets maskiner.

Jag ber även på den punkten få yrka bifall till reservationen.

Slutligen har också i motioner yrkats på ändring i gränsdragningen mellan borgerligt förbrukat elkraft och industriell sådan. Gränsen går nu vid 40 000 kilowattimmar, men motionärerna har ansett att denna gräns skall sättas vid en förbrukning av 100 000 kilowattimmar. Det finns många företag som kan vara relativt små till sin omfattning men som förbrukar en stor mängd energi för att driva sin rörelse. Detta gäller framför allt sågar, smedjor och verkstäder. För dessa är det därför angeläget med en något högre gränsdragning för att undvika den skärpning av elskatten som nu inträder vid en förbrukning av 40 000 kilowattimmar.

Jag ber även på denna punkt få yrka bifall till reservationen av herr Sundin och mig själv.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Herr Eriksson i Bäck-

Ändringar i förordningen om allmän energiskatt

mora har utförligt gått in på frågan om styckeskatt och värdeskatt, och jag skall därför nöja mig med att instämma i vad han sade när han berörde dessa frågor. I motionerna I: 466 och II: 546 har vi motionärer framställt yrkande om att gränstalet för uttag enligt den lägre skattesatsen för elkraft skall höjas från — som för närvarande gäller — 40 000 kilowattimmar till 100 000 kilowattimmar. Enligt gällande energiskatteförordning utgår energiskatt för elektrisk kraft med 10 procent av beskattningsvärdet i fråga om industriell förbrukning som överstiger 40 000 kilowattimmar per driftställe och år och med 7 procent när förbrukningen understiger detta tal. Differentieringen har tillämpats för att man skall ernå en någorlunda rättvisa i skatteutfallet för företag av olika storlek. Skatten påverkar då inte heller konkurrensförhållandena mellan företag av olika storlek. Erfarenheten har emellertid visat att man inte uppnått denna målsättning, utan att de mindre företagen trots denna differentiering har en hårdare skattebelastning när det gäller energiskatten.

Jag skall ta ett exempel i detta sammanhang från årets statsverksproposition, där man på sidan 67 säger att beskattningen på kraft för elektrokemisk och elektrotermisk användning är 0,1 öre per kilowattimme, för övrig industriell förbrukning 0,4 öre per kilowattimme, för borgerlig förbrukning i tätorter 0,9 öre och på landsbygden 1,2 öre per kilowattimme. Erfarenhetsmässigt har man kommit fram till att kraftkostnaden för medelstora industrier är omkring 20 öre per kilowattimme, och energiskatten är där således omkring 2 öre per kilowattimme, eller inte mindre än fem gånger högre än för övrig industriell förbrukning.

Det är alltså ett faktum, att de mindre företagen har en mycket hårdare belastning. Utskottsmajoritetens uttalande på denna punkt är ganska märkligt. Utskottsmajoriteten säger sig nämligen icke kunna tillstyrka ändrad lagstiftning i

förevarande hänseende »med hänsyn till det skattebortfall och de rubbade konkurrensförhållanden som skulle uppstå därest gränsen för industriell förbrukning höjes». Vad vi åsyftat med våra motioner är just att försöka åvägabringa lika konkurrensförhållanden mellan olika företagsstorlekar, vilket inte lyckats med den differentiering som hittills tillämpats. Det är som sagt märkligt att bevillningsutskottets socialdemokrater, folkpartister och högermän gjort detta uttalande.

Vi har också i våra motioner tagit upp frågan om den egenproducerade elkraften. Utöver vad herr Eriksson i Bäckmora sade på denna punkt vill jag endast tillägga, att utskottets motivering inte heller här synes tillräckligt vägande för ett avslag på motionerna. Det heter att särskilda svårigheter skulle föreligga att särskilja den egenproducerade kraften från övrig kraft som ett företag använder i sin produktion. Jag kan inte finna att det behöver vara förenat med några större svårigheter att sätta in en mätare för den utgående egenproducerade elkraften och därigenom få en riktig och konkret mätning av densamma.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till den reservation som avgivits av herrar Sundin och Erikson i Bäckmora.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! En mera energisk förespråkare för en omläggning av energiskatten från värdeskatt till styckeskatt än herr Eriksson i Bäckmora finns nog inte. År efter år har han återkommit med förslag till förändring i den riktningen. Han har emellertid ingen gång lyckats övertyga vare sig bevillningsutskottet eller riksdagen om det riktiga i att lägga om beskattningen på det sätt han föreslår. Att han inte lyckats häruti sammanhänger först och främst med att frågan mycket noga övervägdes när energiskatten infördes 1957. Man fann därvid att fördelarna med en värdeskatt vägde över

Ändringar i förordningen om allmän energiskatt

fördelarna med en styckeskatt. Värdeskatten ansågs vara mindre tarifferubbande och enklare ur uppbörds- och redovisningssynpunkt.

Bevillningsutskottet har tidigare vid ställningstagande i denna fråga anfört, att även om det med nuvarande system för uttag av energiskatt kan föreligga viss skillnad i skattebelastning mellan landsbygd och tätorter är den skillnaden dock inte av större betydelse. I de fall då onormalt höga kraftavgifter utgår och skattebelastningen därför blir särskilt stor, kan dessutom kontrollstyrelsen medge nedsättning av skatten.

En styckeskatt konsekvent genomförd så som herr Eriksson tidigare har yrkat på skulle dessutom medföra en icke oväsentlig höjning av skatten för de förbrukare som av särskilda skäl nu har en låg kraftavgift. Det gäller exempelvis för bagerier, som har en del av arbetstiden förlagd till natten då en lägre avgift utgår för kraftförbrukningen. Nu föreslår därför motionärerna och reservanterna, att det för dessa elkraftsförbrukare skall utgå värdeskatt i fortsättningen medan andra skall betala styckeskatt. Därmed skulle vi få två olika beräkningsgrunder för energiskatten, vilket säkerligen icke skulle medföra någon förenkling utan i stället skapa särskilda svårigheter vid skatteuppbörden.

Reservanterna har inte anfört några nya skäl för en omläggning av energiskatten utöver de skäl som de anförde 1959, 1960 och 1961. Riksdagen saknar därför i likhet med bevillningsutskottet anledning att ändra sin vid tidigare tillfällen intagna ståndpunkt i frågan.

Även frågan om höjning av gränsen för 7 procents skatteuttag från 40 000 kilowattimmar till 100 000 kilowattimmar har riksdagen tagit ställning till tidigare. Det skedde så sent som förra året, då riksdagen avtog förslaget med den motivering som bevillningsutskottet även nu anfört, nämligen att en höjning av gränsen skulle medföra ett icke oväsentligt inkomstbortfall och dessutom rubba

konkurrensförhållandena mellan olika företag. Samma skäl som anfördes för riksdagens ställningstagande då gäller även i år.

Även beträffande beskattningen av den egenproducerade kraften gäller samma skäl som föregående år anfördes för avslag på förslaget om ökad skattebefrielse för egenproducerad kraft. En viss skattebefrielse för egenproducerad kraft gäller ju redan nu. En ytterligare befrielse av det slag som motionärerna föreslår skulle enligt utskottets mening vålla svårigheter att särskilja skattebefriad kraft från annan distribuerad kraft.

Med hänvisning till vad som här anförts och till utskottets motivering i övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få bemöta herr Allard på några punkter.

Herr Allard säger att vi motionärer inte har förebragt nya skäl för våra förslag. Våra skäl är starkt underbyggda. Men bevillningsutskottets majoritet, som varje år har svarat för uppgiften att avstyrka förslagen, har verkligen inte förebragt nya skäl för sina avslagsyrkanden 1959, 1960 eller 1961. Majoriteten konstaterar bara att frågan noggrant övervägdes när skatten infördes 1957. Detta har också herr Allard åberopat i dag. Men vilka beslut, herr Allard, har riksdagen fattat utan att noga överväga dem? Och hur ofta inträffar det inte, att riksdagen ändå måste ändra ett tidigare beslut. Jag förmenar att skäl föreligger att revidera ståndpunkten också i denna fråga.

Jag ber också att få hänvisa till den departementspromemoria som förelåg 1957 när man införde denna skatt. Där ställde man sig tveksam inför förslaget om en värdeskatt. Med de mellan olika delar av landet ganska varierande elpriserna kunde det, framhölls det i promemorian bl. a., inte vara lämpligt, att de

Ändringar i förordningen om allmän energiskatt

debiterade elkraftsavgifterna lades till grund för skattens bestämmande. En värdeskatt skulle enligt promemorian medföra, att redan förut höga kraftavgifter, exempelvis på landsbygden, skulle stiga mera än kraftavgifterna på de orter, där kraften av olika omständigheter kan hållas billig.

Jag vill på allt sätt instämma i detta yttrande, som står i full överensstämmelse med den motivering vi har i våra motioner.

Herr Allard vill nog ändå inte bestrida, att det kan finnas en viss skillnad i priset på elkraft i städer och på landsbygden. Jag har redovisat att det föreligger en skillnad på 100 procent mellan grundavgifterna i Stockholms stad och i Värmlands glesbygder och det tycker jag kan vara skäl nog att rensa bort de ojämnheter i beskattningen som följer av värdeskatteprincipen.

Jag kan också hänvisa till finansministerns blå bok, finansplanen, där finansministern redovisar intäkterna från energiskatten. Beskattningsvärdet per kilowattimme är för tätorter 12,8 öre, meddelar finansministern, och för landsbygden 16,6 öre. Det är en rätt väsentlig skillnad med nästan 4 öre herr Allard! Beräknar man vad 7 procents värdeskatt blir på dessa belopp måste slutsatsen bli att de som har de höga eltaxorna får betala väsentligt högre elskatt.

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Jag måste i likhet med herr Eriksson i Bäckmora säga, att nog är väl alla beslut vi fattar här i riksdagen väl övervägda. Det vore ett underbetyg åt oss själva att säga någonting annat. Men det kan väl alltid hända när ett beslut tillämpas i praktiken att man kommer underfund med en hel del nackdelar, och då skall man väl inte vara sämre karl än att man kan ändra på det.

Jag skall ta ett praktiskt exempel från min egen verksamhet. Jag driver ett litet sågverk. Ramarna drevs förut från

en ångmaskin direkt på den utgående axeln. Ångmaskinen eldades med sågverksavfall, och det var alltså inte någon energiskatt på den kraft som gick åt för att driva sågramarna. Men man skall rationalisera, påstås det, inte minst när det talas om den gemensamma marknaden. Jag tänkte att även jag skulle kunna rationalisera, varför jag avskaffade denna direktdrift och i stället lät ångmaskinen driva en elektrisk generator, från vilken jag sedan tog ut elektrisk kraft för att driva sågmaskineriet. Vid lågbelastning på sommaren blev en del elkraft över, som kunde gå ut på det hårt belastade nätet. Man tycker att detta skulle vara till fördel för alla parter. Men det var det ingalunda. Det blev en så hög energiskatt på den egenproducerade kraften, att rationaliseringsvinsten åts upp och det hela gick med förlust.

Sådana här saker är rätt obetydliga ur det helas synpunkt, men för den enskilde är de inte obetydliga, och därför får vi inte låsa oss fast i ett beslut som fattats en gång i tiden.

Jag är litet besviken över mina egna partivänner i bevillningsutskottet, som jag inte finner bland reservanterna. Jag kommer i detta fall att följa herr Eriksson i Bäckmora och rösta för reservationen.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Det var intressant att höra herr Eriksson i Bäckmora tala om det ytterligt orättvisa beskattningsresultat som uppstått för den svenska landsbygden och särskilt för den svenska småföretagsamheten. Den beskattningseffekt som herr Eriksson här talar om åstadkoms av en förordning av den 31 maj 1957. Vid den tiden satt i regeringen socialdemokrater och centerpartister.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Utskottets representanter har här upprepat vad som står i be-

Ändringar i förordningen om allmän energiskatt

tänkandet utan att ha kunnat dokumentera varför man inte vill ändra de rådande konkurrensförhållandena som i så hög grad missgynnar de mindre företagen. Det är ju ändå så, vilket jag påvisade genom att referera till årets statsverksproposition, att de mindre företagen drabbas ända upp till fem gånger hårdare av energiskatten.

Att det blir skattebortfall är klart, men det skattebortfallet utgörs av den kostnad som de mindre företagen nu får betala med sämre konkurrenskraft som följd. Jag tror inte att de större företagen skulle missunna de mindre att få samma utgångsläge i konkurrenshänseende. Det måste väl ändå vara riksdagens uppgift att åstadkomma lika konkurrensförhållanden i detta fall.

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Magnusson i Borås skulle jag vilja ställa en fråga: Är de överenskommelser som centerpartiet och socialdemokraterna träffade i regeringsställning fortfarande heliga ting för högern? Jag medger att många av de beslut som träffades var ytterst värdefulla. Men skulle vi på någon punkt komma till insikt om att något beslut som fattades inte är tillfredsställande, är vi i centerpartiet inte sämre än att vi kan komma med förslag till ändringar, men varför ställer sig då högern avvisande nu och stöder socialdemokraterna i ett avslag på våra ändringsyrkanden.

Herr **ALLARD** (s):

Herr talman! Jag vill inte bestrida att det föreligger en viss skillnad i skatbelastningen mellan landsbygd och städer. Men i normalfallet är den skillnaden inte av någon större betydelse. I de fall då onormalt höga kraftavgifter utgår och skatten därmed blir onormalt hög, kan förbrukaren efter hänvändelse till kontrollstyrelsen få nedsättning av skatten.

Herr Eriksson i Bäckmora kan väl inte heller bestrida, att en konsekvent genomförd styckeskatt skulle medföra en väsentlig ökning av skattebördan för den del av vår industri och även den del av småföretagsamheten, som nu på grund av särskilda skäl debiteras låga elavgifter. För att motverka den effekten har man tänkt sig en kombination av värdeskatt och styckeskatt. Men hur skall denna kombination kunna genomföras, när de företag som arbetar med den lägre elavgiften också i sin produktion har en högre avgift, d. v. s. då man har att betala en blandad avgift. En sådan kombination av värdeskatt och styckeskatt skulle säkert skapa betydligt större svårigheter vid uttagandet av skatten än vad herr Eriksson i dag föreställer sig.

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! Det är riktigt, som herr Allard här säger, att man kan vända sig till kontrollstyrelsen och begära nedsättning av avgifter i de fall man kan peka på onormalt höga avgifter.

Men jag måste fråga herr Allard: Är herr Allard beredd att ge en definition på vad som menas med onormala avgifter? Jag för min del anser, att om man betalar en elskatt, som är 100 procent större än elskatten på andra håll, borde det kunna betraktas som en onormal avgift och sålunda medföra rätt till nedsättning. Men jag är inte övertygad om att man kan få nedsättning ens när skillnaden är så stor som 100 procent.

Sedan säger herr Allard, att småföretagen skulle drabbas av en sådan omläggning av beskattningen. Herr Allard, det är alldeles tvärtom! De yrkanden vi har framfört i våra motioner syftar till att försöka bereda lättnader för de mindre företagen just när det gäller elbeskattningen. Herr Allard måste ha fattat innehållet i dessa motioner alldeles felaktigt och utgår i sitt resonemang från felaktiga antaganden.

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

Det är väl vidare lättare, herr Allard, att få undantag för vissa bagerier, om de skulle drabbas av en sådan omläggning, än att tänka sig att begära undantag för en miljon abonnenter på landsbygden. Det senare tror jag skulle vara alldeles utsiktslöst.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Jag får upprepa för herr Eriksson i Bäckmora, att en konsekvent genomförd styckeskatt skulle innebära en skattehöjning för alla de företag, som nu arbetar med speciellt låga elavgifter. Till dessa företag hör exempelvis bagerierna, som på grund av att de till stor del har sin verksamhet förlagd till natten debiteras en lägre elavgift. Skulle styckeskatt genomföras på det sätt herr Eriksson tänkt sig, skulle dessa företag få en ökad skattebelastning. Det kan herr Eriksson inte bestrida.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herrar Sundin och Eriksson i Bäckmora.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom

uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 150 ja och 43 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 20

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 20, i anledning av väckta motioner angående åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 23 av herr *Mattsson* och II: 39 av herr *Antonsson m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till riksdagen rörande stimulans av det personliga sparandet i vad avser

1) premiering av det personliga nysparandet av reell karaktär,

2) premiering av sparande å särskilt sparkonto i bank eller annan penninginrättning»;

II) de likalydande motionerna I: 154 av herr *Källqvist m. fl.* och II: 198 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte

a) uttala sin anslutning till det i motionerna angivna systemet för premiering av det enskilda sparandet, innefattande bl. a.

att skattelättnad lämnades för sparbelopp som insattes på särskilda spar-

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

konton i bank eller därmed jämförlig sparinrättning,

att premieringen skulle utgå med 10 procent av nyinsatt sparbelopp och i motsvarande mån minska spararens statliga inkomstskatt,

att premieringen skulle utgå för högst 1 000 kronor per år och konto,

att varje till statlig inkomstskatt skattskyldig svensk medborgare över 16 år skulle ha rätt att öppna sådant premiesparkonto, dock att två äkta makar skulle ha rätt att öppna ett sparkonto var, även om den ena maken saknade egen inkomst,

att premiesparkonto även skulle få öppnas för egna barn under 16 år,

att premiering för sparinsättning skulle kunna ske genom motsvarande lättnad i källskatten, om överenskomelse träffades att arbetsgivaren ombesörjde insättningen för den anställdes räkning,

att definitiv premiering skulle förut-sätta att sparbelopp stått inne på konto minst fem år,

att uttag skulle kunna ske, om spararen så önskade, men att på uttaget belopp belöpande sparpremie genom bankens försorg då återginge till statsverket, ifall beloppet inte stått sparat minst fem år,

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om författningsförslag på grundval av förut angivna riktlinjer för stimulans av enskilt sparande;

III) de likalydande motionerna I: 280 av herr *Yngve Nilsson m. fl.* och II: 273 av herr *Darlin m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att företagsbeskattningskommittén måtte få i uppdrag att utreda och snarast framlägga förslag om rätt till avdrag för utdelning av aktier med viss procent av aktiekapitalet, avdraget dock maximerat till visst belopp»;

IV) de likalydande motionerna I: 336 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 412 av herr *Heckscher m. fl.*, vari hemställts,

1) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t genom vidgade direktiv till allmänna skatteberedningen måtte ge denna i uppdrag att utreda frågan om en successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar;

2) att riksdagen måtte antaga i motionen intagna förslag till

a) förordning om bostadssparande,

b) förordning om utbildningssparande, och

c) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), avseende §§ 22, 25, 29, 39 och 46 samt anvisningarna till § 22;

3) a) att riksdagen måtte för att främja allmänt målsparande besluta medgiva avdragsrätt vid beskattningen för medel som insatts å särskilt sparkonto enligt de i motionerna angivna riktlinjerna, samt

b) att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig författningstext.

Utskottet hemställde att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 23 av herr *Mattsson* och II: 39 av herr *Antonsson m. fl.* om stimulans av det personliga sparandet,

2) de likalydande motionerna I: 154 av herr *Källqvist m. fl.* och II: 198 av herr *Jönsson* i *Ingemarsgården m. fl.* om skattepremiering av enskilt sparande,

3) de likalydande motionerna I: 280 av herr *Yngve Nilsson m. fl.* och II: 273 av herr *Darlin m. fl.* om visst avdrag vid beskattningen av aktier, samt

4) de likalydande motionerna I: 336 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 412 av herr *Heckscher m. fl.* angående vissa sparstimulerande åtgärder,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Sundin* och *Vigelsbo*, vilka ansett att utskottet under punkten 1) bort hemställa,

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

att riksdagen — med bifall till yrkandet i denna del i motionerna I: 23 av herr Mattsson och II: 39 av herr Antons-son m. fl. — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande stimulans av det personliga sparandet i vad avser premiering av det personliga nysparandet av reell karaktär;

II) av herrar *Söderquist, Stefanson, Sundin, Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo* och *Christenson* i Malmö, vilka — under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 23 av herr Mattsson och II: 39 av herr Antonsson m. fl. i denna del samt de likalydande motionerna I: 154 av herr Källqvist m. fl. och II: 198 av herr Jönsson i Ingemarsgården m. fl. — ansett att utskottet bort tillstyrka det i sistnämnda motioner framförda yrkandet och att utskottet således bort under punkterna 1) och 2) hemställa,

att riksdagen i anledning av förenämnda motioner måtte

a) uttala sin anslutning till ett system för premiering av det enskilda sparandet, innefattande bl. a.

att skattelättnad lämnades för sparbelopp som insattes på särskilda sparkonton i bank eller därmed jämförlig sparinrättning,

att premiering skulle utgå med 10 procent av nyinsatt sparbelopp och i motsvarande mån minska spararens statliga inkomstskatt,

att premiering skulle utgå för högst 1 000 kronor per år och konto,

att varje till statlig inkomstskatt skattskyldig svensk medborgare över 16 år skulle ha rätt att öppna sådant premieparkonto, dock att äkta makar skulle ha rätt att öppna ett sparkonto var, även om den ena maken saknade egen inkomst,

att premieparkonto även skulle få öppnas för egna barn under 16 år,

att premiering för sparinsättning skulle kunna ske genom motsvarande lättnad i källskatten, om överenskommelse

träffades att arbetsgivaren ombesörjde insättningen för den anställdes räkning,

att definitiv premiering skulle förutsätta att sparbelopp stått inne på konto minst fem år,

att uttag skulle kunna ske, om spararen så önskade, men att på uttaget belopp belöpande sparpremie genom bankens försorg återginge till statsverket, ifall beloppet inte innestått sparat minst fem år,

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om författningsförslag på grundval av förut angivna riktlinjer för stimulans av enskilt sparande;

III) av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson, Stiernstedt* och *Björkman*, vilka — under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 280 av herr Yngve Nilsson m. fl. och II: 273 av herr Darlin m. fl. samt de likalydande motionerna I: 336 av herr Hagberg m. fl. och II: 412 av herr Heckscher m. fl. — ansett att utskottet bort under punkten 4) hemställa,

att riksdagen måtte

A) antaga vid motionerna I: 336 och II: 412 fogade

a) förslag till förordning om bostadssparande,

b) förslag till förordning om utbildningssparande, och

c) förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

B) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte för att främja allmänt målsparande snarast förelägga riksdagen förslag angående avdragsrätt vid beskattningen för medel, som insatts å särskilt sparkonto, enligt i motionerna I: 336 och II: 412 angivna riktlinjer; samt

C) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte genom vidgade direktiv till allmänna skatteberedningen ge denna i uppdrag att utreda frågan om en successiv avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar;

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

IV) av herrar *Sundin* och *Vigelsbo*, vilka — under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 336 av herr *Hagberg* m. fl. och II: 412 av herr *Heckscher* m. fl., såvitt gällde frågan om s. k. sparavdrag från inkomst av jordbruksfastighet, annan fastighet eller rörelse — ansett att utskottet bort under punkten 4) hemställa,

att riksdagen måtte antaga ett i reservationen intaget förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), avseende §§ 22, 25 och 29 samt anvisningarna till § 22.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! I riksdagens fasta traditioner ingår numera en årlig debatt om sparandet och åtgärder för att stimulera detta sparande. Från de tre icke socialistiska partiernas sida har traditionellt lagts fram en rad olika förslag, som syftar till sparstimulerande åtgärder. Inget av dem har — också enligt tradition — accepterats av den socialdemokratiska hälften i bevillningsutskottet. Betyder då det, att socialdemokraterna är alldeles ointresserade av att öka sparandet? Nej, det vill jag naturligtvis inte påstå, men sparviljan sträcker sig enligt vår uppfattning inte tillräckligt långt.

Utskottet framhåller att det inte ställer sig avvisande till tanken att genom olika åtgärder söka stimulera till ökat sparande. Det är ett samhällsintresse, påpekar utskottet, att sparandet ökar och varje åtgärd, som kan befinnas lämplig bör enligt utskottets mening allvarligt övervägas.

Utskottet återopar att tillgängliga siffruppgifter synes visa, att sparandet i vårt land är i stigande. Siffrornas riktighet kan jag inte bestrida. Men står denna ökning i rimlig relation till den samtida starka stegringen av inkomsterna? Blir det möjligt att tillgodose

det stigande kapitalbehovet med den takt i ökningen av sparandet, som vi nu kan bevittna?

I slutet av 1960 avlämnade den särskilda utredningen om sparstimulerande åtgärder sitt betänkande. Och vad blev resultatet av utredningens mödor? Jo, ett allmänt lönsparande med vinstlotteri, för vilket det nu pågår en omfattande kampanj. Andra förslag lades fram av tre reservanter i utredningen, men dessa förslag har inte väckt finansministerns intresse.

Vi inom högerpartiet kan självfallet inte nöja oss med dessa begränsade åtgärder. En ökning av sparandet är så väsentlig för den fortsatta utvecklingen, att alla vägar bör prövas. De förslag vi lagt fram i år är i stort sett desamma som tidigare. Även om man på socialdemokratiskt håll tycker, att det blir litet tjatigt med att se våra förslag återkomma år efter år, kan vi inte avstå från att lägga fram dem. Skulle vi underlåta att presentera dessa förslag, kunde det sägas, att vi gett upp — och det gör vi naturligtvis inte! Motionerna är ju oppositionens metod att presentera ett alternativ till regeringens politik.

Eftersom våra förslag debatterats här i kammaren flera gånger, kan jag avstå från att i detalj redovisa deras innebörd. Förslagen avser bostadssparande, amorteringssparande, utbildningssparande, aktiesparande, kapitalavdrag på avkastning av egen rörelse m. m. och allmänt målsparende samt slutligen vidgade direktiv till allmänna skatteberedningen om en successiv avveckling av dubbelbeskattningen av företagens utdelade vinst. Samtliga sparförslag går ut på avdrag i självdeklarationen.

Vår motion behandlar icke endast frågan om en ökning av sparandet. Den har också en principiell och ideologisk bakgrund, som mycket ingående utvecklas i motionen: Vilka skall bli ägare till de kapitaltillgångar, som blir resultatet av den väntade produktionsökningen? Statsmakterna har ett stort in-

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

flytande på den ekonomiska utvecklingen och har möjlighet att direkt och indirekt bestämma vem som skall svara för sparande och investering och därmed även för förmögenhetsbildningen och förmögenhetsfördelningen.

Tidigare i dag har den traditionella debatten om LKAB ägt rum här i kammarerna. Försäljningen av statens LKAB-aktier ingår också i vårt arbete för spridning av ägandet i samhället. Vårt alternativ är en egendomsägande demokrati, ett samhälle som bygger på enskild äganderätt och där så många som möjligt genom direkt och personligt ägande får omedelbar dispositionsrätt till de olika former av egendom som skapas i produktionen. Men för att nå därhän måste man underlätta för människor att genom sparande och investering medverka till kapitalbildning och därigenom bli delaktiga i förmögenhetsökningen.

Men då måste det allmänna begränsa sina anspråk på medborgarna och inte beskära deras förmåga att spara. Totalbalansering genom överbeskattning är en form av tvångssparande, som ökar statens kollektiva förmögenhet utan att de enskilda får någon del av denna. En totalbalansering innebär exempelvis att inkomsttagarna betalar in cirka 700 miljoner kronor till statens lånefond för bostadsbyggande och sedan mot ränta lånar tillbaka samma belopp i form av egnehemslån och andra bostadslån.

Offentligt sparande genom för höga skatter kan inte ersätta frivilligt sparande. Genom att hålla igen på den offentliga sektorns anspråk ökar man människornas förmåga att spara. Men det räcker inte med ökad sparförmåga; det måste också finnas en ökad sparvilja. Trygghetssparande — för sjukdom, ålderdom och arbetslöshet — är inte längre samma starka sparincitament som tidigare. Då krävs andra åtgärder för att stimulera sparandet. De bör inriktas på att öka intresset för målsparande.

I remissyttranden över sparutredningens betänkande och även över stabiliseringsutredningens betänkande, där svaren nyss ingivits, understryker flera instanser, att sparandet måste ges mera attraktiva villkor än tidigare om det skall vidmakthållas och befordras. Det borde icke behöva råda någon tvekan om att avdragsrätt för sparade belopp är det mest effektiva sättet att intressera människorna för ökat sparande. Vi vet allihop att de enda lustbetonade inslagen i samband med självdeklarationen är den legitima rätten att göra avdrag som bringar ned den taxerade inkomsten och därmed skatten.

Om man vill öka sparandet — och så långt är vi ju ändå överens — varför då inte satsa på människornas glädjeämnen? Det kan inte gärna vara mindre föredömligt än att para ihop sparandets dygd med lotteriets speldjävul. Men socialdemokraterna vill inte gärna öka avdragsmöjligheterna, därför att detta skulle ge en större favör åt högre än åt lägre inkomsttagare. Det är alltså själva progressiviteten i skattesystemet som utgör ett nästan avgörande hinder för att pröva nya vägar i fråga om sparstimulerande åtgärder.

I Danmark, där det också sitter en socialdemokratisk regering, är man uppenbarligen inte så rädd för att pröva något nytt för att åstadkomma ett ökat sparande. Där har man ett mer varierat system, både med avdragsrätt och direkt premiering. Helt nyligen har förslag om sparkonto framlagts. Avdragsrätt har man vid barnsparande, indexreglerat ålderdomssparande, pensionskonto och kapitalbildningskonto. Erfarenheterna synes vara goda. Möjligen kan den invändningen riktas mot de danska åtgärderna, att ändringarna kommit litet för tätt. Det krävs viss tid att inarbeta ett system och få folk att förstå de olika möjligheter som står till buds.

Så angeläget som det är att sparande

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

det och därmed tillgången på riskvilligt kapital ökas, måste man enligt vår uppfattning söka sig fram på andra vägar än dem man hittills gått.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen III) av herr Yngve Nilsson m. fl. Skulle vid eventuell votering mellan reservation II) av herr Söderquist m. fl. och yrkandet under punkten B) i reservation III) den sistnämnda bli utslagen, kommer vi vid eventuell votering mellan utskottets hemställan och reservation II) att stödja reservationen.

Reservation IV) av herrar Sundin och Vigelsbo sammanfaller med vår reservation III) under punkten A) c) beträffande 22, 25 och 29 §§ i kommunalskattelagen samt beträffande anvisningarna till 22 §. Som framgår av den utdelade stencilen över voteringsordningen kommer proposition att i denna del ställas på de båda reservationerna tillsammans.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Vi får, som den föregående talaren har sagt, en årligen återkommande debatt i detta ämne, och det torde därför knappast vara mycket att tillägga utöver de resonemang som tidigare har förts i frågan. Men det är också riktigt, att sparandet är en angelägen fråga. Sparandet har ju också ökat varje år — under de senaste åren ganska väsentligt. Det utesluter emellertid inte att man, därest så är möjligt, vidtar åtgärder för att ytterligare intensifiera ett nysparande, som vi anser vara eftersträfvansvärt.

De sparmål som tidigare har funnits har mer eller mindre eliminerats av den utveckling som ägt rum. Tidigare måste man spara för sin egen ålderdomsförsörjning och för barnens utbildning m. m. Detta är saker som i mycket hög grad nu har övertagits av samhället och som följaktligen inte på samma pockande rätt kräver ett ytterligare sparande av medborgarna.

I de av centerpartiets väckta motionerna I: 23 och II: 39 har vi fört fram ett flertal uppslag som synes vara värda att beaktas i den fortsatta diskussionen om sparandet. Vi har nämnt banksparandet, vi har nämnt obligationer och andelar, försäkringar samt investeringar i rörelse, jordbruks- och andra fastigheter m. m. Här har emellertid alltid förekommit ett visst sparande. I detta sammanhang kan jag inte underlåta att erinra om vad man säger ute i lärummet ibland när man i Justitia studerar bouppteckningen efter en småföretagare eller en bonde. Den där måste ha tjänat otäckt med pengar, så stor behållning som han lämnar efter sig, kan det heta. Men ett sådant välstånd har väl inte alltid byggts upp med pengar som vederbörande har tjänat, utan det har i högre grad byggts upp med pengar som han har haft möjlighet att spara. Man har skaffat sig ett eget hem, man har skaffat sig en jordbruksfastighet. Man har fått avstå från en hel del som andra kunnat unna sig för att sätta in pengar i det egna hemmet, vare sig detta bestått av en bostadsfastighet eller ett jordbruk. Detta kapital har så småningom växt till ett betydande belopp, delvis genom sparande och delvis — tyvärr måste man säga — på grund av inflation.

Jag skall inte uppehålla mig vid detta längre, ty vi har ju sakkunniga i denna kammare, som väl också vill ha ett ord med i denna diskussion.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationerna I), II) och IV) i bevillningsutskottets betänkande nr 20.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Jag ber först att få yrka bifall till reservationen av herr Söderquist m. fl. Reservationen bygger i huvudsak på ett system av sådan karaktär som framlades i en reservation till sparstimulansutredningens betänkande av tre av utredningens ledamöter. Det bygger på generellt verkande

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

sparstimulerande åtgärder genom skattepremierade insättningar på särskilda sparkonton.

Det har väckts motioner om sparstimulerande åtgärder vid såväl 1960 som 1961 års riksdag. Jag skulle inte göra några längre kommentarer. Vi anser emellertid att samhällets åtgärder för att stimulera det enskilda sparandet bör byggas ut och effektiviseras, bland annat i syfte att åter nå en fullt fungerande kapitalmarknad.

I utskottets betänkande erkännes, att genomförandet av exempelvis pensions- och sjukförsäkringsreformerna har haft en försvagande effekt på sparviljan. Men utskottet uttalar också, att det inte visat sig någon nedgång av det totala enskilda sparandet. Utskottet återger det siffermaterial som årligen lämnas i statsverkspropositionen. Denna statistik bör emellertid jämföras med nationalinkomstens stegring, och då blir siffrorna inte så överväldigande längre, särskilt med tanke på att nationalinkomsten under de senaste åren stigit med 5 miljarder kronor årligen.

Utskottet hänvisar även till ett flertal åtgärder som vidtagits på det berörda området och bland annat till en extra vinstutdelning som skall äga rum i det allmänna lönsparandet under år 1962. Enligt min uppfattning räcker det inte med dessa reformer, som utskottet refererar till.

Ur den enskildes synvinkel skapar ett regelbundet och långsiktigt sparande ett ökat mått av ekonomisk trygghet och oberoende. Samhället har där en ytterligare anledning att främja det enskilda sparandet.

För att höja den ekonomiska framstegstakten krävs det, att utrymmet för investeringar vidgas så att produktiviteten — produktionen per arbetstimme — genom fortsatt teknisk och maskinell rationalisering på skilda sätt kan främjas. Detta förutsätter ett ökat löpande sparande.

En utvidgad stormarknad kommer att

kräva mera kapital. Konkurrensförmågan måste upprätthållas, och det kräver ökade kapitalresurser. Inte minst inom exportnäringarna, exempelvis skogsbruket som svarar för en tredjedel av vår export, torde väldiga maskinella investeringar vara nödvändiga. För att vi skall kunna konkurrera med USA, Kanada och Sovjet fordras arbetsinsparande maskiner, varigenom också det hårda skogslivet mildras för den enskilde skogsarbetaren.

Sparfrämjande åtgärder går således hand i hand med framåtskridandet.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! I motionerna I: 280 och II: 273 har jag m. fl. yrkat, att de mindre bolagen och familjebolagen skall medges rätt till en 6-procentig aktieutdelning, som skall vara avdragsgill vid beskattningen. Utskottsmajoriteten har som bekant avstyrkt vårt yrkande.

Det är ett konstaterande som man måste göra varje gång dessa frågor diskuteras, att flertalet av utskottsledamöterna aldrig har varit i en företagsledares situation. Det är närmast cyniskt att påstå, att dubbelbeskattningen för närvarande — jag citerar — »knappast torde vara särskilt betungande».

Man utgår från att det är en eller ett par personer som äger hela aktieposten och dominerar företaget. Det är klart att om jag äger 90 procent av aktierna kan jag se till att den utdelning, som bolaget av skatteskäl inte vill utdela, kommer mig tillhanda i form av lön. Det är ingen tvekan om det. Kanske är förhållandena sådana i många familjebolag, åtminstone till en början. Men jag behöver inte gå längre än till min närmaste omgivning för att konstatera, att problemen inte är så rasande enkla som utskottsmajoriteten velat göra gällande. Det blir med tiden så, att aktierna kommer att fördelas på allt flera händer, kanske inte på så många som skulle vara önskvärt ur många

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

andra aspekter, men tillräckligt många för att utskottsmajoritetens uppfattning om att utdelningen går att ordna lönevågen slår slint.

Det är ur flera aspekter önskvärt med en viss spridning av familjebolagens aktier. Det ställs krav på dagens företag, inte blott att de skall vara lönande utan det har också — även bland företagen själva — accepterats att företagen har ett socialt ansvar. Företagen betyder utkomst för ett större eller mindre antal människor. Det är av vikt för dem och den bygd som företaget verkar i, att företagets fortbestånd tryggas. Detta ställer krav inte blott på konsolidering utan också på expansion. Och expansion kostar pengar. De flesta företagare vet att mindre och medelstora företag inte är självfinansierade. De fordrar kapitaltillskott utifrån. Friskt kapital måste till — inte minst kanske i dessa tider när en större marknad med alla dess stränga krav på nedbringande av kostnaderna i produktionen tränger på. Det är en livsnödvändighet för företagen att på ett smidigt och effektivt sätt få tillgång till kapital.

Det finns då — teoretiskt sett i varje fall — tre vägar att tillgripa för att tillfredsställa företagets kreditbehov. Den ena är obligationslån, vilket skulle vara den förmånligaste vägen, eftersom räntan på lånen i sådant fall blir avdragsgill, men denna väg står inte öppen för småföretagare och familjeföretag. Den andra vägen är att gå till ATP-fonden och utnyttja återlånarätten. Det vet emellertid var och en, att den mindre företagsamheten inte har någon reell nytta av dessa lån. Det blir bara fickpengar som man kan få tillgång till på det sättet. Några rationaliseringspengar blir det i varje fall inte. Den tredje utvägen är att stimuleraushållsspararna och privata kapitalägare att satsa sina sparslantar i företaget genom att erbjuda dem aktier. Men det är knappast något hopp om alltför stor

framgång om jag inte kan peka på att utdelningen är god och framför allt, att den *effektiva* utdelningen är förmånlig.

För närvarande är det svårt för företagen att vara så räntabla, att de kan tillgodose kraven på en god utdelning, i vart fall så god att man når syftemålet, nämligen att stimulera kapitaltillströmning. Låt mig ta ett exempel. Ett familjebolag får en vinst på 100 000 kronor. Av denna vinst går först dryga 50 procent i skatt till stat och kommun. Det återstår efter den manövern knappa 50 000 kronor att dela ut till aktieägarna. När sedan aktieägarna får dessa pengar är de återigen skattepliktiga. Vi kan anta att aktieägarna befinner sig i det ganska vanliga inkomstskiktet, där de har att betala en marginalskatt på 40—50 procent. Det behövs inte några jätteinkomster för att befinna sig i de marginallägena nummer. Det netto aktieägarna får behålla av utdelningen blir alltså 50—60 procent, eller 25—30 000 kronor att eventuellt nyplacera i företaget. Slutsatsen blir således den, att företaget, för att till aktieägarna kunna dela ut netto 25—30 000 kronor, måste förränta sig så att det ger en avkastning av 100 000 kronor. Staten har inkasserat cirka 75 procent i skatt av de 100 000 kronorna.

Man måste nog ha varit befriad från allt ansvar för ett företags skötsel och lyckliga utveckling i ett hårdnande ekonomiskt klimat för att uttala sig som utskottsmajoriteten gör, nämligen att dubbelbeskattningen inte är särskilt betungande.

Den fråga det här rör sig om är av intresse för många små och medelstora företag, ofta familjeföretag. I denna fråga liksom i de flesta andra sammanhang när det gäller småföretagsamheten kan man konstatera en oförstående inställning från regeringspartiets sida.

Det gäller i kreditfrågan över huvud taget. Man har en omfattande kreditransonering, som får sitt fulla genom-

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

slag just i fråga om de små och medelstora företagen.

Det gäller i fråga om avsättningar till egen pensionsstiftelse, som hade relativt större betydelse för de mindre företagen som inte har samma möjligheter som stora bolag att tillfredsställa sitt kapitalbehov på andra vägar. När möjligheten till avsättning till pensionsfonder togs bort försvann också i många fall ett av företagets effektivaste medel för konsolidering och fortsatt expansion.

Det gäller i fråga om de skärpta reglerna för varulagervärderingen, som ställer stora krav på företagets likviditet.

Det gäller företagarnas krav på en liberalare och rättvisare avskrivning på fastigheter i rörelse.

Det gäller i fråga om avskrivning på maskiner och inventarier, där företagarnas önskemål om införande av rätt till avskrivning på återanskaffningsvärdet är efter år avvisas som onödigt.

Det gäller — som jag här tidigare har sökt utveckla — i fråga om dubbelbeskattningen av bolagens utdelning.

Herr Brandt i Aspabruk nämnde i sitt anförande tidigare att en sänkning av förmögenhetsskatten inte är så aktuell för närvarande. Han ansåg att det var andra saker som kanske var mera aktuella.

Allt detta tillsammantaget har ingen betydelse för företagen, säger de som förstår sig på vad det gäller, alltså i första hand de riksdagsmän och andra politiker som aldrig skött ett företag.

Jag kan, mina damer och herrar, inte underlåta att göra en liten reflexion i sammanhanget. De små och medelstora företagen skall ha det kärt. De skall hållas nere. Och varför? Jo, LO har för inte så länge sedan låtit förstå, att det bara är företag med utvecklingsmöjligheter, s. k. expanderande företag, som skall leva vidare. LO sätter likhetstecken mellan sådana företag och stora företag.

Småföretagsamheten skall rensas bort. Ut med skräpet! Men jag tycker att man lika väl kunde säga detta rent ut i stället för att komma med påståenden som att det för närvarande knappast torde vara särskilt betungande med dubbelbeskattningen på familjebolagen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation III, punkt C.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Vid 1958 års riksdag väckte jag en motion om att kapitalavdraget även skulle kunna utnyttjas av dem som placerat sitt kapital i ett företag. Detta yrkande återfinns numera i högerpartiets partimotion, och jag skall bara be att få ytterligare motivera detsamma.

Kapitalavdrag erhålles ju numera av fysiska personer med 400 kronor för ogift och 800 kronor för gifta. När pengarna står inne på en bank eller har placerats i aktier eller obligationer kan man utnyttja detta avdrag. Men om en person tar ut pengarna och placerar dem i ett företag, t. ex. ett jordbruk, en affärsrörelse, en hantverksrörelse eller en industrirörelse, så kommer han att gå förlustig denna avdragsrätt.

Det kan inte vara rimligt att man har en sådan ordning på beskattningsområdet. Det är klart att en viss del av den inkomst, som vederbörande person deklarerar för, är resultat också av det sparkapital han har placerat i en rörelse. Därför menar vi att det borde vara rimligt att ett belopp på 4 procent av det i företaget arbetande kapitalet skulle kunna betraktas såsom inkomst av kapital. För detta belopp skulle alltså få göras avdrag med 400 kronor för ogift respektive 800 kronor för gifta.

Bakgrunden till hela detta motionsyrkande är sålunda önskemålet att skapa rättvisa på ett område där sådan i dag inte föreligger. Därmed avses också att stimulera människorna att ta en risk genom att placera pengar i ett

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

företag, en hantverksrörelse, ett jordbruk eller en industrirörelse.

Jag ber, herr talman, att få instämma i det yrkande som tidigare framställts av herr Björkman.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Jag skulle haft god lust att resonera med herr Björkman, men jag skall inte tynga debatten alltför mycket och skall därför i huvudsak avstå från polemik. Annars förhåll det sig så, herr Björkman, att i den Eckerbergsska sparutredningen, som herr Björkman apostroferade, var de tre oppositionspartierna eniga om en reservation som byggde på två principer: för det första att man skulle inrätta ett långsiktigt banksparkonto och för det andra att man skulle upprätta ett utjämningskonto för personer med ojämna inkomster. Utjämningskontot skulle i huvudsak vara uppbyggt enligt samma principer som skogskontot. Högern har sedan ändrat ståndpunkt och går nu fram med sina gamla motioner. Det är att märka att de två förslag, som jag här har talat om, banksparkonto och utjämningskonto, var baserade på proportionell sparstimulans, medan högern nu i huvudsak går in för progressiv premie.

Det har under de senaste åren skett en ganska väsentlig förskjutning beträffande sparandet från enskilt till kollektivt eller institutionellt sparande. Vi har t. ex. ATP-fonderna. På grund av den förda finanspolitiken har vi också kommit därhän, att denna förskjutning har skett. Jag vill därmed inte påstå att betydelsen av det enskilda sparandet underskattas. Som samhället ser ut i dag med ett näringsliv som behöver mycket stora investeringskapital och med en samhällelig aktivitet på alla områden vilken också behöver stora mängder kapital är väl alla ense om att det enskilda sparandet inte kan åsidosättas. Vi har endast skiljaktiga

ståndpunkter till frågan om hur det enskilda sparandet skall stimuleras.

Man knöt på sin tid ganska stora förhoppningar till den Eckerbergsska utredningen. Resultatet av den blev enligt min uppfattning ganska magert. För det första höjdes det s. k. kapitalavdraget med 100 resp. 200 kronor. Denna höjning var dock inte ett direkt resultat av utredningen utan initiativet härtill tog finansministern som en följd av utredningen. För det andra fick vi som ett direkt resultat av utredningen det allmänna lönsparandet.

Herr Björkman ägnade stort intresse åt de reservationer som fanns knutna till den Eckerbergsska sparutredningen. Utan att polemisera allt för hårt mot herr Björkman vill jag säga, att om vi jämför de reservationer som vi hade då med den ståndpunkt som högern intar i dag stod högern den gången på en mycket mer — om jag får använda det uttrycket — småfolksvänlig linje än vad högern gör i dag. För att exemplifiera högerns inställning kan jag tala om att utredningen gjorde en beräkning grundad på de då gällande skatteskalorna, vilken visade vad resultatet skulle bli vid ett sparande på exempelvis 1 000 kronor med utgångspunkt från att beloppet skulle vara avdragsgillt vid deklarationen. Utredningen kom fram till att vid ett beskattningsbart belopp på mellan 6 000 och 8 000 kronor skulle premien bli 240 kronor, medan vid ett beskattningsbart belopp på mellan 20 000 och 30 000 kronor premien skulle bli 520 kronor — alltså mer än det dubbla. Det måste vara orimligt att ge en 50-procentig premie för ett sparat belopp på 1 000 kronor.

Jag uppfattar denna fråga så, att det gäller att åstadkomma ett brett upplagt folksparende. Under den förutsättningen kan jag hålla med de talare, som sagt att i så fall uppfyller inte de sparstimulerande åtgärder vi nu har de krav som man har rätt att ställa. Lönsparandet baseras på ett lotterisystem. I

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

och för sig är lönsparande en god sak, men jag tror inte att man genom att locka med ett lotteri uppammar sparandeegenskapen hos människorna. Det är en väsentlig skillnad på karaktärsegenskapen hos spararen och spelaren. Jag har emellertid för min del kunnat ansluta mig till lönsparandets idé, därför att jag föreställer mig att lotteriet skall kunna medverka till att det kontinuerliga sparandet kommer i gång. Vill man få fram ett brett upplagt folksparande tror jag dock att man får ta med bland sparstimulerande åtgärder alla de sparformer som innebär att nettoförmögenheten ökas. Principen bör enligt min mening vara den, att den enskilde får full frihet att välja både sparmål och sparform och har rätt att utnyttja den sparstimulans som samhället vill ge.

I den Eckerbergsska utredningen hade jag en reservation — och det är den som motionsparet av herr Mattsson i första kammaren och mig bygger på — vari jag försökte konstruera ett system för att premiera just sparandets nettoökning. Det var alltså fråga om sparande i bank, sparande i aktier, andelar och obligationer, om investeringar i rörelse och jordbruk och om amorteringar. I detta sammanhang vill jag inskjuta att amorteringarna i dag representerar $\frac{1}{3}$ av det sammanlagda sparandet. Men givetvis måste man på amorteringssidan ta undan en viss del som utgör normala amorteringar i en rörelse eller ett jordbruk.

Enligt mitt förslag skulle den som sålunda sparade 1 000 kronor — för att börja försiktigt satte jag gränsen där — få en proportionell skattepremie på 10 procent; premien skulle icke vara progressiv. Om man sparade en tusenlapp, skulle man alltså få ett avdrag om 100 kronor på slutskatten. Detta gällde ensamstående. För äkta makar var gränsen satt till 2 000 kronor, och för barn under 16 år skulle 800 kronor få insättas på ett barnkonto.

Man gjorde då, såsom jag väntat, den

invändningen att det skulle vara svårt att kontrollera det hela. Men jag vill hävda och gör det med skärpa att genom den s. k. kontantkontrollen har taxeringsmyndigheterna redan möjlighet att rätt exakt ange den nettoökning av förmögenheten som ägt rum. Kammarens ledamöter känner säkerligen till det system som därvidlag tillämpas.

Resultatet blev till sist att både den Eckerbergsska utredningen och riksdagen avvisade varje förslag till skattepremierat sparande. Denna form av sparande ansågs vara för dyrbar i förhållande till nettoeffekten. Man gjorde bl. a. den beräkningen — jag kan inte underlåta att påpeka detta för dem av kammarens ledamöter, som inte har läst utredningens betänkande — att om alla befintliga tillgångar här i landet, som översteg 1 200 kronor, skulle bli föremål för sparstimulerande åtgärder av det slag herr Björkman pläderat för, d. v. s. att beloppen skulle vara avdragsgilla vid beskattningen, skulle det kosta staten 780 miljoner kronor. Det är självfallet en avskräckande siffra, som gör att ingen människa vill vara med om saken. Nu är emellertid att märka att denna prognos är grundad på att det sparande, som redan skett och som givit upphov till befintliga förmögenheter, skulle ha kommit i åtnjutande av denna sparstimulans, och jag anser att det är rent horribelt att göra en sådan prognos. Det är ju nysparandet som man vill främja genom dessa sparstimulerande åtgärder, och överföringar av redan befintligt sparande skulle förbjudas genom den lag som skulle stiftas.

Vidare gjordes den invändningen att det var oundvikligt att premiera även det sparande som skulle ha ägt rum utan några sparstimulerande åtgärder. Men det förhåller sig ju på samma sätt med det allmänna lönsparandet. Vi kan inte räkna fram vilket sparande som under alla förhållanden skulle ha skett, utan man ger lotterivägen samma sti-

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

mulans åt både det sparande som kommer såsom en följd av själva lotteritanken och det sparande som ändå skulle ha ägt rum.

Herr talman! Jag skall inte längre uppta kammarens tid, utan jag vill till slut bara säga att om vi skall kunna få fram ett, såsom jag tidigare här uttryckt det, i verklig mening brett lagt folk-sparande, så kan vi inte bara inrikta de sparstimulerande åtgärderna på vissa isolerade sparformer, utan vi måste försöka ge en stimulans åt allt nettosparande, d. v. s. det sparande som innebär en ökning av nettoförmögenheten.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Antonsson har — som vanligt i ett i stillsam ton hållet anförande — sagt att han inte har någon anledning att polemisera mot mig. Det gjorde han inte heller i någon större utsträckning, och varför skulle han egentligen behöva göra det?

Herr Antonsson antydde emellertid att högerpartiet skulle ha ändrat uppfattning i denna fråga. Ja, om jag inte är oriktigt underrättad innebar de tre reservanternas förslag i sparutredningen en trepartikompromiss, och det är väl inte, herr Antonsson, rimligt att ett parti skulle vara fullkomligt bundet av en kompromiss som sålunda träffades någon gång år 1960.

Såsom jag redan sagt kommer vi inom högern att subsidiärt rösta på reservation II). Det hindrar emellertid inte att jag för min del är övertygad om att en avdragsrätt vid deklaration utgör en betydligt mer effektiv metod för att åstadkomma ett ökat sparande än en sparprimie på 100 kronor som får avdras på skatten. Jag förnekar inte alls, herr Antonsson, att det blir vissa konsekvenser, beroende på det progressiva skattesystemet. Men vill man verkligen åstadkomma ett ökat sparande, måste man också försöka denna metod.

Jag är fullkomligt överens med herr

Antonsson om att resultatet av den Eckerbergska sparutredningen var ganska magert. Vad vi har fått är det allmänna lönsparandet med ett vinstlotteri, och man kan nog tala om berget som födde en rätta. Men detta sammanhänger med att finansministern inte har varit intresserad av de tre reservanternas förslag, som gick mycket längre och som enligt min mening var bättre.

Herr ANTONSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte skärpa den stillsamma tonen i replikskiftet. Jag skulle emellertid vilja säga till herr Björkman att om nu finansministern inte var intresserad av den borgerliga trepartireservationen, så hade det varit klädsamt om högern hållit fast vid den kompromissprodukt som vi åstadkom inom sparutredningen.

Om herr Björkman roar sig med att räkna ut effekten av de sparstimulerande åtgärder som högern i dag föreslår — jag skulle här från talarstolen kunna anförda en del siffror — skall han komma till rent horribla resultat när det gäller de människor som har stora inkomster och möjlighet att utnyttja samtliga sparformer.

Det blir nog anledning komma tillbaka till detta problem, men jag vill, herr Björkman, understryka, att om vi skall ha någon framgång i våra strävanden att öka sparandet måste nog högern återvända till den mycket förnuftiga trepartikompromissen inom sparutredningen. För min del skulle jag hälsa detta med tillfredsställelse.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Som herr Björkman framhöll råder det inga delade meningar om nyttan och behovet av ett ökat personligt sparande. Utskottet understryker också att ett sådant är ett angeläget samhällsintresse.

Tillåt mig, herr talman, att först säga något om sparandet. Det sker ändå ett inte förakligt totalt sparande i vårt

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

land för närvarande. Vi kan i statsverkspropositionen läsa budgetdelegationens yttrande, att investeringarna nu uppgår till över 30 procent av bruttonationalprodukten. Förra året ökade industrien sina investeringar med 13 procent i fasta priser. Det var den största ökning av investeringarna inom industrien som vi haft efter kriget. På fyra år har dessa ökat med inte mindre än 45 procent. Industrien har också haft möjligheter till en självfinansiering med upp till 75 å 80 procent och står ganska bra rustad.

Herr Björkman talar — om jag hörde rätt — om tvångssparande och säger att staten tar in pengar skattevägen av allmänheten och fonderar dem och överbalanserar budgeten. Däremot hör jag aldrig att det sägs någonting om tvångssparandet från industriens sida. Det är väl ingenting annat än ett tvångssparande, om man antingen tar för höga priser av allmänheten eller betalar för låga löner, så att man får miljarder att fondera som egentligen inte är företagens pengar. Så snart det blir något hundratal miljoner över i en fond som det offentliga äger är det ju ett tvångssparande. Jag säger inte detta för att kritisera fondbildningen inom företagen, eftersom vi har skapat förordningar som medger att de gör sådana avsättningar. Vi vill emellertid helst att dessa skall vara öppna och offentligt redovisade.

Herr talman! Det finns väl knappast något land i hela världen — möjligen med undantag av Norge som fick låna pengar för att bygga upp sin handelsflotta — där man har avstått så mycket av vad man producerat i form av varor och tjänster för ett fortsatt framåtskridande genom investeringar som i Sverige. Även det personliga sparandet har varit stigande under flera år. Nationalbudgeten visar att hushållens sparande under förra året uppgick till i runt tal 3,5 miljarder kronor mot exempelvis endast 2 miljarder kronor år 1958. Ock-

så försäkringssparandet visar en ökning trots de trygghetsskapande åtgärder som motionärerna beskriver och som det är ett faktum att riksdagen har vidtagit i flera avseenden. Därtill kommer — som herr Antonsson nämnde — det stora kollektiva sparandet som man är så förskräckligt rädd för men som en företagsrepresentant, herr Faxén i Arbetsgivareföreningen, inte alls fruktar. Han menar tvärtom att en ökning av den offentliga förmögenheten från hans synpunkt inte innebär någon större fara.

Denna utveckling är alltså ett glädjande faktum. Jag kanske i sammanhanget kan erinra om vad jag sade tidigare om förmögenhetsökningen. I den redovisning vi fick i bevillningsutskottet när det gällde gränsen för skattefri förmögenhet omtalas att den sammanlagda förmögenheten hos personer med över 80 000 kronor i kapital — enligt vad som kommit fram i deklarationerna — har ökat från 28,5 miljarder kronor år 1958 till 32,5 miljarder år 1959. Antalet förmögenhetsägare med 80 000 kronor har ökat från 140 000 år 1957 till 160 500 år 1959.

Det är uppenbart att sparandet även med denna glädjande utveckling är för litet. Det vore önskvärt att det vore ännu större, enär vår höga standard medför en ständigt stegrad efterfrågan på varor och tjänster, en efterfrågan som oavbrutet tenderar att överstiga våra personella och materiella tillgångar. Därför krävs också en fortgående ökning av våra investeringar på olika områden inom såväl den privata som den samhällseliga sektorn. Dessutom nödvändiggör — vilket har sagts här tidigare — den snabba tekniska utvecklingen allt större investeringar. Ingen förnekar att dessa omständigheter kräver ett ökat sparande.

Så långt är vi alltså överens, men vi är inte eniga när det gäller metoderna att stimulera till ett ökat sparande. Vi har olika politiska uppfattningar, och vi har skilda värdeomdömen om möj-

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

ligheterna att komma fram på den eller den vägen. Denna fråga har ju utretts av den Eckerbergska sparutredningen, som beträffande möjligheterna att stimulera sparandet genom skatteminskning anförde att det inte är möjligt att premiera endast sådant sparande som är framkallat av själva premieringsförfarandet utan att man skulle nödgas att ge premiering även för sparande som skulle ha skett ändå och för sådana medel som härrör från tidigare befintliga tillgångar.

Eftersom herr Antonsson ser litet bekymrad ut, skall jag passa på att tillägga att detta är majoritetens synpunkter. Herr Antonsson har ju tidigare redovisat reservanternas.

Det skulle i praktiken, menar majoriteten, inte vara möjligt att vare sig särskilja sådana medel från verkligt nysparande eller att fastställa storleken av det totala nysparandet. Ett preliminärt förfarande med definitiv skattelättnad måste därför gälla även befintliga tillgångar. Under sådana förhållanden, framhöll utredningen, kan det väntas att premieringskostnaderna blir minst lika stora som den framkallade sparandeökningen och sannolikt kommer att överstiga denna. Vidare skulle det bli betydande konsekvenser för statens och kommunernas finanser. Utredningen visade med tabeller att det skulle erfordras en mycket stor sparandeökning för att kompensera verkningarna av den premiering som utgår, om spararna använder befintliga tillgångar för att erhalla premier.

Jag tycker att detta är mycket intressanta siffror. Sparandet skulle behöva öka 45 procent när det gäller ett engångsutnyttjande av finansiella tillgångar och ända upp till 70 procent när det gäller banktillgodohavanden. Även om man skulle sänka premierna till att avse hälften av det sparade beloppet, skulle det erfordras mycket betydande sparandeökningar — 40 respektive 50 procent — säger utredningen. En sådan

sparandeökning synes utredningen med all rätt osannolik, och man får därför räkna med att det under tiden för införandet av premieringssystemet kommer att bli en betydande konsumtionsökning och följaktligen en betydande sparandeminskning — och det är ju en konsekvens, som man ändå inte har avsett. Utredningens majoritet ansåg sig därför inte kunna förorda att det totala enskilda sparandet stimuleras genom en *definitiv skattelättnad*.

Men utredningens majoritet övervägde mycket noga även frågan om en premiering av sparandet genom *uppskjuten beskattning*, alltså det som motionärerna nu trycker så hårt på. Ett sådant system verkar på två sätt: spararen gör en räntevinst genom att tillgodogöra sig räntan på det belopp han erhåller i skatteminskning, och — under förutsättning att han vid uttaget har lägre marginalsatt än vid insättningen — får han dessutom en skattevinst. Utredningen menade att detta nog skulle komma att leda till en viss sparandeökning av långsiktig karaktär, men sådana bestämmelser syftar ju inte bara till att åstadkomma sparandestimulans utan gäller även frågan om inkomstutjämningen. Detta underströk utredningen och slutade med att säga att införandet av en möjlighet att på sådant sätt uppskjuta beskattningen hänger nära samman med det arbete som bedrivs inom nu pågående skatteutredningar, varför detta spörsmål bör upptagas till ytterligare överväganden i samband med övriga skattefrågor.

Bevillningsutskottet delar de invändningar sparutredningens majoritet framfört mot sparstimulerande åtgärder av den art motionärerna förordat och framhåller att det enskilda sparandet i första hand bör uppmuntras på annat sätt. Det är alltså inte så, som herr Björkman ville göra gällande, att utskottsmajoriteten är rädd för att det här skulle bli progressiva verkningar. Det är helt andra skäl, starka, av den

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

Eckerbergska sparutredningen anförda skäl som majoriteten har understrukt, inte alls det skälet att systemet får verkningar med avseende på skattens progressivitet. Utskottet är sålunda i mycket gott sällskap, när utskottet stöder sig på den grundliga utredning som tidigare gjorts.

I motionerna I: 23 och II: 39 framhålles att det finns möjlighet att kontrollera, att ett reellt nysparande ägt rum, genom s. k. kontantsammanställningar av samma typ som redan nu användes av taxeringsmyndigheterna i syfte att kontrollera vissa skattskyldigas deklarationsuppgifter. Och då menar man att det bör gå att göra så i detta fall också. Men taxeringsmyndigheterna har väl för närvarande anledning att göra sådana kontantsammanställningar endast i ett begränsat antal fall. Vanligtvis sker det då för att man skall få en ungefärlig bild av den skattskyldiges inkomst- och förmögenhetsförhållanden. Om man införde ett system för sparpremiering, så fick man givetvis ett oändligt mycket större antal fall, och därtill skulle erfordras betydligt mera exakta beräkningar. Varje skattskyldig som ville komma i åtnjutande av sparpremier skulle få upprätta preliminära sammanställningar, vilka såvitt utskottsmajoriteten och jag förstår inte på något sätt skulle underlätta taxeringsmyndigheternas arbete. Resultatet skulle i stället bli ökad arbetsbörda för taxeringsmyndigheterna. Därför ställer sig utskottet mycket skeptiskt till möjligheterna att i praktiken använda den metoden för att nå avsett resultat.

Jag kanske bör erinra om vad vi tidigare vidtagit för åtgärder för att stimulera sparandet. Riksdagen har höjt det skattefria s. k. sparavdraget för inkomst av kapital från 300 kronor för ensamstående och 600 kronor för makar till 400 respektive 600 kronor, och försäkringsavdraget har höjts till motsvarande belopp. Det var en god hjälp åt försäkringsbolagen, som kunde reklamera med

att staten i fortsättningen betalar ytterligare 200 kronor för premierna. Det är säkerligen inga små pengar det här rör sig om.

Jag vill även erinra om den kampanj för allmänt lönsparande som igångsatts i dagarna. En extra vinstutlottning skall ske bland de allmänna lönspararna i år eller vid annan tidpunkt, och i syfte att få ett mera långsiktigt sparande i bankinrättningar sker också en höjning av inlåningsräntan i banker och sparbanker för medel som bindes på längre tid.

Vid sidan av dessa sparformer bör det inte införas någon direkt premiering skattevägen enligt motionsyrkandena, anser utskottet och avstyrker därför motionen.

Så har vi också motioner om sparavdrag för avkastning av aktier och för eningsandelar samt amortering av egna hem eller bostadsrättslägenheter. Motioner i samma syfte har tidigare prövats av riksdagen och avvisats. Bevillningsutskottet vill liksom tidigare år inte vara med om att införa några särskilda bestämmelser vid beskattningen av vissa slag av kapitalinkomster. Avdrag för amorteringar skulle enligt utskottets mening i hög grad medföra komplikationer vid taxeringen.

I detta sammanhang kanske jag får erinra om att riksdagen beslutat medge rätt till avdrag för utdelning på nyemissioner, begränsat till 4 procent, begränsat också till tiden och inte gällande för aktier som man anskaffar i rent kapitalplaceringssyfte.

Det finns vidare motionsyrkanden om att sparavdraget för kapitalinkomst skall utsträckas att gälla fysiska personer, som har inkomst av rörelse, jordbruksfastighet eller annan fastighet.

Bevillningsutskottet framhöll förra året vid behandlingen av samma motionsyrkande, att ingenting tyder på att kategorien företagare genomsnittligt sett skulle utnyttja avdraget i mindre omfattning än t. ex. löntagare. Gällande regler medger nämligen att spar-

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

avdraget får utnyttjas av alla inkomsttagare, som har behållen inkomst av kapital.

Utskottet erinrar även om att beskattningsreglerna i fråga om inkomst av rörelse och jordbruksfastighet medger rörelseidkare respektive jordbrukare med bokföringsmässig redovisning vidsträckta möjligheter till konsolidering genom vinstreglerande dispositioner, som innebär uppskov med inkomstbeskattningen. Fördelarna av dessa regler torde vara avsevärt större än de som sparavdraget erbjuder. Utskottet avstyrker därför också motionerna i denna del.

Till sist är det fråga om dubbelbeskattningen, som jag inte skall orda nämnvärt om. Jag erinrar ånyo om beslutet om rätt till avdrag för nyemissioner. Jag kanske inom parentes skall säga, när herr Darlin talar om familjebolagens svårigheter, att dessa som utskottet säger, inte är särskilt hårt drabbade av just dubbelbeskattningen. Man må tycka vad man vill därom; jag tillåter mig till sist ändå erinra om att allmänna skatteberedningen sysslar med den saken, och utskottet anser att man bör avvakta vad beredningen kan komma till. Beredningen bör få arbeta förutställningslöst, och man bör inte i särskild skrivelse till Kungl. Maj:t begära att allmänna skatteberedningen skall ta upp denna fråga till särskild, snabbare prövning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Det måste vara antingen hos mig eller hos herr Brandt i Aspabruk som det är något fel på slutledningskonsten. Jag förstår inte att herr Brandt kan påstå att man icke kan stimulera nysparandet därför att man då måste premiera alla befintliga förmögenheter. Enligt min uppfattning är det en enkel åtgärd att i lag slå fast att befintliga för-

mögenheter icke är premieringsberättigade utan att det är det nya kapitalet, det nya sparandet som skall premieras. Jag kan inte förstå annat än att herr Brandt, om han ville vara konsekvent i sitt resonemang, skulle säga precis samma sak om det allmänna lönsparandet, nämligen att vi inte kan införa ett allmänt lönsparande därför att vi då är tvungna att premiera redan befintliga förmögenheter. Det är ju en konstruktion som icke är hållbar, när vi alla siktar på att det är nysparandet som skall stimuleras.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Det är ju dess bättre, höll jag på att säga, inte min lilla auktoritet som står bakom detta konstaterande, utan det är den Eckerbergska utredningen. Problemet är ju att verkligen få en kontroll så att man får fram enbart nysparandet — det är ju det herr Antonsson vill premiera, om jag förstår rätt. Kanske inte någon av kammarens ledamöter hade något emot det om det vore praktiskt möjligt. Men den Eckerbergska utredningen har ju påvisat svårigheterna.

Herr talman! Denna fråga diskuterades 1955 i denna kammare, då professor Ohlin sade: »Vad man vill stimulera är ju det nya sparandet — — —. Emellertid finns det en risk för att allmänhetens reaktion kan påverkas i ogynnsam riktning, om människor, som inte har möjlighet att spara något, kan konstatera, att vänner och bekanta och grannar, som heller inte sparat men som har fått ett litet arv eller dylikt, flyttar en del pengar över på sådant konto och får premier. Jag är rädd för att själva tanken på att premiera det frivilliga sparandet kan komma att skadas, om man inte bygger på att det just är det nya sparandet som skall premieras.»

Vilka åtgärder hade man då tänkt sig för att få en garanti för att det var bara nysparande som premierades? Jo, det

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

ansågs — 1955 alltså — av talesmännen för förslaget vara tillräckligt för att klara problemet, att vederbörande sparare avgav en förklaring på heder och samvete att han eller hon verkligen presterat ett nysparande! Är det någon som tror att vi klarar problemet med detta?

Då kommer herr Antonsson med sin reservation och säger att taxeringsmyndigheterna skulle klara saken på det sätt som här tidigare redogjorts för. Men detta tror vi inte heller är möjligt, och det skulle för övrigt leda till ett kolossalt merarbete för både taxeringsmyndigheterna och den enskilde skattebetalaren som ville komma i åtnjutande av dessa premier.

Herr talman! Problemet är ju ändå detta, att här skulle möjligheter skapas till kapitalöverflyttningar, till överflyttningar av olika slags värden — och det skulle vi premiera! Låt oss stimulera det enskilda sparandet men inte genom skattemanipulationer som vi inte har någon kontroll över!

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Det skulle fordras en alltför lång teknisk utredning för att överbevisa herr Brandt om att han har fel på denna punkt. Jag får väl gå ned till hans bänk efteråt och tala med honom. Jag har här i min hand den Eckerbergska sparutredningen där det till min reservation har fogats en särskild blankett, byggd på exakt samma principer som taxeringsmyndigheterna tillämpar när det gäller kontantkontrollen. Jag har underställt detta formulär den förnämsta taxeringsexpertis som finns här i landet, och den säger att detta är ett sätt, på vilket man tämligen exakt kan väga fram nysparandet. Med tanke på detta kan man inte påstå att det är det gamla sparandet, de redan befintliga förmögenheterna, som skall premieras. Det är vi ense om är horribelt. Det är nysparandet vi skall försöka nå. Men vi tror tydligen inte på varandras metoder i detta fall.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Bara ett par ord till herr Brandt i Aspabruk. Han säger att sparandet är för litet. Vi är fullständigt överens om den saken. Men, säger herr Brandt, vi har olika politiska uppfattningar. Ja, jag kan inte tolka detta herr Brandts uttalande på annat sätt än att jag tror att herr Brandt inte är helhjärtat övertygad om det enskilda sparandets betydelse för samhällsekonomin över huvud taget.

Herr Brandt anför vidare att ett bifall till de motioner som här har väckts skulle belasta taxeringsmyndigheterna i mycket stor utsträckning med detaljarbete vid tillämpning av dessa avdragsregler. Ja, till detta vill jag svara herr Brandt att det gång efter annan här i riksdagen har framförts krav på enklare taxeringsförfarande, och därför borde det vara möjligt att låta bli att använda det argumentet i detta sammanhang.

Man kan således, herr talman, komma till rätta med detta mycket aktuella sparproblem på olika vägar.

Härmed var överläggningen slutad

Herr talmannen meddelade, att ärendet komme att företagas till avgörande på sådant sätt att särskilt beslut fattades beträffande var och en av de frågor, som berördes i de vid betänkandet fogade reservationerna, varvid den av reservanterna tillämpade inbördes ordningen i huvudsak komme att följas.

A) *Premiering av det personliga nysparandet av reell karaktär*

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Antonsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 20, såvitt avser premiering av det personliga nysparandet av reell karaktär, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen I) av herrar Sundin och Vigelsbo.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 134 ja och 30 nej, varjämte 42 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

B) Skattepremiering genom sparkonto

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen II) av herr Söderquist m. fl.; samt 3:o) bifall till yrkandet under B) i reservationen III) av herr Yngve Nilsson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde dock herr Björkman votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 20, såvitt avser skattepremiering genom sparkonto, antager det förslag, som innefattas i den av herr Söderquist m. fl. avgivna, med II) betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet under B) i reservationen III) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 67 ja och 37 nej, varjämte 104 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 20, såvitt avser skattepremiering genom sparkonto, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen II) av herr Söderquist m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Christenson i Malmö begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 102 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

C) Bostadssparande

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet under A a) i reservationen III) av herr Yngve Nilsson m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 20, såvitt avser bostadssparande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit yrkandet under A a) i reservationen III) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid av-

gavs 121 ja och 35 nej, varjämte 52 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

D) Utbildningssparande

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet under A b) i reservationen III) av herr Yngve Nilsson m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 20, såvitt avser utbildningssparande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit yrkandet under A b) i reservationen III) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 120 ja och 36 nej, varjämte 54 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

E) Ändring i kommunalskattelagen, avseende sparavdrag från inkomst av jordbruksfastighet, annan fastighet el-

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

ler rörelse (§§ 22, 25 och 29 samt anvisningarna till § 22)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet under A c) i reservationen III) av herr Yngve Nilsson m. fl. i motsvarande del samt reservationen IV) av herrar Sundin och Vigelsbo; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 20, såvitt angår ändring i kommunalskattelagen, avseende sparavdrag från inkomst av jordbruksfastighet, annan fastighet eller rörelse, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit yrkandet under A c) i reservationen III) av herr Yngve Nilsson m. fl. i motsvarande del samt reservationen IV) av herrar Sundin och Vigelsbo.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 107 ja och 68 nej, varjämte 36 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

F) Ändring i kommunalskattelagen, avseende aktiesparande (§ 39)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet under A c) i reservationen III) av herr Yngve Nilsson m. fl. i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 20, såvitt angår ändring i kommunalskattelagen, avseende aktiesparande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit yrkandet under A c) i reservationen III) av herr Yngve Nilsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

G) Ändring i kommunalskattelagen, avseende amorteringssparande (§ 46)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet under A c) i reservationen III) av herr Yngve Nilsson m. fl. i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i ut-

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet m. m.

skottets betänkande nr 20, såvitt angår ändring i kommunalskattelagen, avseende amorteringssparande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit yrkandet under A c) i reservationen III) av herr Yngve Nilsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid röst-räkning, varför voting medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 123 ja och 38 nej, varjämte 50 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

H) Successiv avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet under C) i reservationen III) av herr Yngve Nilsson m. fl.; och fann herr talman-nen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid voting, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 20, såvitt avser successiv avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit yrkandet under C) i reservationen III) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Utskottets hemställan i dess helhet förklarades besvarad genom kammarens under A)—H) fattade beslut.

§ 21

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 54, angående reformering av den obligatoriska skolan m. m., och

nr 61, angående anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 till förberedelseåtgärder för skolreformen m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 22

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 193, innefattande inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess denna dag fattade beslut, att ett särskilt utskott, bestående av sexton ledamöter, åtta från vardera kammaren, skulle tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts propositioner nr 54, angående reformering av den obligatoriska skolan m. m., och nr 61, angående anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 till förberedelseåtgärder för skolreformen m. m., än även de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner

göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor; och beslöt kammaren antaga berörda inbjudan.

Ett protokollsutdrag i ärendet justerades och avsändes till första kammaren.

§ 23

På hemställan av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum fredagen den 9 innevarande mars företaga val av ledamöter och suppleanter i det särskilda utskottet.

§ 24

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren måtte besluta utse 13 suppleanter i det särskilda utskottet.

Denna hemställan bifölls.

§ 25

Herr **TALMANNEN** yttrade:

Såsom tidigare meddelats kommer utrikesdebatt att hållas nästa onsdag, den 14 mars, då plenum börjar kl. 10.00. Kammarens sammanträde fredagen den 16 mars är avsett att bli ett arbetsplenum, då bland annat första lagutskottets utlåtande angående förbud mot professionella boxningstävlingar m. m. kommer att företagas till avgörande. Sistnämnda plenum tar sin början kl. 11.00.

§ 26

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 21, i anledning av väckt motion om undantagande av alkoholhaltiga drycker från rätten till avdrag vid beskattningen för representationskostnader.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 27

Översyn av reglerna för samhällets stöd åt ensamstående barnförsörjare

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om översyn av reglerna för samhällets stöd åt ensamstående barnförsörjare.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Fru **SVENSSON (s)**:

Herr talman! Jag har inte låtit anteckna någon reservation till detta utlåtande, men jag vill ändå här med några ord understryka betydelsen av den fråga som vi nu behandlar.

I den motion, nr 369 i denna kammar, som har föranlett detta utskottsutlåtande, pekar vi motionärer på några av de trista förhållanden, som kan uppstå för den ensamstående försörjaren och för barnen, när reglerna för samhällets stöd inte är samstämda eller samordnade på ett tillfredsställande sätt.

Vi har berört bestämmelserna om utfyllnadsbidragen, och vi anser att dessa inte kan få vara den engångsföreteelse man avsåg när de infördes, helt enkelt därför att riksdagen har ändrat på bestämmelser i andra dithörande sammanhang och därmed skapat orättvisor. Jag syftar här på bidragsförskotten, vilkas maximibelopp riksdagen ändrat sedan utfyllnadsbidragen infördes 1957 utan att dessa senare fått följa med. Det var dock den gången en klar syftning att utfyllnadsbidragen skulle fylla ut luckan mellan låga avtalade bidrag och bidragsförskottets maximibelopp.

Vi har också i motionen berört frågan om hur bidragsförskottslagen fungerar då det gäller att ersätta underhållsbidrag, som blir sänkta genom domslut. Vi har med exempel visat, hur bestämmelserna nu verkar i högsta grad olyckligt.

Riksdagen kan, såvitt jag förstår, inte ha menat att exempelvis en ensam mor, som har ett avtal med barnafadern om

underhållsbidrag, skall förlora rätten till bidragsförskott, om mannen i fråga genom domslut får fastslaget, att han inte har råd att betala.

Vi kan väl, ärade kammarledamöter, i så fall mycket väl tänka oss att kvinnan i fråga, om hon ser denna situation såsom tänkbar för sig i framtiden, hellre låter fadern vara okänd och försörjer sitt barn ensam under de tre första åren för att sedan kunna få bidragsförskott enligt lagens bestämmelser. Jag kan försäkra kammarens ledamöter, att detta resonemang inte är något hugskott. Det är i dag en bister verklighet för många ensamlämnade mödrar och det är verklighet även för våra barnavårdsnämnder. Vi har i motionen även pekat på andra saker, som berör dessa grupper, men jag skall med hänsyn till tidsnöden inte upprepa dem här i dag.

Andra lagutskottet har, även om utlåntandet kan te sig en smula fåordigt och kanske rent av magert, om man betänker vilka svårigheter dessa ensamma mödrar har att kämpa med, ändå sagt det viktigaste, nämligen att dessa frågor bör bli föremål för utredning inom den socialpolitiska kommittén. För detta är vi motionärer ytterligt tacksamma. Jag vill bara skicka med den förhoppningen att den i motionen avsedda översynen måtte ske med allra största skyndsamhet, ty det brådskar verkligen med att vi får ett samlat grepp om dessa frågor.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Svensson* i Kungälv, fru *Lindskog*, fru *Thunvall*, herr *Hammarberg*, fru *Eriksson* i Ängelholm, fru *Johansson*, fru *Torbrink*, fru *Eriksson* i Stockholm, herr *Carlsson* i Västerås, fru *Löfqvist* och fru *Lindekvist* (samtliga s).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 28

Utredning för genomförande av fyrtio timmars arbetsvecka senast år 1967

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om utredning för genomförande av fyrtio timmars arbetsvecka senast år 1967.

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 26 i första kammaren av herrar *Lager* och *Öhman* samt nr 284 i andra kammaren av herrar *Hagberg* och *Holmberg*.

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär skyndsamt utredning angående sådan förändring av arbetstidslagstiftningen att övergång till 40-timmars arbetsvecka skall vara genomförd senast år 1967».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 26 och II: 284, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Med hänsyn till den spardiskussion, som tidigare har förekommit här, skall jag försöka att spara på minuterna, så blir det något positivt av spardiskussionen.

Jag vill erinra om att strävandena mot en förkortning av arbetstiden till en del har lyckats. Vi har ju sänkt arbetstiden från 48 till 45 timmar per vecka. När vi ändå inte är nöjda med denna arbetstidsförkortning utan önskar ytterligare förkortning till 40 timmar per vecka — genom att arbetstiden minskas en veckotimme per år fram t. o. m. 1967 — anser vi att det finns fog för detta.

Utskottet anför bl. a. i sitt utlåtande: »Enligt utskottets mening har därefter icke inträffat något, varigenom förutsättningar tillskapats för ett genomförande av den av motionärerna föreslagna reformen.» Detta lilla citat, herr tal-

Utredning för genomförande av fyrtio timmars arbetsvecka senast år 1967

man, ger mig anledning att säga, att andra lagutskottet vid behandlingen av vår motion synes ha sovit en djup politisk törnrosasömn.

Ur en historik som man anför i andra lagutskottets utlåtande nr 8 vill jag citera — det gäller ett yttrande av chefen för socialdepartementet, Torsten Nilsson, i samband med undersökningar från september 1957. Statsrådet Nilsson anför följande: »Jag vill erinra om att dåvarande chefen för socialdepartementet i sina direktiv för utredningen om kortare arbetstid framhöll, att man enligt hans mening borde sikta på en normal arbetstid av 40 timmar per vecka såsom ett mål för strävandena på arbetstidens område men att detta mål endast kunde uppnås i etapper och genom successiva framsteg.»

Motioner i denna fråga var sedan uppe till behandling vid 1960 års riksdag. Det hette då i direktiven till de sakkunniga bl. a.: »I direktiven för utredningen erinrade chefen för socialdepartementet, statsrådet Nilsson, om att Internationella arbetsorganisationen vid sin allmänna konferens år 1960 beslutat att låta utarbeta en rekommendation, som går ut på att 40-timmarsvecka stegvis införas, samt att de svenska regeringsombuden röstade för detta beslut.»

Det verkar sålunda som om den historik man här vill bygga sitt utlåtande på inte stämmer med utskottets eget utlåtande.

Om man skulle med ytterligare ett par ord, herr talman, understryka vad som har inträffat och som andra lagutskottet inte tycks ha upptäckt, kan jag citera några ord ur statsverkspropositionen: »Liksom i Västeuropa i övrigt har den svenska konjunkturen i hög grad varit en investeringskonjunktur med en stegring i industriens investeringar 1961 på inte mindre än 13 procent. Industriens årliga investeringar ligger nu på en nivå som är 4—5 procent högre än för fyra år sedan.»

Beträffande konsumtionen kan sägas

att även den visar på en mycket snabbt stigande konsumtionsstandard — cirka 4 procent per år. Det heter vidare: »Inkomststegringen för fysiska personer har under samma tid varit så hög, att det personliga sparandet, den snabba konsumtionsökningen till trots, fortsatt att stiga inte bara absolut utan också i förhållande till de disponibla inkomsterna. Sparkvoten under dessa år har därmed varit den högsta som hittills registrerats.»

Detta resultat har åstadkommit sedan vi fick 45 timmars arbetsvecka. Det är sålunda statistiskt bevisat att en kortare arbetstid ger en ökad produktion och höjer arbetsproduktiviteten per timme. Jag kan därför inte förstå varför man inte redan nu kan gå med på den utredning vi har föreslagit, nämligen att stegvis minska arbetstiden med en veckotimme per år från och med 1963 till och med 1967 och därmed till 40 timmar i veckan.

Det är särskilt med hänsyn till arbetarna i de tyngre yrkena — skogsarbetare, byggnadsarbetare, gruvarbetare etc. — som vi finner att verkligheten redan har sagt sin mening, nämligen att dessa arbetsgrupper snabbt bör få en kortare arbetstid. När jag talar om en förkortad arbetstid, talar jag alltid om en förkortning av arbetstiden med full lönekomensation. Jag vill, herr talman, erinra om att man ute i Europa har en arbetstidslagstiftning, som i huvudsak maximerar arbetstiden till 48 timmar med undantag för Frankrike, där man sedan lång tid tillbaka har en arbetstid på 40 timmar per vecka. Emellertid har man i de olika länderna, främst England, genom avtalsförhandlingar och uppgörelser med fackförbunden kommit fram till en arbetstid som understiger den vi har i Sverige.

När man sålunda såsom vi nu har gjort i denna motion framför önskemål som är så pass måttliga som i detta fall, hade vi förväntat att andra lagutskottet skulle ha varit mera positivt inställt till

Utredning för genomförande av fyrtio timmars arbetsvecka senast år 1967

våra synpunkter. Jag beklagar alltså att andra lagutskottet trots att det finns så många exempel på att det borde vara möjligt att sänka arbetstiden ändå intagit en så negativ hållning. Framför allt beklagar jag att utskottet inte har velat tillstyrka en utredning om våra krav.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till vår motion i detta ärende.

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Min ärade namne på Gävleborgsbänken började sitt anförande med den lilla älskvärdheten till andra lagutskottet att det hade varit försänt i en djup politisk törnrosasömn när det behandlade detta ärende. Den saken skall jag inte säga någonting om. Där emot vet jag att det kommunistiska partiet förklarat att det ämnar använda det nu debatterade reformförslaget som ett av de främsta kraven i den kommande valrörelsen, något som jag på intet sätt förebrår vare sig partiet eller dess motionärer. Därför menar jag att det kan vara angeläget att utöver utskottets uttalande — vilket också herr Nilsson i Gävle ansåg vara för kort — ge en liten redovisning. Jag skall i likhet med herr Nilsson så långt möjligt iaktta sparsamhet med tiden.

Herr Nilsson i Gävle kunde inte förstå varför vi inte kan få 40 timmars arbetsvecka redan nu. På det vill jag svara att utvecklingen på arbetstidslagstiftningens område — häri inbegriper jag också semesterlagstiftningen — ingalunda har stått stilla under de senaste åren.

1957 beslöt riksdagen att arbetstiden skulle förkortas till 45 timmar per vecka. Denna förkortning var fullständigt genomförd vid ingången av år 1960.

1947 tillsatte regeringen en utredning om förkortning av arbetstiden för vissa grupper. Denna utredning lade fram sitt betänkande 1954. Däri berördes inte 8-timmarsdagen eller 48-timmarsveckan, utan utredningen föreslog förkortad ar-

betstid för arbetstagare med särskilt påfrestande eller hälsofarligt arbete, nämligen 40 timmar vid arbete under jord och 42 timmar vid kontinuerligt skiftarbete.

Några åtgärder har inte vidtagits med anledning av utredningens förslag — dess betänkande ligger där det ligger. Att regeringen inte har vidtagit några åtgärder kanske kan förklaras därav att arbetsmarknadens parter genom avtal löst frågan om arbetstidsförkortning för dessa grupper så, att skiftarbetare i kontinuerlig drift har 40 eller 42 timmars arbetsvecka. Vissa andra grupper av arbetstagare har kommit ned till samma timantal per vecka.

I detta sammanhang vill jag gärna erinra om att jag till utredningens betänkande hade fogat en reservation, där jag hävdade den uppfattningen att trafikpersonal med skiftarbete vid statens järnvägar, spårvägar, bussföretag och inom yrkesbilismen borde jämföras med övriga grupper av skiftarbetare och alltså komma i fråga till 40 timmars arbetsvecka. Sådan arbetstidsförkortning har också delvis genomförts för trafikpersonalen. Jag vill här uttala den förhoppningen att trafikpersonalen vid de förhandlingar som nu pågår skall helt lyckas komma ned till 40 eller 42 timmars arbetsvecka. Det gäller här en grupp av yrkesmän som borde ha förtursrätt innan vi gör någonting beträffande 45-timmarsveckan, i all synnerhet som trafikpersonalen hade 45 timmars arbetsvecka, innan andra grupper hade det.

Till den redovisning som jag här har lämnat om de förkortningar av arbetstiden, som skett under de senare åren, vill jag tillägga — detta bör herr Nilsson i Gävle och hans medmotionärer tänka på — att i arbetstidsförkortningen också bör inräknas den ökning av semestern som genomförts under de senare åren. 1945 beslöt riksdagen om 12 dagars semester. Sex år senare eller 1951 beslöts tre veckors semester —

Rabatter för folkpensionärer m. fl. vid resor på statens järnvägars och postverkets busslinjer

detta beslut hade helt trätt i kraft 1954, om jag inte missminner mig. I december 1960 tillkallade socialministern särskilda sakkunniga för att utreda frågan om införandet av fyra veckors semester. Enligt vad jag försport skall 1960 års semesterkommitté bli färdig med sitt arbete i slutet av nästa år, och jag förmodar att vi därefter kan förvänta regeringens förslag om en fjärde semestervecka. När denna fjärde semestervecka i en nära framtid blir beslutad, har vi därmed tagit ytterligare ett steg på arbetstidsförkortningens väg. En fjärde semestervecka innebär väl en arbetsförkortning av ungefär en timme per vecka.

Sedan jag här har redogjort för herr Nilsson i Gävle om den betydande reform som nu ligger på lut inom semesterlagstiftningen i form av en fjärde semestervecka, bör han förstå att utskottet inte anser det möjligt att tillmötesgå motionärernas krav, att under samma tid skall genomföras en arbetstidsförkortning till 40 timmar i veckan.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 26 och II: 284; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 29

Föredrogs vart för sig

andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om ersättning från den allmänna sjukförsäkring- en för kostnad för sjukgymnastik eller därmed jämförlig behandling; samt

tredje lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad

lydelse av 4 kap. 1 och 4 §§ vattenlagen, dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 30**Rabatter för folkpensionärer m. fl. vid resor på statens järnvägars och postverkets busslinjer**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner angående rabatter för folkpensionärer m. fl. vid resor på statens järnvägars och postverkets busslinjer, om utvidgning av statens järnvägars rabatter för folkpensionärer och om rabatterade järnvägsresor för invalidpensionärer m. fl.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 4 av herrar *Eric Peterson* och *Nyman* samt II: 5 av herr *Carlsson* i Huskvarna m. fl. hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t med vederbörande affärsverk upptog frågan om att rabattförmåner för folkpensionärer, liknande dem som nu gällde vid järnvägsresor, infördes även på SJ:s och postverkets busslinjer, ävensom att rabattförmånerna utsträcktes till att omfatta förtidspensionärer, blindas, invalider och vanföra. Vidare hemställde fröken *Karlsson m. fl.* i en inom andra kammaren väckt motion, II: 23, vilken likaledes hänvisats till utskottet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalade, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga järnvägsstyrelsen att ändra bestämmelserna om rabattresor för folkpensionärer så att rabattkorten gällde för ett obegränsat antal resor under ett år och att dessa resor även måtte avse SJ:s busslinjer. Slutligen hemställde herr *Landgren* i en likaledes inom andra kammaren väckt motion, II: 117, som även hänvisats till utskottet, att riksdagen ville låta föranstalta om att även sådana pensionärer

Rabatter för folkpensionärer m. fl. vid resor på statens järnvägars och postverkets busslinjer

som erhöle invalidpension, änkepension och hustrutillägg måtte få åtnjuta förmånen av rabatterade biljettpriser å statens järnvägar.

Utskottet hade upptagit motionerna till samtidig handläggning.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 4 och II: 5 samt motionerna II: 23 och II: 117 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CARLSSON i Huskvarna (fp):

Herr talman! Trots ett enhälligt utskott för avslag tar jag kammarens tid i anspråk i anledning av allmänna beredningsutskottets yttrande över motionerna nr 5 i denna kammare och nr 4 i första kammaren för att framföra några synpunkter i ärendet.

Frågan om folkpensionärernas rabatterade tågresor har varit föremål för behandling i riksdagen vid flera tillfällen. Alltid har motionerna avslagits, ofta med vänliga skrivningar. Det har också interPELLERATS i detta ämne och det mest positiva svaret gav kommunikationsministern förra hösten då han meddelade, att järnvägsstyrelsen höll på att utarbeta mera generella bestämmelser när det gäller rabatterade resor för folkpensionärer. Han framhöll t. o. m. att möjligheterna att få rabatt för invalid, vanföra m. fl. skulle tagas under övervägande. Nu har 67-kortet kommit — alltså tågtian — men med ransonerande bestämmelser. Det är bra för dem som kan göra långresor, men det är inte så ekonomiskt när det gäller korta resor. Man kan fråga sig, om det skulle givit SJ en mindre inkomst ifall tågtian räckt för ett obegränsat antal resor under rabatttiden.

På denna fråga har jag lagt inte bara sociala värderingar utan också tänkt mig att under långa perioder med mindre antal resande detta skulle kunna öka

de resandes antal. Att få komma ut och resa — om man har gott om tid — betraktar många som en förmån. Att resan blir rabatterad är även en god hjälp för många trots en förbättrad pension. Fortfarande är det många människor som får vända på slantarna, och många har på grund av ålder och krämpor inte möjlighet att begagna sig av de längre resorna. För dem blir inte tågtian någon särskild förmån.

Många har utnyttjat möjligheterna till rabattförmåner. Under tiden 1/9—15/12 1960 såldes sålunda 53 211 tågtior, från den 1/4 till den 8/6 1961 såldes 38 929 tågtior och från den 15/9 till den 15/12 1961 såldes 62 478 tågtior plus några som de privata resebyråerna sålde. I år har till den 28/2 sålts 24 000 tågtior.

I årets motion har föreslagits att förmånerna skall gälla även förtidspensionärer, blinda, invalider och vanföra, och utöver detta har föreslagits att rabatter skulle införas på SJ:s och postverkets busslinjer. I motionen har påtalats de många järnvägsnedläggelserna och de minskade möjligheterna för dem som bor i närheten av dessa nedlagda järnvägslinjer. När det gäller bussarna har kungl. generalpoststyrelsen avgivit ett intressant yttrande. Efter att först ha anfört att de ekonomiska betingelserna för att bedriva busstrafik har försämrats och att nuvarande driftekonomiska förhållanden icke ger utrymme för rabattförmåner som icke har kommersiella betingelser talas det också om det begränsade utrymmet i bus-sar m. m. och anföres följande:

På initiativ av Västerbottens läns omnibussägareförening infördes på försök i trafikvärvande syfte rabatt för folkpensionärer under tiden 10 mars—15 december 1960 på samtliga postdiligenslinjer och i enskild regi bedrivna busslinjer inom Norrbottens och Västerbottens län. Rabatten innebär att personer som fyllt 67 år ägde företaga tur- och returrese för samma avgift som för

Rabatter för folkpensionärer m. fl. vid resor på statens järnvägars och postverkets busslinjer

enkel biljett, varvid dock lägsta rabatterade avgift skulle utgöra 5 kronor. För resor som enligt ordinarie taxa för tur- och returbiljett betingade en avgift av 5 kronor medgavs sålunda ingen rabatt. Motsvarande rabatt har fortfarande som en försöksanordning medgivits jämväl under tidsperioden 16 oktober—15 december 1961 och 15 januari—31 december 1962, dock med den skillnaden, att lägsta rabatterade avgift nu fastställts till 7 kronor. Vidare har tillämpningsområdet under sistnämnda perioder utsträckts till att omfatta, i fråga om postverket samtliga postdilignslinjer och i fråga om den enskilda busstrafiken jämväl Västernorrlands län. Avsikten med försöksanordningen har varit att utröna huruvida ålderspensionärerna, som kan antas i stor utsträckning ha tid och intresse att företaga resor för besök hos anhöriga och vänner men som icke i samma omfattning som yngre och medelålders har tillgång till egna bilar, genom rabattererbjudande under vissa jämförelsevis korta perioder kan ges impulser till att förverkliga en tänkt resa och därvid utnyttja den reguljära busstrafiken.

Det är att hoppas att detta privata initiativ, som nu håller på att prövas av generalpoststyrelsen, kommer att ge till resultat att det blir möjligt att lämna de rabatter som nu föreslagits. Järnvägsstyrelsen ställer sig helt avvisande när det gäller bussarna och säger att motionerna bör lämnas utan avseende. På grund av de många privata bilarna är antalet resande på bussarna mindre nu och det finns säkerligen möjligheter att under vissa perioder slå in på den nu påbörjade linjen. Det har hänt en hel del sedan denna fråga togs upp. De som fyllt 67 år kan under innevarande år resa 231 dagar. Den i motionen föreslagna utbyggnaden av rabatterna för förtidspensionärer, blinda, invalider och vanföra bör kunna ske. Möjligheten att ge dessa förmåner även

på SJ:s och postverkets busslinjer bör kunna realiseras.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Bara några korta ord i samma ämne som herr Carlsson i Huskvarna nyss talade om.

Det är ingen tvekan om att det var en förnämlig giv som statens järnvägar förra året kom med, nämligen den s. k. tågtian. Vi vet alla att därmed avsågs att stimulera äldre människor att ge sig ut på längre eller kortare resor. Det var ett initiativ som var utomordentligt välkommet inte bara för de gamla och deras anhöriga utan som också uppskattades av andra människor som nog tyckte att det var ett välfunnet initiativ av SJ.

Jag tycker att ingen grupp i vårt samhälle är i större behov av och har en bättre rätt till att på ett för människorna inom den gruppen meningsfullt och roande sätt fylla sin fritid så länge de personliga möjligheterna är för handen, än de äldre människorna. Det är just dessa som har ett fritidsproblem som de inte kan lösa själva och som vi bör vara glada över att kunna medverka till att lösa åt dem.

Nu skall det villigt erkännas att även så som det nu är med det begränsade antalet resor av fyra för en tia är det en förmån, fastän förmånen beklagligt nog är sämre än under föregående år. Det är den försämringen jag har velat påtala. Man anför som motiv för att gå emot ifrågavarande yrkande finansiella skäl. Det kan inte vara allvarligt menat, särskilt som de gamla egentligen inte förorsakat någon ökning av den rullande materielen, eftersom de inte får resa då resefrekvensen är störst. Denna inskränkning i fråga om tiden tycker jag är riktig. Under den tid de sålunda har möjlighet att resa är det ju många tomma platser på tågen.

Rabatter för folkpensionärer m. fl. vid resor på statens järnvägars och postverkets busslinjer

I Danmark har man en annan syn på denna fråga. Där har man uppskattat förmånen att kunna resa billigare på kortare sträckor. Man får där utan att lösa den s. k. tågtian resa ända upp till 50 kilometer mot rabatter av 50 procent. Det får även svenskar göra sedan de blivit pensionärer.

Jag skall inte ställa något yrkande, men jag vill ändå med några ord understryka vikten av detta. Jag anser nämligen att allt vad man kan göra för gamla människor för att förhjälpa dem till att fylla sin tid på ett positivt roande sätt är en terapi som vi alla har gott av. Det är helt enkelt en värdefull medicin som är njutbar till skillnad från många andra mediciner. Jag har således bara velat starkt understryka vikten härav och uttala en önskan om att statens järnvägar återgår till en mera generös service åt våra pensionärer, även om detta inte skulle sammanfalla med företagsekonomiska synpunkter.

Jag yrkar som sagt alltså inte denna gång bifall till min motion.

Herr LANDGREN (s):

Herr talman! Jag skall inte bli långrandig.

Min motion avser ju att de som är förtidspensionerade, invalider och de som har hustrutillägg, skall bli lika berättigade till denna förmån som de som har fyllt 67 år. Vi tänker oss det fallet att mannen har fyllt 67 år och hans hustru är 66 år. Då får hon inte denna rabatt utan får betala fulla biljettpriset för resan. Jag anser att det vore mera rättvist med samma förmån åt alla som har folkpension.

Då herr Carlsson i Huskvarna ställt yrkande om bifall till sin motion, ber jag att få yrka bifall till min motion.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Detta ämne är gammalt och kärt att debattera. Det kommer upp varje år bland annat genom herr Carls-

son i Huskvarna. I år har han haft supporters även från andra partier.

Något förvånad blir man när högern starkt trycker på önskemålet av en ökad rabattering på järnvägen, eftersom just högern är efter år krävt att SJ skall skötas affärsmässigt. Vi skall reducera det anslag som hittills givits för att hålla igång vissa bandelar, som inte bär sig själva. Vi måste hålla oss till de beslut som vi har fattat här. Vi har sagt att SJ skall skötas affärsmässigt, och vi har upprepade gånger framhållit att i den mån som vissa grupper skall ha vissa förmåner bör dessa ges såsom ett socialt anslag. Varken från högerens sida eller från något annat håll har yrkats något särskilt anslag till rabattering på järnvägen för äldre personer, invalider etc.

För egen del tycker jag nog, att SJ har visat stor uppslagsrikedom för att inom de linjer enligt vilka vi har begärt att verket skall skötas finna vägar att rabattera för grupper som kan resa på tider när järnvägarna inte är överhoppade med resande.

Herr Landgren sade att makar, av vilka den ene är folkpensionär och den andre inte är det, båda borde få rabatterad resa. Jag vill minnas att detta är ett av de ting som SJ också har infört.

Jag anser att det vore viktigare att vi försöker se till att pensionärer och andra grupper, som har dålig egen försörjningsförmåga, får sin försörjning ordnad på samma sätt som andra medborgare, så att de kan betala sina järnvägsbiljetter när de vill resa. Kan järnvägsstyrelsen dessutom stimulera vissa grupper att resa mera — barnrikefamiljer, pensionärer eller andra grupper — ser vi givetvis detta med glädje. Men kungsvägen för att ge äldre människor samma standard som andra är att ge dem ordentliga pensionsförmåner så att de fritt kan förfoga över sin fritid, även när de gör en resa. Det är alltså inte avoghet som vi har avstyrkt dessa motioner.

Stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål, m. m.

Jag ber att få yrka bifall till utskottsutlåtandet, som är detsamma som det varit i alla år tidigare.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag är glad att fru Eriks-son i Stockholm är inne på precis samma linje som jag beträffande SJ:s uppslagsrikedom. Jag endast beklagade att SJ, efter att ha framlagt ett verkligt förnämligt förslag 1961, försämrar detta 1962, och jag rekommenderade en återgång till det förnuftigare och betydligt värdefullare förslag som lades fram förra året.

Överläggningen var härmed slutad.

Motionerna I: 4 av herrar Eric Petersson och Nyman samt II: 5 av herr Carlsson i Huskvarna m. fl.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till angivna motioner; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Motionen II: 23 av fröken Karlsson m. fl.

Utskottets hemställan bifölls.

Motionen II: 117 av herr Landgren

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till angivna motion; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 31**Stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål, m. m.**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner om stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål och om åtgärder till främjande av humanitär verksamhet m. m.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna

I: 190 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 241 av herr *Hedlund m. fl.* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning av behovet och möjligheterna att stimulera enskilda personer att lämna bidrag och gåvor till religiösa och ideella organisationers m. fl. insatser till förmån för allmännyttiga, humanitära och vetenskapliga ändamål, undervisning och kulturminnesvård m. m. i enlighet med vad i motionerna anförts. Vidare hade i de ävenledes likalydande motionerna I: 507 av herr *Per-Olof Hanson* och fru *Hamrin-Thorell* samt II: 592 av herr *Wedén m. fl.* hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om utredning dels rörande införande av avdrag vid taxering till statlig inkomstskatt på belopp som den skattskyldige skänkt till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål samt dels även rörande de andra former av stimulans åt verksamhet av i det föregående angiven karaktär som kunde befinnas motiverade vid sidan av avdragsrätten.

Utskottet hade upptagit motionerna till samtidig handläggning.

Utskottet hemställde, att

1) de likalydande motionerna I: 190 och II: 241 samt

2) de likalydande motionerna I: 507 och II: 592 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Emanuel Andersson, Nestrup, Olofsson, Eric Peterson, Björkänge, Berglund, Keijer* och *Larsson* i *Borrby*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 507 och II: 592 samt I: 190 och II: 241 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om en skyndsamt utredning rörande samhällets åtgärder till stimulerande av gåvor och bidrag till religiösa samt humanitära, kulturella, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål.

Stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål, m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! De motioner som i utskottets betänkande nr 2 nu föreligger till behandling är till sitt syftemål väl bekanta sedan tidigare riksdagsbehandlingsar. Frågan om avdragsrätt vid taxering för gåvor till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga och eljest uppenbart allmängiltiga ändamål har i olika former varit föremål för motioner men har vid varje tillfälle fått en negativ behandling. Detta är ju att beklaga, i synnerhet som frågan har ett stort intresse särskilt hos dem som är direkt engagerade i den angivna verksamheten. Inte heller denna riksdag kommer ifrån att ta ställning till dessa spörsmål, då tre motioner i ärendet föreligger till behandling, varav två i dag.

Jag vill som en av reservanterna till utskottets utlåtande gärna säga något beträffande den del av motionerna som berör gåvor till religiösa ändamål och då med tonvikt på de kristna samfundet och missionsorganisationerna i vårt land.

Hela denna verksamhet är uteslutande beroende av de frivilliga gåvor, större eller mindre, som anslutna medlemmar och sympatisörer skänker. Det är imponerande belopp som varje år inflyter i de olika verksamhets- och missionskassorna. Många har beundrat den offervillighet som här kommer till uttryck, men här liksom i mycket i den kristna verksamheten står man på helig mark och rör vid ett förhållande som för den utomstående ter sig både märkligt och förunderligt. Hemligheten ligger säkerligen bl. a. däri att detta givande ingår som en väsentlig del i gudstjänstfirandet och praktiskt utförande av kristendomens innersta mening att vara till gagn och hjälp för en lidande mänsklighet, på vilket sätt detta lidande än uppenbaras, antingen det är lekamlig eller andlig nöd.

Under åren har gåvorna till den kristna verksamheten stigit till avsevärda belopp. Enligt den senaste statistiken uppgick de till cirka 100 miljoner kronor på ett sammanlagt medlemsantal av omkring 370 000 personer. Nu är denna verksamhet uppdelad på dels den inre och dels den yttre missionen. Det är omvittnat även i denna kammare vad särskilt den senare har utfört av gagnelig verksamhet för de länder och folk där den varit och alltfört är verksam. Man har också tagit hänsyn här till vid tillsättande av medlemmar i rådet och styrelsen för Nämnden för internationellt bistånd. Däröver är vi glada. Men den inre missionsverksamheten har inte mindre betydelse i dag än tidigare, tvärtom. Stora och djupa behov bland vårt folk, särskilt då vår ungdom, gör sig gällande. Vi behöver satsa ännu mera på denna sida av det kristna arbetet. Vad den yttre missionsverksamheten beträffar behöver den utvidgas och förstärkas. Stora behov gör sig gällande. Vi behöver läkare, sjuksköterskor, lärare, yrkeskunnigt folk. Vi behöver sjukhus, skolor — teoretiska och praktiska — och allt detta kostar pengar.

Jag angav här tidigare att stora offer från de frikyrkligas sida görs för den yttre missionen. Men behoven blir allt större. När missionen var ung och banbrytararbete pågick var det jämförelsevis billigare att bedriva denna verksamhet än det är nu. Den infödda arbetskraft som måste användas är dyrare i dag. Likaså ligger administrationskostnader och missionärslöner betydligt högre. Detta sammanhänger med den höjda standard de infödda fått, icke minst tack vare missionens insats.

Inför de stora behov som alltså gör sig gällande känner vi som missionsfolk att vi ville göra ännu större insatser, personliga och i form av frivilliga gåvor. Många har inför kraven ofta givit över sin förmåga; andra har menat att den del av inkomsten som återstår sedan det allmänna tagit sin del numera är så

Stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål, m. m.

liten att en ökning av bidragen knappast låter sig göra. Här kommer vi in på ett förhållande som även vidrördes i utskottet under behandlingen av dessa båda motioner. »Giv kejsaren det kejsaren tillhör och Gud det Gud tillhör», sade man där. Det gick onekligen lättare att offra då inte kejsaren, för att utnyttja uttrycket, krävde så mycket av våra inkomster. Det kan ju vara en fråga att diskutera hur mycket han skall ha för att inte inkräkta på vad Gud har rätt att fordra av oss. Här menar vi alltså att staten skall minska en aning på sina krav för att göra det möjligt för vårt missionsfolk att göra den ytterligare insats som är påkallad.

Det har ju ifrågasatts som ett argument mot tanken på avdragsrätt vid inkomsttaxering, om man kan få en effektiv kontroll på de belopp som här kan komma i fråga. I vår motion har vi nämnt som lägsta belopp 50 kronor på en gång avlämnade. Man har även menat att de om ej kan bidra med detta minimibelopp skulle ställas helt utanför möjligheterna till avdrag. Den som närmare känner insamlingstekniken i våra församlingar behöver nog inte ha bekymmer för detta. Det finns olika insamlingsmetoder. Låt mig nämna några: Utom det direkta givandet i gudstjänsterna begagnar sig församlingarna av veckooffer och månadsoffer givna i förseglade kuvert. Vidare företas insamlingar genom sparbössor som tömms en eller två gånger per år. Det är ju tämligen enkelt att utfärda kvitto på sådana gåvor, och då kan även de som i små poster på detta sätt samlat en gåva som överstiger det minimibelopp det här är fråga om komma i åtnjutande av avdragsrätt. Det finns även s. k. listinsamlingar för speciella ändamål som t. ex. kyrkobyggen, större reparationskostnader och dylikt. Även i sådana fall kan med lätthet kvitto utfärdas.

Vad begärs då i de föreliggande motionerna? Jo, endast en förutsättningslös utredning av hela detta frågekom-

plex. Men det vill utskottets majoritet inte vara med om utan avstyrker motionerna. Vad som förvånar är högerpartiets ställningstagande i utskottet för avslag på motionerna. Vid högerns kulturråds sammanträde häromdagen blev enligt referaten rätten till deklara-tionsavdrag för kulturstöd ett genomgående tema, och flera talare poängterade att det är viktigt med avdragsrätt för gåvor till den kristna missionen.

Vad som emellertid i detta sammanhang är förbryllande och svårt att förstå är följande:

Jag har här talat om två motioner som är föremål för behandling i dag, men det finns en motion till, väckt av representanter för broderskapsgruppen inom det socialdemokratiska partiet, som i stort går ut på samma sak som folkpartiets och centerpartiets. Denna motion har man i utskottet inte velat taga med nu utan gjort den till föremål för remissbehandling och bland annat remitterat den till frikyrkliga samarbetskommittén för utlåtande. Då vi reser vanter i utskottet begärde att alla tre motionerna skulle remitteras till detta för de olika frikyrkosamfundens fungerande centrala organ blev denna begäran avvisad av utskottsmajoriteten av formella skäl. Vi böjde oss för dessa och begärde att de tre motionerna skulle behandlas samtidigt i kamrarna, men detta förvägrades oss.

Det hade varit välbetänt om remittering hade skett, ty då hade man fått ett allsidigt remissvar, särskilt med tanke på de olika vägar som de skilda samfundens själva kunde anse vara riktiga. Det borde då ha varit möjligt att ta ett samlat grepp på hela denna viktiga fråga. Denna önskan om likvärdig behandling av motionerna ville man alltså inte vara med om. Folkpartiets och centerpartiets motioner ställs i stryk-klass. Ett från frikyrkligt håll avgivet samlat om-döme om de tre motionerna har man velat undvika. **Varför?**

Frikyrkliga samarbetskommittén har

Stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål, m. m.

till utskottet nu överlämnat sitt remiss-svar på den tredje motionen, vari den förordar en förutsättningslös utredning, men den ger också till känna att även andra former av bidrag till verksamheten än de i motionen direkt angivna bör prövas, och den vill icke underlåta att ge uttryck åt den uppfattningen att även förslag till skattelindring för gåvor till befrämjande av humanitär verksamhet m. m. som antydes i motionen ej behöver ställas i motsats till övriga förslag.

Man får som sagt beklaga att frikyrkliga samarbetskommittén inte fick tillfälle att uttala sig om alla tre motionerna och avge ett samlat omdöme om dem. Det är ju framhållet i motionerna, särskilt från folkpartiet, att intet hinder bör föreligga för att staten vid sidan om en avdragsrätt som en delreform ger, lämnar ett mera direkt stöd till särskilda ändamål. Helt eller delvis räntefria lån för kyrkobyggnader eller andra lokaler, särskilt för ungdomsverksamhet, kan tänkas under vissa förutsättningar som jag inte här närmare skall ingå på. Ett stöd i sådan form bör också övervägas vid utredningen. Med hänsyn till att man på vissa håll av principiella eller praktiska skäl inte bör ta emot direkta statsbidrag är det nödvändigt att en utredning bedrivs i nära samråd med vederbörande samfund.

Det förhållandet att riksdagen får ta upp dessa frågor i två omgångar är knappast rationellt.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen av herr Nestrup m. fl.

Herr **KELJER** (fp):

Herr talman! Trots den framskridna tiden vill även jag göra ett par kommentarer till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 2.

Såsom här redan angivits syftar de föreliggande motionerna, som avstyrkts av utskottet, till att stimulera givandet till humanitära, kulturella, religiösa och

vetenskapliga ändamål. Det gäller alltså områden, där det trots anslag från staten och från olika stiftelser allttjämt finns plats för och verkligt behov av gåvor även från enskilda givare. Då det gäller riktlinjerna för stimulans till ett sådant givande är det ingenting nytt och oprövat som föreslås. Tvärtom har den föreslagna metoden att stimulera till gåvor genom att tillåta avdrag vid beskattning länge praktiserats i Amerika och senare även införts i flera av Europas stater. Det närmaste exempel är Danmark.

Här i landet har, inte minst från socialdemokratisk sida, tanken på en liknande stimulans av det enskilda givandet avvisats den ena gången efter den andra. Man har inte ens velat medge en allmän förutsättningslös utredning av hela detta frågekomplex, som verkligen inte är ligkiltigt för stora delar av vårt folk.

Ibland har det sagts att grundsynen på beskattningen i vårt land gör det alldeles omöjligt med en reform i den riktning motionärerna avser. Jag tror att detta är en väsentlig överdrift. Närmare sanningen som säkert den som i ett meningsutbyte sade rent ut: »Vi vill inte ha en sådan reform.» Är det i så fall männe mer omsorg om den statliga kontrollen över en stor del av verksamheten i vårt land än omsorg om de ändamål av humanitär, religiös och kulturell karaktär, vilka motionerna vill stödja, som nu faller utslaget vid ställningstagandet?

Jag nämnde Danmark. I den danska riksdagen behandlades den 21 oktober 1959 det förslag till avdragsrätt för gåvor vilket refererats i motionerna. Förslaget hade framlagts av finansministern själv, som den gången var Viggo Kampmann, den nuvarande statsministern. Han yttrade då enligt riksdagens protokoll bl. a. följande: »Det har från flera håll framförts förslag om att inom vissa gränser införa rätt till avdrag vid inkomsttaxeringen för gåvor till olika

Stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål, m. m.

föreningar och institutioner med allmännyttigt ändamål. Det finns knappt något tvivel om att en sådan avdragsrätt kommer att medföra en ökning av de frivilliga bidragen till sådana föreningar och institutioner.» Den danske statsministern har alltså i stort sett anfört samma motivering för införande av skatteavdrag som de svenska motionärerna gjort.

I samma anförande anger också finansministern gränserna för avdrag — en gåva på minst 100 kronor skall lämnas innan avdrag medges och det skall finnas en övre gräns om 1 000 kronor — samt reglerna för kontrollen, vilka inte tycks vara alltför invecklade.

Jag har, herr talman, anfört detta för att visa hur man i Danmark, uppenbarligen utan strid och vända, infört en stimulansform som majoriteten i allmänna beredningsutskottet inte ens vill låta bli föremål för utredning. Jag måste beklaga denna inställning. Det gäller dock en huvudlinje för en del av de kategorier som skulle beröras av de stimulansskapande åtgärderna.

Jag kan inte, herr talman, underlåta att erinra om att t. ex. Frikyrkliga samarbetskommittén, som ju är det samlande organet för de frikyrkliga samfundet i vårt land, så sent som den 2 mars detta år i ett remissutlåtande till allmänna beredningsutskottet med anledning av ett förslag om stödåtgärder åt dessa samfund gjort följande uttalande: »Samarbetskommittén vill inte underlåta att ge uttryck åt sin uppfattning, att det varit önskvärt att även de förslag till skattelindring för gåvor till främjande av humanitär verksamhet m. m. som antydes i föreliggande motion bleve föremål för utredning. Samarbetskommittén kan inte finna, att dessa förslag behöver ställas i motsats till det förslag, som framlagts i motionen.» Huvudförslaget i den motion, som remissen avsåg, gällde bidrag till frikyrkosamfundens byggnadsverksamhet och den frågan torde återkomma. Jag

kan inte heller tänka mig att utskotts-majoritetens avvisande hållning till avdragsförslaget undgår att observeras på de håll det här gäller.

Vi reservanter har emellertid inte enbart bitit oss fast i avdragsrätten vid beskattning såsom en stimulansskapande åtgärd. Vi är medvetna om att det också kan tänkas andra former för stöd åt de avsedda ändamålen och vi har därför föreslagit en förutsättningslös utredning av hela frågekomplexet. Efter det en sådan utredning företagits är det lättare att bedöma vilka vägar som är bäst framkomliga. Den sak som så många förklarat sig intresserade av, nämligen ökat stöd åt humanitära, kulturella, vetenskapliga och religiösa ändamål, skulle utan tvivel vara mest beaktad av en dylik utredning.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Nelander, Wiklund* i Stockholm, *Westberg, Gustafsson* i Borås och *Carlsson* i Huskvarna (samtliga fp).

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Utskottet har haft till behandling två motionspar. Centerpartiet och folkpartiet har var sin motion, där man kräver en utredning om på vilka vägar man skulle kunna stimulera till gåvor från enskilda till humanitära, religiösa och kulturella ändamål. Folkpartimotionen innehåller dessutom och till övervägande delen — 4 sidor av motionens 4 $\frac{1}{3}$ sida — ett krav på skatteavdrag för gåvor. På något underligt sätt har de som talat i denna fråga inte klarlagt att det är två saker som begärs i folkpartimotionen: dels skatteavdrag och dels en allmän utredning om hur man skall stimulera till gåvor. I centerpartimotionen har man bara krav på en allmän utredning.

Denna fråga är ju inte ny. Varför tar herrarna i så förtvivlat i dag? 1956 väcktes motion om skatteavdrag för gå-

Stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål, m. m.

vor, den avslogs. 1957 kom den igen då den varit hos skattelagssakkunniga, som ställde sig avvisande. 1958, 1959 och 1960 återkom motionen och avslogs. 1961 kom en motion till beredningsutskottet, där centerpartiet ville ha statsbidrag för gåvor, den blev också avslagen.

I dag har centerpartiet i sin motion bestämt tagit avstånd från tanken på att ge skatteavdrag för gåvor. Det sägs i motionen: »Sälunda skulle en gåva från person med hög inkomst till mindre del bestå av dennes inkomst efter skatt och till större del av de skattemedel som genom avdragsrätten får anses inkluderade i gåvan. I ytterlighetsfall skulle proportionen bli 20 resp. 80 procent. Å andra sidan skulle metodens stöd helt utebli i t. ex. de fall, då medel till ett allmännyttigt eller ideellt ändamål åstadkommes genom bössinsamling.»

När avdragsrätten nu åter förs på tal genom folktopartimotionen sker det med exakt samma formulering i stora stycken som tidigare. Det märkliga är att i år ingen från något parti — ingen av motionärerna som var närvarande i utskottet — yrkat bifall till skatteavdraget. Det var alltså icke någon socialdemokratisk majoritet, som man har sagt i vissa tidningar, det var inte någon annan majoritet heller gentemot en minoritet, utan det var hela utskottet som enhälligt beslöt att avstyrka förslaget om skattefrihet vid gåvor. Det är synd att de som ändå har följt behandlingen i utskottet inte har uppfattat detta. Det hade förenklat vårt resonemang nu.

Ingen av dem som här har talat har heller reserverat sig för skattefrihet vid gåvor, utan reservationen gäller bara den tanke som finns i både folktopartimotionen och centerpartiets motion, att man skulle ha en utredning om olika sätt att stimulera till gåvor.

Tyvärr tycks man — det framkommer också av särskilt herr Berglunds anförande — ha blivit så irriterad av

att det väckts en annan motion, som tar sikte på stöd åt frikyrkofolket. Men varför ta i så förtvivlat om den saken? Vi behandlar inte den i dag. Därför att man blivit så irriterad har man kanske glömt hur behandlingen gick till i utskottet, glömt bort att man instämde i yrkandet och inte reserverade sig för viss del av motionen.

När jag såg tidningsskriverierna i denna sak, där man påstod att en socialdemokratisk majoritet vägrat att remittera motionen, trodde jag aldrig att det varit någon från utskottet som sagt så. Men jag blev litet ängslig för att det varit så, när jag hörde herr Berglund ordagrant läsa den artikel, som var införd i Expressen häromdagen. Jag hoppas att han icke sett artikeln innan den kom in i Expressen utan att han läst den sedan den stått där.

Då man gör stort nummer av att motionerna inte remitterades, är det värt att komma ihåg att motionerna om skatteavdrag vid gåvor, åtminstone såvitt jag vet, aldrig har remitterats någonstans vare sig 1957, 1958, 1959, 1960 eller 1961. Vad har hänt nu som skulle göra att vi remitterade motionerna just i år?

Man drar här slutsatsen att vi inte ville ge frikyrkofolket förtroendet att yttra sig. Jag tror att vi som behandlat detta ärende och inte blandat in den saken har större förtroende för frikyrkofolkets omdöme. Vi tror nämligen inte att det på något sätt kan vara trevligt för frikyrkofolket att en motion, där man säger att man vill intressera sig för frikyrkorna, omges av så mycket osanna påståenden, tidningsskrivrier o. d. Jag tror att frikyrkofolket liksom andra är mera betjänta och mer intresserade av att man för ett ärligt resonemang och inte drar in ting som aldrig varit med i behandlingen.

När man själv är fostrad i folkrörelserna — det må vara frikyrkorörelsen, arbetarrörelsen, den fackliga rörelsen eller någon annan folkrörelse — har

Stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål, m. m.

man stor respekt för den idealitet och den offervilja som finns där, stor respekt för förmågan att hålla samman i svåra tider. Denna respekt har vi också i dag för frikyrkofolkets situation, som många gånger är besvärlig.

Om vi i dag avslår motionerna om skattefrihet för gåvor — som vi gjort fem eller sex gånger tidigare här i riksdagen — så innebär det lika litet nu som tidigare att vi hyser förakt för frikyrkofolkets arbete och roll i samhället. När utskottsmajoriteten i dag säger nej till en utredning, huruvida det finns andra sätt att stimulera till gåvor, så innebär det inte heller att vi hyser förakt för det arbete som uträttas på frivillig väg. Som så ofta tidigare skett hoppas vi att framdeles få visa vår uppskattning av det arbetet, när den motion skall behandlas som tycks ha väckt sådan irritation vid handläggningen av de nu förevarande motionerna.

Det är beklämmande när utskottsarbetet inte skötes i utskotten utan man via tidningarna måste komma med tillrättaläggande av vad som där sagts. Jag hoppas att detta inte har berott på utskottets ledamöter, även om misstanken därom kunde väckas.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Den fråga som här behandlas har diskuterats åtskilliga gånger i denna kammare. Tidigare har det varit bevillningsutskottet som handlagt frågan, ty då har det gällt konkreta förslag. Då har man begärt skatteavdrag. Visserligen har den saken varit uppe till debatt även denna gång, men klämman i motionerna har i år varit mera neutral. Motionärerna har tydligen tänkt, att om det inte gick i föl att få utskottet med på konkreta förslag, så kunde det vara skäl i att i år försöka

med en mera neutral kläm för att vinna allmänna beredningsutskottet för saken.

Men det är väl ingen här i kammaren som förvånar sig över att vi i beredningsutskottet inte har kunnat inta någon annan ståndpunkt än den som bevillningsutskottet intog så sent som i föl. Som alla vet har skattelagssakkunniga principiellt avstyrkt avdragsrätt för gåvor till de ändamål som uppräknas i motionen och som har understrukits från denna talarstol. Man har undrat varför man inte kunde få denna avdragsrätt, när den finns i andra länder, bl. a. i USA och Danmark. Men lagstiftningen är ju litet olika i olika länder. Vi kan säkerligen ur andra länders lagstiftning hitta exempel, som vi tycker är bättre än våra lagar här hemma, men jag förmodar att man kan göra på samma sätt i andra länder.

Sedan vill jag säga att den avdragsrätt för gåvor som här föreslås inte alls tilltalar mig personligen. Både i utskottet och här i kammaren har det framhållits att den avdragsrätt man begär i motionerna är av mycket stort värde. Herr Berglund var också vänlig nog att säga, att han förundrade sig över att vi högerrepresentanter i utskottet hade intagit den ståndpunkt vi gjort. Men jag har i utskottet klart deklarerat min personliga uppfattning i denna fråga. Jag har sagt att jag förvånar mig över att olika partiernas talesmän vid konferenser och i andra sammanhang framhållit, att om man bara fick denna avdragsrätt, så skulle allting ordna sig. Så enkelt är det ju inte, ärade kolleger!

Vidare har jag sagt att denna avdragsrätt för gåvor rent principiellt är motbjudande för mig. Det kanske beror på att jag som så många andra av kammarens ledamöter föddes under fattiga förhållanden och bland fattiga människor, som sannerligen inte hade mycket av denna världens goda. Men jag minns från min barndom hur dessa människor ändå gick till sin kyrka varje söndag och gav några ören till den

Stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål, m. m.

kollekt som då togs upp. Mätt med våra dagars mått hade de inte mycket att ge bort, men de gav vad de kunde av kristlig kärlek till sina medmänniskor. Vi som lever i dag har andra möjligheter. Vi har alla en bättre ekonomisk standard. Och om jag ger en gåva på 50 eller 100 kronor, så skulle jag väl aldrig komma på tanken att kräva kvitto för att bifoga min deklaration, så att jag kunde göra avdrag för gåvan. När jag nu har fått större möjligheter att ge än vad människorna hade när jag föddes, så ger jag så mycket jag förmår av varmt hjärta och utan att begära några speciella förmåner för det.

Herr Keijer sade att det inte kan undgåas att utskottsmajoritetens ställningstagande kommer att observeras, men jag säger rent ut att jag är lika beredd att försvara min principiella ståndpunkt i denna fråga som herr Keijer är att försvara sin. Här står åsikt mot åsikt, och jag har här försökt motivera varför jag valt den linje jag valt. Det har inte kommit någonting in i bilden som föranlett mig att ta någon annan ståndpunkt än den som jag här har motiverat.

Herr talman! Då jag förstår att kammarens ledamöter nu gärna vill resa hem, skall jag inte förlänga debatten ytterligare utan ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BERGLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord till utskottets värderade ordförande.

När man kämpar för en god sak, så är det synnerligen beklagligt och beklämmande att bli beskyldd för att vara oärlig i sina uttalanden. Det tycker jag sänker debatten till en nivå, där jag tror att man inte gagnar saken genom att fortsätta debatten. Därför, herr talman, avstår jag från att yttra mig vidare i denna fråga.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Debattens nivå bestäms väl av om osanna påståenden framförs. Här har påståtts att krav rests att vi skulle tillstyrka skattefrihet för gåvor. Något sådant yrkande har emellertid inte ställts i utskottet och inte heller i reservationen. Varför skall man då påstå det? Det är sådant som jag tycker sänker debattnivån. — Ett yrkande av denna innebörd finns i motionen, men i utskottet var vi alla överens om att avstyrka detta krav. Däremot framfördes förslag om tillstyrkan av det andra kravet i folkpartimotionen och i centerpartimotionen.

Det är riktigt att säga detta och inte i något slags upphöjd idealitet förvränga fakta.

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Jag hoppas kunna fatta mig ganska kort. När jag begärt ordet har jag gjort det för att klargöra för kammaren min personliga uppfattning i denna fråga.

Jag var en av dem som erbjöds att underteckna den första motionen i detta ärende som väcktes i kammaren. Jag sade då till den kollega som var vänlig nog att komma ihåg mig: »Jag kan inte underteckna en motion med detta yrkande, ty jag har en helt annan uppfattning om frågans lösning än den som kommer till uttryck i motionen.»

Och varje år, när vi haft denna fråga uppe, har jag tagit precis samma ställning — jag har voterat mot förslaget. Jag har då blivit uppringd av tidningsredaktörer och jag har blivit ställd mot väggen på olika sätt. Jag har känt det som om det blev till ett slags personlighetsvärdering detta att jag inte har kunnat rösta för motionsyrkandet om avdrag vid taxeringen för gåva, givet till ett kristet samfund eller för religiösa ändamål.

Nu har ju frågan vuxit ut och svept in en hel mängd saker. Detta måste jag beklaga, ty jag tycker det är synd att de religiösa frågorna skall så att säga

Stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål, m. m.

göra sällskap med alla de andra stora komplexen. Det borde gå att hålla dessa två grupper åtskilda. Många områden inom det kulturella livet skulle kunna få stöd, om lämpliga former därför skapades, men när det gäller det religiösa området är jag absolut övertygad om att det föreslagna förfaringssättet inte kan tillämpas.

Jag tror det var utskottsordföranden som nämnde att man i utskottet anfört ett ord av Jesus, som svarade på frågan om det är lovligt eller inte att ge skatt, att kjesaren skall ha sitt och Gud skall ha sitt. Det är en av de avgörande principerna för mig. När en uttaxering bestäms kan vi diskutera den och måhända föra erinringar mot att staten lägger sig till med en så stor del av människornas inkomster som nu är fallet. Det gör jag också. Men när jag skall ge för den gärning jag tror på, för den gärning jag vill bära fram och tjäna, då skall jag ge av vad som är kvar efter uttaxeringen. Och det har jag sett, att den som vågar ge därav — och ge med fulla händer — blir själv aldrig utan.

Herr Berglund sade så sant, att givandet är en väsentlig del av gudstjänstlivet. Det går inte att lösa upp sambandet här, ty utan givande är det ingen gudstjänst, och man kan faktiskt ange ett mått på gudstjänstfirandets intensitet och se dess karaktär i det sätt på vilket människorna offrar för sin sak. Vi människor måste beklaga att vi kommit in i sådana levnadsförhållanden och låter våra tankar kretsa så mycket kring oss själva att vi knappast har tid och råd för det vi ändå säger oss tro på och vill kämpa för.

Man kommer alltså inte till rätta med ett dåligt givande genom någon av dessa metoder. Jag tror det var herr Nilsson i Bästekille som sade, att det var motbjudande för honom att begära kvitto på det han givit för att sedan kunna motivera ett avdrag på skatten. Detta är det andra skälet som varit avgörande för mig under alla dessa år: den ena

handen skall inte veta vad den andra gör. Det skulle vara djupt förkrossande för mig, om jag tvangs till ett sådant åtgörande — att gå och redovisa vad jag anser vara en offergärd för att sedan få rätt att göra avdrag i min deklaration. Jag kan inte gå med på ett sådant förfaringssätt.

Det som skall uppbära givandet är en stark tro på den sak man offrar för.

Det måste i människornas hjärtan finnas en lidelse och en brinnande känsla för det ideella ändamål eller för den kristna rörelse människorna är gripna av. Har jag denna inställning sneglar jag inte på skattsedeln när jag ger min gåva. Detta är min uppfattning. Jag värderar alla dem som har yttrat sig här i dag mycket högt, men jag tycker det är tråkigt att det skulle behöva ges kängor för politisk tillhörighet då man tagit ställning till frågan. Jag har aldrig diskuterat denna fråga med mitt parti. Jag har min uppfattning och den vidhåller jag. Jag vill dock påminna om att jag tror att det inom högern vid de tillfällen när vi har voterat om denna fråga under årens lopp varit fler som röstat för denna reform än som röstat emot den. Jag har gått emot den emedan det är en bärande inställning hos mig. Jag tror inte vi skall införa en sådan här reform, utan vi skall i stället försöka ingjuta en mera offervillig anda hos människorna för att gagna den ideella gärning som var och en på sitt område är engagerad i.

I detta anförande instämde herr Dickson (h).

Herr LARSSON i Borrbj (cp):

Herr talman! Tillåt mig först understryka värdet av att samhället ger och visar all den uppskattnings och stimulans som det är möjligt när det gäller den verksamhet som bedrivs av de organisationer vilka är föremål för motionärernas omtanke i denna fråga.

När beredningsutskottet i år avstyrker dessa motioner hänvisar man bland an-

Stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål, m. m.

nat till bevillningsutskottets betänkande från i fjol, vari dessa motioner avstyrktes. Det förekommer där en liten passus som jag vill utbedja mig tillåtelse att nämna något om. Det heter där: »Avslutningsvis vill utskottet erinra om att **enligt de för allmänna skatteberedningen** utfärdade direktiven skall skatteberedningen vid övervägandet av reformer inom den direkta beskattningens område allvarligt pröva det gamla önskemålet om en definitiv källskatt för löntagare. Införandet av en avdragsrätt för gåvor skulle direkt strida mot dessa strävanden och troligen omintetgöra planerna på en definitiv källskatt för löntagare i allmänhet.»

Tillåt mig uttala min förvåning över att utskottsmajoriteten här sålunda har uttalat en förutfattad mening och i princip talat för en fråga, vilken kanske kommer att bli föremål för utredning och vars resultat inte klart kan utläsas ur direktiven för den allmänna skatteutredningen. Det är en argumentering som jag inte kan acceptera.

Jag har vidare som argumentering för avslag i denna fråga mött följande resonemang: ett bifall till dessa motioner kunde innebära att man allvarligt rubbade statens inflytande över socialpolitikens inriktning. Man skulle sålunda kunna komma i den situationen att den enskilde i högre grad än vad som nu är fallet skulle kunna inrikta sina insatser på sådana åtgärder som han personligen anser vara angelägna.

Nåja, det är ju en logisk argumentering för den som har denna samhällssyn, och den samhällssynen har tydligen utskottsmajoriteten. Jag skulle rent personligen kunna tänka mig att ge litet större befogenheter åt den enskilda människan. Jag skulle kunna våga ge litet mera ansvar i det fallet, och det är väl detta som varit anledningen till att jag kunnat acceptera reservationens hemställan om en allmän utredning i denna fråga.

Utskottsordföranden, fru Nancy Eriksson, nämnde en ganska intressant sak,

nämligen att reservationen denna gång inte upptagit en hel del av de yrkanden som man vid tidigare behandling av denna fråga här i kammaren varit van vid att kritisera sönder. Således har man inte i dag haft att bemöta dessa yrkanden med argument som man tydligen haft färdiga på förhand.

Jag vill då konstatera att inget argument som har anförts har varit riktat mot en utredning. Att frågan varit föremål för behandling i kammaren tidigare vid ett flertal tillfällen har ju inte medfört att den närmare utretts.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationens hemställan om utredning.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Jag skulle bara vilja säga till fru Bomans av stark känsla burna anförande, att jag ingalunda anser att det är några klyschor — som jag tror ordet föll — om en talare här under debatten å ena sidan framhåller att man inom högerpartiet har ett kulturråd där en debatt förs, vilken enligt referat i pressen i mycket stor utsträckning följt argumentationslinjer som sammanfaller med dem som finns i en motion, vilken jag varit med om att väcka och å andra sidan pekar på det faktum att högerns representanter i utskottet icke har följt denna linje, som av referaten att döma framfördes så intensivt vid detta tillfälle. Jag tycker inte att det på något sätt är felaktigt eller ägnat att framkalla förebräelser av det slag jag tyckte att fru Boman ville göra.

Vad som emellertid gjorde det angeläget för mig att begära ordet var de argument som utskottets ordförande, fru Eriksson i Stockholm, anförde.

Fru Eriksson i Stockholm ville göra gällande att det fanns en linje i den motion som jag har undertecknat, och att det på något egendomligt sätt skulle finnas en annan linje som mina meningsfränder i utskottet hade företrätt. Det var på denna av fru Eriksson konstruerade

Stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål, m. m.

skillnad som hon byggde sitt omdöme om osanning. Då skulle jag vilja framhålla, herr talman, att den motion som jag varit med om att väcka i denna kammar begär en utredning. Den lägger naturligtvis huvudvikten vid en avdragsrätt vid beskattningen av gåvor till alla dessa ändamål som anges i motionen. Motionärerna är emellertid helt säkert övertygade om att detta är en mycket lämplig väg och inte övertygade om lämpligheten i att söka ersätta sådana gåvor i stor utsträckning med t. ex. statliga bidrag.

Men till skillnad från utskottsmajoriteten har man från vår sida inte alls varit rädd för en förutsättningslös utredning av alla föreslagna metoder. Det är klart att vi är angelägna om och utgår ifrån att den utredning, som enligt vår önskan alltså skall komma till stånd, bör ta stor hänsyn till vad de stora frikyrkörelserna och andra stora ideella folkörelser anser om det lämpliga och värddiga i olika slag av metoder.

Jag tycker också, herr talman, att fru Eriksson i Stockholm har använt väl starka ord och varit litet väl indignerad, när hon ville försvara den metodik med vilken utskottet under hennes ledning har behandlat dessa tre motioner. Utskottsmajoriteten har inte ens velat vara med om en förutsättningslös utredning.

Jag äger ingen närmare kännedom om vad som har tilldragit sig inom utskottet. Det förhåller sig emellertid inte bara på det sättet att utskottsordföranden, i varje fall i dag, inte tycks kunna inse, att det hade varit en synnerligen klok och riktig åtgärd att låta de stora organisationer, som det här är fråga om, samtidigt och i ett sammanhang bedöma de tre motioner och de tre olika metoder som är föreslagna, utan dessutom — och därom tror jag att jag är välunderlättad — att utskottsordföranden direkt har motsatt sig en samtidig prövning i riksdagens kamrar av dessa tre olika metoder. Det ger mig anledning att säga — eftersom fru Eriksson var så indignerad

— att den kritik som har drabbat henne på denna punkt i stor utsträckning är befogad. Dessa frågor har inte handlagts i fru Erikssons utskott med den oväld, som man har rätt att begära av en utskottsordförande.

Jag skall inte argumentera i sak beträffande avdragsrätten för gåvor annat än i ett enda avseende. Det har ibland förefallit som om det fanns en egendomlig föreställning på en del håll att enskilda människor på något sätt skulle sättas i en gynnad situation som de eljest inte skulle komma i, om man medgav avdragsrätt för gåvor. Jag är visserligen en bestämd anhängare till tankegången, att om t. ex. en enskild medborgare, under förutsättningar som jag anser riktiga, avstår från att konsumera en del av sina inkomster och i stället binder dem i ett långsiktigt sparande efter vissa bestämda regler, så skall också det kunna förknippas med begränsade skattemässiga fördelar. Men jag kan ändå till nöds förstå, om man, i enlighet med fru Erikssons och hennes meningsfränders utgångspunkter, kan vara skeptisk i ett sådant sammanhang. Ty detta uppmuntrar enskilt sparande och enskild kapitalbildning. På den punkten har säkert fru Eriksson och jag motsatta meningar.

I detta fall är det emellertid inte alls fråga om något sådant. Här är det såvitt jag förstår fråga om att befria enskilda medborgare från skatt på gåvor för i hög grad samhällsgagnande syften. Det gäller alltså människor som avstår från att på något sätt för sin egen del använda motsvarande belopp. Det är fråga om att befria dem från skyldigheten att samtidigt ge staten en gåva, som till sin storleksordning motsvarar skatten på det belopp som de ger bort.

Jag har mycket svårt att förstå, herr talman, att man vare sig av doktrinära eller av skatterättsviseskäl skulle behöva resa några invändningar mot en tankegång av det slaget. Det har sagts att riksdagen tidigare har fattat beslut i detta avseende vid flera tillfällen. Riksdagen

Stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål, m. m.

har fattat negativa beslut. Jag anser att de besluten är felaktiga. Jag tror att förslagen och kraven av denna karaktär är så starkt underbyggda att de kommer att återkomma samt att det är berättigat att de återkommer. Det är dessutom, herr talman, en mycket rimlig begäran att riksdagen åtminstone kan vara med om en förutsättningslös utredning. Det finns ingen motsättning mellan detta och de krav som är framställda i vår motion.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är intressant att se att man tar i på högsta ort inom folkpartiet i den här frågan. Så länge man resonerar om denna skattefrihet, håller man sig på det sakliga planet. Det är att beklaga att herr Wedén inte lyckats få sina egna i utskottet att reservera sig för motionen på denna punkt.

Eftersom det upprepas att behandlingen i utskottet inte har varit sådan den borde, kan det vara skäl att återigen bemöta dessa påståenden. Man säger att vi vägrat att remittera dessa motioner t. ex. till frikyrkorådet. Jag nämnde att dessa motioner varit uppe till behandling fem eller sex gånger, och inte vid något tillfälle har någon inom utskottet begärt att de skulle remitteras. Vi har inom utskottet en särskild delegation med representanter för alla partier. Inte heller där begärde någon att vi skulle remittera motionen. Att då påstå att vi skulle ha vägrat remiss kan uppenbarligen inte vara riktigt. Sedan är det en annan sak att vi i utskottet försökt få undan de ärenden som vi inte behöver remittera. Vi har i år 72 ärenden mot 17 för några år sedan. Då går det inte att vänta vecka efter vecka med de frågor som vi kan behandla utan remiss.

Det är riktigt att man på folkpartihåll i utskottet, sedan vi tagit ställning i frågan, ville att vi skulle bordlägga den. Bordläggningsyrkandet avslögs.

Det är helt enkelt på det sättet att man måste arbeta så, att man hinner med de ärenden som finns. Jag kan inte förstå att någonting vid behandlingen av frågan inte skulle vara just. Det kan hända att herr Wedén, som är motionär, inte haft samma gensvar hos sina partivänner i utskottet när frågan behandlades där, som han nu tycks ha. Det kan också hända att de hade samma förnuftiga ståndpunkt som vi vid det tillfället men sedan har ångrat sig. Det vet jag inte. Men härifrån till att kritisera behandlingen måste det vara ett steg.

Till herr Larsson i Borrbý vill jag säga, att han, liksom så många folkpartister, tydligen inte observerat att yrkandet i folkpartimotionen om skatteavdrag för gåvor inte finns med i centerpartimotionen. Utskottets centerpartirepresentanter har tvärtom tagit bestämt avstånd från detta yrkande. Därför behöver herr Larsson inte känna sig ängslig, ty han har bara tillstyrkt vad som föreslås i reservationen.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har sagt att jag inte anser att behandlingen av detta ärende i utskottet har skett med den oväld som varit skälig. Jag vidhåller det. Jag tror att det hade varit värdefullt om vi i kamrarna kunnat behandla hela frågekomplexet med alla förslag som väckts i ett sammanhang. Det har ju också tydligt framgått av de remissyttranden som redan inkommit till utskottet, att det hade varit bevis på ett gott omdöme, om flera stora frikyrkliga och andra ideella organisationer också haft tillfälle att behandla alla frågorna i ett sammanhang.

Jag tycker att det är litet märkvärdigt att fru Eriksson fortsätter att försöka konstruera ett motsatsförhållande mellan den motion som jag och mina meningsfränder väckt, å ena sidan, och utskottets reservationsyrkande å den andra. Visst är det riktigt att huvudlinjen i vår motion varit en avdragsrätt

Stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål, m. m.

vid beskattningen för gåvor, och visst är det riktigt att huvudlinjen i centerpartimotionen är en annan. Men vad man varit överens om, herr talman, är ju att det borde göras en förutsättningslös utredning av båda dessa vägar och av varje annat vettigt förslag, vilket kan tjäna den sak vi vill tjäna och som är i så hög grad betydelsefull.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror jag bör läsa upp klämman i herr Wedéns motion, ty han har tydligen själv glömt den. I motionen hemställer han »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om utredning dels rörande införande om avdrag vid taxering till statlig inkomstskatt på belopp som den skattskyldige skänkt till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål samt dels även rörande de andra former av stimulans åt verksamhet av i det föregående angiven karaktär som kan befinnas motiverade vid sidan av avdragsrätten».

Det första yrkandet ställdes först under proposition och avslogs enhälligt. För det andra yrkandet röstade folkparti- och centerpartiledamöterna, vilket gjort att de kunnat enas i en reservation, där de begär en utredning av just dessa andra former av stimulans för gåvor. Så ligger det till!

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! I reservationens yrkan- de hemställs att riksdagen »i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om en skyndsam utredning rörande samhällets åtgärder till stimulerande av gåvor och bidrag till religiösa samt humanitära, kulturella, vetenskapliga eller eljest uppenbart samhällsnyttiga ändamål».

Jag trodde att det var lika klart för fru Eriksson i Stockholm som det är för mig att om man talar om att stimulera till gåvor, så ger det också en sti-

mulans att medge avdragsrätt vid beskattningen för sådana gåvor.

Herr LARSSON i Borrbj (cp) kort genmäle:

Herr talman! För att inte något missförstånd skall råda, vill jag bara säga att vårt motionsyrkande går ut på en allmän utredning. Också vår reservation har detta yrkande.

Om det sedan i reservationen inte finns något sagt om skatteavdrag etc. kan knappast centerpartiet lastas för det.

Herr ZETTERBERG (s):

Herr talman! I motionen liksom i ett par yttranden har man nu så livligt hänvisat till utländska förebilder för gåvogivande, att jag bara på ett par punkter skulle vilja belysa vad man möjligen kan lära av dessa.

I motionen står att man ifrån Nordisk Kontakt nr 8/1960 har inhämtat, att det då i Danmark på den nyinförda lagens grund skulle vara 39 organisationer, som hade fått möjligheter att få gåvor skatteavdragsberättigade. Det var en intressant siffra. Den ger en viss känsla av rimlighet både när det gäller administrationen och de ändamål, till vilka pengarna skall gå. Men om motionärerna sökt uppgifter litet längre fram i tiden och tagit del av skattedepartementets i Danmark cirkulär den 21 mars 1961, skulle de ha kunnat se hur många organisationer som tillkommit i detta sammanhang bara på ett år. Antalet har ökat från 39 till 389. Man har inte lyckats hålla denna avdragsrätt inom rimliga gränser. Det finns de mest kuriösa ändamål, för vilka man får tillgodogöra sig dessa skatteavdragsmöjligheter. Jag gissar att i varje fall herr Hamrin i Jönköping och jag skulle ha ansett, att det vore fel att ge samma möjligheter till skatteavdrag för de religiösa organisationerna som för t. ex. Dansk boxningsunion.

En annan fråga, som kan vara av in-

Stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål, m. m.

tesse, är: Vilken roll spelar sådana här avdrag i kyrkornas ekonomi? Man kan då inte vända sig till Danmark. Jag har därifrån försökt att få uppgifter om hur stora belopp det rör sig i form av skatteavdrag, men lagstiftningen där är ny och man har i varje fall inte kunnat ge mig material för en sådan bedömning.

Däremot föreligger uppgifter från England. I England har man ett system, som är något annorlunda. Det kallas Seven Years Covenant. Det innebär att vederbörande binder sig för givande under ett antal år. De skatteavdrag som medges tillförs samfunden direkt. Den engelska kyrkan — jag tänker då på den del som sorterar under provinserna Canterbury och York — åtnjuter inte något statsunderstöd och har inte någon möjlighet att ta upp församlingsskatt, såsom sker i Sverige. Man är helt hänvisad till frivilliga gåvor. De sammanlagda gåvorna i församlingarna i den del av Church of England som jag här nämnt uppgår för senast redovisade året till 18 miljoner pund.

Hur mycket utgör då skatteåterbäringen i ett land, som under några årtionden haft sådan och drivit mycket energisk propaganda för denna form av skatteavdragsmöjlighet? Jo, 332 000 pund. Var och en kan räkna ut att det endast är ett par procent av församlingarnas inkomster.

Jag undrar om inte mina vänner i folkpartiet, som här pläderat för skatteavdragsformen, väsentligt har överskattat vad man kan vinna därmed. I finansdepartementet inom den engelska kyrkan har man den erfarenheten att systemet med skatteavdrag har betydelse i församlingar med relativt välbärgade medlemmar, men för en stor del av de engelska församlingarna spelar detta system praktiskt taget inte någon roll. Ett sådant blint verkande system som det skatteavdragssystem man har pläderat för, tar inte hänsyn till behoven. De redan välsituerade församlingarna får väsentligt mer, men där behoven är

större kommer man kanske att få litet eller intet. Det finns alltså ingen korrelation mellan behoven och de ändamål som skulle försörjas med influtna medel. Det är detta som har lett oss till att grubbla enligt andra linjer för att tillgodose ändamål, som också vi bedömer mycket positivt. Vi kommer så småningom att få tillfälle att diskutera en annan möjlighet, som säkerligen kommer att tillföra de ändamål som vi här vill stödja, bättre hjälp än den som kan ske via de vägar som här anvisats i de anföranden som nyss har hållits av representanterna för folkpartiet.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att ännu en gång slå fast att det föreligger en väsentlig skillnad mellan de tre krav som har framställts. Att centerpartiet och folkpartiet här har skrivit sig samman i en reservation innebär ingalunda att de är överens om saken, och jag ber att till protokollet få läsa upp ett citat ur centerpartiets motion, vari det talas om avdragsrätten.

Det heter där att avdragsrätten »inger enligt vår mening alltför starka betänkligheter för att allmänt kunna praktiseras som generell metod. Metoden skulle medföra en gradering inte efter angelägenhetsgrad utan efter ekonomi och skattekraft hos de personer som stöder olika organisationer och ändamål». Sedan följer en exemplifiering och så slutar man: »En sådan avvägning inom ramen av den stimulans som samhället kan åstadkomma kan enligt vår mening inte accepteras.»

Det är kanske inte lämpligt att nu mot slutet ställa ytterligare frågor i debatten, men jag vill faktiskt ändå fråga den gode Larsson i Borrbý om han har gått ifrån den principiella utgångspunkten. Står man fast vid den kan man naturligtvis helt vänligt säga att man vill ha en utredning. Men när man från början vet att det är omöjligt, vad skall man då utreda? Det är, herr

Stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål, m. m.

talman, också vår uppfattning i motionen. Vi menar att den av folkpartiet föreslagna avdragsrätten är en felaktig väg att gå. Vi anser därför att det är onödigt att utreda den saken.

Sedan vill jag till kamraterna Berglund och Wedén i folkpartiet säga, att man nog inte bör tala å hela frikyrklighetens vägnar så där utan vidare.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Med anledning av vad herr Svensson i Kungälv nyss sade ber jag bara att få fästa uppmärksamheten på vad som sägs i reservationen. Där nämnes alla de tre metoder som herr Wedén tidigare i debatten har åberopat. Sedan säger man att man vill ha en förutsättningslös utredning. Det är en sådan som herr Svensson i Kungälv inte vill ha.

Herr LARSSON i Borrby (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Kungälv har haft vänligheten att här tolka för kammaren vad centerpartiet och folkpartiet avser. Jag vill inte tynga debatten med att referera så mycket ur motionerna. Jag vill emellertid hjälpa herr Svensson med att tolka vår avsikt genom att påpeka att reservationen är en produkt av flera olika motioner. Eftersom det gäller flera olika yrkanden i olika motioner, har det som man gemensamt kommit överens om sammanförts till yrkandena i reservationen. Det är dessa yrkanden vi begär att kammaren skall ta ställning till.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Vår absoluta uppfattning är att man inte skall utreda en sak som man anser vara felaktig.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag kan trösta kammarens ledamöter med att säga att ni inte

behöver vara ängsliga för att jag skall ta upp en ny debatt.

Det var emellertid en sak som jag fäste mig vid när jag lyssnade till diskussionen, nämligen redogörelserna för hur saken blivit behandlad i utskottet. Man låter indirekt förstå att den inte fått en oväldig behandling, och ordföranden i utskottet har fått sig en, man kan nästan säga, duvning.

Jag vill här för kammarens ledamöter klart deklarera, att de uppgifter som utskottets ordförande lämnat är korrekta och fullt riktiga.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Berglund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Axel Emanuel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Berglund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 64 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 32**Interpellation ang. markbyten mellan domänverket och lantbruksnämnderna**

Ordet lämnades på begäran till

Herr MATTSSON (cp), som yttrade:

Herr talman! Statsmakterna har vid upprepade tillfällen understrukt angelägenheten av att alla tillfällen tillvaratas för åstadkommande av arronderingsförbättringar för skogsbruket. Ett viktigt led i arbetet härför är markbyten mellan statsskogsbruket och bondeskogsbruket. I riksdagsbeslutet 1959 angående den yttre rationaliseringen underströks exempelvis angelägenheten av att sådana byten kommer till stånd mellan domänverket och vederbörande lantbruksnämnd. Domänstyrelsen har också i princip uttalat sin positiva inställning till markbyten med såväl lantbruksnämnd som enskild skogsägare.

I praktiken har det emellertid ofta visat sig svårt att genomföra sådana markbyten. Exempel från Bohuslän ger vid handen, att så är fallet. Sålunda kan nämnas, att en skogsbrukare där år 1955 med lantbruksnämndens gillande hemställde om att få förvärva ett mindre markområde med därå växande skog från domänverket. Området i fråga, som omfattade 4,6 hektar och var 350 meter långt och på smalaste stället cirka 50 meter brett, sträckte sig in mellan två fastigheter, som båda ägdes av den som hemställde om att få förvärva markområdet. Att ha ett sådant långsträckt område som en kil mellan sina skogsskiften måste givetvis betecknas som synnerligen olämpligt. Men först i november 1961 meddelade domänstyrelsen, att den var villig att sälja området och försäljning kunde komma till stånd. Trots att detta måste betecknas som ett enkelt ärende, tog det sålunda över sex år att få det avgjort.

Andra exempel kan också anföras, som

belyser svårigheterna att få till stånd markbyte mellan domänverket och lantbruksnämnderna. I Bohuslän, särskilt i dess norra del, finns ett flertal små kronoparker, som ligger blandade med enskilda skogar. Flera av dessa domänverksinnehav är väl belägna i förhållande till jordbruk och lämpar sig för komplettering av jordbruksfastigheter. Detta har lantbruksnämnden också konstaterat vid en inventering 1956 av behoven av och intresset för komplettering av jordbruk i närheten av de nämnda kronoparkerna. Ur det insamlade materialet tog lantbruksnämnden upp till behandling några fall, där det syntes särskilt angeläget att åstadkomma en utökning av fastigheterna, och där andra möjligheter till förstärkning med skogsmark inte syntes föreligga inom överskådlig tid. Lantbruksnämnden hemställde 1956 om att få förvärva för kompletteringen lämpliga kronoparker och förklarade sig beredd att till domänverket överlåta en motsvarande skogsmarksareal, belägen i anslutning till domänverkets fastighetsinnehav. Ifrågavarande markbyte har emellertid ännu inte kunnat komma till stånd.

Markbyten mellan domänverket och bondeskogsbruket måste anses vara av mycket stor betydelse för möjligheterna att genomföra arronderingsförbättringar och fastighetskompletteringar. Det måste därjämte hållas för sannolikt, att det ur olika synpunkter skulle vara till fördel att avveckla de små kronoparkerna. Man har anledning förmoda, att förvaltningskostnaderna för dessa små behållandevis höga per hektar. Om dessa små kronoparker bytes mot mark, som är belägen i omedelbar närhet till större kronoparker, bör domänverket få möjligheter att sänka sina förvaltningskostnader.

Den ifrågavarande markbytesverksamheten måste sålunda anses vara av stor vikt för såväl jordbruket och bondeskogsbruket som statsskogsbruket. Såsom framhållits har statsmakterna vid upprepade tillfällen understrukt ange-

Interpellation ang. sommarstugeägares rättsställning

lägenheten härav. Man har härvid utgått från att initiativ i detta syfte skall tagas från båda parter, d. v. s. från såväl lantbruksnämnderna och enskilda jordbrukare som domänverket. Vad beträffar bytena mellan domänverket och lantbruksnämnderna har lantbruksstyrelsen i sina Meddelanden, nr 11 1960, framhållit, att det vore »närmast oförsvarligt att underlåta att tillvarata tillfället att genomföra omarrondering, när den kan genomföras snabbt och enkelt genom att bytesmarkerna är i de båda statliga organisationernas ägo». Det får enligt lantbruksstyrelsen vidare givetvis förutsättas, »att ärenden rörande begärda förvärv från domänverket kommer att handläggas så snabbt som möjligt av vederbörande domänmyndigheter». De exempel, som jag här har redovisat, säger emellertid, att handläggningen av sådana ärenden åtminstone i vissa fall kan ta anmärkningsvärt lång tid.

Med hänvisning till det anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande fråga:

Är herr statsrådet villig medverka till en intensifiering av markbytena mellan domänverket och lantbruksnämnderna, så att små kronoparker, som ligger blandade med enskilda skogar, i ökad utsträckning kan avvecklas och användas för komplettering av enskilda jordbruksfastigheter mot att sådan skogsmark, som är belägen i omedelbar anslutning till större kronoparker men icke kan beräknas komma i fråga för bondeskogsbruket tillföres domänverket i syfte att skapa förbättrad arrondering för såväl bondeskogsbruket som statskogsbruket?

Denna anhållan bordlades.

§ 33**Interpellation ang. sommarstugeägares rättsställning**

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANDERSSON i Storfors (s), som yttrade:

Herr talman! Den 7 februari 1961 interPELLERADE jag statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet beträffande sommarstugeägarnas rättsställning.

I statsrådets svar den 28 februari 1961 meddelades, att arrendelagsutredningen, vilken tillsattes den 11 december 1959, i sitt utredningsuppdrag, förutom annat, även borde omfatta frågan om ökat skydd för arrendatorer av sommarstugedomter och andra lägenheter mot uppsägning. Med hänsyftning särskilt på detta spörsmål uttalades vidare, att delbetänkande borde avges om utredningen skulle finna någon fråga böra lösas innan dess arbete i övrigt slutförts.

Av svaret framgick, att utredningen införskaffat ett omfattande material rörande de s. k. lägenhetsarrendena och hade för avsikt att framlägga delbetänkande i detta avsnitt.

Samtidigt hemställdes och bifölls förslaget att lämplig person måtte förordnas att fr. o. m. den 1 januari 1961 såsom biträdande sekreterare inom utredningen taga befattning föruträdesvis med frågor om lägenhetsarrende.

Statsrådet framhöll i svaret, att skyddet för arrendatorer av ifrågavarande slag i flera avseenden torde sammanhånga med arrendelagstiftningens regelsystem i övrigt. Det syntes därför böra i första hand få ankomma på utredningen att, så snart det införskaffade materialet hunnit bearbetas, taga ställning till frågan, huruvida en särbehandling är möjlig. Befanns så vara fallet, förutsatte statsrådet, att utredningen skulle fullfölja tanken att avge delbetänkande.

Då nu över ett år gått sedan jordbruksministern avlämnade svaret och utredningen icke kommit med något delbetänkande gällande sommarstugeägarnas rättsställning, frågar man sig ganska allmänt om ingenting är att vänta.

Problemen för många sommarstugeägare blir bara värre, och många tvingas

Interpellation ang. sommarstugeägars rättsställning

lämna sina under hårt arbete uppförda sommarstugor. Deras förluster blir ganska stora.

Då det nu ryktats att arrendelagsutredningen med all säkerhet kommer att pågå under hela 1962 och ej heller några direktiv förelagts utredningen om tidpunkten för avlämnande av förslag, befaras att tiden ytterligare framskjutes efter detta års utgång.

Av det anförda framgår att sommarstugeägarnas ställning i dag är svårare än för ett år sedan och att många har allvarliga bekymmer för framtiden.

Med hänvisning till det i interpellationen anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

Hur långt har arrendelagsutredningen kommit i sitt arbete och när kan utredningen i sin helhet vara avslutad och förslag avlämnats?

Har statsrådet för avsikt att begära ett delbetänkande som avser att skapa

skydd och rättssäkerhet för sommarstugeägarna?

Om ett delbetänkande ej skulle kunna lämnas, bör då icke statsrådet föreslå en provisorisk lag för sommarstugeägarnas rättssäkerhet, till dess att arrendelagsutredningen slutfört sitt arbete?

Denna anhållan bordlades.

§ 34

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 80, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 april 1960 (nr 77) angående byggnadsforskningsavgift, m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 35

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 19.04.

In fidem
Sune K. Johansson